

Стилозад
Української
Поезії

Prof. Dr. Volodymyr Derzhavyn

**ANTHOLOGY
of
UKRAINIAN POETRY**

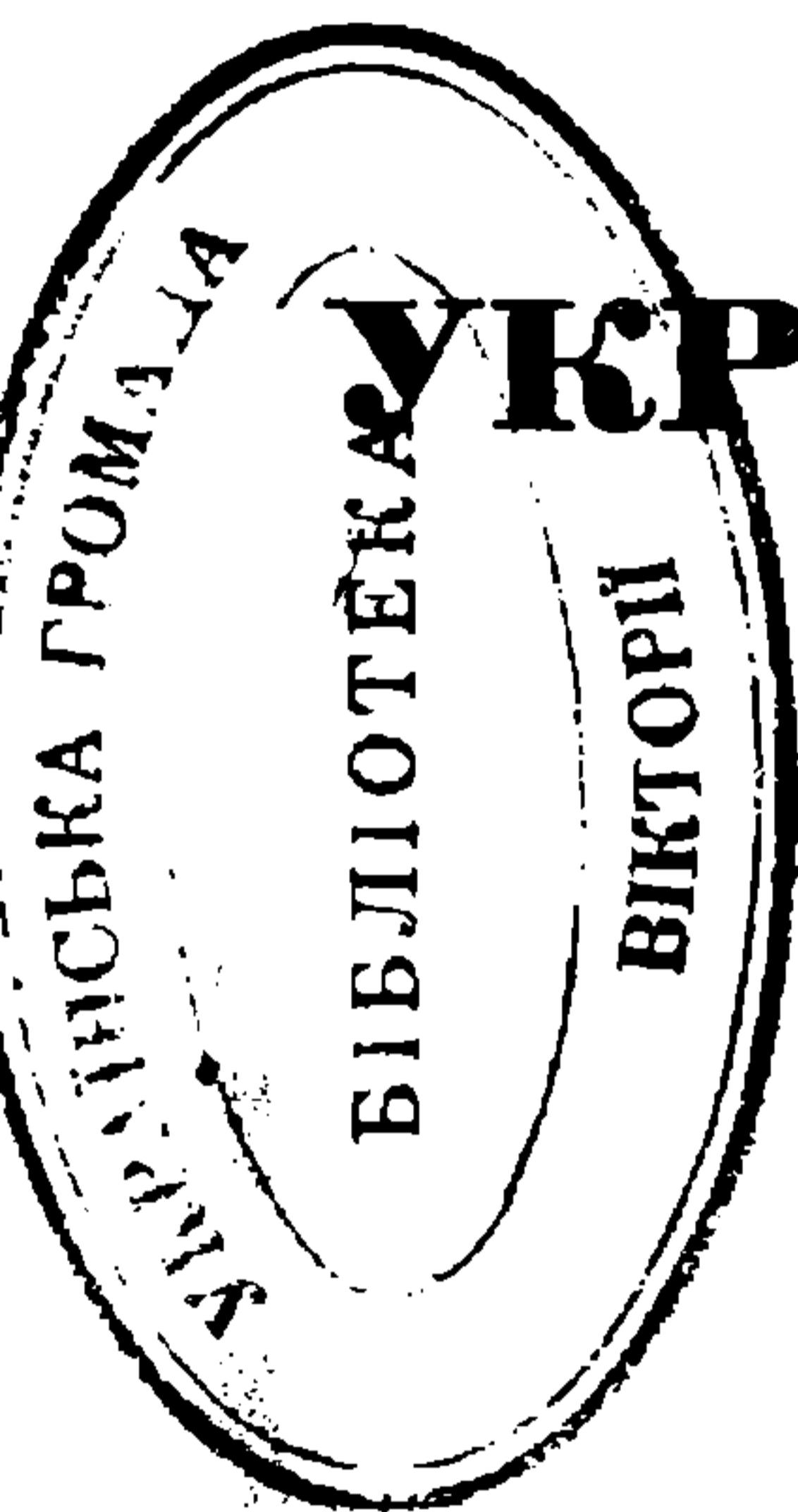

Ukrainian Youth Association in Great Britain

London

1957

Проф. д-р В. Державин

АНТОЛОГІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ПОЕЗІЇ

В-во Спілки Української Молоді у Великій Британії

Лондон

1957

З друкарні Української Видавничої Спілки

Printed by The Ukrainian Publishers Ltd.
237, Liverpool Rd., London, N.1.

ВСТУПНЕ СЛОВО ПРО ЗАВДАННЯ АНТОЛОГІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ПОЕЗІЇ

Жадна літературна антологія не може бути досконала, і вже найменше — антологія віршованих творів. І то не тому, що, згідно з своїм первісним значенням, всяка »антологія« — тобто, грецькою мовою, »вибір (поетичних) квітів« — містить чинник суб'єктивного вибору; бо цей вибір не є зasadниче суб'єктивніший за всяке інше знання та розуміння людське. Зasadничі труднощі полягають у тому, що літературна антологія повинна бути не лише літературною у вужчому сенсі слова — тобто подавати взірцеві й видатні під мистецьким кутом зору твори — але й повинна виконувати ще й інші завдання, керуватись водночас ще й іншими принципами вибору, почали від суто мистецької оцінки незалежними.

Скільки література є мистецтво слова, а поезія — мистецтво віршованого слова, чинна і в певних випадках вирішальна вага мистецької оцінки при складанні літературної антології не викликає сумніву. Проте сумнівно, чи складена за самим лише мистецьким принципом вибору антологія становила б щось інше, як конгльомерат (скупчення) поодиноких і різнорідних літературних або поетичних шедеврів, зasadниче не пов'язаних ні з історією розвитку певної літератури, ані навіть поміж собою. Естетичні (мистецькі) вартості є дуже своєрідні, вони — зокрема коли йдеться про осяги найвищого артистичного рівня — є принципово незалежні від зовнішніх (матеріальних і соціально-економічних) життєвих умовин, бо, як сказано в Новому Завіті, »Дух Божий віс, де хоче«. Мистецтво — не »відбиття« і не »віддзеркалення« дійсности, і не інше щось похідне від неї, а само є істотною дійсністю, відвіку й довіку дарованою людині Зверхнім Єством, не менш реальною за всяку іншу реальність, з

власними законами розвитку й занепаду. Мистецтво є втілення ідеї Краси, так само чинної і незмінної, як ідея Істини і ідея Добра.

Проте земні справи вимагають земного — хоча б якого ідеалістичного — підходу до себе. Ця »Антологія« має на меті виявити в найстисліший спосіб величезне мистецьке багатство та стилістичну різноманітність української поезії — насамперед ліричної та ліроепічної, бо віршований епос і віршована драма вже за самим своїм розміром не надаються до включення суцільних творів, а від подавання штучно вирваних із контексту уривків, що завжди викликають якоюсь мірою невірне уявлення про відповідний твір у цілому, ми воліли засадniche відмовитись. Згідно з цією засадою, довелось відмовитись від спроби подати тут поодинокі зразки творчості наших великих поетів-драматургів — Пантелеймона Куліша і Лесі Українки; драматичне мистецтво не надається до фрагментарного показу. Проте вона має так само на меті — виявити втілені в мистецьки досконалих поетичних творах високоморальні осяги українського національного мислення й почуття, подати лише твори ідейно вартісні і етично беззастережні. І нарешті, беручи під увагу конечну потребу, щоб ця »Антологія« мала популярний, ба навіть загальноприступний характер — довелось принципово обмежитись на творах, що не вимагають для свого елементарного розуміння спеціальних мовно-стилістичних або культурно-історичних коментарів.

Цей останній пункт виявився, власне, вирішним щодо визначення хронологічних меж цілої »Антології«, а також пропорційного співвідношення між представленою в ній поетичною творчістю різних епох і періодів. В питанні — »з чого розпочати?« — »Антологія« засадniche обмежується на т. зв. »новітній українській поезії«, себто від початку 19. сторіччя, і лише в характері символічного вшанування української поезії попередніх віків та певного, сказати б, натяку на її превеликі національні скарби, розпочинає свій текст відомою »думою« гетьмана Івана Mazепи (1644-1709) і двома ліричними віршами великого українського мислителя-мораліста Григорія Сковороди (1722-1794). Хоч

би які близкучіся осяги національної поезії містились, у межах давнього українського письменства, в »Слові о полку Ігореві«, а в межах т. зв. »середнього« — в козацьких думах, в деяких інших творах народнього фолклору, нарешті і в неслушно занехаяній в 19. сторіччі »книжній« та »шкільній« поезії 16-18. віків — вони в оригінальному своєму вигляді не є безпосередньо приступні пересічному українському читачеві середини 20. сторіччя: вони конче потребують просторих мовознавчих (а здебільшого й культурно-історичних) пояснень, якими перевантажувати зміст »Антології« — а тим більше, увагу читачів — просто не зважуємося. Ще менш допущенним видається нам незрідка застосуваний засіб такого чи іншого мовного »модернізування« давньо- та середньо-українських поетичних текстів, себто, просто кажучи, перекладання їх більш-менш сучасною літературною мовою. Вже не кажучи про неминуче пов'язане з цим суб'єктивне стилістичне забарвлення (а пригадати слід, що справді задовільного під цим кутом зору сучасного перекладу »Слова о полку Ігореві« взагалі немає) — подібний спосіб популяризації є виправданий лише стосовно до цілком зрілого й обізнаного з національно-культурною історією читача, тимчасом як перед поглядно недосвідченої молоді він викликає та культивує зasadничі хибні уявлення про наше національне минуле, »модернізус« його та якоюсь мірою невідмінно фальшує, — і це потім доводиться аж фатально спокутувати. Бо ілюзії можуть лишитись безкарні для поодиноких осіб, проте ніколи — для цілого покоління.

Розпочинаючи, отже, цю »Антологію« фактично від 19. сторіччя, ми були свідомі того, що наше дотичне завдання — показати українську поезію в її мистецькій та ідейній різноманітності й багатстві — не є вповні суцільним, а саме стосовно до поезії 19. сторіччя є навіть деякою мірою внутрішньо суперечним. Її велика різноманітність є самоочевидна; проте щодо ідейного й мистецького багатства вона значно поступається перед сучасною її українською мистецькою прозою (белетристикою) 19. сторіччя. Точніше кажучи — до української поезії 19. сторіччя належить кілька нечисленних дуже великих і велич-

них постатей — Т. Шевченко, П. Куліш, І. Франко, Леся Українка — які супроти »решти« українських поетів 19. сторіччя (десятків і сотень!) є просто не до порівняння, ані під суто мистецьким, ані під суто ідейним кутом зору, а хібащо лише під суто моральним. Однак, хоч якою мірою складена для ширших читацьких кіл поетична антологія повинна узгляднювати моральний чинник, уникаючи не самих лише явно іморальних творів, але й таких, що легко можуть надатись до неправильного й негативного, під моральним поглядом, розуміння, — послідовно орієнтуватись при доборі творів на моральний чинник як такий вона все ж не може, і то з тієї причини, що цей останній, за самою своєю природою, аж ніяк не є пов'язаний ні з віршованою формою викладу, ані з мистецтвом слова взагалі; і ні для кого не таємниця, що якраз підміна мистецької височини та ідейного багатства критерієм моральної слушності надає переважній більшості досі наявних антологій та хрестоматій з української поезії такого безнадійно плаского, одноманітного й примітивного характеру.

А наколи б консеквентно додержуватись — стосовно до української поезії 19. сторіччя — справжньої ідейно-мистецької пропорції в оцінці дотичного матеріалу, то довелося б, мабуть, половину відповідного змісту »Антології« приділити творам Т. Шевченка, а другу половину — поділити між П. Кулішем, І. Франком і Лесею Українкою. Це було б, принаймні, послідовно; але що ж то була б за антологія? І що тоді лишилося б від отієї »різноманітності«?

А поза тим — постає ще один дуже поважний аргумент суто практичного характеру. Поетичну творчість названих вище чотирьох велетнів української поезії 19. сторіччя тією чи іншою мірою вивчається в українській школі, децьо з неї більш-менш регулярно передруковується в українській пресі з приводу ювілейних дат, вона взагалі є масовому читачеві на еміграції, під практичним кутом зору, незрівняно приступніша щодо пошуків за текстами, аніж уся решта української поезії 19. сторіччя. Зокрема Шевченків »Кобзар« становить, мабуть, єдину книгу, укра-

їнських віршів, яку кожен українець-емігрант спроможний дістати собі в абиякому закутку абиякого континенту. А будьякою мірою конкурувати з наявними повними або й скороченими перевиданнями »Кобзаря«, різного типу шкільними публікаціями тощо — аж ніяк до завдань цієї »Антології« не належало.

Тому, стосовно до української поезії 19. сторіччя, ця »Антологія« рішуче віddaє перевагу засаді »різноманітності« супроти »багатства« — подає дуже численних авторів, репрезентуючи, проте, кожного з них (за нечисленними винятками) сливе мінімальною кількістю тексту — аби вистачило для вияву самих лише найхарактеристичніших рис дотичного поета. Що ж до поетичної спадщини названих вище чотирьох корифеїв, то тут — поряд із наведенням творів (меншого розміру, або й в уривках, коли це винятково дозволяла суцільна композиція просторішого твору), яких у жадній антології української поезії неповинно бракувати — особливо дбалось про включення поодиноких ліричних творів, ідейно та мистецьки гравично досконалих, проте з більш-менш випадкових причин менше знайомих українському загалові.

Великих національних осягів української поезії 19. сторіччя ми цим напевне ні недоцінюємо, ані перецінюємо. Не недоцінюємо, бо саме в такий спосіб найвиразніше розкривається її національна багатобарвність, її народня самоубутність, а разом з тим її всезагальна і — попри всі суто політичні та суто соціальні розходження — засадниче непохитна відданість національній ідеї. Не перецінюємо — бо ця ідея виявляється в ній ще переважно в регіональний (обласний, територіально обмежений) спосіб. Стисло формулюючи: українські поети 19. сторіччя — зрозуміла річ, знов таки за винятком названих вище чотирьох корифеїв — писали сливе скрізь по-регіональному, навіть наколи мислили по-соборницькому. Сама вже мова та стилістика чи не цілого українського письменства (а не самої лише поезії) 19. сторіччя потверджує цей історичний факт — факт дуже небезпечний для нашого національного розвитку в минулому, але насьогодні, на щастя, належний майже виключно до історії: за пер-

шої половини 19. сторіччя мова українського письменства — це ще суті діялекти чи говірки, мова поодиноких повітів, в найліпшому випадку — областей (бо ж культурно-історичний зв'язок з літературною мовою 16-18. сторіч був зasadниче втрачений, і будувати нову літературну мову доводилось від самісінських первопочатків); за другої його половини діялекти вже величезною мірою поступаються перед новоутвореною літературною мовою, проте якраз ця остання зазнає серйозної загрози розколотись на два територіальні різновиди — на західній і осередньо-східній. Якби не віддана й певною мірою саможертовна »уніфікаційна« — в найточнішому сенсі слова, соборницька — мовно-стилістична праця І. Франка, Лесі Українки, М. Коцюбинського та цілої низки більш-менш видатних письменників і філологів саме наприкінці 19. сторіччя, то аж могло б дійти — цілком мислима річ — до принаймні тимчасової »дивергенції« двох »літературних мов« і до їх, під національним кутом зору, надзвичайно некорисного взаємного між собою змагання (як воно, зрештою, ще й посьогодні має місце, приміром, в Норвегії, попри набагато сприятливіший історичний хід розвитку норвезької національної державності). Так воно в нас не сталося; але остаточне усунення цієї надто грізної національно-культурної небезпеки відбулось щойно за перших десятиріч 20. сторіччя.

Звичайно ж, від'ємні риси переважно регіонального, а не соборницького підходу до національно-державної проблеми в українському письменстві минулого сторіччя аж ніяк не обмежувались на мовно-стилістичній стороні справи. Далеко більш важив, зокрема, негативний або, щонайменше, гальмувальний вплив територіального західнього та осередньо-східнього парткуляризму на розвиток соборницько-державної ідеології і цілої національно-культурної політики. Дотичні напрямні, вказані від самого початку Т. Шевченком і П. Кулішем переважно в образному словесному оформленні (річ цілком зрозуміла, наколи зважити на цензурні та інші політичні обставини), не були в українській поезії 19. сторіччя ніколи призабуті, проте за другої його половини зазнали помітного послан-

блення — втратили на своїй чинній актуальності, бо поодинокі часто повторювані патріотичні мотиви лишались без належного розроблення, застосування і, головне, світоглядового поглиблення; і коли нарешті, вже на межі двох сторіч, ті національно-державницькі напрямні знайшли собі — саме в поезії — гідне продовження й завершення в героїчному »прометеївському« світогляді І. Франка і Лесі Українки, то це не привернуло до себе уваги безпосередніх сучасників тією мірою, щоб надати — не самому лише українському письменству, але й цілому національно-визвольному рухові — такого нормального й притаманного кожній європейській нації соборно-державницького націоналізму. Перешкода коренилась саме у вузькому обласному парткуляризмі, хоч виявлялась по двох боках від Збруча у відмінному забарвленні: в центрі й на сході — в засліпленні соціалістичними ілюзіями та утопіями (насамперед — зasadniche русофільським »інтернаціоналізмом« М. Драгоманова), на заході — почасти в тому самому, проте насамперед у короткозорому народницькому опортунізмі, до якого неминуче тяжіє всяке народництво, наколи воно не спромоглось перетворитися з явища провінційного на справді всенароднє.

Мимо цього, не підлягає сумніву, що велично-героїчна ідеологія »прометеїзму« в поезії І. Франка і Лесі Українки — цей безперечно найвищий національний осяг української світоглядової мислі — не виникла була з нічого, а так само й не може бути вповні виведена з самих лише поданих колись Т. Шевченком і П. Кулішем національно-державницьких напрямних; набагато перевищуючи пересічний ідейний позем українського письменства 19. сторіччя, вона все ж певною мірою виростає з нього, реалізує в собі найкраще з того, що в ньому фактично містилось, але лишалось прихованім, і тим самим органічно пов'язує його з пізнішими беззастережно позитивними українськими ідейними рухами 20. сторіччя — з націоналізмом Д. Донцова, »трагічним оптимізмом« О. Ольжича і Є. Маланюка, українським месіянізмом Ю. Липи, Ю. Клена та інших, що всі вони мають основним своїм джерелом безкомпромісову й саможертовну визвольну героїку

(національну, соціальну і персональну) отого »прометеївського« світогляду.

Проте ці національні осяги дали свій стиглий плід лише в 20. сторіччі, і то не від самого його початку. Тим то й українська поезія 20. сторіччя є зasadniche відмінна від 19-го та потребує ґрунтовно інакшого підходу до себе. Стисло формулюючи: тут треба мати на увазі, за латинським прислів'ям, »нон мульта, сед мультум« (не »багато чого«, а »багато в чому«), дбати не стільки про мистецьку різноманітність (вона вже й сама собою належно виявляється через небувалу доти диференціацію літературних стилів), скільки про ідейне й мистецьке багатство, а вже найменше — про різноманітність ідейну, яка, навпаки, призвела саме в 20. сторіччі до постання досить таки численних поетичних творів і напрямів виразно антинаціональної орієнтації — що попереду в українському письменстві було не до подумання. Тому з української поезії 20. сторіччя ця »Антологія« намагається переважно узгляднувати лише справді повновартісних поетів — таких, що напевне залишаться в українському письменстві незабутніми постатями європейського формату — проте саме їхню творчість репрезентувати так широко, як це дозволяють особливі завдання »Антології« та їх власні мистецькі осяги.

Підкреслена увага саме до естетичної (мистецької) вартості окремих творів виправдується в цьому випадку вже тим, що якраз сучасники сприймають артистичну досконалість сучасної їм поезії та поезії одного-двох попередніх поколінь незрівняно гостріше й безпосередніше, аніж будь-які інші поетичні твори (навіть наколи б ці останні були так чи інакше пов'язані з засвоєною від часів дитинства традицією).

А з другого боку, немає жадного сумніву, що якраз естетично найдосконаліші школи й напрямки української національної поезії 20. сторіччя нарешті осягли справжньої національно-соборницької форми вислову українського змісту, якої так бракувало їх попередникам минулого сторіччя — вільної всякого мовного й ментального регіоналізму та партікуляризму, бо зasadniche орієнтованої на

»духову Европу«, на спільну духову батьківщину всіх європейських націй, в тому числі й української. Це значною мірою стосується вже й до українських »модерністів« дев'ятсотих та дев'ятсот десятих років, і до українського символізму П. Тичини, проте ще незрівняно більш — до київського неокласицизму 20-их років, до празького (чи то »вісниківського«) класицизму 30-их і 40-их років і до нинішніх спроб застосування в українській поезії зовсім новітніх засобів експресіоністичної або сюрреалістичної образності. Саме стосовно до цих останніх гадаємо, що молодь сприймає сучасні їй самій поетичні новотвори безпосередніше і зовсім не цікавиться тим »шоком«, який вони часто — проте лише тимчасово — викликають у звиклого до традиційності старшого покоління.

І навпаки — з граничною обережністю й суworістю ставимось до тих, хоча б і формально видатних та ідейно начебто патріотичних, сучасних поетів по обох сторонах залізної заслони, які оформлюють свій — нехай гостро антимосковський — політичний зміст за допомогою літературних засобів, явно запозичених із московської віршованої продукції (за останніх часів — зокрема з російської т. зв. »комсомольської поезії«). Ані під яким кутом зору не потребуємо українських двійників Маяковського, Єсенина, Уtkіна, Сімонова тощо; тому оцінюємо здебільшого негативно вірші М. Бажана, В. Сосюри, О. Влизька, А. Малишка тощо, і вже зовсім негативно — численних їхніх наслідувачів, »на еміграції сущих«, чиїх прізвищ воліємо не називати зовсім. Тут і найпатріотичніша вживана тими »нацкомсомольцями« фразеологія нічого не важить, бо — як це слушно висловила 1941 року Олена Теліга — »українське націоналістичне мистецтво, зокрема, література, не є безплідним мистецтвом, але в кожному разі також не приземною московською агіткою, виверненою лише на другий бік... старою азіяцькою, тріскучою зброєю, перебраною з рук Москви, лише скерованою тепер проти неї самої« — бо »тим шляхом ми дійдемо туди ж, звідки вийшли« (»Пропори Духа«). — Сучасній українській поезії на еміграції, що сама лише здатна

зберігати національно-державницьку традицію соборницької всеукраїнської культури (бо по той бік залізної заслони на це немає й не може бути ані натяку) ці слова великої національної поетки й геройні повинні правити за невідмінний дороговказ.

Відповідно до національно-соборницької настанови цієї «Антології», в ній обрано порядок подання текстів не за літературними школами чи напрямками (що неслучно акцентувало б певні регіональні диференції), але суто хронологічний — за роками народження (зглядно, смерті) окремих авторів. Ще ліпше було б, очевидна річ, орієнтуватись на рік першої публікації; але це, з багатьох причин, виявилося покищо нездійсненим.

В. Державин

УКРАЇНСЬКА ПОЕЗІЯ І ЇЇ НАЦІОНАЛЬНА ЧИННІСТЬ

Наколи вважати, що національна чинність літератури полягає не в формальній приналежності письменника до певної нації, і не в більш-менш механічному вживанні (або й зловживанні) певної національної мови, і навіть не в тому, що письменник більш або й менш правильно »висловлює« чи то »фіксує« думки та почуття свого національного оточення, а в чомусь іншому й більшому — в тому, що він, письменник, збагачує, поширює, поглиблює національний світогляд свого народу, — тоді »національна література« становить не аритметичну суму літературних творів певного етнічно-національного чи мовно-національного середовища, а тільки специфічно національне в літературі, тільки частину літератури певної нації, проте частину найчиннішу; бо це та література, яка формує націю духовно, тривало позначаючись на її ментальності. Бо хоч політика теж деякою мірою формує націю, проте вона переважно обмежується тим, що в громадсько-державному пляні реалізує — або ж, принаймні, намагається реалізувати — ті національні чинники, які вже існують і є зформовані; а формує націю її духовість, творена її мистецями і насамперед мистецями духу — поетами й мислителями. Тому глибоку філософічну істину містить у собі відомий вірш **П. Куліша**: »Отечество собі ґрунтуймо в ріднім слові!« — хоч як неправдиво розумілось і тлумачилось його українськими »народниками« в сенсі аполітичного »культурництва« та відмови від національно-державницької ідеології. Але так воно не є: при всіх своїх політичних ухилах і помилках Куліш завсіди вбачав в українському народі саме націю, і то націю європейську, чия політична державність, проте, надається до поновлення лише тоді, коли спиратиметься на національному само-

усвідомленні, уґрунтованому в тому духовому »отечестві« рідного слова — рідного національного письменства. Невтомно орієнтуючи українське письменство своїх часів на неперевершенні мистецькі осяги європейської літератури — не на московські їх відбитки — Куліш спромігся збудити в ньому свідомість приналежності України до повновар-тісних націй Європи і тим самим став одним із найбільших основоположників українського національного світогляду.

Проте не першим, і не тим, чия творчість стала для України найвиришальнішою — бо таким був Тарас **Шевченко**, що він — подібно до Данта в Італії, або ж до Гомера в стародавній Геллянді — своїм твором і впливом більше за будького іншого створив своє національне письменство, а тим самим і національну духовість свого народу; бо хоч він і мав літературних попередників, проте не в маштабі національної літератури: Котляревський, Гулак-Артемовський, Гребінка, Метлинський у поезії, Квітка-Основ'яненко в белетристиці, той самий Котляревський і Василь Гоголь у драматургії — все це була ще не національна література, а типовий провінційний регіоналізм, подібний до »провансальства« у французькому або до »алеманства« та »плят-дойч« у німецькому письменстві. Закидати їм це було б несправедливо — адже їм доводилось розбудовувати українське письменство наново майже ні з чого: літературна традиція української бароккової поезії 16-17 віків вимерла була у 18. сторіччі — як у своїй світській лінії (гетьман Іван Мазепа), так і в духовній (Григорій Сковорода) — вповні і безповоротно.

Виразніші національні прагнення виявляються в поезії західноукраїнського первопочатку; проте здійснити ті прагнення й перейти чинно від регіоналізму до національного соборництва ні поети »Руської Трійці« — Маркіяна **Шашкевич** (1811-1843), Іван **Вагилевич** (1811-1866), Яків **Головацький** (1814-1888) — ні їх безпосередні спадкоємці, ще не спромоглись були.

Всеохопний і справді соборницький вплив обох великих засновників української національної поезії — всенарод-

нього поета Тараса Шевченка (1814-1861) і багатостороннього романтика Пантелеймона Куліша (1819-1897) — не лише визначив на десятки років вперед ідейний характер та мистецьке оформлення української поезії, але й певною мірою уповільнив та обмежив тимчасово її дальнє самовиявлення — тим більше, що й сам П. Куліш лише пізно й лише почали вийшов у ліричній поезії (відмінно від драматургії та прозової белетристики) поза межі канонізованого та доведеного Шевченком аж до найвищої мистецької досконалости народньо-пісенного стилю. Тимчасом як українська літературна проза, зовсім не зазнавши подібної однобічно-беззастережної канонізації, повільно, проте цілком природньо й невимушено розвивалась упродовж 19. віку за лінією всеєвропейського чергування літературних стилів — від сентименталізму через романтизм, реалізм і натуралізм аж до імпресіонізму і символізму напередодні 20. сторіччя — віршована поезія довший час, лишалась немов у зачарованому колі народньої пісенної лірики, не лише поновленої, але й штучно продовжуваною романтиками, підкоряючись її незмінним — бо суті традиційним — правилам і більш-менш обов'язково наслідуючи її мотиви, способи вислову, почали навіть і розміри. Справжнє збагачення національної поезії відбувалось, за того періоду штучної «пісеннності», лише через відкривання та літературне оброблення діялекальної народньої поезії периферійних областей, як це, напр., успішно вчинив Осип Юрій Фед'кович (1834-1888) стосовно до буковинського фолклору. Перехід від романтики до т. зв. реалізму не вініс в українську поезію 19. сторіччя абічого мистецьки позитивного або національно значущого — тільки понизив рівень поетичного смаку та вимог віршування: що не йшло далі торованим шляхом стилізації під народню пісню, те ставало примітивно зримованою прозою, патріярхально-повчальною, або ж сповненою сентиментальними «віливами почуттів» — не без гідного пошанні ідейного змісту, здебільшого навіть заж надакцентованим патріотизмом, проте без найменших слідів творчого надхнення. Поодинокі потягнення до глибшої та мистець-

ки багатшої лірики, як от у слобожанського поета Якова Щоголєва (1824-1898) і насамперед у самого П. Куліша, лишались довший час без найменшої уваги.

Те задовгє панування романтично забарвленим народньо-пісенного стилю — поряд із стагнацією та епігонським надуживанням вже збаналізованої тематики в «поетів-реалістів» — не було, звичайно ж, самим лише наслідком сліпого наслідування неповторної Шевченкової поезії; причини лежали й значно глибше. Бракувало насамперед того формально чіткого, а духовно — широко розкритого мистецтва, яке народам Західньої та Осередньої Європи передав був, у високодосконалій формі греко-римської античності, великий рух Ренесансу 15-16. віків. Українська культура не зазнала була натоді відродження античності, а тому й не пережила пізніше правдивого клясизму. Поважні історичні чинники — а серед них зокрема малозадовільний перебіг історії української Церкви — спричинились до того, що українська культура, в своєму аж ніяк не бідному на духові зв'язки з Заходом, насамперед з Італією та Німеччиною, розвитку, фактично перескочила добу Ренесансу і перейшла за другої половини 16. сторіччя від сколястики пізнього середньовіччя безпосередньо до зрілого барокка; і це останнє вона спромоглася засвоїти швидко й майстерно, ба навіть творче пристосувати його до себе, як це доводить насамперед пишний розквіт т. зв. єзуїтського барокка і близького до народніх смаків козацького барокка в українській архітектурі, але рівно ж і успішно латинізуюча духовна та світська поезія, проповідь, історіографія 17-го та початку 18. сторіччя, врешті й містично-пантеїстична релігійна філософія найбільшого українського мислителя — Григорія Сковороди (1722-1794). Проте ніяке формальне студіювання античних авторів у славетній на весь слов'янський світ, заснованій 1631 р. Київській Духовній Академії не могло заступити браку безпосереднього відчуття Ренесансу — того живого й почуттєвого засвоєння клясичної давнини, яке подарувало Західній Європі поновлений ідеал автономної і самовистачальної особистої кальока-

ратії*) гелленської культури — тієї »humanitas« Цицерона й Горація, всеохопного гуманізму Еразма, Леонарда, Гете.

Зрештою, цієї культурної прогалини зазнали не самі лише українці, але — більшою чи меншою мірою — чи не всі слов'янські нації; і ще на початку цього сторіччя чимало видатних мислителів мріяло і в Польщі, і в Росії, і на Балканах про наступний »слов'янський Ренесанс«. Такий, проте, фактично відбувся в самій лише українській поезії; але попереду повинні ще були здійснитись його історичні передумови. Для виходу з зачарованого кола, накресленого фанатичними й здегенерованими епігонами »народництва« і любителями зле віршованої публіцистики, треба було поетів не менш великих і особистостей не менш певних свого епохального призначення, аніж сам Шевченко; і вони з'явилися, хоч і пізно. Це були Іван **Франко** (1856-1916), що в правдиво європейський спосіб кольосально злагатив і поглибив ідейний виднокруг української поезії, і Леся **Українка** (1871-1913), що незміренно витончила й загострила її емоційний діапазон, обидва — письменники титанічної, сливе демонічної напруги та сили, справжні »потомки Прометея« (за улюбленим висловом великої поетки), з аскетичною суворістю й твердістю викладу, скерованого радше до ідейної височини, ніж до образного багатства. Проте величезна відстань між їх прометейським світоглядом і радше орієнтованою на »жаб'ячу перспективу« ментальністю їхніх сучасників спричинила до того, що щойно наступна по них генерація спромоглася гідно оцінити їх геніяльну творчість.

Те молодше покоління висунуло на попередній плян т. зв. модерністів (В. Пачовський, П. Карманський та інші на Заході, М. Філянський, В. Кобилянський, М. Вороний, О. Олесь та інші на Сході), що істотно спричинились до витончення та вдосконалення мови, віршування, поетичної образності; дещо пізніше — на початку 1-ої світової

* »Кальокагатія« (за етимологічним значенням — »краса й доброта«) — гармонійне поєднання чуттєвої краси і культурно-мистецьких та моральних ідеалів, концепція краси як конкретної аристистичної синтези добра і істини.

війни — Павло Тичина перестилізував, в емоційно якнайвиразніший, хоч разом і манірно-сентиментальний спосіб, символіку народньої пісні і тим протиставив пласкій »загальнозрозумілості« вислову зasadniche аристократичної концепцію поетичного мистецтва. Водночас західно-український літератор Микола Євшан (1895-1919) поклав початок українській літературній критиці як такій — себто скерованій на естетичне розуміння й тлумачення слова-весного мистецтва — скільки культивована доти під ім'ям літературної критики моралізаторська публіцистика, загалом кажучи, не виявляла розуміння літературної краси, отже й не сприяла йому.

Тим самим були створені найнеобхідніші передумови для того відродження античного класицизму, яке здійснилось в українській поезії головне в характері київської поетичної школи неокласиків 20-их років і вчинило на дальший розвиток українського письменства велетенське діяння. Цей рух часто зіставляється з поновленням української суверенної і соборної національної держави (1918-1921), яка лише по чотирирічних героїчних боях була змушена поступитись перед мілітарною перевагою со-ветського комунізму. Дійсно, історичний зв'язок між рухом літературного Ренесансу і національно-політичним відродженням української державності є очевидним; проте він радше базується на факті тотожності, аніж причиновости, бо та сама генерація й та сама національна еліта, що поновила державну суверенність, рівно ж створила, висунула на передній план і ідейно підтримала неокласицизм в українській поезії.

Звичайно ж, мистецьки повновартісні представники інших стилів, належні до того самого, культурно виплеканого ще за передреволюційних часів покоління, поділяли — щонайменше, спочатку — національно-політичну наставу українського неокласицизму і зазнали значного впливу його аристократичного ідеалу »кальокагатії« або в формально-артистичній площині, як от символісти Олекса Слісаренко і Володимир Свідзінський, експресіоністи Микола Бажан і Тодось Осьмачка — або рівно ж і в світоглядовій, як от імпресіоністи Євген Плужник і Майк Йогансен, неороман-

тики Юрій Яновський і Ладя Могилянська. Навпаки, те, що належало не до тієї, ще передреволюційної, світоглядової верстви, яка спромоглась поновити національну державність і ренесансове мистецтво слова, але до плебейської ментальності, культтивованої вже по здійсненні соціального перевороту, неминуче вироджувалось на те примітивне варварство та гротескове викривлення, яке вважалось і вважається в Советському Союзі за »пролетарську літературу« і на чий немилій продукції (з біологічно-матеріалістичним і більш-менш советофільським світоглядом), звичайно ж, не маємо тут причин застановлятись. Не сам лише аристократичний ідейний світ неокласицизму, але й його мистецька досконалість як така були, в характері »контрреволюційних«, цьковані та переслідувані принципово антикультурною советською московщиною — а рівно ж і її українськими »націонал-комуністичними« та »пролетарськими« попутниками й попихачами — аж доки майже всі київські поети-неокласики були або фізично винищені, як от Микола Зеров, Павло Филипович, Михайло Драй-Хара, або ж змушені до зречення та політичного підлабузництва, як от Максим Рильський. Проте ті нечисленні з-поміж них, яким пощастило врятуватись за кордон — як от Юрієві Кленові і, значно пізніше, Михайлів Орестові — знайшли собі серед української національної еміграції нове й найвищою мірою плідне поле творчої діяльності.

Українська політична еміграція, спричинена несприятливим вислідом славетних визвольних боїв 1918-1921 років, лишиться в пам'яті українського народу навіки пов'язаною з величним розквітом українського національного письменства: за 20-их років — дедалі інтенсивніше зростання ідейно повновартісного поетичного артизму, позначене насамперед іменами Юрія Дарагана, Юрія Липи і Євгена Маланюка, за 30-их — пишне цвітіння т.зв. працької (чи то »вісниківської«, за ім'ям редактора Дмитром Донцовим »Вісника«) поетичної школи — О.Ольжич, Олена Теліга, Оксана Лятуринська та численні інші — що перебувала в здебільшого плодотворчих взаєминах із процесом ідейного й мистецького самовизначення та само-

оформлення західноукраїнської поезії в Галичині (Богдан Ігор **Антонич**, Богдан **Кравців**, Святослав **Гординський**, Марія **Підгірянка** тощо). Своїм ідеалістичним піднесенням і глибоким мистецьким смаком той літературний розквіт 30-их років гідно перейняв непроминущу традицію київського неоклясицизму 20-их років, викоренену большевизмом у підсоветській Україні, проте збережену та перенесену 1931 р. на Захід наймолодшим членом київського »п'ятірного трона співців« — Юрієм **Кленом**, на величезну користь для мистецького вдосконалення еміграційної і західноукраїнської поезії. Тому й дальша доля сучасної поезії української національної еміграції залежить у першу чергу від безперервності й чинності ідейної та мистецької традиції 30-их років, яку зокрема празька поетична школа піднесла була до ще небувалого артистичного рівня.

Бо 1944 року скінчилася значуща доба в історії української культури — доба всеукраїнської національно-соборницької творчості на західноукраїнському терені та в суміжних середньоєвропейських країнах (тимчасом як середньо- і східноукраїнські землі від середини 30-их років впали під советсько-російським терором у духовонімий маразм). Це була доба вже не самої лише ідейної співпраці українського Заходу й Сходу — як то було перед падінням російського царату 1917 р. — але й реального вростання наддніпрянської політичної еміграції в національне життя насильницьки оккупованих Польщею західноукраїнських земель. 1944 року, мірою захоплення тих земель советами, розпочалась доба еміграції для всіх національно-культурних творчих сил, як наддніпрянських, так і західноукраїнських, так що дальнє існування української національної культури залежало і залежить виключно від національно-державницького патріотизму та соборницької національної солідарності самої лише української еміграції, яка повинна, в умовах свого дедалі ширшого територіяльного розпорощення, щонайменше зберігати й надалі високий ідейний і мистецький рівень національного мистецтва »вісниківської« доби. Ті десять років, що вже минули, дозволяють ставитись до цього

безмежно важкого і безмежно відповідального завдання з виправданим оптимізмом — не в останню чергу, також із причини величезного допливу нових культурних сил з осередніх і східніх українських земель, що скерував за 1941–1944 років до Заходу численні й почасти висококваліфіковані літературні особистості, при чому національно-соборницькі світоглядові чинники значною мірою вже привели до безпосереднього злиття старших і молодших літературних течій.

Щоправда, цей доосередній націотворчий процес на еміграції — ще далекий від свого повного здійснення. Ще існують зокрема деякі суто східноукраїнські політично-літературні групи та течії — як от, наприклад, «неохвильовизм»* (і внутрішньо споріднений з ним т. зв. «органічно-національний» напрямок) — і не лише існують, але деякою мірою навіть діють; аналогічні явища даються, хоч і значно меншою мірою, взнаки і в деяких західноукраїнських середовищах, особливо в тих, що походять виключно із специфічної літературної атмосфери колишніх львівських каварень. Проте репутація таких-от намагань регіонального сепаратизму дедалі постійно понижується, і для дальнього розвитку національно-соборницького письменства на еміграції вони вже не становлять насьогодні серйозної небезпеки. Але само вже існування їх зайвий раз виявляє, які численні і впертіrudimentи провінційної обмеженості, яке тяжіння до регіональної інерції, ми ще

* Так званий хвильовизм харківської «Вільної Академії Пролетарської Літератури і Театру» (скорочено «ВАПЛІТЕ»), заснованої 1926 р. письменником-комуністом Миколою Хвильовим (1893–1933) і примусово зліквідованої советами 1928 р., був своєрідним советсько-українським націонал-комуністичним месіянізмом, що його прихильників, попри їх більш-менш лояльне ставлення до московського окупаційного режиму в Україні, за 30-их років пильний щодо своєї ідейної та адміністраційної монополії московський большевизм систематично винищив за значною допомогою своїх українських агентів та найманців.

повинні подолати в нас самих, перш ніж соборно-українська література — а тим самим і правдива наша національна література, вкупі з залежною від її чинності цілою національно-державницькою духовістю — остаточно перетвориться з поодиноких верховинних осягів на суцільну духову єдність.

В. Державин

Гетьман ІВАН МАЗЕПА

(1644-1709)

ДУМА ІЛИ ПІСНЯ

Всі покою щире прагнуть,
А не в єден гуж всі тягнуть:
Той направо, той наліво,
А все — браття, то-то диво!
Не маш любви, не маш згоди
Од Жовтої взявши Води,
През незгоду всі пропали,
Самі себе звоєвали.

Ей, братища, пора знати,
Що не всім нам пановати.
Не всім дано всеє знати
І річами керовати.
На корабель поглядімо,
Много людей полічімо;
Однак стирник сам керує,
Весь корабель управує.

Пчулка бідна матку має
І оної послухає.
Жалься, Боже, України,
Що не вкупі має сини!
Єден живе із погани,
Кличе: — Сюда, атамани!
Їдім Матки ратовати,
Не даймо ей погибати! —

Другий ляхом за грош служить,
По Вкраїні і той тужить:
— Мати моя старенькая!
Чом ти вельми слабенькая?
Розно тебе розшарпали,
Гди аж по Дніпр туркам дали.
Все то фортель, щоб слабіла
І аж вкінець сил не міла! —

Третій Москві юж голдує
І ей вірне услугує.
Той на Матку нарікає
І недолю проклинає:
— Ліпше було не родити,
Нежли в таких бідах жити!
Од всіх сторон ворогують,
Огнем-мечем руйнують,

Од всіх не маш зичливости,
Ані слушної учтивости:
Мужиками називають.
А подданством дорікають.
Чом ти братов не учила,
Чом од себе їх пустила?
Ліпше було пробувати
Вкупі лихо одбивати! —

Я сам бідний не здолаю,
Хіба тілько заволаю:
— Ей, панове єнерали,
Чому ж єсьте так оспалі?
І ви, панство полковники,
Без жадної політики,
Озъмітесь всі за руки,
Не допустіть горкоЯ муки

Матці своєй больш терпіти!
Нуте врагов, нуте бити!
Самопали набивайте,
Острих шабель добувайте,
А за віру хоч умріте,
І вольностей бороніте!
Нехай вічна буде слава,
Же през шаблю маєм права. —

ГРИГОРІЙ СКОВОРОДА

(1722-1794)

* * *

Всякому городу нрав і права;
Всяка іміст свой ум голова;
Всякому серцю своя есть любов,
Всякому горлу свой есть вкус каков.
А мні одна только в світі дума,
А мні одно только нейдет с ума.

Петр для чинов угли панськії трет.
Федъка купець при аршині все лжет.
Тот строїт дом свой на новий манір.
Тот весі в процентах: пожалуй, повір!
А мні одна только в світі дума,
А мні одно только нейдет с ума.

Тот непрестанно стягаєт ґрунта.
Сей іностранні заводить скота.
Ti форміруют на ловлю собак,
Сих шумит дом от гостей, как кабак,
А мні одна только в світі дума,
А мні одно только нейдет с ума.

Строїт на свой тон юриста права.
С диспут студенту трецит голова.
Тих беспокойт Венерин амур.
Всякому голову мучит свой дур.
А мні одна только в світі дума,
А мні одно только нейдет с ума.

Тот панегірик сплетає со лжей,
Лікар в поряд ставит мертвих людей,
Сей образи жирових чтет тузов,
Степка біжит, как на свадьбу, в позов.
А мні одна только в світі дума,
Как би умерти мні не без ума.

Смерте страшна! Замашная косо!
Ти не щадиш і царських волосов,
Ти не глядиш, гді мужик, а гді цар —
Все жереш так, как солому пожар.
Кто ж на ся плюет острую сталь?
Tot, чия совість — как чистий хрусталь.

* * *

Ой ти, птичко жолтобоко,
Не клади гнізда високо!
Клади на зеленої травкі,
На молоденької муравкі...
От ястреб над головою
Висит, хочет ухватить,
Вашою живет он кров'ю,
От-от когті он острит!

Стойт явор над горою,
Все кивает головою.
Буйні вітра повівают,
Руки явору ламають.
А вербочки шум'ят низко,
Волокут мене до сна.
Тут течет поточок близко;
Видно воду аж до дна.

На что же мі замищляти,
Что в селі родила мати?
Нехай у тіх мозок рвется,
Кто високо вгору дмется.
А я буду себі тихо
Коротати милий вік.
Так минет меня все лихо,
Щаслив буду человік.

ІВАН КОТЛЯРЕВСЬКИЙ

(1769-1838)

ІЗ IV ПІСНІ »ЕНЕЇДИ«

О Музо, панночко парнаська!
Спустись до мене на часок:
Нехай твоя научить ласка,
Нехай твій шепче голосок,
Латинъ к війні як знаряжалась,
Як армія їх набиралась,
Який порядок в війську був:
Всі опиши мундирі, збrouю
І казку мні скажи такую,
Якої ще ніхто не чув.

Бояри вмig скомпонували
На аркуш маніхвест кругом,
По всіх повітах розіслали,
Щоб військо йшло під коругов;
Щоб голови всі обголяли,
Чуприни довгі оставляли,
А вус в півлокоть би тирчав;
Щоб сала і пшона набрали,
Щоб сухарів понапікали,
Щоб ложку, казанок всяк мав.

Все військо зараз розписали
По розним сотням, по полкам,
Полковників понаставляли,
Дали патенти сотникам.
По городам всяк полк назався,
По шапці всякий розличався,
Вписали військо під ранжир;
Пошили сині всім жупани,
На спід же білії каптани,
Щоб був козак, а не мугир.

В полки людей розпреділивши,
І по кватилям розвели
І всіх, в мундирі нарядивши,
К присязі зараз привели.
На конях сотники финтили,
Хорунжі вусики крутили,
Табаку нюхав осавул;
Урядники з отаманами
Новими чванились шапками,
І радник всякий губу дув.

Так вічної пам'яті бувало
У нас в Гетьманщині колись.
Так просто військо шикувало,
Не зневажи: »стій! не шевелись!«
Так славнії полки козацькі,
Лубенський, Гадяцький, Полтавський,
В шапках було, як мак, цвітуть.
Як грінуть, сотнями ударять,
Перед себе списи наставлять,
То мов мітлою все метуть.

Було тут військо-волонтири:
То всяких юрбиця людей,
Мов запорожці-чуприндири,
Що їх не втне і Асмодей.
Воно так, бачиш, і негарне,
Як кажуть то, не регулярне,
Та до війни самий злий гад;
Чи вкрасти що, язик достати,
Кого живцем чи обідрати,
Ні сто не вдергить їх гармат.

Для сильної армії своєї
Рушниць, мушкетів, оружжин
Наклали повні гамазеї,
Гвинтівок, фузій без пружин,
Булдинок, флінт і яничарок,
А в особливий закамарок —
Списів, пік, ратищ, гаківниць.
Були тут страшній гармати,
От вистрілу дрижали хати,
А пушкарі то клались ниць.

Жлукта і улики на пушки
Робить галили на захват;
Днища, оснівниці, ветушки
На принадлежность приправлять.
Нужда перемінить закони!
Квачі, помела, макогони
В пушкарське відомство пішли;
Колеса, бендюги і кари
І самії церковні марі
В депо пушкарськее тягли.

Держась воєнного обряду,
Готовили заздалегідь
Багацько всякого знаряду,
Що сумно аж було глядіть:
Для куль — то галушки сушили,
А бомб — то з глини наліпили,
А слив солоних — для картеч;
Для щитів ночви припасали,
І дна із діжок вибивали,
І приправляли всім до плеч.

Не мали палашів, ні шабель —
У них, бач, Тули не було;
Не шаблею ж убит і Авель,
Поліно смерть йому дало.
Соснові копистки стругали
І до боків поначіпляли
На валяних верьовочках:
Із лик плетені козубеньки,
З якими ходять по опеньки,
Були, мов суми, на плечах.

Як амуницю спорядили
І насушили сухарів,
На сало кабанів набили,
Взяли подимне од дворів;
Як підсусідків розписали
І виборних поназначали,
Хто тяглий, кінний, хто же піш,
За себе хто, хто на піdstаву,
В якес військо, сотню, лаву,
Порядок як завівсь незгірш —

Тоді ну військо муштрувати,
Учить мушкетний артикул,
Вперед як ногу викидати,
Ушкварить як на калавур.
Коли пішком — то марш шульгою,
Коли верхом — гляди ж, правою
Щоб шкапа скочила вперед.
Такеє ратнєє фиглярство
Було у них за регулярство,
І все Енеєві на вред.

Мов посполитеє рушення
Латина в царстві началось,
Повсюдна муштра та учення,
Все за жовнірство прийнялось.
Дівки на прутах роз'їжджали,
Ціпками хлопців муштрували,
Старі ж учились кидать в ціль.
А баб старих на піч саджали
І на печі їх штурмували,
Бач, для баталії в примір.

Були латинці дружні люди
І воюватись мали хіть.
Не все з добра, хто од причуди,
Щоб битися, то рад летіть.
З гаряча часу, перші три дні,
Зносили всяке збіжжя, злидні,
І давали все на рать:
Посуду, хліб, одежду, гроши,
Своєй отчизні для сторожі,
Що не було де і діватъ.

Се поралася так Амата,
К війні латинців підвела;
Смутна була для неї хата,
На вулиці все і жила.
Жінки з Аматою з'єдналися,
По всьому городу таскалися
І підмовляли воювати.
Робили з Турном шури-мури
І затялися, хотъ вон із шкури,
Енееві дочки не дать.

Коли жінки де замішались,
І їм ворочати дадуть,
Коли з розказами втаскалися
Та пхикання ще додадуть —
Прошайсь навік тоді з порядком,
Пішло все к чорту неоглядком:
Жінки поставлять на своє.
Жінки! Коли б ви більше їли,
А менш пащекуватъ уміли,
Були б в раю ви за сіе!

ПЕТРО ГУЛАК-АРТЕМОВСЬКИЙ
(1790-1865)

РИБАЛКА

Вода шумить! . . . Вода гуля! . . .
На березі рибалка молоденький
На поплавець глядить і примовля:
— Ловіться, рибоньки, великі і маленькі! —

Що рибка смик . . . то серце тьох! . . .
Серденько щось рибалочці віщує:
Чи то тугу, чи то переполох,
Чи то коханнячко? . . . Не зна він, а сумує.

Сумує він, аж ось реве!
Аж ось гуде! І хвиля утікає! . . .
Аж гульк! . . . З води дівчинонька пливє,
І косу зчісує, і брівками моргає . . .

Вона й морга, вона й співа:
— Гей! гей! не надь, рибалко молоденький,
На зрадний так ні щуки, ні лина! . . .
На що ти нівечиш мій рід і плід любенький?

Коли б ти знов, як рибалкам
У морі жити із рибками гарненъко,
Ти б сам пірнув на дно к линам
І парубоцькес oddав би нам серденъко.

Ти ж бачиш сам, не скажеш: ні —
Як сонечко і місяць червоненький
Хлюпощуться у нас в воді на дні
І із води на світ виходять веселенькі!

Ти ж бачиш, як у темну ніч
Блищасть у нас зіроньки під водою;
Ходи ж до нас, покинь ту удку пріч!
Зі мною будеш жити, як брат живе з сестрою.

Зирни сюди! . . . Чи се ж вода? . . .
Се дзеркало: глянь на свою уроду! . . .
Ой, я не з тим прийшла сюда,
Щоб намовлять з води на парубка негоду! —

Вода шумить! . . . Вода гуде! . . .
І ніженьки по кісточки займає! . . .
Рибалка встав, рибалка йде,
То спиниться, то вп'ять все глибшенко пірнає!

Вона й морга, вона й співа . . .
Гульк! . . . приснули на синім морі скалки!
Рибалка хлюп! . . . За ним шубовсь вона! . . .
І більше вже ніде не бачили рибалки!

ЛЕВКО БОРОВИКОВСЬКИЙ
(1806–1889)

ЧОРНОМОРЕЦЬ

То не сірий туман
З Чорномор'я піднявсь —
Піднімаються гуси то сірі:
 То не хмару снігів
 Буйний вітер навів —
Піднімаються лебеді білії.

Кричать гуси: гел! гел! —
 А за ними орел,
І спускається з хмари високої.
 — Не тікайте вгорі,
 Гуси сірі мої!
Підождіте орла, мої любії!

Я не бити хочу —
Розпитати хочу,
Чи не бачили ясного сокола?
 Чи не стрітили ви
 Богатир-голови,
З Чорноморії доброго молодця? —

—Коло моря убит
Чорноморець лежить;
Його ручки лежать на три штученьки,
Його ніжки на згляд
Край дороги лежать;
Крізь реберця трава пробивається,
Серед степу того
Ніхто к тілу його
Із живої душі не ласкається.

Тільки ластівки три,
З-під сідої гори,
Пригортається: перша ластівка —
Мати рідна рида,
А другая — сестра,
Третя ластівка — жінка покійного. —

МАРКІЯН ШАШКЕВИЧ

(1811-1843)

ВЕСНИВКА

Квітка дрібная
Молила неньку,
Весну раненьку:
— Нене рідная!
Вволи ми волю,
Дай мені долю,
Щоб я зацвіла,
Весь луг скрасила,
Щоби я була
Як сонце ясна,
Як зоря красна,
Щоб я згорнула
Весь світ до себе!

— Доню-голубко!
Жаль мені тебе,
Гарная любко,
Бо вихор свисне,
Мороз потисне,
Буря загуде;
Краса змарніє,
Личко зчорніє,
Головку склониш,
Листоньки зрониш,
Жаль серцю буде. —

ІВАН ВАГИЛЕВИЧ

(1811- 1866)

ІЗ ПОЕМИ «МАДЕЙ»

Трублять роги жубровії,
сумно коні рзають,
Шум'яť тучі срібних стрілок
та мечі бряжчають.
А з байрака летить шпарко
острое ратище,
Заточився під Мадеем
кінь на колодище...
Лято кликне сивий Мадей,
а дебр заклекоче,
Вовком вержесь в вражі тучі,
зубми заскрегоче.
Куда мелькнє ясним мечем,
кров рікою точить,
Куда ратищем засвище,
кінь їздця волочить.
І рев лютий, мрак темніший
по сирім майдані.
Звонять коп'ї, бряжчатъ мечі,
тъмлють стріли каляні.
А з Мадея дев'ять стрілок
ссуть кровцю теплую,
З білих грудей три ратища
влекнуться землею.

Сивий Мадей утомився,
і ноженьки мдліють,
З слідів кровця виступає,
груди ся чорніють.
Вже за шию ужевками
к мажі прив'язаний,
За рученьки і ноженьки
вкований в кайдани...

МИКОЛА УСТЯНОВИЧ

(1811-1885)

ВЕРХОВИНЕЦЬ

Верховино, світку ти наш!
Гей, як у тебе так мило!
Як ігри від плине ту час,
Свобідно, щумно, весело.

З верха на верх, а з бору в бір,
З легкою в серцю думкою,
В чересі кріс, в руках топір,
Буяє легінь тобою.

Ей, що ми там поділля край!
Нам полонина — поділля,
А бори — степ, ялиця — май,
А звір'я голос — весілля!

Не вабить нас баришів лесть,
Коби лиш порох та цівка,
У Бога світ, у людей честь,
Та овець турма, сопівка.

Та коби пирс хребет із від,
І медвідь шибнув лісами,
Завіяв юг, заграв Бескид,
Черемош гукнув скалами:

То ми то час, то ми то піснь,
Молодче, ну же в розтвори!
Овечці сплав з кучерей пліснь,
І далі, далі на гори!

Літом цілим, би ніч, би день,
Хлопці гуляють там наші;
Свобідна там вода, огень,
Довольно ліса і паші.

Там пан не клав ланцюгом меж,
Ворог не станув стопою;
Буйная там землі одеж,
Плекана пісней, росою.

Там-то бринить тромбети звук,
Щебече любо сопівка;
А як звір'я завие гук,
В челюсті плюне му цівка.

ЄВГЕН ГРЕБІНКА

(1812-1848)

ВЕДМЕЖИЙ СУД

Лисичка подала у суд таку бумагу,
Що бачила вона, як попелястий віл
На панській винниці пив, як мошенник, брагу,
Ів сіно, і овес, і сіль.
Суддею був ведмідь, вовки були підсудки,
Давай вони його по-своєму судить
Трохи не цілі сутки.
— Як можна гріх такий зробить!
Воно було б зовсім не диво,
Коли б він їв собі м'ясиwo, —
Ведмідь сердито став ревіть.
— А то він сіно їв! — вовки завили...
Віл щось почав був говоритъ,
Та судді річ його з початку перебили,
Бо він ситенький був, і так опреділили
І приказали записать:
— Понеже віл признався попелястий,
Що він їв сіно, сіль, овес і всякі сласті —
Так за такі гріхи його четвертуватъ
І м'ясо розідратъ суддям на рівні часті,
Лисичці ж ратиці віддатъ. —

ТАРАС ШЕВЧЕНКО

(1814-1861)

ТАРАСОВА НІЧ

П. І. Мартосу

На розпутті кобзар сидить
та на кобзі грає;
Кругом хлопці та дівчата —
як мак процвітає.
Грає кобзар, виспівує,
вимовля словами,
Як москалі, орда, ляхи
бились з козаками;
Як збиралась громадонька
в неділеньку вранці,
Як ховали козаченька
в зеленім байраці.
Грає кобзар, виспівує,
аж лихо сміється:

— Була колись Гетьманщина,
та вже не вернеться;
Було колись панували,
та більше не будем...
Тії слави козацької
повік не забудем!

Україно, Україно!
Ненько моя, ненько!
Як згадаю тебе, краю,
зав'яне серденько!
Де поділось козачество,
червоні жупани?
Де поділась доля-воля,
бунчуки, гетьмани?
Де поділось? Ізгоріло?
А чи затопило
Синє море твої гори,
високі могили?
Мовчать гори, грає море,
могили сумують,
А над дітьми козацькими
поганці панують!
Грай же, море! Мовчіть, гори!
Гуляй, буйний, полем!
Плачте, діти козацькії!
Така ваша доля!

Встає хмара з-за Лиману,
а другая з поля:
Зажурилась Україна —
така її доля!
Зажурилась, заплакала,
як мала дитина...
Ніхто її не ратує...
Козачество гине,
Гине слава, батьківщина,
немає де дітись...
Виростають нехрещені
козацькії діти,
Кохаються невінчані,
без попа ховають:
Запродана жидам віра,
в церкву непускають!
Як та галич поле криє,
ляхи, уніяти

Налітають — нема кому
порадоньки дати.
Обізвався Наливайко —
не стало кравчини!
Обізвавсь козак Павлюга —
за нею полинув.
Обізвавсь Тарас Трясило
гіркими сльозами:
— Бідна моя Україно,
стоптана ляхами... —
Обізвавсь Тарас Трясило
віру ратувати,
Обізвавсь орел сизий —
та й дав ляхам знати!
Обізвався пан Трясило:
— А годі журиться,
А ходім лиш, пани-брати,
з поляками биться! —

Вже не три дні, не три ночі
б'ється пан Трясило;
Од Лимана до Трубежу
трупом поле вкрилось.
Ізнемігся козаченько,
тяжко зажурився
А поганий Конецпольський
дуже звеселився;
Зібрав шляхту всю докупи,
та й ну частувати!
Зібрав Тарас козачен'ків
поради прохати:
— Отамани, товариші,
брати мої, діти!
Дайте мені порадоньку:
що будем робити?
Бенкетують вражі ляхи
наще безголов'я...
— Нехай собі бенкетують,
нехай на здоров'я!

Нехай, кляті, бенкетують,
поки сонце зайде,
А ніч-мати дасть пораду:
козак ляха знайде. —
Лягло сонце за горою,
зірки засіяли,
А козаки, як та хмара,
ляхів обступали.
Як став місяць серед неба,
ревнула гармата;
Прокинулись ляшки-панки —
нікуди втікати!
Прокинулись ляшки-панки
та й не повставали:
Зійшло сонце, до одного
покотом лежали.

Червоною гадюкою
несе Альта вісти,
Щоб летіли крюки з поля
ляшків-панків їсти.
Налетіли чорні крюки
вельможних будити;
Зібралося козачество
Богу помолитись.
Закрякали чорні крюки,
виймаючи очі;
Заспівали козаченьки
пісню тії ночі —
Тії ночі кривавої,
що славою стала
Тарасові, козачеству,
ляхів що приспала.

Над річкою, в чистім полі,
могила чорніс;

Де кров текла козацькая,
трава зеленіє.
Сидить ворон на могилі,
та з голоду кряче...
Згада козак Гетьманщину,
згада, та й заплаче.
— Була колись козацькая
і слава і воля —
Слава сяє, а воленьку
спіткала недоля.
Було колись панували,
та більше не будем,
Тії ж слави козацької
повік не забудем! —

Умовк кобзар сумуючи:
щось руки не грають!
Кругом хлопці та дівчата
слізозоньки втирають.

Пішов кобзар по вулиці,
з журби як заграє!
Кругом хлопці навприсядки,
а він вимовляє:

— Нехай буде оттакечки!
Сидіть, діти, у запічку,
А я з журби та до шинку,
А там найду свою жінку,
Найду жінку, почастую,
З вороженьків покепкую. —

ЧИГИРИН

М. С. Щепкину

Чигирине, Чигирине!
 Все на світі гине,
І святая твоя слава
 як пилина лине,
За вітрами холодними
 в хмарі пропадає.
Над землею летять літа,
 Дніпро висихає,
Розсипаються могили,
 Високі могили,
Твоя слава; і про тебе,
 старче малосилий,
Ніхто й слова не промовить,
 ніхто й не покаже,
де ти стояв, чого стояв...
 І на сміх не скаже!

За що боролись ми з ляхами?
За що ми різались з ордами?
За що скородили списами
Татарські ребра? Засівали,
І рудою поливали,
І щаблями скородили.
Що ж на ниві уродило?
Уродила рута, рута,
Волі нашої отрута.

А я, юродивий, на твоїх руїнах
Марно сльози трачу.

 Заснула Вкраїна,
Бур'яном укрилась, цвіллю зацвіла,
В калюжі, в болоті серце прогноїла
І в дупло холодне гадюк напустила,
А дітям надію в степу oddala.

А надію
Вітер по-полю розвіяв;
Хвиля морем рознесла.
Нехай же вітер все розносить

На неокраянім крилі!
Нехай же серце плаче, просить
Святої правди на землі!

Чигирине, Чигирине,
мій друже єдиний!
Проспав єси степи, ліси
І всю Україну!
Спи ж, повитий жидовою,
поки сонце встане,
Поки тії недолітки
підростуть — гетьмани!

Помолившись, і я б заснув —
так думи прокляті
Рвутесь душу запалити,
серце розірвати. —
Не рвіть думи, не паліте!
Може, верну знову
Мою правду безталанну,
моє тихе слово;
Може, викую я з його
до старого плуга
Новий леміш і чересло,
і в тяжкі упруги,
Може, зорю переліг той,
а на перелозі
Я посію мої слізози.
мої щирі слізози.

Може, зайдуть і виростутъ
ножі обоюдні,
Розпанахають погане,
гниле серце, трудне,
І вицідять сукровату,
і наллють живої,
Козацької тії крові,
чистої, святої.
Може, може... а між тими,
між ножами — рута
І барвінок розі'ється,
і слово забуте,
Мое слово тихе, сумне,
богобоязливе
Згадається — і дівоче
серце боязливе
Стрепенеться як рибонька
і мене згадає...
Слово мое, сліози мої,
раю ти мій, раю!

Спи Чигрине! Нехай гинуть
у ворога діти!
Спи, гетьмане, поки встане
правда на сім світі!

КАВКАЗ

(Искреннему моему Якову де-Бальмену)

Кто дасть главъ моей воду и очамъ
моимъ источникъ слезъ, и поплачуся
день и нощъ о побиенныхъ.

Іеремія, IX 1.

За горами гори,
Хмарами повиті,
Засіяні горем,
Кровію политі;

Споконвіку Прометея
там орел карає,
Що день Божий, довбє ребра
й серце розбиває;
Розбиває, та не вип'є
живущої крові,
Воно знову оживає,
і сміється знову.
Не вмирає душа наша,
не вмирає воля,
І неситий нє виоре
на дні моря поля,
Не скує душі живої
І слова живого,
Не понесе слави Бога,
великого Бога.

Не нам на прю з Тобою стати,
Не нам діла Твої судить:
Нам тілько плакать, плакать, плакать,
І хліб насущний замісить
Кровавим потом і слезами;
Кати знущаються над нами,
А правда наша п'яна спить!

Коли вона прокинеться?
Коли одпочити
Ляжеш, Боже, утомлений,
і нам даси жити?
Ми віруєм Твоїй силі
і Слову живому:
Встане правда, встане воля,
во віки і віки.
і Тобі одному
Помоляться всі язики
А покищо — течуть ріки,
кровавій ріки!...

За горами гори.
Хмарою повиті,
Засіяні горем,
Кровію политі!

— Отам-то Милостиві Ми
Ненагодовану і голу,
Застукали сердешну волю,
Та й цькуемо... —

Лягло кістъми
Людей муштрованих чимало.
А сліз? а крові?

Напоїть
Всіх імператорів би стало,
З дітьми й внучатами втопить
В сльозах удов'їх...

А. дівочих,
Пролитих нишком серед ночі?
А матерніх гарячих сльоз,
А батьківських, старих, кровавих?
Не ріки — море розлилось,
Огненне море!...

Слава, слава
Хортам, і гончим, і псарям,
І нашим батюшкам-царям!

Слава!

І вам слава, сині гори,
 кригою окуті;
І вам, лицарі великі,
 Богом не забуті!
Борітесь — поборете!
 Вам Бог помагає;
За вас сила, за вас воля
 і правда святая!

— Чурек і сакля — все твоє:
Воно не прошене й не дане —
Ніхто й не візьме за своє,

Не поведе тебе з кайданах
У нас. На те письменні ми.
Читаем Божії глаголи,
І од глибокої тюрми
Та до високого престола
Усі ми в золоті — і голі.
До нас в науку!

Ми навчим,
По чому хліб, і сіль по чім...
Ми, крий нас Боже, не погани,
Ми настоящі християни:
У нас і храми і ікони,
І все добро — сам Бог у нас!
Нам тілько сакля очі коле:
Чого вона стойть у вас,
Не нами дана? Чом ми вам
Чурек же ваш та так не кинем,
Як тій собаці? Й чом ви нам
Платить за сонце не повинні!
Та й тілько ж то!...
Ми малим ситі! —

А зате,
Якби ви з нами подружились,
Багато б дечого навчились.
У нас же й світа як на те:
Одна Сибір неісходима!
А тюрм? а люду? Що й лічить!
Од молдаванина до фінна —
На всіх язиках все мовчить...
Бо благоденствує!...

У нас

Святую біблію читає
Святий чернець і научає,
Що цар якийсь-то свині пас
Та дружню жінку взяв до себе,
А друга вбив — тепер на небі!
От бачите, які у нас
Сидять на небі! Ви ще темні,

Догматами не просвіщені!
У нас навчіться!

В нас дери,
Дери та дай,
і прямо в рай,
Хоть і рідню всю забери!
У нас — чого то ми не вмієм?
І зорі лічим, гречку сієм,
Французів лаем, продаєм
Або у карти програєм
Людей — не негрів, а таких,
Таки хрещених, та — простих.
Ми не гішпани! Крий нас Боже,
Щоб крадене перекупатъ,
Як ті жиди: ми по закону!... —

По закону апостола
ви любите брата?
Суеслови, лицеміри,
Господом прокляті!
Ви любите на братові
шкуру, а не душу,
Та й лупите по закону:
дочці на придане,
Байстрюкові на кожушок,
жінці на патинки,
Собі ж на те, що не знають
ні діти, ні жінка!

За кого ж Ти розпинаєшся,
Христе, Сине Божий?
За нас добрих, чи за слово
істини? Чи, може,
Щоб ми з Тебе посміялись?
Воно ж так і сталося!

Храми, каплиці і ікони,
І ставники, і мірри дим,
І перед образом Твоїм
Неутомимі поклони

За кражу, за війну, за кров —
Щоб братню кров пролити, просим,
А потім в дар Тобі приносим
З пожару вкрадений покров...

Просвітились!... Та ще хочем
других просвітити,
Сонце правди показати
сліпим, бачиш, дітям.
Всё покажем, тілько дайте
себе в руки взяти:
Як і тюрми мурувати,
кайдани кувати,
Як їх носить і як плести
кнуты узлуваті. —
Всьому навчим, тілько дайте
взяти свої гори
Останній, бо вже взяли
і поле, і море!

І тебе загнали, мій друже единий,
Мій Якове любий!
— Не за Україну,
А за її ката довелось пролить
Кров добру, не чорну; довелось запить
З московської чаші московську отруту.
О друже мій добрий, друже незабутий!
Живою душою в Україні витай;
Літай з козаками понад берегами,
Розкриті могили в степу назирай,
Заплач з козаками дрібними слізозами,
І мене з неволі в степу виглядай! —

А покицьо — мої думи,
мое люте горе,
Сіяниму: нехай ростуть
та з вітром говорять...
Вітер тихий з України
понесе з росою

Тії думи аж до тебе;
братньою сльозою
Ти їх, друже, привітасіш.
тихо прочитаєш
І могили, степи, гори
і мене згадаєш.

ПСАЛМИ ДАВИДОВІ

43

Боже! Нашими уshima
чули Твою славу.
І діди нам розказують
про давні кроваві
Тії літа, як рукою
твердою своєю
Розв'язав Ти наші руки
і покрив землею
Трупи ворожі, і силу
Твою восхвалили
Твої люди, і в покої,
в добрі одпочили,
Славя Господа.

А нині
покрив еси знову
Срамотою свої люди,
і вороги ногі
Розкрадають, як овець, нас
і жеруть...

Без плати
І без ціни оддав еси
ворогам проклятим;
Покинув нас на сміх людям,
в наругу сусідам,
Покинув нас, яко в притчу
нерозумним людям.

І кивають сміючися
на нас головами;
І всякий день перед нами
стид наш перед нами.
Окрадені, замучені,
в путах умираєм,
Не молимось чужим богам,
а Тебе благаєм:
Поможи нам, ізбави нас
вражої наруги!
Поборов Ти першу силу,
побори і другу,
Ще лютішу.

Встань же, Боже —
Вскую будеш спати,
Од сліз наших одвертатись,
скорбі забувати?
Смирилася душа наша,
тяжко жити в оковах!
Встань же, Боже — поможи нам,
встать на ката знову!

136

На ріках круг Вавилона,
під вербами в полі.
Сиділи ми і плакали
в далекій неволі,
І на вербах повішали
органи глухії,
І нам стали сміятися
едомляни злій:
— Розкажіть нам пісню вашу:
може й ми заплачем;
Або нашу заспівайте,
невольники наші!
— Якої ж ми заспіваем
на чужому полі?

Не співають веселої
 в далекій неволі,
І коли тебе забуду,
 Іерусалиме,
Забвен буду, покинутий,
 рабом на чужині!
І язык мій оніміс,
 висохне, лукавий,
Як забуду пом'янути
 Тебе, наша славо!
І Господь наш вас пом'яне,
 єдомськії діти,
Як кричали ви: — Руйнуйте,
 руйнуйте, паліте
Сіон святий! —

Вавилоня

дщере окаянна!
Блаженний той, хто заплатить
 за твої кайдани!
Блажен, блажен! Тебе, злая,
 в радості застане
І розіб'є дітей твоїх
 о холодний камінь!

* * *

Минають дні, минають ночі, •
Минає літо, шелестить
Пожовкле листя; гаснуть очі,
Заснули думи, серце спить.
І все заснуло — і не знаю,
Чи я живу, чи доживаю,
Чи так по світу волочусь,
Ео вже й не плачу й не сміюсь...

Доле, де ти? Доле, де ти?
 Нема ніякої!
Коли доброї жаль, Боже,
 то дай злой, злой!

Не дай спати ходячому,
серцем замирати,
І гнилою колодою
по світу валятись;
А дай жити, серцем жити
і людей любити,
А коли ні — то проклинасть
і світ запалити!

5

Страшно впасти у кайдани,
умирать в неволі,
А ще гірше — спати, спати,
і спати на волі,
І заснути на вік-віки,
і сліду не кинуть
Ніякого: однаково —
Чи жив, чи загинув . . .

Доле, де ти? Доле, де ти?
Нема ніякої!
Коли доброї жаль, Боже,
то дай злой, злой!

ТРИ ЛІТА

І день — не день, і йде — не йде,
а літа стрілою
Пролітають, забирають
все добре з собою,
Окрадають добрі думи,
о холодний камінь
Розбивають серце наше
і співають амінь —
Амінь всьому веселому.
однині довіку,
І кидають на розпутті
сліпого каліку.

Невеликії три літа
марно пролетіли...
А багато в моїй хаті
лиха нарobili.
Опустошили убоге
мое серце тихе,
Погасили все добрe,
запалили лихо,
Висушили чадом-димом
тії добрі сльози,
Що лилися з Катрусею
в московській дорозі,
Що молились з козаками
в турецькій неволі,
І Оксану, мою зорю,
мою добру долю,
Що день Божий умивали,
поки не підкraлись
Злії літа — та все тес
заразом украли.
Жаль і батька, жаль і матір,
і вірну дружину,
Молодую, веселую,
класти в домовину;
Жаль великий, брати мої!
Тяжко годувати
Малих діток неумитих
в нетопленій хаті!
Тяжке лиxo, та не таке,
як тому дурному,
Що полюbitь, побереться,
а вона другому
За три шаги продаеться,
та з його й сміється.
От де лиxo! от де серце
разом розірветься!

Отаке-то злеє лихо
й зо мною спіткалось:
Серце люди полюбило
і в людях кохалось,
І вони його вітали,
гралися, хвалили...
А літа тихенъко крались
і сльози сушили,
Сльози щирої любови...
І я прозрівати
Став потроху... доглядаюсь —
бодай не казати!
Кругом мене, де не гляну,
не люди, а змії...
І засохли мої сльози —
сьлези молодії.
І тепер я розбитеє
серце яdom гою —
І не плачу й не співаю,
а вилю совою.
Отаке-то!

Що хочете,
то те і робіте —
Чи голосно, зневажайте,
чи нишком хваліте
Мої думи — однаково,
не вернутися знову
Літа мої молодії,
веселес слово
Не вернеться!...

І я серцем
до вас не вернуся,
І не знаю, де дінуся,
де я пригорнуся,
І з ким буду розмовляти,
Кого розважати,
І перед ким мої думи
буду сповідати.

Думи мої! літа мої,
тяжкій три літа!
До кого ви прихилитеся,
мої злії діти?
Не хилітесь ні до кого,
ляжте дома спати;
А я піду четвертий год
новий зустрічати.
Добрий день же, новий годе,
в торішній свитині!
Що ти несеш в Україну
в латаній торбині?
»Благоденстві, указом
новеньким повите...«?
Іди ж здоров, та не забудь
злидням поклонитись!

ЗАПОВІТ

Як умру, то поховайте
мене на могилі,
Серед степу широкого,
на Вкраїні милій:
Щоб лани широкополі,
і Дніпро, і кручі
Було видно, було чути,
як реве ревучий!

Як понесе з України
у синєє море
Кров ворожу — отоді я
і лани і гори,
Все покину і полину
до самого Бога
Молитися.

А покищо —
я не знаю Бога!

Поховайте та вставайте,
кайдани порвіте,
І вражою, злою кров'ю
волю окропіте!
І мене в сім'ї великий,
в сім'ї вольній, новій,
Не забудьте пом'янути
незлім, тихим словом!

* * *

Мені однаково, чи буду
Я жити в Україні, чи ні,
Чи хто згадає, чи забуде
Мене в снігу на чужині —
Однаковісінько мені!

В неволі виріс між чужими,
І не оплаканий своїми,
В неволі, плачучи, умру,
І все з собою заберу,
Малого сліду не покину
На нашій славній Україні,
На нашій — не своїй землі.
І не пом'яне батько з сином,
Не скаже синові: — Молись,
Молися, сину! за Вкраїну
Його замучили колись. —

Мені однаково, чи буде
Той син молитися, чи ні...
Ta не однаково мені,
Як Україну злії люде
Присплять, лукаві, і в огні
Її окраденую збудять...
Ох, не однаково мені!

ІРЖАВЕЦЬ

Наробили колись шведи
великої слави:
Утікали з Мазепою
в Бендери з Полтави;
А за ними й Гордієнко,
кошовий із Січі,
Веде своїх недобитків
та плаче ведучи —
Того плаче, що поради
не подала мати,
Як пшениченьку пожати,
Полтаву достати?
Ой, пожали б, якби були
одностайно стали
Ta з хвастовським полковником
гетьмана єднали;
Не стреміли б списи в стріci
у Петра у свата,
Не втікали б із Хортиці
славні небожата,
Не спиняв би їх прилуцький
полковник поганий,
Не плакала б Матір Божа
в Криму за Україну.

Як мандрували день і ніч,
Як покидали запорожці
Великий Луг і матір-Січ,
Взяли з собою Матір Божу,
А більш нічого не взяли,
І в Крим до хана понесли
На нове горе — Запорожжя.

Заступила чорна хмара
та білую хмару,
Опанував запорожцем
поганий татарин;

Хоч позволив хан на пісках
новим кошем стати,
Та не зволив запорожцям
церкву будувати;
У наметі поставили
образ Пресвятої
І крадькома молилися...

Боже мій з тобою,
Мій краю прекрасний, розкошний, багатий!
Хто тебе не нищив? Якби розказатъ
Про якогонебудь одного магната
Історію-правду, то перелякатъ
Само б пекло можна! А Данта старого
Полупанком нашим можна б здивуватись.
І все-то те лихо, все, кажуть, од Бога!
Чи вже ж Йому любо людей мордуватъ?
А за що сердешну мою Україну?
Що вона зробила? За що вона гине?
За що її діти в кайданах мовчать?...

Кобзарі нам розказали
про войни і чвари,
Про тяжкеє лихоліття,
про лютії кари,
Що ляхи нам завдавали,
як нас розпинали.
Що ж діялось по шведчині —
то й ляхи б злякались,
Оніміли б з переляку,
п'яні небораки!
Отак її воєводи,
Петрові собаки,
Рвали, гризли...
І здалека
запорожці чули,
Як дзвонили у Глухові,
з гармати ревнули,

Як погнали на болото
столицю робити,
Як плакали по батькові
голодній діти,
А як потім на Орелі
лінію копали,
І як у тій Фінляндії
в снігу пропадали.
Чули, чули запорожці
з далекого Криму,
Що конас Гетьманщина,
неповинно гине;
Чули, чули небожата,
чули та мовчали,
Бо їм добре на чужині
мурузі завдавали;
Мордувались сіромахи,
плакали — і з ними
Заплакала Матір Божа
слезами святыми;
Заплакала Милосердна,
неначе за сином,
І Бог зглянув на ті слози
і на Україну:
За козацькі і за тії
пречистії слози
Побив Петра, побив ката
на наглій дорозі.
Вернулися запорожці,
принесли з собою
В Гетьманщину той чудовний
образ Пресвятої;
Поставили в Іржавиці
в мурованім храмі.
Отак вона й досі плаче,
та за козаками.

* * *

Заступила чорна хмара
та білу хмару;
Виступили з-за Лиману
з турками татари;
Із Полісся шляхта лізе,
а гетьман-попович
Із-за Дніпра напирає,
дурний Самойлович,
З Ромоданом. Мов та галич,
вкрили Україну
Та й клюють, елико мога.
А ти, Чигирине!
А ти, старий Дорошенку,
запорожський брате!
Нездужаєш, чи боїшся
на ворога стати?

— Не боюсь я, отамани,
та жаль України! —
І заплакав Дорошенко,
як тая дитина.
— Не розсиплем вражу силу,
не встану я знову!
Возьміть мої гетьманськії
клейноди, панове,
Та однесіть москалеві:
нехай Москва знає,
Що гетьмана Дорошенка
на світі немає.
А я, брати-запорожці,
возьму собі рясу
Та піду поклони бити
в Межигор до Спаса. —

Задзвонили в усі дзвони,
гармата гримала;
У дві лави задніпрянці
з москалями стали,

Аж за милю.

Між лавами
понесли клейноди.
Годі тобі, Петре, пити
із Тясмина воду!
Положили ті клейноди
попенкові в ноги, —
Іди, Петре, в Межигор'я
молитися Богу!

Не пустили Дорошенка —
у рясі пізнали,
Закували у кайдани,
в Сосницю послали;
А з Сосниці в Ярopolче —
віку доживати.
Отак тобі довелося,
запорожський брате!
Виглянуло над Чигрином
сонце із-за хмари;
Потягли в свої улуси
з турками татари.
А ляхи з своїм Чарнецьким,
з поганим Степаном,
Запалили церкву Божу,
і кості Богдана
Й Тимошеві в Суботові
гарненсько спалили,
Та й пішли собі у Польщу,
мов добре зробили.
А москалі з Ромоданом
в неділеньку рано
Пішли собі з поповичем
шляхом »Ромоданом«.

Мов орел той приборканий,
без крил та без волі,
Знеміг славний Дорошенко,

сидячи в неволі,
Та й умер з нудьги.
Остило
волочить кайдани!
І забули в Україні
славного гетьмана.
Тільки ти, святий Ростовський,
згадав у темниці
Свєтого друга великого
і звелив каплицю
Над гетьманом змурувати
і Богу молитись
За гетьмана, панаходу
за Петра служити.

І досі ще, що рік Божий,
як день той настане,
Ідуть править панаходу
над нашим гетьманом
В Ярополчі.

* * *

Лічу в неволі дні і ночі —
і лік забуваю!
О Господи! Як то тяжко
тії дні минають!
А літа пливуть за ними,
плывуть собі стиха,
Забирають за собою
і добро і лихо...
Забирають — не вертають
ніколи нічого...
І не благай, бо пропаде
молитва за Богом.

Каламутними болотами
Між бур'янами, за годами
Три годи сумно протекли;

Багато дечого взяли
З моєї темної комори
І в море нишком однесли;
І нишком проковтнуло море
Мое не злато-серебро —
Мої літа, мое добро,
Мою нудьгу, мої печалі,
Тії незримі скрижалі,
Незримим писані пером...

І четвертий рік минає
тихенько, поелі —
І четверту начинаю
книжечку в неволі
Мережати.

Змережаю

кров'ю та слозами
Мое горе на чужині.
Бо горе словами
Не розкажеться нікому
ніколи, ніколи,
Ніде на-світі!

Нема слов

в далекій неволі!
Немає слов, немає слоз,
немає нічого;
Нема навіть кругом тебе
великого Бога!
Нема на що подивитись,
з ким поговорити!
Жити не хочеться на світі,
а сам мусиш жити!

Мушу, мушу, а для чого?
щоб не губить душу?...
Не варт вона того жалю!
Ось для чого мушу
Жити на світі, волочити
в неволі кайдани:

Може, ще я подивлюся
на мою Україну...
Може, ще я поділюся
словами-слезами
З дібровами зеленими,
з темними лугами;
Бо немає в мене роду
на всій Україні,
Та все таки не ті люди,
що на цій чужині.
Гуляв би я понад Дніпром
по веселих селах,
Та співав би свої думи,
тихі, невеселі.
Дай дожити, подивитись,
о Боже мій милий,
На лани тії зелені
і тії могили!
А не даси, то донеси
на мою країну
Мої слези; бо я, Боже —
я за неї гину!

Може, мені на чужині
лежать легше буде.
Як іноді в Україні
згадувати будуть!
Донеси ж, мій Боже милий,
або хоч надію
Пошли в душу!...
Бо нічого,
нічого не вдію
Убогою головою,
бо сердце холоне,
Як подумаю, що може,
мене похоронять

На чужині, і ці думи
зо мною сховають,
І мене на Україні
ніхто не згадає!

А може, тихо, за літами,
Мої мережані сльозами
І долетять колинебудь
На Україну, і падуть,
Неначе роси над землею,
На щире серце молодес,
Сльозами тихо упадуть.
І покиває головою,
І буде плакати зо мною,
І може, Господи, мене
В своїй молитві пом'яне!

Нехай, як буде, так і буде:
Чи то плисти, чи то брести!
Хоч доведеться розп'ястись,
А я таки мережать буду
Тихенько білії листи.

ДОЛЯ

Ти не лукавила зо мною;
Ти другом, братом і сестрою
Сіромі стала; ти взяла
Мене, маленького, за руку
І в школу хлопця одвела,
До п'яного дяка в науку.
— Учися, серденсько: колись
З нас будуть люди, — ти сказала.
А я й послухав, і учивсь,
І вивчився.

А ти збрехала!

Які з нас люди? ... Та дарма!
Ми не лукавили з тобою,
Ми просто йшли — у нас нема
Зерна неправди за собою ...

Ходімо ж, доленько моя,
Мій друже вбогий, нелукавий,
Ходімо дальше: дальше слава,
А слава — заповідь моя.

МУЗА

А ти, пречистая, святая,
Ти, сестро Феба молодая,
Мене ти в пелену взяла
І геть у поле однесла;
І на могилі серед поля,
Як тую волю на роздоллі,
Туманом сивим сповила;
І колихала, і співала,
І чари діяла ...

І я ...

О, чарівниченько моя!
Мені ти всюди помагала,
Мене ти всюди доглядала,
І всюди, зоренько моя,
Ти непорочною сіяла.

В степу, безлюдному степу,
в далекій неволі,
Ти сіяла, пишалася,
як квіточка в полі.
Із казарми нечистої
чистою, святою
Пташечкою вилетіла
і понадо мною

Полинула, заспівала
ти, золотокрила,
Мов живущою водою
душу окропила!

І я живу, і надо мною
З своєю божою красою
Гориш ти, зоренько моя,
Витаєш ти, мій херувим,
Золотокрилий серафим!
Моя порадонько святая,
Моя ти доле молодая,
Не покидай мене!

Вночі,

І вдень, і ввечорі, і рано
Витай зо мною і учи,
Учи неложними устами
Сказати правду!

Поможи

Молитву діяти до краю;
А як умру, моя святая,
Моя ти мамо, положи
Свого ти сина в домовину
І хоч єдиную слезину
В очах безсмертних покажи!

СЛАВА

А ти, задріпанко, шинкарко,
перекупко п'яна,
Де ти в ката забарилась
з своїми лучами?
У Версалі над злодіем
набор розпустила?
Чи з ким іншим мізкаєшся
з нудьги та з похмілля?

Горнись лишень ти до мене,
та витнемо з лиха,
Гарнесенъко обіймемось,
та любо та тихо
Пожартуем, чмокнемося,
та й поберемося,
Моя крале мальована,
бо я таки й досі
За тобою чимчикую.
Ти хоча й пишалась
І з п'яними кесарями
по шинках хилялась,
А надто з тим Миколою
у Севастополі,
Та мені про те байдуже...
Мені, моя доле,
Дай на себе подивитись,
дай і пригорнутись,
Під крилом твоїм любенько
в холодку заснути!

ПОДРАЖАНІЄ 11. ПСАЛМУ

Мій Боже милий! Як то мало
Святих людей на світі стало!
Оден на одного кують
Кайдани в серці, а словами,
Медоточивими устами,
Цілуються і часу ждуть,
Чи швидко брата в домовині
З гостей на цвинтар повезуть?...
А Ти, о Господи єдиний,
Скуєш лукавій уста,
Язык отой велерічивий,
Мовлявший: — Ми — не суста!

І возвеличимо надиво
І розум наш, і наш язик...
Та й де той пан, що нам закаже
І думатъ так, і говоритъ?
— Воскресну я! — той пан вам скаже:
— Воскресну нині, ради їх,
Людей закованих моїх,
Убогих нищих... Возвеличу
Малих отих рабів німіх!
Я на сторожі коло їх
Поставлю слово... —

І пониче,
Неначе стоптана трава,
І думка ваша, і слова.
Неначе срібло куте, бите
І семикрати перелите
Огнем в горнилі, слова
Твої, о Господи, такі;
Розкинь же їх, Твої святії,
По всій землі!

І чудесам
Твоїм увірують на світі
Твої малі, убогі діти.

* * *

Над Дніпровою сагою
Стойть явір між лозою,
Між лозою з ялиною,
З червоною калиною.

Дніпро беріг рie, рie,
Яворові корінь mie;
Стойть старий, похилився,
Мов козак той зажурився,

Що без долі, без родини
Та без вірної дружини,
І дружини, і надії,
В самотині посиві!

Явір каже: похилюся,
Та в Дніпрові скучаюся.
Козак каже: погуляю,
Та любую пошукаю.

А калина з ялиною
Та гнучкою лозиною,
Мов дівчаточка, із гаю
Вихожаючи, співають. —

Повбирали, заквітчані,
Та з таланом заручені,
Думки-гадоньки не мають —
В'ються, гнуться та співають.

* * *

Тече вода з-під явора
яром на долину,
Пишається над водою
червона калина;
Пишається калинонька,
явір молодіє,
А кругом їх верболози
й лози зеленіють.

Тече вода із-за гаю
та попід горою,
Хлюпощуться качаточки
поміж осокою.
А качечка випливає
з качуром за ними,
Ловить ряски, розмовляє
з дітками своїми.

Тече вода край города,
вода ставом стала;
Прийшло дівча воду брати,
брало, заспівало.

Вийшли з хати батько й мати
в садок погуляти,
Порадитись, кого б то їм
своїм зятем звати?

* * *

Бували війни й військовії свари:
Галагани, і Кисілі,
І Кочубеї-Ногаї —
Було добра того чимало!
Минуло все, та не пропало.
Остались шашелі: гризуть,
Жеруть і тлять старого дуба.
А од коріння тихо, любо
Зелені парості ростуть.
І виростуть; і без сокири,
Аж зареве та загуде,
Козак безверхий упаде,
Розтрощить трон, порве порфіру,
Роздавить вашого кумира,
Людськії шашелі!
Няньки,
Дядьки отечества чужого!
Не стане ідола святого,
І вас не стане.
Будяки
Та кропива, а більш нічого
Не виросте над вашим трупом!
І стане купою на купі
Смердячий гній — і все те, все,
Потроху вітер рознесе.

А ми помолимося Богу,
І небагатії й невбогі.

АМВРОЗІЙ МЕТЛІНСЬКИЙ

(1814-1870)

СМЕРТЬ БАНДУРИСТА

(І)

Утрудихся зовий, ізмолче гортань моя, буря
потопи м'я.

Буря вис, завиває
І сосновий бір трощить;
В хмарах блискавка палає,
Грім за громом грякотить.
Ніч то углем вся згорніє,
То як кров зачервоніє.

Дніпр клекоче, стогне, плаче
Й гриву сивую трясе;
Він реве й на камінь скаче,
Камінь рве, гризе, несе...
Грім що гrimne, в берег гряне —
З пущі полум'я прогляне.

Те не дивно, що так шумно,
Що раз-по-раз блисъ та гряк.
Те дивніш: співає сумно
Над Дніпром старий козак;
Пісня з вітром розлітає,
Мов той вітер братом має.

ОЛЕКСАНДЕР АФАНАСЬЄВ-ЧУЖБИНСЬКИЙ
(1817-1875)

ШЕВЧЕНКОВІ

Гарно твоя кобза грає,
Любий мій земляче!
Вона голосно співає,
Голосно і плаче.
І сопілкою голосить,
Бурею лютує,
І чогось у Бога просить,
І чогось сумує.
Ні, не люди тебе вчили:
Мабуть, сама доля,
Степ та небо, та могили,
Та широка воля!
Мабуть, часто думка жвава
Труни розкривала,
І козацька давня слава,
Як сонечко, сяла;
І вставали з домовини
Закуті в кайдани
Вірні діти України:
Козаки й гетьмани.
І святі кістки біліли
Спалених в Варшаві;

І могили кривавили
Прадіди безглаві.
Мабуть, ти учивсь співати
На руїнах Січі,
Де ще рідна наша мати
Зазирає в вічі;
Де та білна мати просить
Кожну душу щиру,
Хто по світу кобзу носить,
Щоб співали миру
Про козацтво незабутнє,
Вірне, стародавнє,
Про життя козацьке смутнє,
Смутнє, але славне.
Знаю ж, братіку рідненький,
Як учивсь ти грати:
Ти послухав теї ненъки —
Та й став нам співати!

ПАНТЕЛЕЙМОН КУЛІШ

(1819-1897)

ЗАСПІВ

Удосвіта встав я... Тёмно ще надворі;
Де-не-де по хатах ясне світло сяє;
Сяє ясне світло, як на небі зорі...
Дивуюсь, радію, у серця питаю:

— Скажи, віще серце, чи скоро світ буде?
— Ой, скоро світ буде,
Прокинуться люди —
У всяке віконце
Засіяє сонце... —
Ой, ударю зразу
У струни живії:
Прокиньтесь, вставайте,
Старій й малій!
Віщуванням новим
Серце мое б'ється —
Через край із серця
Ріднє слово ллеться.

ДО КОБЗИ

Кобзо моя, непорочна утіх!
Чом ти мовчиш? Задзвони мені стиха,
Голосом правди святої дзвони,
Нашу тісноту гірку спом'яни.
Може, чиє ще не спідлене серце
Тяжко заб'ється, до серця озветься,
Як на бандурі струна до струни.

Хто не здоліс озватись ділами
Хай обізветься дрібними сльозами;
Ти ж своє слово дзвони-промовляй,
Душам братерським заснуть не давай.
Хай недовірки твої туманіють,
Хай вороги твої з жалю німіють —
Рідну сім'ю ти докупи ззовай!

Гей! хто на сум благородний багатий,
Сходьтеся мовчки до рідної хати,
Та посидаймо по голих лавках,
Та посумуймо по мертвих братах ...
Темно надворі, зоря не зоріє,
Вітер холодний од півночі віє,
Квилять вовки по степах-облогах.

Кобзо! ти наша відрада єдина...
Поки із мертвих воскресне Вкраїна,
Поки діждеться живої весни,
Ти нам по хатах убогих дзвони.
Стиха дзвони, нехай мучене серце
Важко заб'ється, до серця озветься,
Як на бандурі струна до струни.

* * *

Не славте Кобзаря словами золотими:
Повісьте ви над ним його тридцятистронну,
Нехай між липами пахущими, густими,

Із вітерцем веде розмову тиходумну;
Нехай Еол її тихесенько гойдає,
Як із сестрою брат, про нього розмовляє,
Обнявшишь шепче їй і душу розважає.

І плачуши вона про все йому розкаже,
Якого щастя з ним і горя вдвох дознали,
Як ополчалося на них ехидство враже,
Як мерли обойко і знову воскресали;
І буде він її тихесенько гойдати,
Як із сестрою брат, про нього розмовляти,
Обнявшишь плакати і тугу розважати.

Не славте Кобзаря піснями голосними:
Дзвонить йому хвалу його тридцятистронна;
Колись він заблищить між душами ясними,
І зникнє вся хула ворожа, нерозумна;
І буде дух його із віку в вік сіяти,
Серця зцілюючи водою покропляти,
І рани гоїти і сльози обтирати.

НА ЧУЖІЙ ЧУЖИНІ

І тебе вже оце не побачу довіку, мій краю коханий,
Не побачу степів тих розкішних, гаїв тих співучих,
І поляжу без слави в могилі чужій і нікому не знаній,
І забудуть мене на Славуті-Дніпрі, на порогах ревучих!

Не забудеш мене, поки віку твого, моя нене Вкраїно.
Поки мова твоя голосна у піснях, як срібло чисте, дзвонить;
На що глянеш — усюди згадаеш свого бідолашного сина:
Од тебе, моя нене, його туподумство людське не заслонить!

ЗАВОРОЖЕНА КРИНИЦЯ

У сестри моєї тихо
Процвітає сад в ограді:
Кінамон — моя утіха,
Нард, альое в любім саді.

Там квітки, як в Божім раю,
Що на Тигрі та Євфраті,
Зорями в траві сіяють,
Тонуть-плавлють в ароматі.

Там гранати наливнії
Солодощів дивних повні —
Гудуть бджоли золотії,
Мов з Едему тихі дзвони.

Серед саду-винограду
В кринах скована криниця:
Мойму серцю на відраду
Зачарована водиця.

Заворожена й заклята,
Щоб не знали люди ходу,
Бо призначено для брата
Тую воду-прохолоду.

Вітре тихий від Заходу,
Вволи волю мого серця:
Повій чарами на воду,
Нехай ллеться, нехай ллеться!

Вітре буйний, Аквільоне,
Подми чарами, крилатий,
На ті надри, кінамони,
Нехай каплють аромати!

* * *

Ще любо дивляться на мене карі очі,
І біла рученька в моїй руці тремтить,
І од річей моїх серед німої ночі
Дівоче серденько і мріє і болить.
Дівчино-горлице! шкода твого кохання,
Шкода ночей без сну, зідхання, сумування:
Живу я розумом, а серце тихо спить.

Минули любоці: душа моя жадає
Кохання іншого... Глянь, крале, на орла,
Як вітром на його од Півночі бурхає,
А він дзвенить пером, Зевесова стріла —
То дух мій, горличко, то розум мій буяє...
Кого ж він по світах шукас-викликав?
Орлицю сміливу, крилатшу за орла..

ЧОЛОМ ДОЗЕМНИЙ МОЇ ЖЕ ТАКИ ЗНАНІЙ

Я знов тебе маленькою й різвою,
І буде вже тому з півсотні літ.
Ми бачили багацько див з тобою,
Ми бачили і взнали добре світ,
Боролись ми не раз, не два з судьбою,
І в боротьбі осипався наш цвіт.
Від світу ми прегордого відбились,
Та в старощах ще краще полюбились.

Скажи, коли б вернувсь ізнов той день,
Як бачились уперше ми з тобою,
Чи знов би ти співала тих пісець,
Що по світах летять було за мною?
Чи знов би ти, зачувши дзень-дзелень,
На мурозі лягала головою
І слухала музику тих копит,
Що до твоїх несли мене воріт?

О, знаю, що коли б еси із раю,
Кінця й вінця усіх земних розлук,
Почула, що доріженську верстаю
До тебе крізь дими пекельних мук
І серденьком на силах знемагаю,
І падає знеможений мій дух —
Позичила б ти крил у серафима
І ринулась к мені світ за очима.

І в морок зла зі світу чистоти
Метнулась би одним-одна душою...
Перемогла б нечисту силу ти
Пречистою потugoю своєю —
І в парі, ми в чудовні висоти
Знялись би знов понад життя грязею,
І після всіх тривог і завірюх
Були б один блаженно-тихий дух.

ЯНІВ ЩОГОЛІВ

(1824-1898)

ПСАЛЬМА ДАВИДА (136)

На чистих ріках Вавилона
Сиділи й плакалися ми,
Як стіни рідного Сіона
Згадали з нашої тюрми.

На вербах висли арфи наші,
А ті, що нас взяли в полон,
Казали: — Грайте пісні ваші,
Співайте нам про ваш Сіон. —

Хіба ж, як нием по родині,
Як тут Господню пісню нам
Співати можна на чужині,
Як ми колись співали там!

Коли тебе, Єрусалиме,
Забуду я тепер хоч раз,
Нехай Господь мені одніме
Правицю в той проклятий час.

Нехай присхне язик лукавий
До уст зневірених моїх,
Коли я днів твоєї слави
Не пом'яну на ріках цих . . .

ХОРТИЦЯ

Стугонить Дніпро по скелях,
б'ється об пороги;
Все питася: — Де ж ви, діти?
Де мої небоги? —

Стугонить Дніпро з порогів,
лине до Хортиці;
Каже: — Байдо, де ж твій город,
стяг і гаківниці?

Де та Січа, що як море
силою кипіла,
Тая воля, що в роздоллі
пеклом клекотіла? —

Розвалилися редути,
і рови густою
Од низин і до вершини
вкрилися травою.

В гранях Січі спить нерушно
кам'яна планина;
Землю славою покриту
топче товарина.

На козачім вжитку німці
хат набудували;
Грунт пошарпали, побили
й ралом заорали.

Воля ретязем повита
в плавнях спочиває;
Слава кров'ю перелита
по-світу літає...

А Дніпро біжить до моря,
все пита Хортиці:
— Де ж та Січа, де ж той Байда,
стяг і гаківниці?

ЛИСТОПАД

Звелося літо, і не знатъ,
Як день за днем минув,
І серпень дав, що можна дать,
І вересень майнув.

Морозний вітер в гай і ліс
Подув з холодних міст
Й нещадно з дерева обніс
Червоножовтий лист.

І висне небо в ті часи,
Немов циновий дах,
І стигнуть краплі від роси,
Як сльози, на гілках.

А ти, що осени настиг
Та просвітку не знев,
Чи хоч єдиний лист зберіг,
За котрим жалкував?

І чи хоч краплю теплих сліз
Зоставив від весни,
Щоб плакатъ так, як плаче ліс
За літом восени?

ЛЕОНІД ГЛІБОВ

(1827–1893)

* * *

Не плач, поет! Хоч як там трудно, тяжко буде —
Не плач, не треба сліз твоїх;
Плаксивих дум тепер ніде не люблять люде,
І лишенко чуже — їм сміх.

Всім веселіше жити, коли кругом сміються,
Бо горя скрізь доволі є ;
І через золото, он кажуть, слізози ллються —
На що ж ще горенько твое?

Не плач, поет! Жалійсь про все собі самому,
Неси в могильний свій скиток.
— Він, — скажуть, — гореньком не докучав ні кому,
Йому хвала, йому вінок!

МАЛЬОВАНИЙ СТОВБ

Обридла дневі суєта людськая,
Спustився він спочити в темноті.
І нічка тихая, мов чарівниця тая,
Прибралася у зорі золоті.
Широкий шлях замовк; ні пішки, ні на возі

Нікто його не турбував;
Заснули верби на облозі,
І вітер задрімав.
Що ж то таке між вербами біліє?
То стовб мальований стоїть,
Стоїть і журиться, і серце кам'яніє,
І сумно він у степ глядить.
Чи світ не той, чи доля відцуралась?
Все глухо там, нічого не чутно.
Десь над болотцем чайка обізвалась,
Як обзивалася колись давно...
Згадалася йому щасливая година,
Як був він деревом, шумів і зеленів,
Як усміхалася червоная калина,
І степ широкий серце веселив...
І причувається — десь пісня за горою
Лунає: — Ой, гук, мамо, гук!... —
І сліози капають холодною росою ...
Кругом його гуде безсонний жук.

На цей раз вибачайте, люди!
Це баєчка не вам;
Нехай вона на спомин буде
Мальованим стовбам.

СТЕПАН РУДАНСЬКИЙ

(1833-1873)

ДО ДУБА

Нехай гнеться лоза,
куди вітер погне, —
Не обходить вона
ні тебе, ні мене.

Може й важко її,
може й脊на болить,
Але буря її
з корінця не звалить.

На болоті росте
ї, слабая сама,
Вона гнеться собі,
бо в їй сили нема;

Вона гнеться собі
і так вік проживе,
І без слави в багні
як трава зогнє.

І до пекла дістань,
і у пекло заглянь,
І до хмари дістань,
і на небо поглянь,

І весь світ обдивись,
і усе розпізнай,
І що доброго є —
ти у себе впивай.

І у силі, в добрі,
як скала, затвердій,
І як Бог світовий,
на сторожі ти стій.

І пташки світові
защебечуть тобі;
І співак одпічне,
заспіває тобі...

Як трава-осока
зогнє у багні;
І хіба лиш комар
заспіває по ній...

Нехай гнететься лоза,
а ти, дубе, кріпись!
Ти рости та рости,
не хились, не кривись!

Ти глибоко углиб
твердий корінь пусті —
Гілля вгору розкинь,
ти рости та рости!

А як буря лиха
тебе з місця зіб'є,
Або хмари-гора
тебе громом уб'є —

Світ почує ту смерть,
і повітря здрижить;
І ліси загудуть,
і земля задвижить,

І пташки пролетять,
спогадають тебе —
І співак перейде,
не забуде тебе.

ПСАЛЬМА 136

З-під неба рідного в неволю,
над вавилонські береги,
Нас завели в Єрусалиму
тяжкії наші вороги.

Тимпани, гуслі і цимбали
на вербах висіли чужих,
Ми гірко плакали, ридали:
не було милости у них.

Вони на слізози не вважали,
вони казали без жалю:
— Візьміте гуслі і цимбали,
заграйте пісню нам свою. —

Та як нам грати, як співати
про славу наших перших днів?
Hi, не дамо ми свої пісні
на сміх заклятих ворогів!

Розбийтесь, гуслі дорогої,
порвіться струни, всі ураз.
Як я рукою на чужині
діткнуся тільки-но до вас.

Ізсохни ти, руко лукава,
як тії струни колихнеш.
Закаменій ти, мій языку,
як пісню рідну но почнеш.

ОСИП ЮРІЙ ФЕДЬКОВИЧ

(1834-1888)

ДУМКА

Болить мене головонька,
від чого, не знаю;
Зв'язав би я китайкою,
китайки не маю.

Пустив свою китаечку
на море, на море:
Плини, моя китаечко,
У гори, у гори.

Вийде мати воду брати,
та й тебе спіймає,
Стане тебе ба й питати:
— З когоного краю? —

А ти кажи, шовковая:
— Від сина гостина! —
А як тебе питатиме:
— Чо кров'ю крашена? —

А ти кажи, китаечко:
— Цісарськая слава
Красить наші китаечки
криваво, криваво. —

БРАТ ТА СЕСТРА

Не зозуля в лісі закувала,
Не пташина в полі затужила —
 То сестричка лист писала,
 На чужину засилала
Та й до брата слізно промовляла:

— Брате мій, брате-соколоњку! ..
Ти покинув сестру-сиротоњку,
А я ходю-ходю, похожаю,
Як зозуля у темному гаю.
Ой, вернися, брате, з далекого краю!

— Сестро моя, сестро моя руто,
Як можу я до тебе прибути,
 Через ріки бистресенькі,
 Через луги рівнесенькі,
Через гори високі-височесенькі!

— Гаєм — маєм, лебедем — Дунаєм,
А полями — швидким горностаем,
 А на моє подвіронько
 Влади швидким соколоњком,
А голубом на моє серденько. —

Ой, летів я сім день та й годину,
Прилетів я до сестри в гостину.
 Прилетів я та й питаю,
 А сестрички не видаю,
Ой, мабуть я сестри не маю.

— Сестро моя, лелісенько біла,
Скажи мені, де ж ти ся поділа?
— В гаю, брате мій, в гаю,
 Там в неволі пробуваю,
Все про тебе розмовоњку маю. —

ПРЕЧИСТА ДІВО, РАДУЙСЯ, MARIE!

У сине море сонце ясне тоне
І своє світло, ніби кров червоне.
По всій країні доокола сіє —
А там зозульку в гаю десь чувати,
А там звіночок став селом ковати,
Там в борі вітер листям шелевіє: «...»
— Пречиста Діво, радуйся, Marie... —

ВІКТОРІЙ

БІБЛІОТЕКА

УКРАЇНСЬКА РОМАНА

432

Пречиста Діво, радуйся, Marie!
Он молод жовнір ляг си на мураві.
Личко студене, шати му кроваві,
Розстрілен нині, бо стрілять не вміє...
Пречиста Діво, радуйся, Marie...

Камрати яму темну му вкопали,
На спочинок бідного в ню склали,
Уже не скаже як звінок запіє:
— Пречиста Діво, радуйся, Marie... —

Пречиста Діво, радуйся, Marie!
Під плотом сіла одовиця-мати,
До себе тулит бідне сиротяте
І плаче ревно, серденъко їй мліє —
Бо вже не плаче, вже і не голосит.
Склонила голов, більше не підносит,
Зірниці плачут, а звінок німіє...
Пречиста Діво, радуйся, Marie.

Пречиста Діво, радуйся, Marie!
Там онде блудит сплакана дитина,
Без тата, мами, бідна сиротина,
Нічо не єло, душечка му мліє —
І хоче в хату бідня навернути,
Господар псами травит его, чути:
Вересклі, впало, кров ся з ніжки ліє...
Пречиста Діво, радуйся, Marie.

Пречиста Діво, радуйся, Marie,
Бо я не можу... Вшак я маю душу,
І чути мушу, і дивити мушу,
Що тут на світі, ах, тутки ся діє...
Да як до гробу зложут моє тіло,
Де темно, тісно, сгудено, зотліло,
Де ніч не плаче, де усе німіє —
Пречиста Діво, радуйся, Marie.

СИДІР ВОРОБНЕВИЧ

(1836–1903)

РІДНА МОВА

Мова рідна, слово рідне!
Хто вас забуває,
Той у грудях не серденько,
тільки камінь має.

Як тут мову мож забути,
котрою учила
Нас всіх ненька говорити,
ненька наша мила?

Ой, тому плекайте, діти,
рідненськую мову,
І учіться говорити
своїм рідним словом.

Мова рідна, слово рідне —
хто вас забуває,
Той у грудях не серденько,
але камінь має!

ПАВЛО ЧУБИНСЬКИЙ **(1839-1884)**

ЧУБИНСЬКИЙ ПАВЛО
СОЛІДАРНІСТЬ

*** * ***

Ще не вмерла Україна,
ні слава, ні воля,
Ще нам, браття молодій,
усміхнеться доля!

Згинуть наші вороженьки,
як роса на сонці,
Запануем і ми, браття,
у своїй сторонці!

Душу й тіло ми положим
за нашу свободу:
І покажем, що ми, браття,
козацького роду!

МИХАЙЛО СТАРИЦЬКИЙ
(1840-1904)

ВИКЛИК

Ніч яка, Господи, місячна, зоряна!
Ясно, хоч голки збирай.
Вийди, коханая, працею зморена
Хоч на хвилиночку в гай!

Сядемо вкупі ми тут під калиною —
І над панами я пан.
Глянь, моя рибонько — хвилею срібного
Стелиться полем туман.

Гай чарівний, ніби променем всипаний,
Чи загадався, чи спить;
Он на стрункій та високій осичині
Листя жагою тремтить.

Небо незміряне, всипане зорями, —
Що то за Божа краса!
Перлами ясними он, під тополями,
Грає краплиста роса.

Ти не лякайся бо, що твої ніженьки
Вмочиш у срібну росу:
Я тебе, вірная, аж до хатинонки
Сам на руках однесу.

Ти не лякайся, що змерзнеш, лебедонько,
Тепло — ні вітру, ні хмар...
Я пригорну тебе щиро до серденька,
А воно гріє як жар.

Ти не лякайся, щоб злоба підслухала
Тиху розмову твою:
Нічка приспала всіх, соном окутала —
Ані шелесне в гаю!

Сплять вороги твої, знужені працею —
Нас не сполохає сміх...
Чи ж нам, окраденим долею нашою,
Й хвиля кохання за гріх?

ОЛЕНА ПЧІЛКА

(1849-1930)

ВОЛИНСЬКІ СПОГАДИ

♂

Волинь незабутня,
 Країно славутня,
 У пишній красі ти красуєш;
 Здавен твою бачу
 Українську вдачу,
 Здавен мою душу чаруєш!

Я рідну мову,
 Ту любу розмову,
 В краях твоїх всюди вчиваю;
 То слово живуще,
 Віки невмируще,
 Я скрізь в тобі серцем вітаю.

I з словом жаданим
 Та з людом коханим
 Єднаєш ти в серці моєму
 Ti спогади ясні
 Про милі та красні
 Куточки в обширі твоєму.

Есть інші між ними,
 Куточками тими,
 Що душу мою прикували,
 Що милую вроду,
 Знайому подобу,
 З життям моїм тісно з'єднали.

Я іншу місцину,
Як любу годину,
У думці ніколи не страчу:
В воздушнім просторі,
У мертвім околі,
Живе твое серце там бачу.

У блисканні річки,
В ясній, невеличкій,
Обличчя ввижаються явні,
У гомоні гаю,
В зеленім розмаю,
Розмови вчуваються давні.

В затишнім куточку,
Немов в сповіточку,
Заснули годинонки милі,
На камені сірім,
Здавен обвітрілім,
Мов роки приковані цілі.

* * *

Минула молодість!.. Мов пісня прошуміла!..
У думах смутно я схиляюся чолом —
Я чую смерть: неначе віс вже крилом
І заглядає в очі її постать біла.

Це ти, нірвано вічная, сумна, немила?...
Безсилий чую жах перед твоїм лицом.
Пожди! Не поспішай з смертельним тим вінцом,
Нехай моя додолу ще не пада сила!

Нехай на любу Україну подивлюсь —
Мій погляд променем святым палає;
Нехай з братами ще я словом поділюсь!

Хай пісня тая ще по світу погуляє!
Нірвана десь туманом повилася...
І з моого серця пісня знову полилася.

ІВАН ФРАНКО
(1856-1916)

МОЙСЕЙ

Пролог

Народе мій, замучений, розбитий,
Мов паралітик той на роздорожжу,
Людським презирством, ніби струпом, **вкритий!**

Твоїм будущим душу я тривожу...
Од сорому, який, нащадків пізних
Палитиме, заснути я не можу.

Невже тобі **на таблицях** залізних
Записано в сусідів бути гноем,
Тяглом у поїздах їх бистроїзних?

Невже повік уділом буде твоїм
Укрита злість, облудлива покірність
Усякому хто зрадою й розбоєм

Тебе скував і заприсяг на вірність?
Невже тобі лиш не судилось діло,
Що б виявило твоїх сил безмірність?

Невже задармо стільки серць горіло
До тебе найсвятішою любов'ю,
Тобі офіруючи душу й тіло?

Задармо край твій весь политий кров'ю
Твоїх борців? — Йому вже не пишаться
У красоті, свободі і здоров'ю?

Задармо в слові твойому іскряться
І сила й м'якість, дотеп і потуга,
І все, чим вгору може дух підніться?

Задармо в пісні твоїй ллеться туга,
І сміх дзвінкий, і жалоці кохання,
Надій і втіхи світляная смуга?

О, ні! не сами сліози і зідхання
Тобі судились... Вірю в силу духа
І в день воскресний твоєго повстання.

О, якби хвилю вдать, що слова слуха,
І слово вдать, що в хвилю ту блаженну
Вздоровлює, огнем живущим буха!...

О, якби пісно вдать палку, відхненну,
Що міліони порива з собою,
Окрилює, веде на путь спасенну!

Якби!... Та нам, знесиленим журбою,
Укритим сумнівами, битим стидом —
Не нам тебе провадити до бою.

Та прийде час, і ти огнистим видом
Засяеш у народів вольних колі,
Труснеш Кавказ, впережешся Бескидом,

Покотиш Чорним морем гомін волі
І глянеш, як хазяїн домовитий,
По своїй хаті і по своїм полі.

Прийми ж сей спів, хоч тогою повитий,
Та повний віри, хоч гіркий, та вільний;
Твоїй будущині задаток слізьми злитий,
Твойому генію мій скромний дар весільний.

Розділ V.

— Зереклися ви слухати слів
про Єговину ласку,
Тож, мов дітям безумним, я вам
розвовім одну казку:

Як зійшлися колись дерева
на широкім роздолі:

— Оберімо собі короля
по своїй вольній волі.

Щоб і захист нам з нього і честь,
і надія й підмога,
Щоб і пан наш він був і слуга,
і мета і дорога. —

І сказали одні: — Вибирать —
на одне всі ми звані.

Най царює над ними вовік
отої кедр на Ливані. —

І згодилися всі дерева,
стали кедра благати:

— Ти зійди з своїх гордих висот,
йди до нас царювати. —

І відмовив їм кедр і сказав:
— Ви чого забажали?

Щоб покинув я сам ради вас
свої гори і скали?

Щоб покинув я сам ради вас
бліски сонця й свободу,
Бувши вольним, пустився служитъ
збиранині народу?

Ви корону мені принесли?
Що мені це за шана!

Я й без неї окраса землі
і корона Ливана. —

І вернулися всі дерева,
стали пальму благати:
— Ти між нами ростеш, нам рідня,
йди до нас царювати. —

І сказала їм пальма: — Брати,
що це вас закортіло?
Царювати й порядки робить —
це моє хіба діло?

Щоб між вами порядки робить,
чи ж я кинути в силі
Свої квіти пахучі та свій
плід — солодкі дактилі?

Мало б сонце даремно мій сік
вигрівати щоднини?
Мого плоду даремно шукать —
око звіря й людини?

Хай царює, хто хоче. у вас,
я на троні не сяду,
Я волію всім дати свою тінь
і поживу й разраду. —

І погнулися всі дерева
під думками важкими,
Що не хоче ні пальма, ні кедр
царювати над ними.

— Нумо рожу благать! — Та вона
всьому світові гожа,
Без корони — цариця рослин,
преподобниця Божа.

— Нумо дуба благати! — Та дуб,
мов' хазяїн багатий;
Своїм піллям, корінням і пнем,
жолудьми все зайнятий.

— Нум березу благать! — Та вона,
панна в білому шовку,
Розпуска свої коси буйні,
тужно хилить головку.

І сказав хтось, неначе на жарт,
оте слово діточе:
— Ще хіба би терна нам просить,
може, терен захоче. —

І підхопили всі дерева
це устами одними,
І взялися просити терна,
щоб царем був над ними.

Мовив терен: — Це добро вам хтось
підповів таку раду.
Я на вашім престолі якстій
без вагання засяду.

Я ні станом високий як кедр,
ні як пальма вродливий,
І не буду як дуб самолюб,
як береза тужливий.

Здобуватиму поле для вас,
хоч самому не треба;
І стелитися буду внизу,
ви ж буйте до неба.

Боронитиму вступу до вас
спижовими спичками
І скрашатиму всі пустирі
молочними квітками.

І служитиму зайцю гніздом,
пристановищем птаху,
Щоб росли ви все краще, а я
буду гинуть на шляху. —

Розділ VI.

У глибокім мовчанню цю річ
вухом ловлять гебреї.
— Це вам казка, — промовив Мойсей, —
ось вам виклад до неї:

Дерева — це народи землі,
а король їх у колі —
Божий вибранець, син і слуга
Господової волі.

Як народи Єгова создав,
мов літорослі в полю,
Заглядав всім у душу й читав
з неї кожного долю.

Заглядав їм у душу, яка
їх удача й причина,
І шукав, кого з них би собі
обібрati за сина.

І не взяв отих гордих, грімких,
що б'ють в небо думками,
І підносять могутню п'яту
над людськими карками.

І не взяв баgачів-дукачів,
що всю землю пліndрують,
Людським злотом і потом собі
домовини мурують.

І не взяв красунів-джигунів,
що на лірах брязкочуть
І свій хист у мармурі, в піснях
віковічнити хочуть.

Згордував усю славу, весь блиск
і земне панування,
І всі паощі штук, і усе
книжкоє мудрування.

І як терен посеред дерев
непоказний на вроду,
І не має він слави собі
ані з цвіту, ні з плоду —

Так і вибраний Богом народ
між народами вбогий;
Де пишнота і честь, там йому
зависокі пороги.

Між премудрими він не мудрець,
у війні не войовник,
У батьківщині своїй він гість
і всесвітній кочовник.

Та поклав йому в душу свій скарб
серцевідець Єгова,
Щоби він був мов світло у тьмі,
мов скарбник його слова.

На безмежну мандрівку життя
дав йому запомогу,
Заповіти й обіти свої,
наче хліб на дорогу.

Але заздрий Єгова, наш Бог,
і грізний і сердитий:
Те, що він полюбив, хай ніхто
не посміє любити!

Тож на вибранця свого надів
плащ своеї любови,
Недоступний, колючий, немов
колючки ті тернові.

І зробив його острим, гризьким,
мов кропива-жеруха,
Аби міг лише сам він вдихать
аромат його духа.

І посольство йому дав страшне
під сінома печатьми,
Щоб в далеку будучину ніс,
ненавиджений братьми.

Горе тому нездарі-послу,
що в ході задрімає
Або, Божу зневаживши річ,
сам печать розламає!

Вийме інший посольство страшне
ліньюхові з долоні,
Побіжить і осягне мету,
і засяє в короні.

Та щасливий посол, що свій лист
донесе скоро й вірно;
Дасть вінець йому царський Господь
і прославить безмірно.

О Ізраїлю, ти той посол
і будучий цар світа!
Чом не тямиш посольства свого
і його заповіта?

Твое царство не з цеї землі,
не мирська твоя слава!
Але горе, як звабить тебе
світова забава!

Замість статися сіллю землі —
станеш попелом підлим;
Замість всім з'єднать ласку — ти сам
станеш ласки негідним.

Замість світ слобонити від мук
і роздору і жаху —
Будеш ти, мов розчавлений черв,
що здихає на шляху. —

* * *

Благословенна ти поміж женами,
Одrado душ і сонце благовісне,
Почата в захваті, окроплена слезами,
О раю мій, моя ти муко, Пісне!

Царице, ти найнижчого з-між люду
Підносиш до вершин своєго трону,
І до глубин терпіння, сліз і бруду
Ведеш і тих, що двигають корону.

Твій подих всі серця людські рівняє,
Твій поцілуй всі душі благородить
І слізи на алмаз переміняє;
І дотик твій із терня рожі родить,
І по серцях, мов чар солодкий, ходить,
І будить, молодить і оп'яняє.

* * *

Знов кличеш ти мене, моя богине,
В непроходимі нетрі тих часів,
Де правда родиться і правда гине,
І де луна — ігровище бісів;

У світ краси й гидоти, в море сине,
В оркани злуд, у тайники лісів,
В вир пристрастей, в огонь, що вік не стине,
І в заколот небесних поясів.

Нехай і так! Підем, моя ти люба!
Скуштуємо ще раз утіх земних
І зирнемо в той клин, де всьому згуба.

Ще раз пройдем по сховищах тісних,
Де жах і жаль, і мрії й дійсність груба,
І втромимось, і заснемо по них.

ІЗ КНИГИ КААФ

ІІ

Поете, тям: на шляху життєвому
Тобі перлинни-щастя не знайти,
Ні захисту від бурі, злив і грому.

Поете, тям: заїнати маєш ти
Всіх мук буття, всіх болів і унизень,
Заким дійдеш до світлої мети.

Поете, тям, лиши в сфері мрій, привиджень,
Ілюзій і оман твій рай цвіте,
А геній твій — то міць сугестій, зближен.

Пророцький дар у тебе лиши на те,
Щоб іншим край обіцяний вказав ти,
А сам не входив у житло святе.

І серце чулес на те лиши взяв ти,
Щоб кожному в день скорбі пільгу ніс
І в горю слово теплес сказав ти.

Та з власним горем крийся в темний ліс!
Ніхто до тебе не простягне руку
І не отре твоїх кровавих сліз.

Та не міркуй, що ти родивсь на муку,
Бо й розкошів найвищих маєш часть,
У творчій силі щастя запоруку.

Усе, чого тобі сей світ не дасть,
Знайдеш в душі своїй ясніше, краще:
Найвищу правду і найбільшу власті.

Ото й минає все темне, непутяще,
Весь злудний блиск, тріумфи хвильові,
Все підле, самолюбне і пропаще,

I бережи на своїй голові
Вінок незв'ялий чистоти і ласки
І простоти, мов квіти польові.

У маскарад життя іди без маски,
На торжище цинізмів і наруг
Виходь з ліхтарнею з старої казки;

В ній щезне тіло, появиться дух,
Прозора стане явищ темна маса.
І будь ти людям не суддя, а друг

I зеркало й обнова. Guarda e passa.

IV

Як трапиться тобі в громадськім ділі
Здобути голос, вплив якийсь і значність,
Народ вести, снувати пляни смілі,

То пам'ятай і все май ту обачність —
Не вірити і дуфати ніколи
На княжу ласку й на народну вдячність.

Бо княжа ласка — як той сніг на полі,
Що вітер здує, в південь злиже сонце
I лишить чорний ґрунт, пустий і голий.

Народна вдячність — ти, фатальний гонче,
Що з злою вістю все прибудеш вчасно,
А з доброю все спізнишся доконче!

І не міркуй, що де ти бачиш ясно,
Там іншим з твого слова засвітає,
Хаос думок уложиться прекрасно.

Не вір, що люд твої заслуги пощитає,
Що задля них одну дрібну провину
Тобі простить! Він судить — не питає.

І знай, коли щасливую годину
Ти прозівав, щоб інших взяти під ноги,
Тебе самого безпощадно в глину

Затопчуть, як камінчик в брук дороги.

* * *

Як голова болить!

Пожовклі карти

рукопису старого помаленьку
перебігають стомлені очі,
а в голові грижа, немов павук,
снує сітки, немов штукар у тьмі
пускає сині, білі, пурпуркові
ракети, огняним млинком вертиться,
то вказує в бенгалськім свіtlі дикі
якісь появи, що з тих карт пожовклих
зриваються, немов осіннє листя
під подихом хуртовини...

»Прийшов
святий Матвій у город людожерів.
А люди ті такі звичаї мали:
не їли хліба, не пили води,
а тільки жерли тіло чоловіче

і кров пили. А хто чужий траплявся
у город їх, то тут його хапали,
і вивертівши очі, напували
отруйним зіллям, і в тюрму сажали,
і клали їсти їм траву-отаву«.

І вже щеза з-перед очей рукопис,
і ту страшну історію читаю
у власнім серці: як я заблукався
у город — будь ім'я його прокляте! —
і поєнно мене отруйним зіллям;
як очі вибрано мені, щоб я
не бачив, хто мене і пощо в'яже,
і як замісто хліба довго-довго
я годувавсь ілюзій диким зіллям.

І ось я, темний, у тюрмі ридаю,
і не за тим ридаю, що пропало:
не за свободою, яка ніколи
свобідна не була; не за тим щастям,
що лише у снах являлось та дразнило.
Лише те болить мене, що, зведений
до стану травоїдної худоби,
я тямки чоловіцтва ще не стратив.

Та ось бряжчать ключі, скріплять завіси,
стукочуть кроки — се сторожа входить.
Хтось шарпнув шнур, що в'яже мої руки,
і роздивля табличку, що до них
прив'язана: — Три дні ще, і тоді
час буде вивести його. —

Пішли.

Мені не страшно. Що ж три дні! Могли
і зараз брати.

А може... може, там
далеко десь, по той бік Чорномор'я,
маленька барка надува вітрила,
і в ній сидить спаситель твій, що чудом

перепливе безодню, і ввійде
в останню ніч у сю сумну темницю,
і верне зір тобі, і скаже: — Встань і вийди! —

Ге-ге, колись в легендах так бувало,
та не тепер! Не надійся нічого!
Мовчи і жди!

БУРКУТСЬКІ СТАНСИ

III

Ользі С.

Найгарніша для нас — загранична квітка;
Найлюбіше лице — що стрічається зрідка.
Найчистіша слюза — причарована штukoю;
Найвірніша любов — освячена розлукою.

* * *

Не можу забути!
Не гойтесь рана!
Мов жалібні нути
Із струн теорбана,
Чи голосно грають,
Чи ледве їх чути,
Все жалем проймають —
Не можу забути!

Не гойтесь рана,
Хоч мию слізами,
Хоч час на ню капле
Цілющі бальзами,
Хоч сонечко гріє,
І зірка рум'яна
Цілую, яріс —
Не гойтесь рана!

Хоч як ти далеко,
Я все тебе бачу;
Хоч стратив давно вже,

Щодня тебе трачу;
Хоч лята розпука
Минулася, п'яна,
І клином розлука
Лежить поміж нами —
Кохання без тями,
Не гойтесь рана.

* * *

В Перемишлі, де Сян плив зелений,
стояв на мості я в важкій задумі,
про тебе думав я, душа моя,
про щастя те, що, наче сонний привид,
явилось, всміхнулося і щезло,
лишивши жаль по собі невмирущий.
І я згадав одно оповідання,
що тут над Сяном від народа чув.

Зима була. Замерз зелений Сян,
і по близкучім ледовім помості
гладкий протерли слід мужицькі сани.

Ось раз була неділя. В самий південь
із церкви люди вийшли. Сяло сонце.
Іскрився сніг. Юрба народа вийшла
Над Сяном. Велись веселі розговори.

Аж ось за Сяном в полі сніговому
щось зачорніло, дзвоники бренчать,
копита стукають о змарзлу землю,
і вчваль жене по втоптаній дорозі
препишна чвірка. Упряж дорога
полискує до сонця; наче вихор,
карита мчиться, з батога візник,
мов з пістолета, лускає...

Убогий

сільський народ глядить на ту появу,
дивується. І хто се міг би їхати?
Ніколи тут ні чвірки, ні карити
такої не видали. Ні стари,
ні молоді придумати не можуть, —
Хто се так їде, звідки і куди?

Ось чвірка, не спиняючись ні жвилі,
На лід влетіла. Глухо застогнав
поміст хрустальний, дзвінко задудніли
по нім копита кінські, заскрипів
замерзлий лід під шинами коліс,
і луснув з батога візник... Мов вихор,
неслася чвірка.

Та нараз посеред
ріки, де криє ледова кора
найглибший вир, щось хруснуло — лиши раз,
одніський раз щось хруснуло! Широкий
круг льоду, мов обкроєний, подався,
і чвірка, і карита, і візник,
і що було в кариті, наче сон,
неначе ясний привид, враз пропало.
Лиш Сян забулькотів, неначе д'явол,
і облизався. Лиш зелена хвиля
широким валом хлипнула верх льоду
і знов вернула в таємницу тоню,
а чвірки, ні карити — ні сліду.

І не дізналися ніколи люди,
Хто се так їхав, звідки і куди.
Ніхто за ними не питав ніколи,
ані в ріці ніхто останків жадних
не віднайшов. Колиб один хто бачив
се диво, а не сотня свідків, сам він
з часом собі би вірить перестав,
сам він з часом на тому би спинився,
що се був сон.

Се мого серця драма!

Якби не ті літа важкої муки,
пекучих болів, сліз і божевілля,
глухої резигнації, скажених бунтів
придавленого серця — то я сам,
пригадуючи першу нашу зустріч
і той промінчик ясної надії,
що блис мені тоді, присяг би нині,
що се був сон, надсянськая легенда.

ВЕСНЯНА ЕЛЕГІЯ

Весно! ти мучиш мене! Розсипаєшся сонця промінням,
леготом теплим пестищ, в сині простори маниш;
хмари вовнисті, немов ті клубочки, штурляєш по небі,
і мов шовкові нитки, дощ із них срібний снуеш.
Сірую грудку землі ти підкинеш у небо блакитне,
і в жайворонкову трель грудка розсиплеся вмить.
Ти журавлиним ключем навертаєш нестерпну тугу,
мрій про вольний простір, щастя далеке мое.
Ти лебединим крилом кришталевій хвилі скородиш,
чую їх плеск аж у сні я на блакитній ріці.
Еачу, як чайкою ти колихаєшся над глибинею,
як над широким Дністром гнешся лозою к воді.

Весно! ти мучиш мене! Міліонами кольорів, тонів,
ліній і творів кричиши: воля і рух і життя!
І мов безсиле стебло, в бистрину ту ти рвеш мою душу,
в серці зів'ялім, черствім будиш нові почуття.
Будиш бажання, яким не справдитись, освітлюєш пустку,
ніжно гойдаєш в гілках осамотіле гніздо.
Гильно, схиливши лице, роздуваєш пригасле огнище;
свистом від гаю зовеш, наче мій друг молодий.
Ні, не мені вже гулять по тім гаю, мій друже-соколе,
ні, не мені вже зайцем в зелень пахучу нирять!

Серце тріпочеться ще, і у грудях кров б'ється живіше,
та напосіли літа, давить життя тягота.
Мрії безумні, немов той табун, вигравають по полю,
гриви на вітер, і ржуть, дзвінко копитами б'ють.
Ах, та це мрії, чуття легкокрилі, барвистії діти —
але тверда їх рука в поводах цупко держить.
Квилька, і ляск батога, і жорстоке, понуре »ніколи«.
Праця, і чар весь мине! Весно, ти мучиш мене!

ПОБІДА

Халіф Абдельмалік святкує побіду
У Куфському замку. К кінцеві обіду
Від війська посли
Кривавую голову в мисі внесли.

— О царю, — сказали, — твій ворог неситий,
Давніший халіф наш Масаб уже вбитий.
Горда та буйна
Його голова — в цьому мисі вона. —

І мовив халіф: — Отой замок відлюдний,
В котрім такий дар я отримав пречудний,
Віднині я вмить
Весь золотом кажу і шовком оббити. —

Праворуч халіфа старенъкий Ібн-Румі
Сидів і понурив чоло у задумі.
— Старий, ти чого
Похнюпився? Не радий із щастя мого? —

Хай буде звеличене ймення Господнє!
Аллах тобі, пане, шле радість сьогодні —
Та я нагадав,
Які я вже види в сім замку видав.

Літ тому півсотні у степ Обейдалли
Так само Гусейнову голову клали
Від війська посли,
Що тут з бойовища її принесли.

Літ десять минуло, і труп Обейдалли
Так само в піdnіжжя Мохтару поклали
від війська посли,
Що тут іще теплим його принесли.

Ліг десять минуло, халіфа Мохтара
Така ж з рук Масаба наскочила кара:
Ось тутка посли
Мохтарову голову в мисі внесли.

І мовив Масаб: — Оце місце блаженне
Мармуром блискучим хай буде вмощене! —
І ось, мов жива,
На сьому мармурі його голова. —

Халіф Абдельмалік поблід, стрепенувся,
А потім з тим словом до слуг обернувся:
— Гей, хлопці, агов!
Зруйнуйте сей замок до самих основ! —

НА СТАРІ ТЕМИ

ІІ

Блажен муж, іже не іде на совіт
нечестивих.

Блаженний муж, хто йде на суд неправих
І там за правду голос свій підносить,
Що безтурботно в сонмищах лукавих
Заціплії сумління їх термосить.

Блаженний муж, що в хвилях занепаду
Коли заглухне й найчуткіша совість,
Хоч диким криком збуджує громаду
І правду й щирість відкрива як новість.

Блаженний муж, що серед гвалту й гуку
Стойть, як дуб посеред бур і грому,
На згоду з підлістю не простягає руку,
Волить зламатися, ніж поклонитись злому.

Блаженний муж, кого за тес лають,
Кленуть і гонять, і поб'ють камінням;
Вони ж самі його тріумф підготовляють,
Самі своїм осудяться сумлінням.

Блаженні всі, котрі не знали годі,
Коли про правду й справедливість ходить:
Хоч пам'ять їх загине у народі,
То кров їх кров людства ублагородить.

III

Глас вопіющого во пустині.

Було се три дні перед моїм шлюбом.
У чистім полі я пшеницю жав.
Був південь. Я спочити сів під дубом,
В душі ж мов світляний алмаз дрожав.

І враз почув я голос невимовний,
Той голос, що його лише серце зна,
Для вуха тихий, але сили повний,
Що душу розворушує до dna.

— Ще поки ти почався в лоні мами,
Я знов тебе; заким явивсь ти в світ,
Я призначив тебе перед царями
Й народами нести мій заповіт. —

І мовив я: — О Пане, глянь на мене!
Простак убогий, молоде хлоп'я!
Хто стане слово слухати невчене?
Кого наверну, розворуши я? —

І мовив голос: — Від оцеї хвилі
Ти мій. Про все, чим досі був — забудь!
Усе покинь, вір тільки мої силі,
Мої слова нехай тебе ведуть.

А що сумнився ти в моєму слові,
Так знай: нікого не навернеш ти;
Мов стріли б'ються о щити стальові,
Так твій глагол о серць людських щити.

На вітер будеш мій глагол метати,
Проповідати будеш ти глухим;
Де станеш ти, ніхто не схоче стати,
Що похвалиш, всім видастся лихим. —

І мовив я: — О Господи, я грішний!
Чи щоб спокутувати всіх вин вагу,
Ти на сей труд важкий і безуспішний
В сій хвилі кличеш свого слугу? —

І мовив голос: — Не тобі те знати!
Не за провини я призвав тебе,
Не безуспішно будеш працювати,
А серце в тобі я скріплю слабе.

Твоїми говоритиму устами
До всіх народів і до всіх віків,
Твоїми я тернистими стежками
Вестиму своїх вибраних борців.

Тобою я навчу їх відрікатися
Життя і світа для високих дум,
Сучасних нужд, погорди не лякатися,
У світлу ціль зостріливши весь ум.

Ось уст твоїх я пальцем доторкнуся,
І вложу в них своїх глаголів жар,
І наострю твій слух, щоб, як озвуся,
Ти чув мій голос, наче грім із хмар. —

Я ниць упав: — О, чую, Пане, чую! —
І серп я кинув, і пшеничний стіг,
І батьків дім, невісту молодую,
І відтоді не бачив більше їх.

X

На ріках вавилонських, тамо сі-
дохом і плакахом.

На ріці вавилонській — і я там сидів,
На розбитий орган у розпуці глядів.

І ругався мені вавилонців собор:
— Заспівай нам щобудь! Про Сіон! Про Тabor!

— Про Сіон? Про Тabor? Ім вже чести нема.
На Тaborі — пустель! На Сіоні — тюрма!

Лиш одну хіба пісню я вмію стару:
Я рабом уродивсь та рабом і умру.

Я на світ народився під свист батогів,
Із невольника-батька, в землі ворогів.

Я хилиться привик від дитинячих літ,
І всміхаться до тих, що катують мій рід.

Мій учитель був пес, що на лапки стає,
І що лиже ту руку, яка його б'є.

І хоч зріс я, мов кедр, що вінчає Ливан,
Та душа в млі похила, мов бур'ян.

І хоч часом, мов грім, гrimne слово моє,
Та се блішаний грім, що нікого не вб'є.

І хоч душу манить часом волі приваб,
Але кров моя — раб! Але мозок мій — раб!

Хоч я пуг не ношу на руках, на ногах.
Але в нервах ношу все невольницький страх.

Хоч я вольним зовусь, а як раб спину гну
І свободно в лиці нікому не зирну.

Перед блазнем усяким корюся, брешу,
Вольне слово в душі, наче свічку, гашу.

Хоч тружусь день і ніч, не доїм, не досплю,
А все чую, немов я на панськім роблю.

І хоч труд свій люблю, а все сіпа гачок:
Ти прикутий до нього, мов раб до тачок.

Хоч добра доробивсь, та воно лише тяжить,
Мов чуже для когось мушу я сторожить.

З ким в життю не зайдусь, все підляжу йому;
Так чи сяк вибирати — все найтяжче візьму.

І хоч часом в душі підіймається бунт,
Щоб із пут отрястись, стати твердо на ґрунт —

Ах, то й се не той гнів, що шаблюку стиска,
Се лише злоба низька і сердитість рабська.

Вавилонські жінки, відвернувшись ідіть
І на мене здивовано так не глядіть!

Щоб не впало прокляття мое на ваш плід,
Не прийшлось би раба привести вам на світ

Вавилонські дівчата, минайте мене,
Хай мій вид співчуттям серця вам не торкне!

Щоби вам не судилася найтяжча судьба,
Найстрашніша клятьба — полюбити раба!

ІЗ ПОЕМИ »ПАНСЬКІ ЖАРТИ«

Великден! Боже мій великий!
Ще як світ світом, не було
Для нас Великодня такого!
Від досвіта шум, гамір, крики,
Мов муравлисъко, все село
Людьми кишилось. Всі до одного
До церкви пруть. Як перший раз
»Христос воскресе« заспівали,
То всі, мов діти, заридали,
Аж плач той церквою потряс...
Так бачилось, що вік ми ждали,
Аж дотерпілись, достраждали,
Що Він воскрес — посеред нас.

І якось так зробилось нам
У душах легко, ясно, тихо,
Що бачилось, готов був всякий
Цілій землі і небесам
Кричать, співати: минуло лихо!
Найзліші вороги прощались,
Всі обіймались, цілувались —
А дзвони дзвонять, не стають!
А молодь бігає, мов п'яна,
Кричить щосили в кожний кут:
— Нема вже панщини, ні пана!

Ми вольні, вольні, вольні всі! —...
Ба й дітвора, що в старших баче,
Й собі вигукує, неначе
Перепелята по вівсі.

А як скінчилась Божа хвала,
На цвінтар вийшов весь народ,
І як було нас стільки сот —
Сідразу ниць на землю впала
Громада ціла й заспівала
Величний той, хвалебний гимн:
— Тебе, о Господи, хвалим! —
Мов грім, зарокотіли зраня
Слова високі, звуки втішні —
Але конець святої пісні
Покрили голосні ридання.

Дарма б і силуватсья, діти,
Щоб розказати хоч щось-не щось,
Що в той день славний довелось
Мені на власні очі зріти.
Народ мов безумів з утіх:
Старі скакали, мов хлоп'ята...
Той пару коників своїх
Цілує — кожного, мов брата,
Та приговорює, пестить.
А там гуртом сільські дівчата
Всі скиндячки з голів знімають,
І б'ють поклони, і складають
Перед іконою. Кричить
Усякий на вітання друга:
— Христос воскрес, а панщину
Чорт взяв! — А там старий дідуга,
В селі найстарший чоловік,
На давню, ледве замітну
Могилку аж грудьми приник
І обнимає дернину
Й кричить щосили: — »Тату, тату!

Ми вольні! Тату, озовись!
Та ж ти сто цілих літ ту кляту
Неволю двигав і вмирати
Не хтів, а волі ждав! Дивись,
Ми вольні! Бідний, ти дождати
Не міг — аж нам той промінь бліс!
Вже моїх внуків пан в палату
Так, як мене, не забере!
Візьміть мене до себе, тату!
Ваш син свободним вже умре! —

* * *

Розвивайся ти, високий дубе,
Весна красна буде!
Розпадуться пута віковії,
прокинуться люде.

Розпадуться пута віковії,
тяжкій кайдани,
Непобіджена злими ворогами
Україна встане.

Встане славна Мати Україна
щаслива і вільна —
Від Кубані аж до Сяну-річки
одна, нероздільна.

УЛЯНА КРАВЧЕНКО

(1862-1947)

НА НОВИЙ ШЛЯХ

Куди ти, сестро, смілий лет звертаєш?
На новий шлях? А чи ти тес знаєш,
Що холод самоти там привіта тебе?
Покинь новий, на втоптаний вернися,
Забав і сплетень кормом лиш кормися,
Бо світ тебе ледачою назве!

— Ледачою? і защо? — ти спитаєш.
За те, що духом світ весь обіймаєш,
Що хто лиш чоловік — для тебе брат,
Що серце кращої всім прагне долі,
Що бунту повне проти самоволі,
Що людські рани всі його болять!

Покинь ті Божі, ясні ідеали,
Що в твоїм біднім серці запалали,
Покинь для спільнога добра твій труд!
А ні, то погордуй сучасних судом,
Жий для ідей, працюй кривавим трудом,
Віддай усе, усе за рідний люд.

Та як, крім слів і чулих сліз, нічого
Ти не несеш йому, то розчаровань много
Зазнаєш ти і згинеш у юрбі;
І поки тіло ляже ще в могилу,
Душа утратить одіж сніжнобілу
І віру чисту в lugай боротьбі.

Не сліз потрібно, щоб ставать до бою!
Не сльози — силу й жар візьми за зброю,
Ту силу, що любов у груди лле,
Ту міць, щоб думи в діло осущати,
Той жар, щоб з злом боротись і прощати
Все, чим тебе невіра й злоба б'є!

Той жар, щоб вірить в правди світ і ждати;
Ійти на труд без слави і заплати,
Як сонце й дощ працюють по лугах,
Як роси ті на пуп'янки дрімучі
Падуть, щоб цвіти з них розвить паучуці...
Як маєш стільки сил, то йди на новий шлях!..

БОРИС ГРІНЧЕНКО

(1863-1910)

ХЛІБОРОБ

Я убогий родивсь, і в ті дні,
Як вмирати доведеться мені,
Тільки горе та стомлені руки,
Ta ще серце зотлілеє з муки,
Я зложу у дубовій труні.

На тім полі каміння було,
Поле все бур'яном поросло;
Зупинявся мій плуг на тім полі —
Та не кидав робить я ніколи,
А гострив свій леміш, черессло.

У годину, в негоду я там —
Без роботи погано рукам!
Нехай дощ і крізь драну свитину
Січе згорблену працею спину,
А спочинку собі я не дам!

Скільки поту свого я пролив,
Скільки сили я там положив!
Та дарма! бо поорана нива
Нам давала багатій жнива:
Я не дурно невтомно робив.

Такі жнива зазнав я не раз.
А тепер вже минувся мій час:
Я вже чую — останнє літо
Бачу я золоте своє жито,
Бачу, ниви широкії, вас.

Мої діти зберуть урожай...
Усьому наступає свій край,
Він прийшов і мені: в домовину
Я іду і навіки спочину —
Мої ж діти зберуть урожай!

Мої діти — дочки і сини —
Усі вкупі зібралися, вони,
Як почнуть до обіду сідати,
Будуть хліб, що придбав я, ламати
І згадають мене у труні.

І за те, що працюючи зміг
Згодувати і викохати їх,
То про мене в їх загадка не згине .
Після мене ще довгі години
Мое діло не вмре серед їх.

Так, я вбогий родивсь, та в ті дні
Як вмирати доведеться мені,
То не сором ці стомлені руки
І це серце зотлілеє з муки
Положити в дубовій труні!...

ПАВЛО ГРАБОВСЬКИЙ

(1864-1902)

* * *

Хай темніють видноколи,
Хай страшніш громлять громи —
Не зверну я вбік ніколи,
Не піддамся силі тьми.

Збережу я віру світлу,
Не зречусь надій святих,
Не хилитимусь по вітру
Раз до цих, а раз до тих.

Знаю: згине все погане,
Не подужа зло добра;
Рід людський за правду стане,
Хоч неправді й потура.

СОН

Зелений гай, пахуче поле
В тюрмі приснилися мені,
І луг широкий — наче море,
І тихий сум по кружині.

Садок приснився коло хати,
Весела літняя пора;
А в хаті... Там знудилась мати
І знудьгувалася сестра.

Поблідло личко, згасли очі,
Надія вмерла, стан зігнувсь...
І я заплакав опівночі,
І гірко плачучи, проснувсь.

ВОЛОДИМИР САМІЙЛЕНКО

(1864-1925)

УКРАЇНСЬКА МОВА

Пам'яті Т. Шевченка

Діямант дорогий на дорозі лежав —
Тим великим шляхом люд усякий минав,
І ніхто не пізнав діяманта того.
Йшло багатс людей, і топтали його,
Але раз тим шляхом хтось чудовний ішов,
І в пилу на шляху діямант він найшов.
Камінець дорогий він одразу пізнав,
І додому приніс, і гарненько, як знов,
Обробив, обточив дивний той камінець,
І уставив його у коштовний вінець.
Сталось диво тоді: камінець засіяв
І промінням ясним всіх людей здизував,
І палючим огнем кольористо блищить,
І проміння його усім очі сліпить.

Так в пилу на шляху наша мова була,
І мислива рука її з пилу взяла.
Полюбила її, обробила її,
Положила на ню усі сили свої
І в народній вінець, як в оправу, ввела,
І як зорю ясну, вище хмар піднесла.
І на злість ворогам засіяла вона,

Як алмаз дорогий, як та зоря ясна.
І сіятиме вік, поки сонце стойть,
І лихим ворогам буде очі сліпить.
Хай же ті вороги поніміють скоріш,
Наша ж мова сія щогодини ясніш!
Хай коштовним добром вона буде у нас,
Щоб і сам здивувавсь у могилі Тарас,
Щоб, поглянувши сам на створіння своє,
Він побожно сказав: — Відкіля нам сіє! —

УКРАЇНА

Наша славна Україна —
Наше щастя і наш рай!
Чи на світі є країна
Ше миліша за наш край?

І щасливі й злі години
Ми для неї живемо,
На Вкраїні й для Вкраїни
Будем жити й помремо.

ОСИП МАКОВЕЙ

(1867-1925)

ЕЛЕГІЯ

Коли помрем і заростем квітками,
У споминах ще оживем не раз,
Аж поки поруч з нашими кістками
Заснуть усі, що пам'ятали нас.

I буде це вже наша смерть остання,
Наш порох вітер світом розжене;
Прийде весна, прийде пора кохання,
А нас ніхто й ніколи не спімне.

Аж вийде колись дівча самотне
В пілуднє ясне в тихий, сонний ліс,
Неждано серце защемить скорботне,
I ясний світ померкне їй од сліз.

Це нас вона побачить і почує,
Мов сон і казку із старих часів,
Закриє очі й тяжко засумує,
Заслухавшись у тихий сон лісів.

МИКОЛА ЧЕРНЯВСЬКИЙ

(1867-193?)

БОРЦЯМ

Я не бачив вас у вічі
і ніколи вас не чув,
Але серцем і думками
з вами всюди й завше був.

З вами був я не як рівня,
не товариш бойовий,
А як брат ваш, брат підбитий,
та душою ще живий.

Бо я зріс і жив у пітьмі,
все життя я жив у ній,
І зів'яв я і знесилів
у проклятій пітьмі тій!

І не можу я боротись...
Тільки можу я співатъ,
Можу щиро словом правди
справді смілих прославлять.

Вам спліта такій лаври
наша збурена доба,
Бо то ви у ній зробили
громадянину з раба.

Так прийміть же і од мене,
од співця, борці, привіт:
Хай живе народня воля!
Хай скориться їй весь світ!

ЛЮДМИЛА СТАРИЦЬКА-ЧЕРНЯХІВСЬКА
(1868-1941)

ЗАСПІВ

Гей, вставайте, пишні джури!
Ясні шата уберіть!
Співаки, беріть бандури,
Що мого намету йдіть!

Кликачі, сідлайте коні,
Коні вірні та прудкі,
Причіпляйте ви до броні
Сурми срібні та дзвінкі!

Їдьте битими шляхами
Світлий день і темну ніч,
Над лісами, над степами,
Кличте всім великий клич!

Ви збирайтесь, пишні гості,
Під розкішний наш намет:
Ми на княжому помості
Бучний вдаримо бенкет.

Давні струни в нас ся мають,
Що лишили нам діди,
В нашій кінві пак заграють
Володимирські меди.

І та кінва мусить бути
Так велика і важка,
Як широка наша слава,
І як доленька тяжка.

Скрасим ми чоло квітками,
Пісню вільну утнемо
І налитії медами
Чарки вгору знесемо.

Перша слава — то Перуну,
Міцновладцю темних хмар;
Голосніше ж грайте, струни,
Богу пишному у дар!

Друга слава — то Дажбогу:
Завжди в променях ясних
Ту блакитну дорогоу
Він вершить на радість всіх.

Третя слава — пишній Ладі,
Щастю, радості, весні:
У її вабливій владі
І кохання і пісні.

А тепер, панове-братці,
Тяжко-важко ми зідхнем
І за славу нашу зайшлу
Чарку повную хильнем...

Панаходи нам не треба —
Бучну тризну справим ми,
І полинуть аж до неба
Пісні пишні та сумні.

І в тих думах сивих стануть
Наші славні мерці
Й турбувати їх не стануть
Візантійськії ченці!

Кличте ж всю дружину вірну,
Наливайте келех вицерть,
Нашу славу неомірну
Не поборе навіть смерть!...

МАКСИМ СЛАВИНСЬКИЙ
(1868-1945)

НА МОТИВ САПФО

Богом той мені здається,
хто сидить з тобою поруч
і вслухається в розмову,
в сміх твій любий, чарівний.

Та солодкая розмова
сміх твій любий, чарівливий,
засмутили, отруїли
серце біднєє мое.

Як зобачу, хоч здалека,
я тебе, моя кохана,
в мене в жилах замість крові
лле потоками вогонь.

Я стою без дум і волі,
світла ясного не бачу,
ще хвилина, і в нестягі
я впаду тобі до ніг.

ЛЕСЯ УКРАЇНКА

(1871-1913)

Чує лицар серед бою,
що смертельна рана в грудях,
стиснув панцера міцніше,
аби кров затамувати.

Бачить з вежі гарна дама,
що поблід її коханий,
що рукою стиснув груди —
посила до його джуру:

— Пане лицарю, вас просять
залишити бій кривавий
хоч на ту малу часину,
поки рану перев'яжуть.

Є у нас м'які завої
і бальзам на рану гойний,
там на вежі біла постіль
вже давно для вас готова.

— Любий джуро! щира дяка
тій, що шле тебе до мене,
але я прийти не можу
на запросини лагідні.

Якби я хоч на хвилину
скинув цей залізний панцер,
кров би кинулась потоком
і життя мое порвала б.

Бо й такі бувають рани,
що нема на їх бальзаму,
що нема на їх завоїв,
окрім панцера твердого... —

* * *

I ти колись боролась, мов Ізраель,
Україно моя! Сам Бог поставив
супроти тебе силу невблаганну
сліпої долі. Оточив тебе
народами, що, мов леви в пустині,
рикали, прагнучи твоєї крові,
послав на тебе тьму таку, що в ній
брати братів не пізнавали рідних,
і в тьмі з'явився хтось непоборимий,
якийсь дух часу, що волав вороже:
— Смерть Україні! — Та знялася високо
Богданова правиця, і народи
розбіглися, немов шакали ниці.
Брати братів пізнали і з'єднались.
I Дух сказав: »Ти переміг, Богдане,
тепер твоя земля обітована!«
I вже Богдан пройшов по тій землі
від краю і до краю. Свято згоди
між ним і Духом гучно відбулося
в золотоверхім місті. Але раптом
Дух зрадив. Знову тьма, і жах, і розбрат.
I знов настав єгипетський полон,
та не в чужій землі, а в нашій власній.
А далі розлилось Червоне море
і розділилося по половині,
і знов злилось докути й затопило...

кого? Ой, леле! Новий фараон
пройшов живий поміж Червоне море,
але козак з конем пропав навіки.
Співай, радій, ненависна чужинко,
бий в бубон і лети в танок з нестими:
кінь і їздець в Червонім морі згинув,
тобі залишився спадок на покраси,
бо зносиш ти України клейноди,
святкуючи над нею перемогу.

Такий для нас був вихід із Єгипту...
немов потоп. Заграло та й ущухло
Червоне море, висохло й осталась
бездісна пустиня після нього,
і став по ній блукати новий Ізраель,
по тій своїй землі обітованій,
немов якась отара безпричальна.
З отарою блукали й пастухи,
вночі за тінню йшли, а вдень з вогнем.
Коли ж у їх з'явився дух величний,
що вогняним стовпом палав у тьмі,
вони не вірили своїм очам
і вроці розбігались манівцями,
і попадали ворогам в полон.

Чи довго ще, о Господи, чи довго
ми будемо блукати і шукати
рідного краю на своїй землі?
Який ми гріх вчинили проти Духа,
що він зламав свій заповіт великий,
той взятий з бою волі заповіт?
Так доверши ж до краю тую зраду,
розбий, розсій нас геть по цілім світі,
тоді, либонь, журба по ріднім краю
навчитъ нас, де і як його шукать.
Тоді покаже батько свому сину
на срібне мариво у далині
і скаже: — Он земля твого народу!
Борись і добувайся батьківщини,

бо прийдеться загинутъ у вигнанні
чужою-чуженицею, в неславі —

І може, дастъся заповіт новий,
і Дух нові напише нам скрижалі.

Але тепер? Як маємо шукати
свого народу землю? Хто розбив нам
скрижалі серця, Духа заповіт?
Коли скінчиться той полон великий,
що нас зайняв в землі обітованій?
І доки рідний край Єгиптом буде?
Коли загине **новий** Вавилон?

ПІСНЯ

Гей, піду я в ті зелені гори,
де смереки гомонять високі,
Понесу я жалі одинокі,
та й пущу їх у гірські простори.
Кину свої жалі
на зелені галі,
Пущу бором свою тугу,
чи не знайду другу . . .

* * *

Темна хмара, а веселка ясна.
Що ти робиш, дівчино нещасна?
Ореш тугу, сієш на ній смуток,
Схаменися, який з того скуток!

То ж не зійде рута
На твоїй ріллі,
А зійде отрута,
Жалі не малі.

Хай би туга облогом лежала,
А ти б собі пшениченьку жала!
А в пшениці то мак, то волошки
Закрасили б роботоньку трошки.

Ой, хто займе постать —
Жни та обжинайсь,
Як надійде хмара,
То й не оглядайсь!

* * *

Талого снігу платочки сивенькії,
Дощик дрібненський, холодний вітрець,
Проліски в рідкій травиці блідненськії —
То ж була провесна, щастя вінець!

Небо глибокеє, сонце ласкавеє,
Пурпур і золото на листі в гаю,
Пізніх троянд процвітання яскравеє
Осінь віщує... чи тож і мою?

Що ж, хай надходить! Мене навіть радує
Душного літа завчасний кінець,
Провесни тільки нехай не нагадує
Дощик дрібненський, холодний вітрець!...

ПЛАЧ ЕРЕМІЇ

— Як золото стемніло,
Змінилося срібло пречисте!

Ще листя сухе так недовго ясніло ..

— Як золото стемніло!... —

Мов око сліpe, mrіe oзero mлисne...

— Змінилося срібло пречисте... —

Щось давнє та смутне в душі забреніло...
— Як золото стемніло!... —
На серце лягло щось страшне, урочисте...
— Змінилося срібло пречисте... —

* * *

Упосні на бенкетах кривавих,
Невільники-народи спали довго
У спільній віковій своїй темниці,
і снились їм гніткі та дикі сни.
Ті сни літали, наче хижі птахи,
у темряві крилами гучно били,
лякаючи незрячі, сонні душі,
то знов ширяли, мов нічній сови,
безгучно, тихо звужували круги
і налягали зморою на груди,
безформною марою на обличчя,
що кров пила із невидимих ран.
І кидались невільники-народи,
стогнали — скрикували з болю,
бездадно шарпались і пробивались,
та один одного кривавили крізь сон,
обурені примарами важкими,
і прокидалися на мить у чорній тьмі,
підводили повіки обважнілі
і голосами хрипкими від змори
питали в темряви: чи хутко буде день?
А темрява відповідала сміхом,
розвявивши беззубу, чорну пащу,
і знову їх давила сном важким.

Але крізь сон пронизувались мрії,
мов промені з далеких тих світів,
що з ними тільки світлом розмовляють
і погляд наш привчають вірити в світло
без плям, без тінів... Мрії передсвітні,
які ви чарівні! Чи є весна,

яка б могла квітками дорівнятись
урочим барвам вашим? Де веселка,
така ясна, щоб не здалась блідою
супроти вас? Хто бачив блискавицю
яскравішу над полиск ваших крил?
Коли бува, щоб заграва червона
своєю кров'ю залила й втопила
препищні, ярі багряниці ваши
і ваш вогонь пожаром пойняла?

I марилось невільникам-народам,
що вже вони прокинулись на весні,
і голосно вони вітали ранок
і руки простягали, і до неба
зверталися засклеплені їх очі;
аж тут повіяв зимний вітерець,
обвіяв змучені, палкі обличчя,
умив холодною росою очі,
розкрились очі, в'язні пробудились
і бачать побіліла їх темниця,
виразно видко і склепіння й стіни,
і всю їх ширінь і всю тісноту,
весь бруд, всю цвіль, всю нечистиль і всіх гадів,
і всю страшну трагедію обличчів
невільницьких... А де ж багрянець мрій?
Як довго сон тривав? Чи се весна?
Та де ж її раптові ранні зорі?
З якого краю тута сонце сходить?
Чи може, се й не день, а біла ніч,
та хвора тьма, та темрява бліда,
що на Півночі люди звуть весною?

* * *

Ось у ночі пробудились думки:
— Спиш? — мені крикнули — і залюбки
Кров мою пить почали як вампіри...
П'ють без ваги, без жалю і без міри...

Ось налетіла одна промениста,
Як метеор безпричальна, вогниста —
І пролетіла... її не спинить...
Чую, що погляд мій гостро зорить,
Пильно пронизує темряву чорну —
Не подолати її, необорну!
Думка пролинула, зсунулась тьма,
Ось уже ясної й сліду нема...
Тільки даремно горять мої очі:
Тьму освітити немає в них мочі...
Темно... Ох, мучать як думи-вампіри!
Годі, лижіть! Всею силою віри
Я узброяюсь тепер проти вас,
Слухний, бажаний настав тепер час.
Вірю я в правду свого ідеалу,
І коли б я тую віру зламала —
Віра б зламалась у власне життя,
В вічність матерії, в світа буття,
Власним очам я б не вірила й слуху,
Я б не впевнялась ні тілу, ні духу —
Се ж бо для віри найвищая міра!
Думка питает: — I віра та щира? —

РИТМИ

I

Де поділися ви, голосній слова,
що без вас моя туга німа?
Розточилися ви, як весняна вода,
по ярах, по байраках, по балках.
Чом не станете ви, як на морі вали,
не гукнете одважно до неба.
не заглушите туги прибоем гучним,
не розіб'ете смутку моєї душі
міцним, напрасним натиском бурі?

Я не на те, слова, ховала вас
і напоїла кров'ю свого серця,
щоб ви лилися, мов отрута млява,
і посідали душі, мов іржа.
Промінням ясним, хвилями буйними,
прудкими іскрами, летючими зірками,
палкими блискавицями, мечами
хотіла б я вас виховать, слова!
щоб ви луну гірську будили, а не стогін,
щоб краяли, та не труїли серце,
щоб піснею були, а не квилінням.
Вражайте, ріжте, навіть убивайте,
не будьте тільки дощиком осіннім..
Палайте, чи паліть, та не в'яліть!

VI

Якби вся кров моя уплинула отак,
як ті слова! Якби мое життя
так зникло непримітно, як зникає
вечірнє світло!... Хто мене поставив
сторожею перед руїн і смутку?
Хто наложив на мене обов'язок
будити мертвих, тішити живих
калейдоскопом радощів і горя?
Хто гордоці вложив мені у серце?
Хто дав мені одваги меч двусічний?
Хто кликав братъ святую оріфляму
пісень і мрій, і непокірних дум?
Хто наказав мені: не кидай зброї,
не відступай, не падай, не томись?
Чому ж я мушу слухатись наказу?
Чому втекти не смію з поля чести
або на власний меч грудьми упасті?
Що ж не дає мені промовитъ просто:
— Так, доле, ти міцніша, я корюся! —
Чому на спогад сих покірних слів
рука стискає невидиму зброю,
а в серці крики бойові лунають?...

ЗАБУТА ТІНЬ

Суворий Дант, вигнанець фльорентійський
встас із темряви часів середньовічних.
Як ті часи, такі його пісні.
Він їх знайшов в містичнім, темнім лісі,
серед хаосу дивовижних мариць.
Чий дух одважився б іти за ним блукати
по тій діброві, якби там між терням
квітки барвисті, вічні не цвіли?
Зібрав співець мистецькою рукою
оті квітки і сплів їх у вінок,
скропив його небесною росою
і положив на раннюю могилу
вродливій Beatrіче Портінарі,
що раз колись до нього усміхнулась,
а в другий раз пройшла, не глянувши на нього
а в третій раз на неї він дивився,
коли вона в труні лежала нерухома.
Вона була для нього наче сонце,
що світло, радощі й життя дає,
не знаючи, кому дає ті дари.
І хоч зайшло те сонце променисте,
він не забув його ні в темряві понурій,
ані при хатньому багатті привітному.
Ні на землі, ні в пеклі, ні в раю
він не забув своєї Beatrіче.
Вона одна в піснях його панує,
бо в тій країні, де він жив душою,
він іншої дружини не знайшов.
Він заквітчав її вінцем такої слави,
якою ні одна з жінок ще не пишалась.

Безсмертна пара — Данте й Beatrіче,
потужна смерть не розлучила їх.
Навіщо ж ти, фантазіє химерна,
мені показуєш якусь убогу постать,
мов сон зомлілої людини, невиразну?
Нема на ній вінця, ні ореола —

Її обличчя вкрите покривалом,
немов гусгим туманом. Хто вона?
То ж не один співець її не вславив,
і не один мистець не змалював;
десь там, на дні історії, глибоко
лежить про неї спогад. Хто вона?
Се жінка Дантова. Другого ймення
від неї не зосталось, так, мов зроду
вона не мала власного імення.
Ся жінка не була провідною зороєю,
вона, як вірна тінь, пішла за тим,
хто був проводарем »Італії нещасній«;
вона ділила з ним твердий вигнання хліб,
вона йому багаття розпалила
серед чужої хати. І не раз
його рука, шукаючи опори,
спиралась на її плече, запевне.
Їй дорога була його співецька слава,
але вона руки не простягла,
аби хоч промінь перейняти єдиний;
коли ж погас огонь в очах співецьких,
вона закрила їх побожною рукою.
Так, вірна тінь! А де ж її життя?
Де власна доля, радощі і горе?
Історія мовчить, та в думці бачу я
багато днів смутних і одиноких,
проведених в турботному чеканні,
ночей безсонних, темних як той клопіт
і довгих як нужда... Я бачу сльози...
По тих сльозах, мов по росі перлистій,
пройшла в країну слави — Беатріче!

НАРОД ПРОРОКОВІ

Ти прокляв нас прокльоном важким
за жорстокість, упертість і зраду.
Сам судив нас і вирок дав сам,
і ніколи не кликав на раду.

Скорпіоном язик твій був нам,
Ти нас мучив і жалив невпинно,
А тепер ще стоїш проти нас,
мов ображений ти безневинно.

Так, тепера здається тобі,
що вже й світ не видав стільки муки,
Скільки ти від народу прийняв
за свої велемудрі науки.

Ох, який же це з тебе пророк,
що твое винозореє око
Тільки власну бачить біду,
та й тісі не бачить глибоко?

Ти ще скарги заводиш та жаль,
ти, єдиний безсмертний в сім тлумі!
Адже вічно твій житиме дух
вкупі з словом в прокльонах та глумі.

Хоч побити ми можем тебе,
каміняччя навергавши силу,
Але ж ми тільки вищу тобі
та міцнішу насиплем могилу.

Хоч блиснеш, мов летюча зоря —
се для твого безсмертя доволі,
Ми ж, неначе Молочная Путь,
мусим довго світити поволі...

А на кожного з нас темна ніч,
наче ворог у скові, чигає,
Зимні руки — важке забуття —
із простору віків простягає.

Де є камінь такий на шляху,
щоб на нього не збили ми ноги?
Чи бував нам проводар коли,
що не вів манівцем без дороги?

Так, зачерствіли наші серця,
мов рілля через довгу посуху,
Та за тес не нас ти клени,
проклинай своє браття по духу.

Чи один же ти такий, як і ти,
нам казав: — Так говорить Найвищий — ?
Інший тому брехню завдавав:
— Я від Бога, — казав. Хто щиріший?

Адже тільки нехутко діла
виявляють нещирість у слові;
Як же маєм одразу, без діл,
пізнавати вашу душу по мові?

О, якби ж ми побачить могли
власним оком хоч раз того Бога,
Що до Нього ви кличете нас!
Як стріла, була б рівна дорога.

Ох, якби ж Він і нам уділив
Світла мудrosti з Свого проміння,
Ти б не кидав прокльонів на нас,
Ми б не кидали в тебе каміння.

Та чи був би ти радий, щоб ми
раптом стали як ти всевидющи?
Ох, либонь ти б сконати волів
як вигнанець-пророк серед пущі...

СФІНКС

Колись давно під сонцем полудневим,
серед мовчазної, розлогої пустині
і розплачливо-мертвого простору,
в душі раба, що зріс в тяжкій незолі,
вродилась мрія і запанувала

над ним, своїм творцем, потужно й міцно,
міцніш від влади сильних фараонів.
І наказала мрія взяти камінь
з гарячих скель лібійської пустині
і з нього витесать дивну подобу
на вічну загадку вікам потомним.
І став тесати раб гарячий камінь,
і все було палким в годину творчу —
і небо, і земля, і камінь, і різець,
і серце майстра; мов гарячий присок,
лєгіли з-під різця уламки дрібні,
і згодом на розпеченим піску
з'явився твір, немов жива потвора;
ліниве тіло лева простяглося,
мов спекою пригнічене вполудні,
та загадкова людська голова
здіймалась гордо і дивилася просто
камінним поглядом поперед себе;
а на устах був усміх зловорожий.
Той погляд і той усміх був страшніший,
аніж убійче сонце у пустині.
І та потвора стала в людях богом,
їй будувалися просторі храми
з важкими колъонадами; а барки,
убрані ліютосом, несли їй жертви;
легенди почали складатъ про неї,
закрашені у густу барву крові;
співали ій свої пісні поети,
а вчені будували піраміди
з книжок, що мали загадку вгадати
очей таємних і ворожих уст.
Там списані були усі імення
тії потвори: Сонце, Правда, Доля,
Життя, Кохання і багато інших;
та краще всіх пристало слово Сфінкс:
воно таємне, як сама потвора.

* * *

Битим шляхом та крутим
їхали ми на узгір'я Ай-Петрі...
Вже поминули сади-в'иногради рясні, кучеряві,
що покривають підніжжя гори, наче килим розкішний.
Ось уже й лаврів поетами люблених, пишних магнолій
не видко,
ані струнких кипарисів, густо повитих плющем,
ані платанів розкішних наметів.
Тільки стрічалися нам земляки наші: білі берези,
явори й темні дуби, до негоди та борвію звиклі.
Але й вони вже зостались далеко за нами,
тільки терни, будяки та полинь товаришили нам у дорозі.
Потім не стало і їх.
Крейда, пісок, червонясте та сіре каміння,
наче довічна тюрма.
Сонце палке сипле стріли на білую крейду,
вітер здійма порохи.
Душно... води ні краплинни... це наче дорога в Нірвану,
країну всесильної смерти... Аж ось на шпилі,
на гострому сірому камені, блиснуло щось наче пломінь.
Квітка велика, хороша свіжі пелюстки розкрила,
і краплі роси самоцвітом блищали на дні.
Камінь пробила вона, той камінь, що все переміг,
що задавив і могутні дуби, і терни непокірні.
Квітку ту вчені люди зовуть »саксифрага«,
нам, поетам, годиться назвати її »ломикамінь«
і шанувати її
більше од пишного лавру.

* * *

Завжди терновий вінець буде кращим, ніж царська корона,
завжди величніша путь на Голготу, ніж хід тріумфаль-
ний —
так спредвіку було, і так воно буде довіку,
пски житимуть люди, і поки ростимуть терни.
Але стане вінцем лих тоді плетениця тернова,
коли вільна душою людина по волі квітчається терном,

гордо й одважно скидаючи з себе квітчасті покраси,
тъмлячи вищу красу, ніж ту, що кричить на майданах:
— Гей, люди добрі, ходіть, я кожному в руки даюся! —

Путь на Голготу велична тоді, коли знає людина,
нашо й куди вона йде, не прагнучи інших тріумфів,
знаючи вищу величність, ніж ту, що з престолу гукає:
— Я з ласки Божої цар, бо, гляньте, сиджу на престолі! —
Хто ж без одваги і волі дає себе тернові ранить —
сили не маючи досить, аби від тернів боронитись,
Боже, пожальсь тії крові, що марну колючку напоїть,
ліпше б вона на обличчі краскою втіхи заграла,
очі комусь звеселяючи серед безжурного свята.

Крик Прометея лунає безліч віків скрізь по світі,
він заглушає собою потужні громи олімпійські.
Тисячі тронів упало і людських і божих,
але Титанова круча стоїть, наче вічна твердиня
духа того, що немов ураган без упину
іскру вхоплену з неба в могутній вогонь роздимає.
Краще бринять від того урагану пошарпані струни,
ніж у майстерних руках срібнострунні злотистій арфи,
зграйно й добірно настроені до дитирамбів облесних.
Так було завжди, і так воно буде довіку,
поки житимуть люди, і поки бринітимуть струни.

Тільки ж той крик Прометея на струнах удали здолають
руки того, хто у серці іскру небесну ховає,
рід свій веде з Прометея і предківський спадок шанує,
тъмлячи іншу красу, ніж ту, що на ярмарку завжди
руки до бубна призводить, а ноги до скоків безладних.
Той Прометея нашадок, дотепний до струн найдорожчих,
руки до крові скалічить об струни незграйні волові,
серця риданням домовить тих струн недомовлені жалі —
знаючи добре ціну й музиці й музикам і струнам.
щирого золота пісень не продасть за злотистую арфу.

* * *

Хто вам сказав, що я слабка,
Що я корюся долі?
Хіба тремтить моя рука,
Чи пісня й думка кволі?

Ви чули, як я завела
Жалі та голосіння —
То ж буря весняна була,
А не сльота осіння.

А восени... яка журба,
Чи хто цвіте, чи в'яне?
Тоді плакучая верба
Злотобагряна стане.

Коли ж суворая зима
Покриє барви й квіти,
На гробі їх вона сама
Розсипле самоцвіти.

МИКОЛА ВОРОНИЙ

(1871-193?)

* * *

В мальській студії побачив я портрет —
Інтимний спів душі кольорами пастелі.
З стіни він виглядав, мов ніжний силюєт
Голівки пензля Сандро Ботічеллі.

Я погляд зупинив, і в відповідь мені
Розкрились очі ясно-сапфірові,
Такі замислені і лагідно-чудові,
Що я їх затаїв в сердечній глибині.

Відтоді очі ті — зі мною, де не рушу...
Блакитним сяєвом вони мені зорять,
З собою вносячи в мою бентежну душу
Давно жаданий рай і тиху благодать.

Не знаю, хто вона, та невідома панна,
Але душа моя співає їй: осанна!

ПАЛІМПСЕСТ

Коли в монастирях був папірусу брак,
Ченці з рукопису старе письмо змивали,
Щоб написати знов тропар або кондак,
І палімпсестом той рукопис називали.
Та диво! час минав — і з творів Іоанна
Виразно виступав знов твір Аристофана.

Коханая! Душа моя — той палімпсест.
Три роки вже тому, твій образ чарівлий
І усміх лагідний, і голос твій, і жест
В душі я записав — зворушеній, щасливий.
І хоч виводив час на ній своє писання —
Твій образ знов повстав, і з ним — мое кохання!

НА ОЗЕРІ

Верболозом, осокою
Молодою
Плесо озера ясне
Вгорнулося і снє,
Виграває
В сяйві сонця, мов скляне.

І пливуть по ньому хмари,
Мов примари,
Сніжнобілі, осяйні,
Усміхаються і линуть,
Ніби гинуть
У прозорій глибині.

Так в душі моїй спокійній,
Тихо-мрійній,
Образ любий повстae
І небесною красою,
Чистотою,
Входить в серденько мое.

АГАТАНГЕЛ КРИМСЬКИЙ

(1871-1941)

ІЗ «ПЕРЕДСМЕРТНИХ МЕЛОДІЙ»

Стою я в весняному гаї...
Фіялки, фіялки навкруг...
Боюся ступати,
Щоб іх не топтати,
А втіха захоплює дух.

І віриться: я оживаю,
У грудях нова течія...
Та марнії мрії!
Порожні надії!
Уже перетліло життя.

І я — мов торішнє листя,
Що гріється сонцем ярким:
На сонці печеться,
До сонця сміється,
Аж доки зітліє зовсім.

БОГДАН ЛЕПКИЙ

(1872-1941)

МІЙ СПІВ

Мрії розвіяні і недомріяні,
Радості бачені в сні,
Квіти столочені, слізози розкочені
Я переллю у пісні.

Най не кінчаються, в пісні пишаються,
Хоч проминули в життю —
Той, хто їх виплекав, виспівав, виплакав,
Радо спічне в забуттю.

* * *

Немов далекий, гарний сон,
Село ввижається мені.
Хати стоять в вінку сосон,
І квіти на шибках вікон
Мороз має чарівні.

Крізь квіти видно: білий стіл,
Родина при столі сидить,
В куті сніп хилиться у діл
І дідухом прикритий піл,
І пісня гомонить.

Старинна пісня! Про похід
В невідомі краї
По шуби, золото і мід —
Похід по славу, аж на Схід
У теплі вирії.

Старинна пісня! Ніби дзвін
З забутих цвінттарів,
А в ній, дивись, який розгін,
Великий гін, аж понад Дін,
Окрілених мечів!

І щастя сміх, і долі глум,
Розбурханих надій,
А в ній, чи чуеш? — грає шум
І гомін предковічних дум,
І зойк розбитих mrій.

Все, що нам снилося колись
У гордім слави сні
Й пропало, ділося кудись,
Забулося, нараз — дивись! —
Вертають нам пісні.

Велика пісня давніх днів,
Мов дзвони з-під могил,
Мов брязк окрілених мечів,
Мов предків зойк, мов крик дідів:
— Добудьте решти сил!

Добудьте сил, бо Господь вість,
Чи ще далекий день,
Що злий за злочин відповість,
Що згине кривда, щезне злість,
Настане правди день! —

Немов далекий, гарний сон,
Село ввижается мені,
Хати стоять в вінку сосон,
І квіти на шибках вікон
Мороз малює чарівні.

ВАСИЛЬ ЩУРАТ

(1872-1948)

* * *

Плила по небі хмаронька,
над гаем опинилась,
Зів'ялий лист побачила,
в сльозу перемінилась.

Перемінилась хмаронька
в сльозинонки перлисти.
Заіскрилися перлами
вони на жовтім листі.

Подув мороз опівночі,
тремтячі сльози-перли
Стялися на листі інеєм,
мов разом з ним завмерли.

Стялися сльози інеєм,
завмерли на листочку,
Вмираючи зготовили
йому на смерть сорочку.

Горіли зорі свічками,
вітри подзвінне вили,
Мерлець скотився з дерева
до свіжої могили.

І сумом скрізь повіяло...
По жовтих листя купах
Ступають всі засмучені,
по жовтих топчуть трупах.

МИКОЛА ФІЛЯНСЬКИЙ

(1873-193?)

* * *

Як весело між вас, зелені, повні хвилі,
Як пісні весело з-над вас самій летіть,
І поглядом німим з могили на могилу
Літаючи — про час, про інший, гомоніть . . .

А там, далеко ген, де беріг ваш синіє,
Як гарно марити, що серце й там замліє,
Заллеться радістю, уп'ється, затримтить,
Що чорний сум землі вже тихне, вже німіє,
Що вже проснувся Пан, і в струни золотії
Вінок трояндovий — між смішками — летить.

* * *

Був день, яких і влітку мало.
На південь сонце день вело.
Вода свічадами стояла,
І в'яло гнулося стебло.
Спочити весь бажання повен,
Під холодок погнав я човен,
Налігши знову на весло,
І човен мій мене приніс
Під берег той, де давній ліс

Стояв над берегом підмитим.
Черги ждучи, схилялись віти,
І чорного коріння хмиз
На прірви пасмами навис.

І сам не знаю, як те сталось,
Де втома дня моого дівалась;
Але в той час спочинок мій
Украв у мене гай німий.
Не зупинившись ні хвилини,
В коріння цеп від човна кинув
І через гай той навмання
З веслом, як був, подався я.

Сплелось в один зелений дах
Дубів високе верховіття.
І не давало сонце світла
З-за них на мій таємний шлях.
В гаю стояла тиш велика;
Стогнав десь тільки голуб дикий,
Та бігав клуй-дерев моторний
То вверх, то вниз по вітах чорних.

Я йшов без напрямку, без дум.
Але якийсь таємний сум,
А чи нудьга немов якась,
Мені запала в душу враз.
Там ясно так, весняно, пишно,
Там фарби грають, як огні.
Тут саван чорний, лист торішній,
І сумно, наче у труні.
І вже вернутися назад
Бажав. Дивлюсь — поперед мене,
Де велетнів роздався ряд,
Мигнуло променем зеленим,
І з-під хвилястих, темних віт
Ударив сонця гострий світ.
Вся повна сяйв і фарби й літа,
Мовчанням лісовим повита,

Полявина в красі німій
Спинила раптом погляд мій.
І пишний, гордий, серед неї,
Серед полявини тієї,
В своїй смарагдовій обнові
Стойть єдиний кущ бузовий.

Я довгий час очей своїх
З куща того звести не міг.
І весь чужий, і весь холодний,
Неначе в ризах великодніх,
Серед полявини, один,
Царюючи пишався він.
Його рясні зелені віти
Блищали в сяйвах, мов умиті,
І білий, наче перший сніг,
Обсипав цвіт весняний їх.

Яких годин, яких подій
Зостався свідок тут живий?
Хто посадив його на згад —
Коханець, друг, сестра чи брат?
Чи це могила, слід забутій,
Вінком краси навік замкнутий,
Чи спомин щастя, чи порад?
Чи мить прощання, муки зрад?

І всю полявину навкруги
Я обійшов і раз і вдруге,
Німі читаючи слова.
Ніде не стоптана трава,
Широке коло — повно цвіту,
Ніде ні стежки, ані сліду...
А на сторожі, чоло з чолом,
Дуби стояли щільним колом.
Вони коріннями зрослись,
Переплелися в пасмах риз
І в час таємний цвіт бузовий
Сховали в хартіях шовкових.

* * *

Думкою останньою
В свій суботній час,
Дні мої весняннії,
Прилечу до вас.

Там, десь за дібровами,
Де синіє даль,
Там — вінки лавровії,
А над ними жаль.

В путь свою таємную,
В даль свою німу,
В обрії надземнії
Я його візьму.

Там і ночі зоряні,
Що в одну злились,
І шляхи незорані,
Де блукав колись.

Там і сни, що змолоду
В серці я носив,
Там вісон і золото
З моїх рідних нив.

Там і колос зірваний
В час мовчання з гін,
І вінок мій, зібраний
Під вечірній дзвін.

Все, над чим молився я —
Все я заберу,
З чим на світ родився я —
З тим я і умру.

ОЛЕКСАНДЕР КОЗЛОВСЬКИЙ
(1876-1898)

* * *

Мені так важко!... Рад би я зайти
Аж на край світа, щоб заколисати
Плачуче серце, щоб спокій знайти,
Себе вдурити та не пам'ятати,
Що був колись щасливий — я і ти!...

СПИРИДОН ЧЕРКАСЕНКО

(1876–1939)

МРІЯ ВЕСНЯНА

Чи знаєте ви весну на Вкраїні?
Що рай? — се витвір розуму й брехні!
Ви на моїй побудьте батьківщині —
Там справжній рай, не в казці і не в сні.

Нехай усі — чия буя ще сила —
Моїй царівні кидають: розпни! —
Зелений Шум розпростає їй крила —
Зелений Шум Воскреслої весни.

Скінчиться й нам ганебнєс вигнання,
І злинемо туди як журавлі...
Єдине щастя нам за всі страждання —
Торкнутися до рідної землі!...

ВАСИЛЬ ПАЧОВСЬКИЙ

(1878-1942)

Я плакав у сні, мені снилася мрія:
Десь ніби я пташка, лечу уві сні —
А долом сія Україна квітками,
Красується вільна, своя, у весні!

Я з радости плакав у сні...

Я плакав у сні, мені снилася слава:
Десь ніби я в трумні, сміюся у сні,
А там, на горі, Україна співає,
А світ весь за нею складає пісні...

І ревне ридав я у сні!

Проснувся в сльозах я і ревне заплакав:
Всі люди побачать, здавалось мені,
Вільну Україну! А я ще невольник! —
Останній невольник — умру навесні...
І хлинули сльози рясні!

ОЛЕКСАНДЕР ОЛЕСЬ

(1878-1944)

* * *

Живи, Україно, живи для краси,
Для сили, для правди, для волі!...
Шуми, Україно, як рідні ліси,
Як вітер в широкому полі.

До суду тебе не скують ланцюги,
І руки не скрутять ворожі:
Стоять твої вірні сини навколо
З шаблями в руках на сторожі.

Стоять, присягають тобі на шаблях
І жити і вмерти з тобою,
І прапори рідні в кривавих боях
Ніколи не вкрити ганьбою!

* * *

Пішли! Корогви розгорнули...
і з гимном на устах пішли!...
Так, розгорнувши вільні крила,
з високих скель летять орли.

Ідуть! Це в мене в серці їх хода лунає,
це гнівна пісня їх гrimить...
О Боже, Боже всемогутній,
лиши мені навік цю мить!

Біжить, тікає ворог лютий...
І дзвони радісно гудуть.
Я бачу в серці їх корогви,
І чую — як вони ідуть.

* * *

Ранок, ранок! Час світання...
О, який прекрасний час!
Криком щастя і страждання
Україна кличе нас.

Голос страдниці лунає,
Голос Матері, сини,
Під корогви вас скликає
Стати в грізні буруни.

Час горіння... час світання,
О, який прекрасний час!
Криком щастя і змагання
Україна кличе нас!

* * *

А вже красне сонечко
припекло, припекло;
Ясне-щире золото
роздило, розлило.

На вулиці струмені
воркотять, воркотять;
Журавлі курликають
та летять, та летять.

Засиніли проліски
у ліску, у ліску.
Скоро буде землењка
вся в вінку, вся в вінку.

Ой, сонечко-батечку,
догоди, догоди,
А ти, земле-матінко,
уроди, уроди!

АЙСТРИ

Опівночі айстри в саду розцвіли...
Омились росою, вінки одягли
І стали рожевого ранку чекать,
І в райдугу барвів життя убирать...

І марили айстри в розкішнім півсні
Про трави шовкові, про соняшні дні —
І в мріях ввижалась їм казка ясна,
Де квіти не в'януть, де вічна весна...

Так марили айстри в саду восени,
Так марили айстри і ждали весни...
А ранок стрівав їх холодним дощем,
І плакав десь вітер в саду за кущем...

І вгледіли айстри, щоколо тюрма...
І вгледіли айстри, що жити дарма,
Схилились і вмерли... І тут, як на сміх,
Засяяло сонце над трупами їх.

* * *

Квітки любови розцвітають
Єдиний раз, єдиний раз:
Вони ніколи не вмирають
І вічно жалем ранять нас.

Іх поїть соняшне проміння,
Годує чиста пающ піль.
В глибинах серця їх коріння:
Торкнеш квітки, а в серці біль.

Зламаєш їх, потопчеш в муках —
І хочеш їх навік забути,
А кров тече і плаче в звуках
І ніжні парості ростуть.

НА ЗЕЛЕНИХ ГОРАХ

I

Країно див! Далека мріє,
Зелена казка серед гір,
Де вітром дух наш вільний віє,
На гори загнаний, як звір;

Де, ніжний, крила простягає
Вночі над тишею осель,
А вранці соколом літає,
Або голосить серед скель;

Де голод він пустив до хати,
Де дав він тіло розп'ясти,
Щоб тільки скарби заховати,
Щоб тільки душу зберегти . . .

VII

Ой, ще гори у темряві спали,
Та не спали тумани на них —
Голосили, тужили, ридали,
Припадали до скель кам'яних.

Ой, злітались тумани до світу,
Ой, збиралися в хмару тяжку,
А вітри трембітали в трембіту
І скликали на раду гірку.

І на голос сумної трембіти,
На тривожний, розпачливий крик,
Виглядала Лісовка крізь віти —
І виходив з кущів Лісовик.

Наче велетень з білого снігу,
Прокидався Чугайстер зі сну,
Перекидував скелі з розбігу,
Перескачував прірву страшну.

І Лісун, що без тіні був зроду,
Тремтячи озиравсь навкруги,
І Русалки ховались у воду,
І під ними тряслись береги.

А тумани по горах літали,
Наче зграї орлів молодих,
Голосили, тужили, ридали,
Припадали до гір кам'яних:

— Ой, сестриці, ой, братіки милі,
Прокидайтесь, співайте пісні
На глибокій, високій могилі,
На великій гуцульській труні.

Прокидайтесь, гори високі,
І фортеці будуйте міцні,
Розставляйте сторожі стоокі,
Роздавайте рожки голосні.

Прокидайтесь, сизі орлиці,
І з грудей своїх викиньте нам
І заліза, і міді, і криці,
Щоб не бути без зброї рукам. —

І всі Духи на раду зібрались,
Злі і добрі зійшлися боги;
І уперше за вік привітались
Споконвічні страшні вороги.

* * *

Нас ждуть, що знову ми прилинем
На рідні села і міста,
Що ми ярмо з народу скинем
І Матір знімемо з хреста.

Нас ждуть по тюрмах біdnі бранці
І сплять, нас бачачи вві сні,
Щоб знов в слізах устati вранці
І гризти грati навісні.

Нас ждуть в ярах і пущах темних
Голодні й голі втікачі
І вже до гуркотів таємних
Не прислухаються вночі.

Нас ждуть в зеленій Буковині,
В Угорщині, в Галичині.
На кожнім кроці України,
Де тільки падали в борні.

Де впало крови хоч краплина,
Де тільки тихий стогін чутъ,
Всі, як душа одна, едина,
Нас ждуть.

ГРИГОРІЙ ЧУПРИНКА

(1879-1921)

НА СВІТАННІ

Степ. Спадає, мов полуза,
Ночі тьмяная китайка.
Над квітками білогруда
Плаче чайка.

Світ!.. В повітрі ллється легко
Жайворонків спів надхненний.
Сяє, сходить десь далеко
Шар огненний.

З ВІКНА

(Зимовий етюд)

Мов пушинки, порошинки,
На покрівлі, на будівлі,
Ніжнопадають сніжинки,
Так легенько б'ються-б'ються,
Так тихенько в'ються-в'ються
В сніговій молочній млі,
Мов не хочут пригорнутись,
Мов бояться доторкнутись
До змертвілої землі. —

Там, де квіти, первоцвіти,
Де лілеї, орхідеї
В світосяйнім кольориті
Пишно, ніжно розвивались,
Дивовижно розцвітались
Під одчиненим вікном —
Там сніжинки, порошинки,
Обгорнули всі билинки
Сріблом витканим рядном.

СТЕПАН ЧАРНЕЦЬКИЙ

(1881-1943)

* * *

Ой, у лузі червона калина похилилася,
Чогось наша славна Україна зажурилася;
А ми тую червону калину піднімемо,
А ми нашу славну Україну розвеселимо!

Не хилися, червона калино, маєш гарний цвіт;
Не журися, славна Україно, маєш славний рід;
А ми той цвіт ізберемо,
А ми нашу славну Україну, гей-гей, визволимо!

Не хилися, червона калино, все вгору рости!
Не журися, славна Україно, ми ж твої сини!
А ми тую червону калину піднімемо,
А ми нашу славну Україну, гей-гей, визволимо!

А у полі ярої пшениці золотистий лен;
Марширують наші добровольці у кривавий тан.
А ми тую ярую пшеницю ізберемо,
А ми нашу славну Україну. гей-гей, визволимо!

МАРІЯ ПІДГІРЯНКА

(1881- ?)

Чорніє смерека,
 мовчить —
Зірничка далека
 блищить —
То золото зірничка
 пряде,
Тихесенька нічка
 іде...

Хвиля легко дише
 в імлі —
Лист вітрець колише
 у сні —
Явір ся схиляє
 в саду;
Сопілочка грає:
 ду-ду...

Сопілочка дзвонить
 як чар —
Вітрець звуки гонить
 у яр —
І звук в тихій тузі
 летить,
І калина в лузі
 тремтить.

ХРИСТЯ АЛЧЕВСЬКА
(1882-1933)

ЛІТНІ ПІСНІ

(I)

Ясний сокіл серед степу
на простори поглядає
І угору дужі крила
гордо й весело здіймає.

— Гей ви, браття-соколята,
прилетіть до мене, милі,
Ми полинемо на волю,
де морські гуляють хвилі.

Запитаемося в моря,
звідки в нім береться сила,
Та розів'єм ту недолю,
що наш край занапстила!

Ми з бурхливим Чорним морем
побратаємося в полі,
Темну пітьму розруйнуєм,
всім здобудем сонце волі... —

ВОЛОДИМИР СВІДЗІНСЬКИЙ

(1885-1941)

* * *

Холодна тиша. Місяцю надламаний,
зо мною будь і освяти печаль мою.
Вона, як сніг на вітах, умирилася,
вона, як сніг на вітах, і осиплеться.
Три радості у мене неодіймані:
самотність, труд, мовчання. Туги злобної
немає більше. Місяцю надламаний,
я виноград відновлення у ніч несу.
На мертвім полі стану п'омолитися,
і будуть зорі біля мене падати.

* * *

Ударив дощ, заколихав
Полудня спокій величавий,
З квітучого горошку галяв
Стовпи метеликів підняв.

Де ж ти? Твоєї пісні звук
Линувши потопила злива.
Дивлюсь: з затуманілих лук
Біжиш задумана, щаслива.

Нема ні неба, ні землі.
Блищать натягнені вервочки.
Ти в легкій сукні, як яечко,
Між них білієш оддалі.

Добігла — проливень затих.
Тепер цілуючи вдихаю
З плечей оббрізканих твоїх
Тепло і запах неба маю.

* * *

Наклав на лук очеретину,
Засмалену в кінці —
Переспівала гай високий,
Упала на луці.

А там ходив товар безглуздий,
Лінива вагота,
Та й потрошили цівку-стрілку
Повільні копита.

Шкода мені! А я так пильно
Оглянув очерет!
А я до соняшного блиску
Метав співучий лет!

Ти — зрадниця, ти, смоло чорна!
Кладу на тебе гнів:
Навіщо я дитину літа
У тьму твою вмочив?

МИХАЙЛО ДРАЙ-ХМАРА

(1889-1938?)

ЛЕБЕДІ

На тихім озері, де мріють верболози,
Давно приборкані, і влітку й восени
То плюскоталися, то плавали вони,
І шиї гнулися у них, як буйні лози.

Коли ж дзвінкі, як скло, надходили морози,
І плесо шерхнуло, пірнувши в білі сні —
Плавці ламали враз ті крижані лани,
І не страшні були для них зими погрози.

О ґроно п'ятерне нездоланих співців!
Крізь бурю й сніг grimить твій переможний спів,
Що розбиває лід одчаю і зневіри.

Дерзайте, лебеді: з неволі, з небуття
Веде нас у світи ясне сузір'я Ліри,
Де пінить океан кипучого життя.

ШЕХЕРЕЗАДА

I

Я п'ю прив'ялу тишу саду,
Як стигне пізній холодок,
І слухаю Шехерезаду,
Що знає тисячу казок.

До мене простягла долоні:
— Я жду давно тебе — прийди! —
А на блакитній оболоні
Зринає срібний молодик.

За садом царина і поле.
Гей, скільки йде туди стежок!
Не переслухаю ніколи
Шехерезадиних казок!

II

Стогнала ніч. Вже гострі глици
Проколювали більма дня,
І синьозолоті грімниці
Дражнили відгульня-коня.

Розбурхалася хмар армада —
А ти, опалена, в огні,
Ти вся любов і вічна зрада,
Летіла охляп на коні.

Під копитом тріщали ребра,
Впинались очі в образи —
Як ти розпліскувала цебра
Передсвітанньої грози.

Із бур, о молода гонице,
Ти пролила своє дання —
І світом гомін і стрілиці
Дзвінкокопитого коня.

III

Помережав, вечір кучерявий
Лъодяними ґратами вікно.
Жовтожарні там горять заграви,
Голубе кипить вино.

А за гратами останню мичку
Допрядає скалоокий день...
Бачу усміх твій скрізь сніжну мжичку,
Чую голос вітряних пісень.

Доки ти манитимеш з надземних,
Зачарованих тобою берегів?
Я не хочу потороч таємних
І важких морочних снів.

Поведи мене в простори сніговії,
Де метелиця розгониста гуля,
І смерком дрімає й леденіс
Під пухнатими заметами рілля.

IV

Я побачив тебе з трамваю.
Ти все та ж голуба й ясна —
Тільки я, тільки я не розмаю
Снігового сна.

Ти прийшла у верблляницю: — Здрастуй!
— Про мене — хай верби цвітуть:
Не топтатиму синього рясту,
У глуху виїжджаючи путь. —

Ожило в душі незабутнє...
Золотіс бань вінок,
І співає в далеке майбутнє
Трамвайний дзвінок.

* * *

Я світувесь сприймаю оком,
Бо лінію і цвіт люблю,
Бо рала промінні глибоко
Урізались в мою ріллю.

Люблю слова ще повнодзвонні,
Як мед пахучі та п'янкі,
Слова, що в глибині бездонній
Пролежали глухі віки.

Епітет серед них — як напасть:
Уродиться, де й не чекав,
І тільки ямби та анапест
Потроху бережуть устав.

Я славлю злотокосу осінь,
Де смуток мій — немов рубін,
У перстень вправлений; ще й досі
Не випав з моого серця він.

Дивлюся й слухаю: прозоро
Співає струмінь битія,
І віриться, що скоро-скоро
Так само заспіваю я.

* * *

Зоріти ніч і бути з вами,
Холодно-росяні поля,
І слухать, як гуде з нестями
І стугонить вночі земля...

І в темряві усе завмерло!
Хруский на серці стигне лід,
І з небападають, мов перли,
Огненні слізози Персейд.

* * *

І знов, як перший чоловік,
Усім тваринам дав я ймення;
Я зорі сестрами нарік,
А місяць — побратим у мене.

І всяку душу я живу
Нарік, надхненний, по вподобі —
А сам на самоті живу:
Моя душа — безводна Гобі.

В свічаді зоряного сна
Я бачу добрі й злі години...
У кого серце віщуна,
Тому не обіймати людини.

* * *

Наставила шовкових кросен
І павутинням обвела:
Густий кармін і синя мла, —
Над нами — ясноока осінь.

З гарману сонце золоте
Скотилось на пухку солому,
А сум вертається додому,
Мій сум, що восени росте.

У вирій потягли гагари,
І тужить десь вечірній дзвін;
За ними серце навздогін,
Віддаючи останні дари.

Не дожене: мов та бджола,
Воно блукає манівцями.
О серце оповите снами,
Чому ти не дзвінка стріла?

* * *

Серпневий прохолонув вар,
Напрявши гарусної пряжі,
Мережа кучеряві мажі
Вечірнім золотом галтар.

Ще зелено в блідій поливі,
Як на осінніх косах верб —
А вже кладе хтось тіні гливі
На тонко викреслений серп.

Померкло горяне горно.
Вдягає ніч жалобне рам'я.
О, хто це ранить утлу пам'ять?
День одгорів давно.

* * *

Я полюбив тебе на п'яту
Голодну весну: всю — до дна:
Благословив і путь прокляту,
Залиту пурпуром вина.

Орлицею на бій летіла
Ти, добросерда, а не зла.
Я бачив кров на юних крилах
І рану посеред чола...

І знов горбатіла Голгота
Там, де всміхалися лани,
Вилазив ворог на ворота,
Кричав: розпни Ї, розпни!

І гіркоту цієї муки
Пили ми з повного відра,
І мовчки поєднавши руки,
Були як брат і як сестра.

* * *

Вона жива і нежива
Лежить у полі нерухомо.
Не зранять соняшні слова
Передосінньої утоми.

Над баштанами сонні оси,
Замовкли коники в стерні,
І ледве чутъ, як в гущині
Тече червоноките просо.

І дві копи — плече в плече —
Над нею тужать злотомитрі,
А літо бабине в повітрі
Комусь на смерть кошулю тче.

За магалою мріє млин,
Немов приколотий метелик.
Не чути вітру з верховин:
Лаекава тиша сон свій стеле.

* * *

І знов обвугленими сірниками
На прих мурах сірі дні значу,
І без кінця топчу тюремний камінь,
І туги напиваюсь досхочу.

Наливши запрягаю коні в шори
І доганяю молоді літа,
Лечу в далекі голубі простори,
Де розцвітала юність золота.

— Вернітесь, — благаю, — хоч у гості!
— Не вернемось, — гукнули з далені.
Я на калиновім заплакав мості...
І знов побачив мури ці сумні,

І клаптик неба, розп'ятий, на ґратах,
І нездіране око у вовчку...
Ні, ні, на вороних уже не грatis:
Я в кам'янім, у кам'янім мішку.

МИКОЛА ЗЕРОВ

(1890-1937?)

ЧИСТИЙ ЧЕТВЕР

»І аби є пітел возгласи...«

Свічки і теплий чад. З високих хор
 Лунає спів туги і безнадії.
 Навколо нас — кати і кустодії,
 Синедріон, і кесар, і претор.

Це долі нашої смутний узор,
 Це нам пересторогу півень піє,
 Для нас на дворищі багаття тліє,
 І слуг гуде архиерейський хор.

І темний круг євангельських історій
 Ззвучить як низка тонких алегорій
 Про наші підлі і скупі часи.

А за дверми, на цвінтари, в притворі
 Весна і дзвін, дитячі голоси,
 І в вогкому повітрі вогкі зорі.

ОБРИ

»Секвестратор іде в село
 за податками«.

Весна цвіте в усій красі своїй,
 Вже одгриміли Зевсові перуни,
 Дощу буйного простяглися струни,
 Зазеленів сподіваний рижій.

На полі котяться веселі вруна,
В кущах ляштиць-співає соловій,
А по шляху, немов казковий змій,
На засипище сільське ватага суне.

І в селах плач. Герої сар і рун,
Воскресли знов аварин, гот і гунн,
Орава посіпацька, гадъ хоробра...

Сільської ситости останній трен,
Усюди лемент — крик дулібських жен
Під батогом зневажливого обра.

КНЯЗЬ ІГОР

Князь Ігор очі до зеніту звів
І бачить: сонце під покровом тъмяним.
Далека Русь за обріем багряним,
І горе чорний накликає Див.

Та не вважає князь на віщий спів:
»Нум, русичі, славетні дні спом'янем,
Покажем шлях кощеям препоганим
До лукомор'я голих берегів«.

А любо Дону шоломом зачерпти!
Одважний князю, ти не знаєш смерти,
Круг тебе гуслі задзвенять, тебе

Від забуття врятують і полону.
В стременах став, зорить. А кінь гребе
І ловить ніздрями далеку вогкість Дону.

СОН СВЯТОСЛАВА

— Я бачив сон. Тяжених перел град
На груди сипали мені, старому,
Вдягали в довгу чорну паполому,
Давали пити не вино, а чад.

Я зір будив. Обводив кругогляд.
І відчував крізь димку нерухому,
Як обсипався дах княжого дому,
Як крякав крук, і як клубочивсь гад.

О, що за туга розум мій опала!
Яка крізь серце потекла Каяла!
Що за чуття на душу налягло! —

Ніч місячна кругом — така студена! —
Антена гнеться, мов струнке стебло,
І чорний день десь дзвонить у стремена.

ХЕРСОН

I

Ріка в зелених плавнях, людний порт,
Герби і стяги всіх держав і націй...
На гору нас ведуть ряди акацій,
Нудний, сухотний степовий ескорт.

Ось біле місто нас взяло на борт
І присипляє на мертвотнім пляці;
Ще літо, скрізь доволі втіх і праці,
Та — як повільні тут і торг і спорт.

Ще далі — смерть забутого кварталу,
Де в куряві розкопаного валу
Храм-мавзолей покоїть свій фронтон.

Шатро небес і гострий дух полину,
І гордий напис над рядком кольон:
»Спасителеві світу — Катерина«.

ІІ

І от крізь порох і блаватну синь,
Що гладить воду і купає судна,
Вмить воскресає все, що непробудно
Проспало низку літ і поколінь.

Сатрап і мрійник... легендарна лінь...
Держави грецької примара злудна.
Свята, клясичні оди, смерть одлюдна
І чорних воєн безпощадна тінь.

Цей вал, надгробки (їх зсталось трохи) —
Застиглий шум пістрявої епохи,
Що тут метала бистрий »фараон«,

Епохи тьми, кріпаччини, азарта,
І грецька назва, з притиском »Херсон« —
З тії ж колоди висмикнута карта.

КУЛІШ

Давно в труні Тарас і Костомара,
Грабовський чемний, лагідний Плетньов,
Сивіє розум і холоне кров;
Літа минулі — мов бліда примара.

Та він працює. Феніксом з пожара
Мотронівка народжується знов;
Завзяттям віє від його промов,
І в очах відблиск молодого жара.

Він боре тупість і муругу лінь,
В Європі хоче »ставляти курінь«,
Над творами культурників п'яніє;

І днів старечих тягота легка,
І навіть в смертних муках агонії
В повітрі пише ще його рука.

28 СЕРПНЯ 1914

З білявих хмар, із шовкових запон
Дивився місяць на стерню і поле;
Низами мла стелила довгі поли
І сяяв церкви вирізний картон.

Степ розповзавсь без міри й перепон,
Над ним склеплялось небо білочоле,
Мотались дзвоники — і Гуляйполе
У діл спускалось, оповите в сон.

Я думав: Степе! за оцим порогом,
Що на добридень дастъ моїм тривогам?
— Понура пустка? тіснота гірка?

Чи буде день — і світла бистрі скалки
Заграють синім усміхом ставка
На жовтім дні западистої балки?

ЧЕРНІГІВ

Могутніх ферм мереживо прозоре,
Залізний ляск і двоколійна путь
В широкий світ непереможно звуть,
Де йде життя і довгу ниву оре.

Де Болдині дрімали тихі гори,
Де плавав сіверський рибалка Крутъ,
Б'ють молоти, нові часи кують
І будять лугу займище просторе.

А там позаду, на валу міськім
Біліють вежі. Золотом густим
ГоряТЬ хрести — і тиша залягає.

Плекаючи, що в давнину було,
Останні дні дрімотно досинає
Олегів давніх прастаре житло.

КІЙВ З ЛІВОГО БЕРЕГА

Вітай, замріяний, золотоглавий,
На синіх горах! Загадався, спить...
І не тобі — молодшому — тремтить
Червлених наших літ ясна заграва.

Давно в минулім дні твоєї слави,
І плаче дзвонів стоголоса мідь,
Що вже не вернеться щаслива мить
Того буяння, цвіту і держави.

Але, мандрівче, тут на пісках стань,
Глянь на химери бароккових бань,
На Шеделя білокольонне диво.

Живе життя, і силу ще таїть
Оця гора зелена і дрімлива,
Ця золотом цвяхована блакить.

КІЙВ У ТРАВНІ

Емаль Дніпра, сліпучий синій сплав,
Газон алей і голе жовтоглиння,
І в поводі прозорого проміння
Зелені луки — як розлогий став.

Ніколи так жадібно не вбирав
Я красоти весняного одіння:
Пісок обмілин, темнобоке ріння,
Брунатні лози і смарагди трав.

Крізь цеглу й брук пульсує кров зелена
Ростин земних, і листя чорноклена
Кривавиться на свіtlі ліхтарів.

І між камінних мурів, за штажетом,
Округлих яблунь темний кущ процвів
Таким живим розпадистим букетом.

БУДІВНИКОВІ

Ще прийде він, не архітект — поет,
Старих будівників новий нащадок,
У білий мармур сходів і площацок.
Оздобить кожний прияр і бескет.

Зламає будівельний трафарет,
Безстильних років соромітний спадок,
Злетить над городом на крилах гадок
І вроду-бранку визволить з тенет.

Сади нагоряні, піски відлеглі — місце
В бетоні, склі і спондиловій цеглі
Простелять творчости нової тло;

Огнями ночі процвітуть перлисто
І скажуть: ми не прадідне село,
Ми — днів майбутніх величаве місто.

* * *

Чорні лід біля трамвайних колій,
Сині в темних улицях весна,
Мого юнацтва радість осяйна
Встає назустріч нинішній недолі.

— Це справді ти? В якій суворій школі
Так без жалю розвіялась вона,
Твоя веселість буйно-голосна,
Які смутять тебе нудьга і болі?

А згадуєш, яке тоді було
Повітря? небо? — Гусяче крило,
Здається, з нього пил і бруд змітало;

Як лід дзвенів, як споро танув сніг,
І як того, що звалося »замало«,
Тепер би й сам ти піднести не зміг. —

ПАРАДУ (ІІІ)

Ще вчора думка мовила твереза:
Горнись і щулься: он зима іде —
Все, що було недавно молоде,
Вже обтинають невблаганні леза.

А нині — як сонетна антитеза —
Тепло і радість день новий веде,
І проти сонця золото руде
На спаді віт розвішала береза.

Прозорий жовтень радісно вступив
Між стовбуრів, оградок і домів,
Розкиданих по жовтому узбоччі —

І мов весною, по ливних дощах,
Стойть у росах, відновитись хоче
Брунатний лист на паркових кущах.

ЛЕСТРИГОНИ

Одиссея 10, 77-134

Тут, царю, дикий край неситих лестригонів
Та струджених рабів, що вівці стережуть.
Як привела тебе твоя заклята путь
В ці селища смутні недолі та прокльонів?

Ти кажеш: »Поліфем«? Нащадок Посейдонів,
Той знов огонь, а ці — сире і свіже рвуть;
Не має впину їх несамовита лють,
Не відають святих гостинності законів.

Не йди, зостанься тут. Є скови серед скель.
Вночі я справлю твій стовеслий корабель
У тиху сторону народів хлібоїдників.

Та сам лишуся тут у горі та біді —
Я тільки мрію до скель полину рідних,
Я тільки чайкою — з тобою — по воді.

ВЕРГІЛІЙ

Мужик із Мантуї, повільний і смаглявий,
З дитинства ніжного колисаний селом,
Звеличив кий і плуг і мідяний шолом,
І знявся до вершин нечуваної слави.

Бо крізь огонь і дим усобиці іржавий
Побачив крачий вік і проспівав псалом,
Як спочиває світ під цезарським орлом
У лагіднім ярмі безсмертної держави.

Той час минув — і Рим і цезарів діла
Рука історії між трун поволокла,
Де сплять усіх віків ілюзії й корони.

Та він живе, і дзвін гучних його поем
Донині сниться нам риданнями Дидони,
Бряжчанням панцерів і сплесками трирем.

ДАНТЕ

Сагою дивною, без демена й веста
Ми пропливали там, я і чаклун Вергілій.
Як брондза він різьбивсь. І до далеких лілій
Ріка незнана нас, гойдаючи, несла.

Латаття там плелось без ліку і числа,
На світ займалося в пустелі злотохвилій,
Тонув я поглядом у тій наплаві білій
І слухом — у речах небесного посла.

Я чув: Ці лілії, що упояють чаром,
Оподаль від землі, а *valle lacrimarum*,
Зросли тут засівом господньої руки.

Далекі від тривог і від земної сварки,
Колишуться і снять, одвічні двійники
Сонетів і канzon майбутнього Петrarки.

ТВОРЧА ТИША

О, нас давно не видко на кону.
Закохані у тишину робітні,
Ми стали скромні, стали непомітні,
Скупі на жест і мову запальну.

Але не кидаймо свого »клену!«
Тим давнім дням борні і кроволитні:
Болото в березні, гроза у квітні —
Все має час і пору уставну.

А по весні приходить тоже літо,
Як хилиться і наливає жито,
І спокій сходить з темносиніх бань.

Тоді працюй без крику і зупинок;
Хай остронь від бур і хвилювань
Скиртами твій підноситься ужиток.

ТЮТЧЕВ

Блаженъ, кто посѣтилъ сей міръ
Въ его минуты роковыя.

О. Тютчевъ

Як хочу я щасливих днів
Філістерства і супокою,
Квіток, і страви, і огнів,
Й візитного нового строю.

Оскома в мене (*je m'en fiche*)
Від многомовних цих афіш,
Червоних зір і жовтих крагів,
Від реформаторів і магів.

Блажен, хто »рокові« часи
Не відчував на власній шкурі,
Хто бачив явища понурі
В аспекті втіхи і краси —
Знав революцію з фасаду,
Не відав труса, ані гладу.

АРИСТАРХ

Б. Якубському

В столиці світовій, на торжищі ідей,
В музеях, портиках і в затінку алей
Олександрійських муз нащадки і послідки,
Вони роїлися, поети і пітти,
Ловили темний крок літературних мод,
Сплітали для владик вінки нікчемних од
І сперечалися — мирилися, змагались..
І був один куток, де їх невпинний галас
Безсило замовкав: самотній кабінет,
Де вчений Аристарх, філолог і естет,
Для нових поколінь, на глум зухвалій моді,
Заглиблювався в текст Гомерових рапсодій.

ОВІДІЙ

Suppositum stellis nunguam tangentibus aeguor...

Ovid., Trist. 3, 10, 4.

Братерство давніх днів! Розкішне, любо троно!
Озвися ти хоч раз до вигнанця Насона,
Старого, кволого, забутого всіма
В краю, де цілий рік негода та зима,
Та моря тужний рев, та варвари довкола...
Убогий, дикий край! Весною бруд і холод;
Улітку чорний степ... Ні затишних гаїв,
Ні виноградників, ні золочених нив.
А там морози знов і небо в сивій ризі.
І от риплять вози, копита б'ють по кризі,
Еривається сармат і все руйнує вкрай,
І бранців лавами вигонить за Дунай.

БЕЗСМЕРТЯ

Ут'єшься: не увяль Овидіевъ вѣнецъ...

Пушкин

Вінець Овідія довіку не зов'яне:
Безсмертний »Плач« його, гіркий і незрівняний,
Душні елегії. мов цвіт весняних лоз,
І чари соняшні його »Метаморфоз«,
І мудрі тонкощі ученого кохання...
Хай Цезар злоститься, і хай літа вигнання
Зігнуть високий стан і сивину вплетуть,
І хай гуде сармат, і гети смерть несуть,
А гнівний Понт реве, і гори набігають —
Народи і віки не раз іще згадають
Дзвінких його пісень легкий, свавольний лад
Стогнанням ніжних альб і дзвоном серенад.

В СТЕПУ

Високий, рівний степ. Зелений ряд могил
І мрійна далечінь, що млою синіх крил
Чарує і зове до гелленських кольоній.
Ген-ген на обрії сильвети темних коней,
Намети і вози, і скіти-орачі.
Із вирію летять, курличучи, ключі,
А з моря вітер дме гарячий, нетерпливий.
Але пощо мені ті вітрові пориви,
І жайворонків спів, і проростання трав?
З якою б радістю я все те проміняв
На гомін пристані, лиманів сині плеса,
На брук і вулиці старого Херсонеса!

LUCROSA

О. Бурггардтові

Під кровом сільських муз, в болотяній Люкрозі,
Де розум і чуття — все спить в анабіозі,
Живем ми, кинувши не Київ, Баальбек.

Оподаль від розмов, людей, бібліотек
Ми сімо пашню на непочате лоно;
Часами служимо владиці Аполльону,
І тліє ладан наш на вбогім олтарі.
Так в дальній Ольбії захожі різьбярі,
Серед буденних справ і шкурної громади,
В душі плекали сон далекої Гелляди
І для окружних орд, для скітів-дикунів,
Різьбили з мармуру невиданих богів.

ДО АЛЬБОМУ

Тягар робочих літ наліг мені на плечі.
Стих безтурботний сміх, і споважніли речі,
І голос чую я настирливо-шорсткий:
— Лукавий наймите! А де ж доробок твій,
Де плід твоїх трудів і творчости твоєї?
Чи ж добре ти робив над чорною ріллею,
Чи встигнеш, поки день, скінчить свої жнива? —
Як гірко слухати оті терпкі слова,
І як не заздрить вам і молодості вашій —
Цій сповненій вина і ненадпитій чаши,
Цій гострій свіжості передсвітних годин,
Цій смужечці зорі над білим сном долин!

У ВОЗОВИЦЮ

Спочинку кращого немає і не треба.
Високий літній день підвіся в синє небо
І вовну білих хмар тримає при землі.
Папір пожолобивсь на довгому столі,
У сонці жовтому, і сам поволі жовкне.
А літнє шемрання спливає неумовкне
З високих верховин зелених груш і лип.
І враз вривається ритмічний рівний скрип,
Немов розгойданий воловими рогами,
Іде загатами, левадами, садами
І золотим дощем прим'ятого стебла
Б'є по сухих тинах півсонного села...

* * *

Ф. М. М.-Ж.

Мої серпневі дні і безголосі ночі!
Самотні спомини на жовтому узбочі
Широко скруглених і вицвілих горбів,
Край придорожніх верб і мудрих вітряків —
Які далекі ви, далекі і несхожі
На ті прогулянки, веселі і погожі,
Коли, не знаючи ні чорних дум, ні втрат,
Ми сповивали ніч у серпантин цитат,
Признань захованих і явних декламацій.
Хто знов, що й дотепер, до років горя й праці,
Ті легковажні дні, уламки п'яніх літ,
Простягнуть золотий, метеоричний слід?

НА ВІДДАЛЕННІ

Над синьоводою гірською Тебердою,
В тісних ущелинах, оселях супокою,
Минає час легкий, як дальній обрис гір.
В оксамиті небес потоки сяйних зір
Нас заколисують і тиснуть на повіки;
Повітря ллеться тут незаймане і дике,
І поїть, і п'янить, і веселить мене;
Тут огнище живе, пахуче, смоляне,
Неолітичних чар і мітотвору повне.
А сни біля вогню, у волохатій вовні
Туземних бурок.. Хто б віддати їх схотові
За вигоди міських, таких нервових снів?

* * *

Як ніжна праосінь, ти йдеш моїми снами;
Мов китиці калин, рожевіш устами,
Очима темними, мов вереснева ніч,
Округлістю тъмяних алябастрowych пліч
Ти невідступно скрізь з моїми почуттями.

Проміння слів твоїх стоцвітними огнями,
Стожарами мені горить у далині.
Ти давню праосінь нагадуеш мені:
Широколанний степ, бліді свічада ставу,
Берегових грабів ґрезет і злотоглави,
Повітря з синього і золотого скла
І благодатний дар останнього тепла...

* * *

Трудно і вбого живеш ти, дитино людей земнородних:
сон оминає тебе, дума марудна тяжить.
Бачиться: кров твоя навіть, скуча і солона, поволі
в жилах негнучих пливе, не зашумує, руда!
Єсть на цім світі обранці, веселі, ясні, безтурботні,
легко, вином золотим, піниться їхнє життя.
Скажеш: боги олімпійські зйшли поміж люд смутноокий —
скорбним поріддям земним приклад високий явить.

* * *

Прудко на безвісті йдуть наші дні і короткі години,
зрана до ночі гуде колесо темних турбот.
Не помічаємо — як на дворі вже весна розцвітає,
не помічаємо, як з дерева сиплеся лист.
Тільки і вимовиш: осінь! коли, ідучи тротуаром,
втомлені очі зведеш на облетілий каштан.
Так у півні пролетять і години й літа повносили,
і заchorніє в душі старости голе гілля.

ДМИТРО ЗАГУЛ

(1890- ?)

* * *

За непроглядною заслоною
Живутъ такі, як я —
А тут чужою, незнайомою,
Сумує день і ніч сумна душа моя...

Я б'юся з тою перепоною
Вже сотні тисяч літ —
Та думкою німою, нерухомою.
Не можу вибитись в потусторонній світ.

Чи хто руками міцносильними
Заслону зірве з царства дня?
Хто дасть мені зйтися з вільними,
З такими вільними, як був колись перед віками я?

ОЛЕКСА СЛІСАРЕНКО

(1891-1937?)

ЗАСУХА

Огняний змій пожер вогкі тумани,
Косою вбивчою нестигле жито косе.
Потріскалась земля — ятряться чорні рани...

Гудуть у маривах молитви стоголосі —
То йдуть з корогвами збентежені селяни,
А вітер ні хитне засохле в полі просо...

Огняний змій полотна огнеткані
По травах розстеля і п'є жадібно роси,
І глушить на устах молитви покаянні.

А жито засиха... Давно посохло просо.
Чорніють пащами землі прокляті рани,
Коса ж огняна косе, косе!

ОСІНЬ

В біблійних теренах полян
Заплутались іржаві ниті —
Сивизна ранньої блакиті
І багреці жовтневих ран.

Збирайтесь, сміливі ловці,
Годуйте пси, лаштуйте зброю —
Осінні звірі за горою
Заплуталися у сільці...

З кущів женуть плямисті пси
На мене фантастичних звірів,
І бачу я на рижій шкірі
І заворожені ліси,

І киновар засохлих ран,
І холод жовтої одежі,
І блиск згасаючий пожежі
На тлі розтерзаних полян.

ПАВЛО ФИЛИПОВИЧ

(1891-1937?)

* * *

Кому не мріялось, що є незнана Муза —
Безжурна дівчина, привітна і струнка,
Яка в минулому з'являтися уміла
Поетам радості і вроди і любови,
І навіть дудочку приносила тоненьку
І награвала їм пісні сама.

Усім здавалося, що втіху безтурботну
Вони знаходили, можливо, у гаю,
А може, інколи над струменем прозорим,
Де сонце іскриться, і де сміється місяць,
І очерет без вітру шелестить.

Не вірте мрійникам, не слухайте померлих...
Борвієм, пристрастю і заглою степів,
Тугою темною і буйними дощами
Життя несеться над усіми нами
І вимагає ладу і пісень!

І прокидається мельодія щаслива
На дні тривожної і тоскної душі,
І сам дивуєшся, почувши власний витвір —
І хтось впевнитиме, і ти тому повіриш,
Що це Незнана пестила тебе.

* * *

Я робітник в майстерні власних слів,
Та всі слова я віддаю усім.
Будую душі, викликаю гнів,
Любов і долю вводжу в кожний дім.

Надхнення, втіху чую і тоді,
Коли учусь у давнього митця,
Але безжурні, горді, молоді
Лише майбутнім дихають серця.

З старої бронзи зброю владних слів
Переливаю радо на вогні.
Під невгамовним подихом вітрів
Безмежна праця, переможні дні!

* * *

Не злато, ливан і смирну
Приносять троє царів —
Весняну радість незмірну
Віщую соняшний спів.

Так завжди було — і нині
Голубить дітей земля,
І знов віддає людині
Свої широкі поля.

Повітря, рослини, води —
Вславляють усі блакить,
Усі приходять до згоди
Безмежно життя любить.

І навіть дано Орфею
Не слова летючий дим —
Всевладну силу, щоб нею,
І камінь зробив живим!

* * *

Єдина воля володіє світом,
Веде в майбутнє нас єдиний шлях,
Ми умремо з єдиним заповітом
В непереможних і міцних серцях.

Врятує вроду і себе людина,
Життя зросте над попелом руїн —
Велика мрія, мудра і єдина,
Недаром дзвонить у всесвітній дзвін.

Віка летять, а в неозорім морі
Єдине сонце для землі горить,
І всі колись з'єднаються в просторі —
Людина, zwіr, і квітка, і блакить.

* * *

Дивись, дивись безмежні перелоги
І хмар насуплених погроза в далині.
Проносить вітер виклики тривоги —
Шалений вітер і криваві дні.

Не перший рік, як познікали боги,
Остались люди та мерці одні.
Жують і плачуть: дайте бо підмоги,
Заснуть спокійно дайте у труні.

Я чую жаль. Мене турбує звада,
Та марний біль перемогла відрада,
Бо у минулім не кохаюсь я,

Бо не розстанусь з мрією моєю:
Став чоловік над чорною ріллею,
Як небо гордий, сильний як земля.

* * *

Заклинаю вітер і хмари,
Заклинаю, земле, тебе!
І бриняТЬ найміцніші чари —
Заклинаю сонце сліpe.

Пролетіли огненні бджоли
Між зелених полів людських.
Заклинаю вас, тихі доли,
Не пускайте до себе їх!

А глухі снігові градини,
Смілий вітре, хоч ти розвій —
Хай живуть і квітки й рослини
У крайні біdnій мої!

Ясний світе, степе без краю,
Срібна пісне роси й трави,
Вас кохаю, вас заклинаю,
Хочу бути таким, як ви!..

* * *

Скоро серпень надійде ясний
На поля неосяжні і сині.
Огнекрилих метеликів рій
Зазоріє в садах на шипшині.

Золотим павутинням злетить
Непорушна година спокою.
Стиглих яблук захочеш струсить,
І не раз — досягаєш рукою.

Різnobарвна і плідна пора,
Соковиті і мудрі рослини.
Хто сказав, ніби квітка вмира,
Ніби сонце згасає щоднини?

Достигають, мов яблука, дні,
Червоніють їх радісні шати.
Я вклоняюсь усій далині:
Здрастуй, серпне ясний та багатий!

* * *

Жовтих плям тривожне коло,
Слів байдужих кайдани.
Може, сонце прохололо,
А як ні, то поверни

Не ясні дарунки травня,
Не троянди, не вогонь —
(Буйна радість — радість давня —
Мов пісок з сухих долонь).

Поверни оті прозорі
Молодого серця дні,
Спів і працю у просторі,
Гук возів у далині,

I у вирій перші шуми,
I озер безхмару дань,
Золоті човни задуми,
Легкоплинний час розстань

* * *

Місяця срібний дзюб
Там в далині, вгорі.
Місто — камінний куб,
Сум і сон — ліхтарі.

Зовсім звичайна річ,
I не помітив я, —
Помандрувала ніч
В чорні, німі поля.

Зовсім звичайне все —
Стіл і папір, книжки.
Хвиля (чия?) несе
Тихі мої думки.

Зникла стеля, стіни —
Мов не було ніде.
Десь ідуть чабани,
Серце шляхів — тверде.

Чую твій перший крик,
Пращуре, крик землі —
Ти у печерах звик
Слухать намови злі.

Темним мовив: мое —
Жінка, табун, стріла.
Онде твій син встає,
Бачить сонце й орла.

Перша думка летить
У неозорий світ,
Перша пісня дзвенить,
В пісні — соняшний міт.

Всюди літа орел,
Сонце горить для всіх,
Із золотих джерел
Ллеться радість і сміх.

Може й не син, а внук,
Може, не внук, а всі —
Сходять зерна наук
В гимнах ясній красі.

Слово росте, живе
Квітка мала і дуб.
Півень співа й пливе
Місяця срібний дзюб.

Думка росте, немов
Башту дме Вавилон.
Пристрастъ, ніжність, любовъ,
Мрійника мудрий сон...

СОНЦЕ

Було ти любе та ясне,
Було байдуже та жорстоке,
Промінням бавило мене
І спекою кололо кроки.

Тебе любив, тебе люблю,
Ненавистъ заховавши разом,
Коли на цілину мою
Без жалю кинеш пломінь плязом,

Коли ти п'єш сухі піски,
Гризеш кору верби старої,
О, знаю, пройдуть ще віки —
Не вистачить твоєї зброї.

І ти постарієш, заснеш,
Таке бліде, сивоволосе;
Нащадок мій з високих веж
Не раз тебе прийти запросить.

І буде заздрити мені
І всім, кого хова могила,
Що у далекі, милі дні
Ти нас вогнем своїм палило.

МОНОМАХ

Дивився з вежі
На темний бір.
Там слід ведмежий
І вовчий зір.

Там бродять тури
У далині,
А дув похмурий
Ковтає дні.

Дививсь і зброю
Стиснув хутчай,
Соколів двоє
Враз на плечі.

Бичача шия,
Мов камінь — крик.
Не Візантія —
До степу звик.

Залізна шкіра,
Серце тверде —
На роги звіра
Не попаде.

О Мономаше!
Ти не навчай,
Що щастя наше —
Покора й рай.

Зійдуть на попіл
Бліді ченці,
А спис і сокіл
В твоїй руці!

Гримить відвага
На всі віки —
Той крик варяга,
Той стиск руки!

* * *

Хилиться сумно і гнівно
Соняшний день в далині.
Там молода Бондарівна
Мертва лежить у труні.

Сходяться хмари чубаті,
Стогне юрба і гуде:
Годі тобі панувати,
Власнику темних людей!

Чорне шепочиться жито,
Стукає вітер в вікно:
Меду-вина ще не пито,
Буде, ой буде вино!..

ПІСНЯ

Жовтий пісок не посію на білому камені,
Рано не встану сльозами його поливати.
Осінь прийшла і шепоче за вітром що дня мені:
— Він не вернувся, не треба, не треба чекати ... —

Жовтий пісок не схожатиме квіткою синьою,
Камінь барвінком хрещатим не зможе укрити.
— Де ж ті квітки? — насміхається сніг над калиною.
— Де ж ті надії? — питаю холодну блакить.

* * *

Минула ніч тривожно і безславно.
І скрізь степи, і всюди вороги.
Коли ж ти вийдеш, ніжна Ярославно,
На темний вал одчаю і жаги?

Невпинний вітер мече гострі стріли,
Високе сонце п'яну спеку лле.
А я не бачу, де ті руки мили,
Що захистить могли б життя моє.

Лише Кончак дочку свою вродлиєу
Причарувати бранця намовля,
І чорну пристрасть, вільну і зрадливу,
В чужих піснях вже почуваю я.

* * *

Я ждав: промине тоска,
Ти крила душі розправиш,
І ніжна біла рука
Торкнулася білих клявіш.

Та тихий, тужливий спів
Пронісся в темній кімнаті,
І поки він вечорів,
Спинить його не могла ти.

І стала сама смутніш
Від тіней в твоїй оселі,
Здавалось, що ти стоїш
Одна у німій пустелі,

І бачиш, як день згаса,
І небо згасає синє,
І ніжна твоя краса
Навіки, навіки гине...

* * *

І ось надійшло на останку
Холодне і темне: прощай!
Минаю будинок Держбанку,
Мене обминає одчай.

Даремне змагання — схилиться,
Впевніть: помилилася ти.
Замріяне слово, мов птицю,
Спіймали в повітрі дроти.

Нікуди не може летіти
Примари сліпої журби —
Сміється і сонце, і вітер,
І голос залізний доби.

* * *

Смеркає знов — і на папері,
Мов мариво — твоє ім'я.
Постукай тихо в темні двері —
Тепер такий самотній я.

Всі спогади перегортаю,
Ловлю уламки давніх слів,
Сумління і думок питаю
Про все, що дать тобі хотів, —

Скорився б кожному велінню
Блідої, ніжної руки,
А ніч пряде нудьгу осінню —
Безсоння, ніч і цигарки.

* * *

Затверднула земля, і сонце примерзає,
Несуться сані, і летить сніжок.
І ми помітили, — мов гострий полозок,
І думка десь близкучий слід лишає.

Як все змагається нерадісну любов
Перемогти — накреслити на кризі!
Над обрієм схилились хмари сизі.
Короткозорий грудень надійшов.

* * *

Мов сірі дні, умрутъ бажання кволі,
Не стане слів, і я скажу: прощай!
А ти лети і ластівкою в полі
Над колисками срібними кружляй.

Яр проминеш і озеро побачиш,
Об ясні води ти крилом черкни;
Мене нема, а ти не ждеш, не плачеш,
Стріваєш сонце, спогади і сни.

Уся земля мов килим під тобою,
З усіх джерел дзвенять мої пісні.
Дорогою прослались голубою
Тобі рясні і неосяжні дні.

Лети ж, лети — в повітрі золотому
Минулі весни повернулись знов.
І тільки ти не повертай додому:
Тепер я скрізь, де світло і любов.

* * *

На стінах вечірня тінь,
За вікнами сіра мжичка,
А ти у лісі марінь,
І це небезпечна звичка.

Колись пішов мандрівник,
Почувши птицю чудову,
Та сам і не знав, що зник
І вже не житиме знову.

Пишаються сині дні,
Пливуть вечори і весни,
І він знайшов в далині
Себе й благає: воскресни!

А може, було й не так,
Бо де ж розгадати минуле:
На струнах сухих гілляк
Гойдається серце чуле.

Клюють степові орли
Давно не потрібний клапоть.
Складеш для нього хвали,
І може, захочеш плакать?

І скажеш: я очі звів —
І всюди погроза згуби,
І в темній паці віків
Блищасть золочені зуби?

— Спокою, мрійне хлопча,
Що ти не виходиш з дому,
А вийдеш, і твій причал —
Незнаний тобі самому.

Вгорі під сонце ясне
Гойдатиме вітер хмари,
У сині поля зжене
Зірок золоті отари.

І твій не самотній спів —
З тобою земля і люди.
В безмір'ї ночей і днів
Так завжди було і буде!

* * *

Нехай знаходить золоті піщини
В просторі синім мрійний рахівник —
Сховалось сонце у земній долині.
Невже і ти до неї ще не звик?

Вона широка, тепла і вагітна,
Упали роси, і росте трава.
Спить на стеблині кузка непомітна,
Одпочивають в шелестах слова.

Тож і тобі не треба нарікати
І викликати сторожа: впусти!
Нащо питати: сестра, дружина, мати?
Ти п'єш цілунок темний і густий.

* * *

Візьмеш у жменю сонного насіння
І не пізнаєш власної руки —
Най синій день, най у землі коріння,
Жіночий сміх і соняшні книжки!

✓
Я не люблю самотнього зідхання —
Нащо даватъ далеким зорям звіт?
Не долетить ні перша, ні остання
З моїх думок у невідомий світ.

Це ти така і тепла і принадна,
І над тобою все гудуть дроти.
Розстеле ніч свої похмурі рядна,
І знову не одзеленіш ти.

Надії мрійні і смутне квиління
Загублено у передранній млі,
А гострозоре, мужнє покоління
Уже росте на молодій землі.

* * *

Ти поглянь — у темній чаші
Вінців досягне напій,
А пили його і наші
Прадіди, і буде твій

Нерозважний внук радіти
Вливам дивної води,
І побачать сонні діти
Срібний спокій бороди.

Глянь, поглянь: на виднокрузі
Шлях широкий не курить,
Позабули милі друзі,
У труні кохана спить.

Так чого ж мені воліти,
Синьоокі байкарі,
Як схиляється на віти
Жовта осінь угорі.

Я і ока не заплющу,
Буду пить — не забуття —
Пить отруйну і зцілющу
Радість мудрого життя.

* * *

Закликав червень чарівну теплінь
У тихий сад і у поля безкраї,
І синя квітка не дзвенить: дінь-дінь,
Коли бджола крилом її торкає.

Лиш ніжний келех нахиляє їй
І тягнеться, як пролетить метелик,
І кожна мушка — радісний носій
Дарунку квітів ясних і веселих.

Навчись і ти, коли прийде твій день,
Віддать усім прозорий мед любови,
Приваблюючи фарбами пісень
Мадрівників далеких, випадкових.

І непомітно передай вікам
Оті пилини сковані насіння.
Смерть не мине, і ти загинеш сам,
Ta безліч раз зійдуть твої творіння.

— — —

ЮРІЙ КЛЕН

(1891–1947)

ПРЕДТЕЧА

Круг чересел верблюжа шерсть
І прості з дерева сандалі.
Яку тропу в далекі далі
Тобі вказав невхильний перст?

Дух Божий в подуві вітрів.
Акриди, дикий мед, брусници,
Вода з скелястої криниці
І ложе з моху й камінців.

Хай кличе ревом рокіт міст,
Хай в затишку холоднім саду
Грішний танець Іродіяди
Гру похоті вкладає в хист —

Мов розбиваючись об мідь,
Відліне хвиля зваб і шалу.
В твоїх словах ліси заржали,
І гай в них кедрами шумить.

Цвіте вся широчінь полів
Сто раз сп'янілою весною,
Щоб литись дивною снагою
В потужний гул твоїх громів.

Майбутнього страшний сурмач,
Ти трубиш іншому дорогу,
Яка вже стелиться під ноги
Тому, хто йде крізь бурю й плач.

Він твій жорстокий заповіт,
Мов дерево сухе, зламає.
І білим прапором замає
Вищень і яблунь білий цвіт.

Він перетворить у вино
З твоїх криниць зачерту воду.
Сп'янюючи жагою вроди,
В віках співатиме воно.

Він обдарує щедро світ
Царською ласкою своєю
І нас одягне як лілеї
У кольори барвистих літ.

А ти, за ким ми в грози йдем,
Такий нещадний і суворий,
Твій плуг тропу нам тільки оре,
Що має вести нас в Едем.

Ти тільки клич, який вогнем
Вже перескакує по хмизу,
Благословенний дзвін заліза
І шлях накреслений мечем.

БОЖА МАТИР

I

Йшла степами й питала:
— Де мій син? Чи не стрівся він вам? —
(А по селах ставки — як дзеркала:
Божий простір веселим качкам).

— Чи не стрівся вам десь на дорогах
Синеокий Христос?
Волосся у нього
Золоте, як осінній покос... --

Все питалася знову і знову;
Люди мовчки сахалися вбік,
(Лиш поважно дивилися вслід їй корови,
Пес безхатній за нею до царини біг).

За рікою спинила на ниві
Дідуся, що гнідка поганяв.
Кінь істомлений голову сиву
На плече їй поклав (бо пізнав!).

— Чи стрічали його ви з дарами?
Чи вінчали його, як царя,
У високому білому храмі,
Де у вікна світила зоря? —

— Та невже ж тобі ще не сказали? —
Роз'ярився корявий дідусь:
— На усіх перехрестях його розіп'яли,
І помер твій веселий Ісус.

Біле тіло його шматували.
Загинали над ним матюки.
І вовкам на поталу
Розкидали куски. —

Головою припала до гриви...
Враз метнулась назустріч зорі
(Дики гуси крикливи
Закружляли над нею вгорі).

А за нею наздогін пожежі,
Диму сизого змії виткі.
Біжучи, розгубила одежі,
І махали услід вітряки.

В далині над житами
Білим квітом гойдалась вона,
Осипалася там пелюстками...
Манячіла, щезала в ланах.

ІІ

Бур'яном заростає дорога,
Що крізь заграву днів
Нас вела до далекого Бога.
Але вересом слід твій зацвів,

Скорбна мати, що плачеш у небі,
І під обріем грізних років
Голубіє, мов спогад про тебе,
Синя плахта лісів.

Синій пояс твій річкою в'ється ..
Затаївши останній вогонь,
Так тихесенько б'ється
В ніжнім теплі твоїх долонь,

Під дощами твого волосся,
Бідне серце землі.
І росте з нього буйне колосся,
І курличуть над ним журавлі.

ЖОРСТОКІ ДНІ

Жорстокі дні із криці й люті,
У багрі зроджені роки,
І сонце, з міді куте,
Що в невідомі світить нам віки.

Скажені вихорі, що кришать гори,
З глибинних надр — підземний грім,
І порох метеорів,
Розбрязканий у гніві золотім:

Так нас доба вітала на порозі
Ще не початого життя...
Так блиски передгроззя
Серцям крізь чорний дим років жагтять...

Вітри, немов крізь спалені простори,
Крізь дущі гомоном гули,
Та не зійшли нам зорі,
Що трьох Царів у темряві вели.

Благословенні дні прокляття й кари!
Це ж ми, гартовані в снігах,
Завіяні в пожарах,
Загравою засвітим у віках.

Несіть гарячий попіл у майбутнє,
Безсмертний жар вражінь —
І вславить Незабутнє
Колись співець майбутніх поколінь.

КРІЗЬ ПРАОСІНЬ (ХХIII)

Розвісив вітер багряниці
За звечорілим сосняком,
І вже в коралах із брусници
Гуляє осінь за ставком.

Моя душа блакитний килим
До неї стеле по воді:
— Ходи, тут ми наметом схилим
Дерева сонні і руді. —

Як їй любов свою освідчу?
В одежах з золота і сна
Вона простує крізь сторіччя
Така незмінна і ясна!

ОСІННІ РЯДКИ

I

Мов тихий шелест гаю,
Пролине осінь золота.
Хай вітер позбирає
Мої розвіяні літа.

В поля вино струмисте
Пролле холодна височінь,
І буде небо чисте,
Ясна, дзеркальна глибочінь.

Яка ж хмільна відрада —
Іти назустріч дням і знать:
Мине печаль і знада,
Покосом ляже сіножать.

Озерами гірськими
Заголубіють дні мої,
І зринуть понад ними
Тумани в зоряні краї.

Отак вітрам віддатись,
Щоб квітом синім і гірким
Зрости і загойдатись
На дикім березі нічнім.

IV

Прозоре озеро лісне
У себе барви всі вбирає.
І в ньому — синє і ясне —
Осіннє небо вицвітає.

О, ранкова врочиста мить!
На все зійшов високий спокій.
Життя, що здавна не шумить —
Мов води чисті і глибокі.

Воно понесло щедрий дар —
Мов листя, скарб той розсипає,
А я блакить і срібло хмар
У синє дзеркало збираю.

І чи ж не дивно, що воно
Таке мале, а всі простори
В собі вмістило, мов вікно
Розкрите в обшир неозорий?

В мені спочила височінь.
Я сонним озером синю.
На все лягла прозора тінь.
Поранку паморозь лисніє.

Природа тиха і смутна,
Але в усьому обітниця:
— О, буде ще така весна,
Яка тобі й не сниться!

ІЗ ПОЕМИ »ПРОКЛЯТИ РОКИ«

I

Блажен, хто гордо кинув рідний край
І з посохом в руці пішов шукати
На чужині незнаний дальній рай,
Куди веде його весна крилата.
Ta тричі той блажен, який за чай
І хліб теж не схотів себе продати,
Але, минаючи тропу розлук,
Зостався, щоб зазнати хресних мук...

Пригадую підвал Чеки в Полтаві,
Де я колись години три чекав.
Лилось крізь шиби світло золотове,
І я затерпі написи читав
На вапні стін... Ніхто у книгу слави
Тих смертників імена не писав,
Ішо звідси тим, які живуть на світі,
Свої останні креслили привіти:

— Чекаю розстрілу. Петро Палій.
— Сьогодні вмру за тебе, мій народе.
Іван Манзюк. — Кінець. Нема надій.
Прокляття шлю катам. Василь Макода.
— Живіть і не зрікайтесь гордих мрій,
О ви, кому ще світить сонце вроди!
Михайло В'юн. — Марусі мій уклін.
Іду на смерть. Манюра Валентин. —

Високий мур чекістської в'язниці
Тоді мене на місяць поріднив
З гуртком людей, що в них серця, як птиці,
Летіли до невиданих раїв,
Дарма що смертний холод їм в зіниці
Уже блакитну вологість улив.
Було нас шітдесят, і наші співи
Цвіли... як у саду куркульським сливи.

Здавалось, що спадала з душ кора
І сріблилася біла древесина,
Коли, мов грім, лунало »Не пора«,
І в такт здригалися в'язничні стіни:
Веселій бог виплескував з відра
Златавий плин, чистіший від бурштину.
Ta завжди вправи ті, мов чорний квіт,
Урочисто вінчав нам »Заповіт«.

II

Ще помолімось за полонених,
Які у морі бурянім пливуть,
Ta ще за страждущих і угнетених,
Як шукають марно світлу путь,
За всіх в снігу зажива погребених,
Які шляху додому не знайдуть.
Над ними, Господи, в небесній тверді
Простри свої долоні милосерді!

Ще помолімся за всіх, кому
Вже не судилося узріти світла,
Що їх я думкою не обйму;
За всіх, кому зруйновано їх житла,
Кого безжалісно кинули в тюрму,
Щоб радість їм ніколи не розквітла.
О, тільки дотиком легенъких рук
Позбав їх, Господи, страждань і мук!

Помолимось за тих, що у розлуці
Помрутъ, відірвані від рідних хат;
Помолимось за тих, що у розпуці
Вночі гризуть залізні штаби ґрат,
Що душать жаль у невимовній муці,
За тих, кого веде на страту кат.
Над ними, Господи, в небесній тверді
Простри свої долоні милосерді!

Помолимось за тих, кому на герцъ
Піти не вистачить снаги і сили,
За всіх отих, кого гірка, як смерть,
Недоля під ярмо важке схилила,
Хто чашу горя п'є, налиту вищерь,
Вславляючи життя своє немиле;
За тих співців, які за хліб і чай
Виспівують нам пекло, наче рай.

Бо може, жереб їх з усіх найгірший:
Вони вславляють тиск чужих долонь,
На самоті ж їм груди дишать ширше:
Як ніч овіє паходцями скронь,
Вони складають потай п'яні вірші,
Де плаче сонце... й кидають в огонь.
Не вчує світ: весна крізь ті канцони
Ридає так, що на душі холоне.

То ж ревно помолімось за всіх,
Кого сувора доля не пригорне,
Хто не зазна ні радости, ні втіх.
За всіх, кого нещадно чавлять жорна,
Кому завмер у горлі криком сміх,
Чиї не ясні дні, як ночі, чорні.
Ти, Боже, іх у темряві не кинь,
Благослови їм шлях серед пустинь.

ПОЕТИ НА ЗАСЛАННІ

I

Здавалося, проминули віки,
Де смерть стинала дні, немов колосся —
Отак його змінили ці роки,

Що сивиною срібною волосся
Йому позначили. Струнких кольон
Акант йому, мабуть, ще сниться досі.

Це ж він плекав Гелляди давній сон,
Коли навколо вихори ворожі
Ревли і брали нас у свій полон.

Ми там були, як »різьбарі захожі«;
Йшли маршем крізь пентаметри дзвінкі
Центуріони, цезарі і дожі,

Леконт — де-Ліль, Ередія стежки
Протоптували нам до верхогір'я,
Де Україні світить крізь віки

»Парнаських гір незахідне сузір'я«.
Для нас ніколи промінь той не гас.
Хіба ж карається за це Сибір'ю,

Що Малярме і ніжний Мореас
В часі дозвілля з нами чаювали,
І не писали віршів ми для мас?

Я хтів промовити до друга, але
Суворо проводир казав: — Тепер
Він розмовляє з тінню Марціяля,

Йому рядки наспівує Гомер.
Облиш його у тишині самотній,
Обвіянного крилами химер. —

І далі ми пішли. Десь промінь злотний
У тундровій баюрі догоряв,
І голубень гойдався в млі дрімотній,

І хтось болото заступом копав.
Здавалось теж лице його знайомим,
Та зміненим, і я не пізнавав.

Наблизившись, спитав я, у якому
Він злочині попавсь, що мусить тут
Покутувати гріх. — Я був відомий

Поет, а нині тільки нервів жмут, —
Він відказав: — Я славив землю, вітер
І радісний простір. І ось на суд

Попав за те, за що скарав Юпітер
Того, хто зважився змігтися з ним.
Читав я між зірок, небесних літер.

Мене їе вабив слів летючий дим,
А влада співу, що дана Орфею,
Щоб мертвий камінь став від чар живим;

Я вславив яру пристрасть Саломеї,
Яка жагою спалює поля.
Упала туга, як важка керя,

І одягла мене, як короля.
Я стати хтів над чорною ріллею,
Як небо гордий, сильний як земля,

І скарано мене, як Прометея:
Цей ґрунт копає вже чимало літ
Лопата в ямба тakt і в тakt хорея. —

Тут я пізнав того, хто, мов ґраніт,
Обточував свої рядки різьблені,
І хтів йому вже дати відповіт —

Та знову вихор налетів шалений,
Мене й мого супутника скопив
І довго мчав. І мчав, як навіжений.

II

— Спогадую країну в килимах
Зелено-жовтих. Простором Сибіру
Далекий, страдницький пройшов я шлях.

Розбитъ би лід одчаю і зневіри!
Та тут мене із пітьми забуття
Вже не веде ясне сузір'я Ліри

В той океан кипучого життя,
Де плив я лебедем. Найду розраду
Я в океані чорнім небуття. —

Я скрикнув: — Чарівна Шехерезада
Для тебе знала тисячу казок! —
Бо враз поета з нашої Плеяди

Тоді пізнав. Ступив до нього крок,
У сумі й радості простягши руки,
Та ніби дим ідкий все заволок,

І ярий вихор болю і розпуки
Нас завертів у крузі, як шаман,
Ще більш роздмухуючи промінь муки.

І враз порвав не вітер — гураган
Мене й мого супутника-поета.
Як у станьйоль вгортаютъ марципан,

Вгорнув він нас у срібний хвіст комети.
І відділивши легко від землі,
Заманячіли наші силюети
На неба турмаліновому тлі.

СУЗІР'Я

Батьківський край у згарищах чорніє,
І кучерявиться по селах дим
Та льодівцями срібними лисніє
Тобі Тіроль, нагадуючи Крим.

До рук узявиши посох сукуватий
Попростував ти у чужий простір;
Щоночі смуток будеш дарувати
Тремкому сонмові холодних зір;

Вони ті самі тут, рясні сузір'я,
Які світили між полтавських лон.
Поглянь, он осявають верхогір'я
Кассіопея, Віз і Оріон.

Вони ведуть тебе у невідоме,
І може, десь за кряжем кам'яним
Все буде так, як то було у дома:
Пахучий степ із полином терпким

(Євшане мій, люблю тебе ще й досі!),
Кінь вороний серед високих трав,
Що, бродячи, обгрушує з них росу;
Татарське зілля, крик качок і став —

Не став, а дзеркало, що нерухомо
Відбило небо ранкове, смутне,
А овид — ніжна прозолота соломи —
На сході тъмниному ось-ось блисне.

Роки неповоротні, невимовні
У млі повстали видивом живим:
Ти знову, пливучи в хиткому човні,
Зориш — і тане далеч, як той дим.

О, ні, то деревій навіяв чари:
Ти мимохідь його зірвав, розтер —
Дух степовий війнув, і ось пожари
Він голубі роздмухує тепер.

То завертілося, мов каруселі,
Все пережите — дальнє і близьке.
Поглянь: довкола незнайомі скелі,
Шумить потік, он озеро гірське

I спадиста тірольська полонина,
Між трав дзеленькають стада корів,
А ти — чужа, заблукана людина,
Що проминув її Господній гнів.

Ти втратив все, лише зірчасте небо,
Мов плахту дорогу, в дорогу взяв.
А що тобі, бездомному, ще треба?
Вже у дитинстві в ньому ти втопав.

Куди б ти не пішов — потужний вітер
Тобі несе сузір'я рідні вслід,
I скрізь і завжди над тобою світить
Знайомих обрисів іскристий цвіт.

I де б ти не блукав, у кожнім краї
Той самий напинається намет.
О, скрізь під рідним небом спочиває
Жебрак, мандрівник, лицар і поет.

* * *

Коли тебе сурма твоєї туги
Покличе знов у рідний, дальній край,
Де ждуть тебе безчестя і наруга,

Слова над пеклом Дантовим згадай:
»Per me se va nella città dolente!« —
»Сюди йдучи, в скорботу і відчай,

Надії мусиш знищити дощенту«.
Гамуй, мандрівнику, смертельний жах,
Коли в душі погасиш сірий день ти;

I сонце змерхне в чорних небесах.
Нехай мовчазний і сумний Вергелій
Тобі піде назустріч у степах

I в синій край Шевченкових ідилій
Нехай веде до міст і дальніх сел,
Де чисті весни й нам колись зоріли.

Вважай на магію страшну чисел:
Ось пекло, це землі частина шоста,
А край зелених верб і пишних зел,

Що скрізь його покрила вже короста —
Останній в пеклі круг, дев'ятий круг.
О фабрики й кремлі з людської кости!

Не спокій лагідний — безладний рух,
Де хаос в димі чорному рेगоче,
І вбила хемія безсмертний дух.

Скляні, напівзакрижані очі
Тих матерів, що власних немовлят
Жеруть із голоду! О бенкет ночі,

Що над землею стеле чудний чад!
О мертвих тіл багряні гекатомби!
Що звалося »душа«, »зоря« і »сад« —

Все втиснуто в трикутники і ромби.
До пісні кожної, до всіх думок
Рука диявола чіпляє пльомби.

І ти, ти лиш відірваний листок,
Якого кружить невідома влада,
Затягши в свій безсоромний танок.

В дев'ятім крузі пекла чорна зрада
Реве, розsvявивши сто тисяч пащ,
Шматує, рве, рокує на загладу.

З лобів тих пащ рогами сотні башт
Ростуть і в морок зносяться високо,
А з башти кожної крізь пітьми плащ

Тебе чатує невспуще око...
Тікай, тікай і не життя рятуй,
А душу, й вийшовши в простір широкий,

Вітай незнану долю як сестру
Й вдихай у себе волі вихор п'янний,
Чужі кущі і камені цілуй.

Зостанься безпритульним до сконання,
Блукай та їж недолі хліб і вмри,
Як гордий фльорентинець, у вигнанні.

Та перед смертю дітям повтори
Ту казку, що лишилася, як спомин
Прадавньої, забutoї пори,

Як у грозі, у блискавиці й громі
Колись страшну почвару переміг
Святий Георгій в ясному шоломі...

І як дракон, звитяжений, поліг.

МУЖ

Замісто буйного, стрімкого зльоту,
Шляхи в віках намічених орбіт:
Повільно свердлити твердий ґраніт
І в купах брил шукати зерна злота.

Хто оре лан, висуше болото,
Хто ронить на ріллю краплистий піт,
Той зводить мури царств і творить міт,
І змія лю того іде збороти.

У творчім чині зріти і рости!
Досягши в гоні першої мети,
Вже знати, що за нею кличе друга!

Суворі дні гудуть, як мідь важка.
Але між вогких скиб дзвінкого плуга
Веде уперто впевнена рука.

СИНОВІ

I

Виходжу в поле я і чую:
Далеким гуркотом гармат
Тривога заночує
В самотнім сумі хат.

У клаптях хмар шукаю просинь.
Он там, на загин і на скон,
Вінчаючи цю осінь,
Спливає Оріон.

Літак шулікою ширяє:
Що там бетон і що ґраніт,
Коли крайну крає
Стодимий динаміт!

Прийми, майбутній часе, спадок:
Бездахі ребра й бедра стін
У сльотах листопаду
І згарища руїн!

II

Минуть роки, і син мій дужий
Тут вийде з заступом в руці,
І м'язи міць напружить,
І сплинуть дні — не ці.

В очах йому заграють сурми,
У серці весни загудуть,
І виплеснемо бур ми
Лукаву каламуть.

Він у підвалину держави
Важкий свій камінь покладе,
Він буде грона чавить
І знову мур зведе.

Десь, на якомусь узбережжі,
Морям пошле він судна в дар,
І гостроверхі вежі
Проколють верхи хмар.

Все, що пожарам на поталу
Ми віддавали і на згин,
Спорудить знов помалу
Його упертий чин.

Він кине порив, тиск і силу
У завойований простір.
Коритиме він брили
І зриє надра гір.

Залізним плугом переоре
Всю широчінь руду степів,
І наберуть кольорів
П'янкі примари снів.

Нове життя з руїн ростиме,
І знов буятивуть жита,
І сплине знов над ними
Пратиша золота.

III

Пройде сто літ, і мій праپравнук
Так само вийде в поле, в ніч,
Як я в часи днедавні,
І стане віч-на-віч

Із тишею і самотою.
І ляже віддалъ перед ним,
Зчарована собою
І небом молодим.

І він, господар жатви тої,
Яку засіяв ще мій син,
З криниці золотої
Черпати буде плин.

Це ж син мій зерна кидав всюди,
Щоб яблук запашний тягар
Правнукові на груди
Схиляв рясний свій дар.

Так, буде ніч. І степ. І вітер.
Благословивши скарби лон,
Тектиме десь крізь віття
Сліпучий Оріон.

IV

О сину мій, тобі на спину
Важкий тягар кладе Господь.
Пишайся ним: ти нині
Почвари йдеш збороть.

Твердий ти будеш і упертий,
Як струм води, що рік-у-рік
Довбас кремінь мертвий.
Згуби рокам тим лік.

Працюй. Клади на камінь камінь.
Як запахущий срібний крин,
Розквітне над віками
Твій подвиг і твій чин.

* * *

Широку далечінь, людино,
Безмірно серцем покохай,
Снігами криті верховини
І не досліджений ще край,

Та не лише дзвінкі простори,
Що стелить зорам далина,
А ще й ту далеч неозору,
Ту голубу глибінь без дна,

Яку з нічого дух твій творить
За видчоколом неземним,
Ту самоту, яка говорить
Про вічне голосом німим.

І з рідним розлучись, і з милим,
Бо тільки в віддалі близьке
Стає чітким і зрозумілим —
Безсмертно-ясне і тривке.

Не бійсь пустелі і безмежжя,
Що перетне його твій шлях.
Хвилює вітер і бентежить,
Тобі співаючи у снах.

І кличе й владно вабить туга,
Все розгортуючи простір;
Ні жінки стрінеш там, ні друга,
Лише холодний спокій зір.

Та той, хто, доконавши пробіг,
Ту пустку пройде навпростеъць,
Дізнається, що є по той бік,
І де самотності кінець.

ВОЛОДИМИР (ІІІ)

Пануючи над обширом ланів,
Він на горі, відлитий з бронзи, станув.
Під ним хвилюються моря каштанів,
А від Дніпра доносить вітер спів.

В плащі не одну бурю він зустрів.
Пливуть роки уривками туманів.
І ось гуде під шум аеропланів
Лихий пожар червоних прапорів.

Вдивляючись весною в дальній обрій,
Щороку баче князь: скресає лід.
І згадує, як по добі недобрій
Загинули, не полишивши слід,
І дикий печеніг, і люті обри.
І грає усміхом суворий вид.

СОФІЯ

»Проектується знести храм
св. Софії в Києві«.
З газет

Нехай твій дзвін заглушать літаки.
Нехай тебе знесуть, і хай на місці,
Що освятили літа і віки,
Поставлять пам'ятник добі нечистій.

Нехай змурують чорний хмарочос
Там, де стоїш ти, біла й золотава,
О ліліє струнка в намисті з рос,
Яку плекала мудрість Ярослава!

Нехай здере новітній печеніг
Смугляве золото з бань на кінську збrouю
І скрізь полишить слід блюзнірських ніг:
Це лиш мара нам видива гаптue,
Які триватимуть недовгий вік.

Коли спорудять зал з бетона й скла,
І електричний вихор зашаліє
Там, де священна сутінь залягла
Й в дрімотнім сні спочила Візантія —

То знай: це все пройде без вороття.
Так само снились нам колись татари.
Тож знов чаклун якийсь навіяв чари,
І бачиш ти примари небуття.

Правдивий світ — не той, для ока зrimий —
Крилами розтинаючи вогонь,
Гойдають тихо грізні серафими
На терезах своїх долонь.

Він, наче плід, важніє й дозріває,
Наллятий плином невідомих лон,
І темний сок, будуючи, співає,
Немов вино Господніх трон.

Колись усім об'явиться, як чудо,
Істота кожної з земних речей.
Настане день... світ спалахне й полуда
Тобі спаде з засліплених очей.

В священнім жасі, дивно скам'янілій
— Немов хто в вічність відчинив вікно —
Побачиши ти у млі нестерпно білій
Все все таким, як справді є воно:

Хрестом прорізавши завісу дима,
В красі, яку ніщо не сокрушить,
Свята Софія, ясна й незрушима,
Росте легендою в блакитъ.

СИМВОЛ

Данило — князь у пору лихоліття
молився на горі під ясним дубом,
де хрест згорнілій з дерева стояв,
і руки, склавши чашею, угору
підносив він, благаючи: — О Боже!
Пошли мені хоч знак малий: хай вкаже,
що станеться з моєї України:
чи віддаси її Ти на поталу,
а чи судив їй дні звитяг і слави.
В годину скорбну розпачу й відчаю
схилило голову до стіп Твоїх.
Вкажи ж, яка її спіткає доля. —
І мов на відповідь, дозрілій жолудь
упав йому до стулених долонь.
Здивований, він довго міркував,
який для нього невідомий зміст
могла в собі тайти ця об'ява.
І пригадалася забута притча,
що про зерно гірчичне склав Христос.

Всміхнувся князь, бо вже в уяві бачив,
як бурий жолудь пагінці пускає,
як виростає з нього дуб гіллястий,
і як навколо згодом повстає
родина із нових дубів кремезних,
як по роках зростає темний гай,
де кубляться птахи в зеленім віттю,
а в темних логвах сплять звіри кудлаті.
У жолуді затиснутім в руці
відчув він, як гули роки і бурі,
як весни кільчились надії квітом,
як шарудів сторясним листям вітер,
як див кричав і стугоніла ніч.
А в день погожий сонячне проміння
на стовбурах, ронивши свіtlі плями,
потужно грало марш життя і сили.
Дні і віки над темним верховіттям
шуміли крилами, мов зграї птиць...
І князь побачив, як той ліс лягає,
сокирою підтятій, як зростають
з його дерев церкви, хати і вежі,
як праця там споруджує міста,
що владар обручем скує державним.
І все, чим є вагітний час прийдешній,
поразки темний біль, зневаги гніт,
звитяг потужний дзвін і рокіт слави,
крив у собі звичайний, простий овоч,
життя довічного безсмертний символ —
борсанням духа відповідь ясна.

Коли ти гріеш між своїх долонь,
З землі піднявши, жолудь випадковий,
Невже крізь шелест трав і квітів вонь
Не чуєш ти лісів майбутню мову,
Птахів тривожний крик і звіра рев?
Невже не бачиш ти струнких дерев,
Що з них збудується високі вежі,
Або човни, що сміло понесуть
Тебе колись до дальних узбережжів,
Де прокладе нащадок горду путь?

Коли твій нарід лихо поневолить,
Не кутай скаргами твій рідний край,
Сховай для засіву насіння голе.
Дрімає в темній скаралущі жолудь:
Погрій в руці його, тули до чола,
Вслухайся, як росте прийдешній гай.

МИ

Ми не ходили за моря
Земель незнаних добувати.
Нам шлях у греки із варяг
Синів у піні бронзуватій.

І до індійської землі
Зоря полярна крізь тумани
Нам не водила кораблі
У неосяжнім океані.

Ми ще снагу п'ємо з джерел...
Не протинали ми простори
На білих крилах каравел.
Не мріло нам тропічне море.

Hi! тільки потай по ночах
В галуззі рідної кислиці
З солодким жахом у серцях
Підстерігали ми жар-птицю.

Хтось щедрий нам навік віддав
Широкий обрій оболоні,
Де, спінені, з високих трав
Трусили росу наші коні.

Не ми, що обшир мали свій,
Шукали за морями прерій.
Не ми — в диму — з потужних мрій
Вирощували сни імперій.

В хрестовий рушили похід
Не ми в священнім фанатизмі,
Коли, затьмаривши зеніт,
Гули громами катаклізми.

Лиш на світанку наших днів
Наш дух, знемігшися від спраги,
Багряним жаром спаленів
В руках досвідчених варяга.

Тоді в полях, мов срібний крин,
Біліли часто наці шатра,
І між розлогих полонин
Палахкотіли наші ватри.

Гойдала мла нас у ночах,
Черпали ми шоломом воду,
І боронив нас Мономах
Від половецької негоди.

Ми не трубили з веж ясу,
Кольон акантом не квітчали.
Не ми безсмертя і красу
В стрільчастій ґотиці плекали.

Та часто бачили у снах
Святині дальні Царгороду...
І під загравами в степах
Нову викохували вроду.

О, вам, народи, що віки
Свої у славу угорнули,
Вам пурпур, берла і вінки.
Ви взяли в дар собі Минуле.

А юні, ми творимо тепер
З хвилин і дій життя поему.
Ми п'яні барвами химер,
Що з них Майбутнє ми снуємо.

І що для вас Перикль, Парнас,
Самотракія, Рим і Данте —
Ще сон нездійснений для нас.
З висот віків униз погляньте!

На гострій грані двох світів
Ми непорушно муром стали,
Щоб чорний вихор вас не змів
Голодним клекотом металю.

Щоб геній раси спорудив
Вам храми з бронзи і кришталю,
Нас затопляв страшний приплив
І смерч монгольської навали.

В запеклім герці двох стихій
Ми завжди жертвами лягали,
Коли неситий буревій
Зі сходу дув в нестямі шалу.

Щоб ви цвіли в красі стрункій —
Ударивши у наші груди,
Відлине в степ не раз прибій
Шаленства, розпачу і блуду.

Ще, упокорений, до ніг
Не ліг нам звір, що горло душить,
І виє дикий печеніг
У наших хижих, темних душах.

Та ми татарську чорну кров
Варязьким холодом остудим.
У такт рокам гуде наш крок.
Ми йдем... ми ростемо... ми будем.

ПАВЛО ТИЧИНА

(1891- . . .)

СОНЯШНІ КЛЯРНЕТИ

Не Зевс, не Пан, не Голуб-Дух —
Лиш соняшні клярнети.

У танці я, ритмічний рух,
В безсмертнім — всі плянети.

Я був — не Я. Лиш мрія, сон.
Навколо — дзвонні згуки,
І пітьми творчої хітон,
І благовісні руки.

Прокинувсь я — і я вже Ти:
Над мною, підо мною
Горяť світи, біжать світи
Музичною рікою.

І стежив я, і я веснів:
Акордились плянети.
Навік я взнав, що Ти не Гнів —
Лиш соняшні клярнети.

* * *

Гаптує дівчина й ридає —
Чи то ж шиття!
Червоним, чорним вишивав
Мені життя.

Танцюють згуки на дзвіниці,
І плаче дзвін.
Я йду. Мій шлях то із костриці,
То із жоржин.

Тумани линуть вгору, вгору.
А хмари — вниз.
Чому я не люблю простору,
Як я без сліз?

Я ввечорі цілую рожу
І кличу сум.
Чому, чому я живеть не можу
Та сам, без дум?

ОСІНЬ

Осінь така мила,
осінь славна —
осінь матусі
їсти несе.

Борщик у горщику,
кашка у жменьці,
скибка у пазусі,
грушки в фартушку.

Осінь така мила,
осінь славна —
приайде, поставить:
— Мамо, спите? —

Підведуться мати:
— Це ти, моя доню?
— Я ішла все лісом,
дуб мене за хустку,
він хотів догнати,
борщик одняти. —

Осінь така мила,
осінь славна
— Мамо, мамусю,
чом не їсте?

«2

Бистро подивились
очі матусі,
зсунулось тіло...
звісилася рука...

Осінь така мила,
осінь славна
— Мамо, мамусю...
чом не їсте...

* * *

Одчиняйте двері —
наречена йде!
Одчиняйте двері —
голуба блакить!
Очі, серце і хорали
стали,
ждуть...

Одчинились двері —
горобина ніч!
Одчинились двері —
всі шляхи в крові!
Незриданними сльозами
тъмами
дощ...

СКОРБНА МАТИ

Проходила по полю
обніжками, межами.
Біль серце опромінив
бліскучими ножами!

Поглянула — скрізь тихо.
Чийсь труп в житах чорніє...
Спросоння колосочки:
— Ой, радуйся, Marie! —

Спросоння колосочки:
— Побудь, побудь із нами! —
Спинилась Божа Мати,
заплакала слізами.

Не місяць, і не зорі,
і дніти мов не дніло.
Як страшно!... — людське серце
докраю обідніло.

ІІ

Проходила по полю —
зелене зеленіє...
Назустріч Учні Сина:
— Возрадуйся, Marie!

Возрадуйся, Marie:
шукаємо Ісуса.
Скажи, як нам простіше
пройти до Emmausa? —

Звела Марія руки
безкровні як лілеї:
— Не до Юдеї шлях вам,
вертайте й з Галілеї.

Ідіте в Україну,
заходьте в кожну хату —
Ачей вам там покажуть
хоч тінь Його розп'яту. —

III

Проходила по полю.
В могилах поле мріє —
Назустріч вітер віс
— Христос воскрес, Marie!

— Христос воскрес? — не чула,
не відаю, не знаю.
Не буть ніколи раю
у цім кривавім краю.

— Христос воскрес, Marie!
Ми — квіти звіробою,
Із крові тут юрбою
зросли на полі бою. —

Мовчать далекі села.
В могилах поле мріє.
А квітка лебедіє:
— О, згляньсь хоч Ти, Marie!

IV

Проходила по полю...
— І цій крайні вмерти? —
Де Він родився вдруге —
яку любов до смерти? —

Поглянула — скрізь тихо.
Буяє дике жито.
— Защо Тебе розп'ято?
Защо Тебе убито? —

Не витримала суму,
Не витримала муки —
Упала на обніжок,
хрестом розп'явши руки..

Над Нєю колосочки
— Ой, радуйся! — шептали.
А янголи на небі
не чули і не знали.

МИХАЙЛО ГАЙВОРОНСЬКИЙ

(1892-1949)

* * *

Ой, упав стрілець край зруба,
Коло зрубаного дуба,
 Та й не встане вже.
Йшов до бою опівночі,
Смерть накрила йому очі,
 Від трьох куль, навсе.

А хто ж його поховає,
А хто ж йому заспіває?
 Хіба вітер й сніг!
Ой, за тебе, рідний краю,
Наши стрільці умирають,
 І він теж поліг.

СВЕН ГРИГОРУК

(1894-1923)

* * *

Прозора осінь закрутила
Покірно-п'яний листопад.
Пройшла, листом прошелестіла
І не оглянеться назад.

Лиши непомітно здригнуть плечі
І нижче склониться чоло...
Тим часом лле навколо вечір
Свое рожево-синє скло.

Червона мідь квітчає віти...
Осіннім думам в унісон
Наздожене, прошепче вітер,
Що все розвіється, як сон...

Що побудує грудень вежі,
І заспіва юга пісні
По тих стежках і дальніх межах,
Де ти ходила по весні.

ЮРІЙ ДАРАГАН

(1894–1926)

СРІБНІ СУРМИ (І)

Дажбог лякає білі коні,
Бучний табун зими,
З його рожевої долоні
Вогонь проміння барвно гонить
На вогке тло землі.

Зима вже білий стяг підносить,
Підносить стяг зима,
Благає порятунку, просить:
— Не треба бою, досить, досить! —
І лине за лиман...

І коні-велетні женуться
І крещуть лід дзвінкий,
В бігу птахами розіпнуться
І в дикім полі розіб'ються,
Розвіються вони...

Прогавлена остання змога,
Долічені вже дні...
І гридень світлого Дажбога
Сурмить блакитну перемогу
На золотім коні!

ВЕЧІР

Як князь ранений — день скиливсь на захід,
Одкинув свій червоний щит.
Рубіни крові бризнули на дахи,
І червінню спокійний став блищить.

Зідханням лине тихий повів вітру,
І ладаном — осінній аромат.
На очі насуває вечір мітру
І править жалібний обряд.

А герць гучний був, променистий, впертий.
Мій Боже! Радісно співає сурма...
О, дай же і мені в свій час умерти
Так пишно і без журно.

БРАНКА

Тремтить осина всім єством
В обіймах ранку,
А ранок пестить знов і знов,
Мов турск бранку.

Очей не звести, все внівець!
І застидалась...
А поцілунки і вітрець
Не зчинять галас...

Заступлять червня супокій
І помаранчі;
Тож день розмріяний такий, —
Вона не плаче...

Лише без ліку, до зорі,
Мов за обійстям,
Мов нуждари на цвінтари,
Тріпоче листя.

РОМАН КУПЧИНСЬКИЙ

(1894-...)

* * *

Зажурились галичанки,
та й на тую зміну,
Бо вже їдуть усусуси,
та й на, Україну.

— Хто ж нас поцілує
в уста малинові, карі
оченята, чорні брови?

— Не журіться, галичанки,
ще прийдуть поляки,
Вони краще поцілюють,
ніж ми, гайдамаки.

Ті ж вас поцілюють
в уста малинові, карі
оченята, чорні брови!

— Ні, не будуть нас поляки
за стан обнімати
Та не будуть нас, прокляті,
в уста цілувати!

Ні, не поцілюють
в уста малинові, карі
оченята, чорні брови!

ВОЛОДИМИР КОБИЛЯНСЬКИЙ

(1895-1919)

* * *

Так смутно-прекрасні осінні дні,
Як з шелестом листя пожовкле спадає,
Нечутно той шелест за літом ридає,

Що вснуло в сосновій труні —
Так смутно-прекрасні осінні дні...

Краса переходу — найвища краса.
Прекрасне те листя, що впало під ноги —
Як трупом засохлим, покріє дороги,

Ясніші стають небеса...
Краса переходу — найвища краса.

МАЙН ЙОГАНСЕН

(1895–1936?)

* * *

Овес росте край неба у пісках,
Мов сивий дід, над ним куняє хмара.
Понурий сон: на головах
Стоять століття і бездумно марять.
— Росте овес, киває і мовчить.

Далеко в морі хилять кораблі
Латинський парус у вечірній ірій.
— Овес росте і виростає в ліс.
Стовпи страшні, змертвілі й сірі,
Гниють і з крахомпадають на шлях...
— Росте овес край неба у пісках.

* * *

Чи стемніли вулиці, чи я іду сам
З робочим днем за плечима?
— За берегом міста — ліса,
За лісами ліса, нерушимі.

ДзвеняТЬ вогні і ринуть у ніч,
Дзвінок заївсь у залізо.
Іду і не втамлю, не злічу облич.
Вже пізно.

Не чую нічого, в січневу ніч
Заблукав я, осінній олень,
Не спадає сніг із пізніх пліч,
За плечима поле і поле.

* * *

Випливає чапля з туманів:
Тихо крилами моя махає птиця,
Мов у листя ранігніх лісів
З серця ронить кров — і кров стає суниця.

І ще тихше канула за грані
І розтала десь за соснами далеко.
Чапля — може, то була лелека —
Потонула в сутиші багряній.

І над плахтою картатою полів,
Що горіше, що солодше сниться
В ніч любови, край осінніх снів
Народилось сонце — полуница.

* * *

Як ми з нею луками ішли,
І озцвітали луки на путі.
Під ногами не було землі
— Ні пливти, ні stati, ні іти.

В берегах давно дрімав Дінець,
Мов косар на спину спати ліг.
Вона глянула — родився вітерець,
Вона стала — й вітерець затих.

Як заснув у небі білий шум
І забув пливти за океан,
Як перо, що ним тепер пишу,
В сонний затопилося стоян.

Як палив залишну лісосіч
І згасав рудіючи ромен,
Як минали ніч і день і ніч,
Як минали день і ніч і день...

* * *

І співай тепер, що не ця
Була остання сторінка.
Я тебе прочитав до кінця
І зосталась одна картинка:

— Ти мов тонесенька ясень.
Зросла в голубе озеро.
Ах! розплющила ясна
І стала на порозі.

Не сковаєш тепер лица,
Крізь пальці горить і рдиться.
Я тебе прочитав до кінця
І до себе несу на полицю.

* * *

Верніться!
Так голос пролунав із туману.
Мов птиця,
Схопилось серце, руки опустились в давнину,
Трамвай прорізав тиші^{тиші} увірвав;
Я чув, як падав день, росла трава
Гей вище від гаїв, від гайворонів, так,
Що її люто рвали і клювали птиці...
Та злову:
Верніться!
Нижче
І нечутніше, ніж далекий гуд столиці,
У несліченних тротуарах вмерло слово.

ТЕОДОСІЙ ОСЬМАЧКА

(1895 — . . .)

ДУМА ПРО ЗІНЬКА САМГОРОДСЬКОГО

Пісня I

Із-за гори та високо',
із-за лісу та дубового,
на степи еітрами ковані
рано-вранці сонце випало,
і кашнущи над озерами,
лине, світиться до Заходу,
аж долини стали гуками.
А на лузі самгородському,
понад річкою травистою,
верби стогнуть і нуртуються.
І далеко, край левади аж,
біля копанки глибокої,
над відром не спочиваючи,
дівчина сидить на купині.
Вітер косу їй розгойдує,
і косниками черкається
прохолоди полоненої.
А від неї між городами,
вгору, поміж буйнолистими,
стежка холодками крутиться;
і плетінь до неї хилиться
псревитий і брезкою

й вудиною гарбузовою,
із-за його видно вулики,
і садок шумить розбурхано,
і зелений гребінь високо
непорушно простягається.
Далі пшінка, потім соняшник,
а за ними льох муріваний.
А на дверях, на відчинених,
чорний півень кукурікає.
Гуки топляться за річкою,
між хатами, серед зелені.
Кожний раз від їх здригається
дівчина смутна на купині,
і бурхає вітер дужче ще
і косниками черкається
прохолоди полоненої.
Заскрипіла хвіртка з пасіки,
і вклонився, усміхаючись,
дівчині хороший парубок...
І вона звелася похапцем...
Був високий, очі сміливі,
і лице смугляве, здовжене,
від усмішки прехорошої
ніби тоншало і кращало,
і сорочка гарно вишита
аж просилася до дівчини
в пальці чарами окреслені.
— Гей, в селі найкраща дівчина,
привітайте гостя зараз же,
що Ваш півень назвістовував...
Та не так, як Ваша матінка
спромоглася у господі вже —
бо в пекельну браму стукати
я піду не спочиваючи:
нехай пустять відігрітися
від цесвітніх лютих зашпорів.
— І чого Ви не промовите
слова добре зрозумілого?...

— Гей, смутная Любко-дівчино!
Ніби мати Ваші й сивії,
а говорить не до розуму:
Хто його зна, де й шукати вже, —
кажуть, — воїна Зіновія...
Чи у лісі лебединському,
чи у полі килимському,
а чи у яру холодному...
От і кажуть: серед ночі скоч
на гетьманський шлях Чигриниціни,
та й нагни вербу дуплистую
вітрові в чотири сторони:
хай же Сокіл звідти вилетить,
та й полине аж до гір крутих,
та й удариться грудьми-крильми
там об мури Дорошенкові —
може, камінь старосвіччини
серця пташого не витрима
і камінним сірим гуркотом
загrimить у степ захмарений,
і до тями мужа-воїна
та до пам'яті наверне там...
Може, він прискачить огирем —
і майнє з подвір'я китиця
на козацькій шапці рубаній
у господу нашу бідну —
й одиначку-дочку кревную
циросердним словом батьківським
поблагословить і висвятить
на шлюб чесний між громадою
чоловік мій Богом суджений...
А до того нехай пропадом
западуться в землю черную
і стежки всі з перелазами
до дочки моєї, в дворище,
перед кожним, кожним парубком... —

Ніби серцем забігаючи
за слова ще не проказані
і дізнатися жахаючись
про найтяжче та негадане,
дівчина мовляти квапилася —
і нарешті думку кинула:
— Не збагну я, нерозумная,
Вашого бажання щирого.
— Гей, смутная Любко-дівчино!
Вже бо рясту не топтатиме
батько Ваш, Зінько прославлений...
Ряст його посох в Чигринщині
певне років з півтора тому...
І нехай Зіньчиха сліпами
на Чигрин далекий дивиться —
не піду в ченці ніколи я
ув'явати там під рясою,
а візьму собі дружиною
Вас на руки молодецькії
і в керею під катрагою
покладу в сухій отаві я...
І запахнете Ви м'ятою,
друголюбом і канупером,
і гвоздиком і шальвією...
І учадівши від пахощів,
намиста Вам одгортатиму
від грудей ніким не торкнутих...
І впаду між Ваші перса я:
щоб одно у щоку правую,
а друге в щоку лівую
тиснуло, немов долонями...
І нехай скарби державнії
їдуть валкою великою
на гетьманський шлях в Чигринщину,
я туди не гляну й накриво,
косу Вашу розплітаючи...
І нехай скарби закопані
козаками під потоками
чарами перечищаються —

не погляну і туди вже я,
Ваш мізинчик споглядаючи! —

Ніби яблука на яблунях,
під сітками світлотканими,
що рої над садом вішають,
медові рої бджолинії —
так на личку зарожевіли
в Любки відсвіти бурхливії
аж із серця та глибокого,
аж із сорому дівочого,
він бо з дотику коханого
добрим полум'ям спалахує...

— І мені верзлося-снилося,
що неділі Ви купальської
цілували небо чистес...
І від подиху єдиного
Вашого там парубоцького
над горою сонце сталося...
І осяяло і церкву нам,
і садибу нашу давнюю,
і криницю при акації,
і в тину ворота склонені
на стару широку яблуню,
і в дворі штори з курчатами,
і кота між ними сірого,
завороженого чатами
нас горобчика дурненького,
і мою похилу матінку,
що на призьбі придивляється
з-під руки до сонця теплого ...
і мене ось біля копанки...
Та без батькового слова я
і без неньчинаї радости
не піду в катрагу з Вами я
соромливою дружиною,
не зганьбую старосвітського
з Вами звичаю козацького... —

— Гей, немає батька Вашого
більше року межи нами вже,
та й я, більше не вагаючись,
свисну, крикну поза селами;
брязну срібніми стременами;
вдарю в копити дорогами,
ніби в бубони клепалами...
І майну за сонце гривою
і на бір розкину з хмарою,
а під ними, замість блискавки,
засвічу козацьку шаблю я...
І нехай і за Карпатами
у далеких землях бачено,
що дитину вірну й щирою
Україна має давняя...
І вона, моя сердечная,
у пекельну браму гемонську
допоможе ще постукати
і зустріти батька Вашого...
І коли коня козацького
доля не дає покійникам —
то на конях на диявольських
серед ночі ми поскачемо.
І мене Ви привітаєте,
як своєго нареченого...
А коли і там не стрінуся
з самгородським сивим воїном,
то тоді вже не побачимось
ми до віку віковічного! —

Так промовивши, розгонисто
переплигнув чорну копанку
і пробіг леваду впоперек,
та й пропав між верболозами
понад річкою травистою.
Ну, а дівчина нещасная
там стояти залишилася
і від сонця, що заходило,
половиною чорнилася,

а другою червонилася,
ніби кров'ю вся залита,
і неначе від несвітського
тягару непереможного,
що міститься тільки в сказанім:
— то тоді вже не побачимось
ми до віку віковічного, —
непорушна звалилася
в осоку під саму копанку.

А коли із степу синя ніч
умочила руки смаглії
в золоті моря далекії
й відти витягла великого
чорного щита прозорого
і, забризканого золотом,
піднесла його над водами
і над сущєю дрімотною —
у ліси чигринські з Полудня
вершник линув конем кованим,
з неба бризки злотозоряні
по щиту у поле капали,
грали блисками з підковами,
із підковами, що рвалися
понад шляхом, над озерами,
дичину в траві лякаючи.

ПОЕМА »ПОЕТ«

Вступ

О, горе, мрійнику, тобі без мір
І гріх без оproщення в кожнім разі,
Коли ти, склавши геніяльний твір,
Його громадській віддаєшувазі:
Бо з тих часів, як ночі повні зір,
І дурень вищає на перелазі,
Потрібні натовпові самогін,
Москаль — на хліб, і на любов — загін.

І невблаганно, як і смертна туга,
Луна гуде і від таємних діл:
І в тім краю, де від Москви послуга
Підступно доторкнулася до сіл,
То й логіка реве із-під обуха,
На інших роблячи, неначе віл,
І кожний, мов Свирид із самотини,
Упізнає прийдешнього хвилини.

І краще вже читати власний твір
В розбиті вікна тій холодній пустці,
З якої всіх господарів в Сибір
Чека везла в розхряпаній теплушці:
І сови з вивода, з цеглових нір,
Гукнуть в садах не зрубаній ще грушці,
Що супроводила колись така
Луна і Полуботка й Павлюка.

І може, збільшиться в душі розпуха,
Що слова не промовить твій слухач,
І залишиться на колишніх муках
Вже перестояний самотній плач,
Немов на давніх, чорних каменюках
Важкий казан, порожній закипач,
Який від полум'я страшного в споді
Спроможний тільки луснути, та й годі.

Та будеш певний тихої мети,
Що до останнього твого зідхання
Від пустки бідої не вчуєш ти
Лукавого й підступного питання:
Кому твоє прокляття самоти
Потрібне для спокійного читання,
Яке вкладаєш у сичання мук,
Незрозуміле й довше від гадюк?...

Але коли людина все втрачає
Серед великих і малих тривог,
І гірко до розочаруваності знає,
Що співрозмовник в неї тільки Бог

Та ті кущі, що ще ростуть під гаем —
Звертає очі у прозорий льох
Минувшини, із супокоем гуски
На шию не шука собі мотузки.

І наш Кобзар звертався теж до стін,
Щоб часом не пропасти від зневіри,
І залишаючись самотнім, він
Схилявся нишком до святої ліри,
Яка гуде й мені, неначе в дзвін:
О, горе, мрійнику, тобі без міри,
Коли живий ще ти, то стогін струн
Шукає вух живих і серед трун.

Тому, минувши всякі перешкоди,
Звертаюся до тебе, краю мій,
Я з вірою, що ти у час свободи
Мене згадаєш, як найтяжчий бій,
Що виграли тобі твої походи
На полі духу і живих надій,
І скажеш: — Це не помилка й провина,
А голос вірного моєго сина! —

Пісня XVII (початок)

О дівчино, царице мрій моїх,
У тебе опрощення я благаю
За мій єдиний і найтяжчий гріх,
Що із святині серця посилаю
Твій образ на розпутище доріг,
Де не готовуть варива з розмаю,
А тільки ллють іржі в каламарі...
Тії, що пера скапують старі...

Редакція підводила будинок,
Немов гісна голову з могили,
Якій у пашу кидали, мов з вилок,
Широкі вулиці людей і пиль

Коліс возових, дим автомашинок,
Комуністичний без'язикій вир,
Шо, перетлівши в животі гіени,
Блищить з газети чоботом воєнним.

Редакція у мурах серед стін
На поверхі четвертому міститься:
У ній диван, стільці, червоний стіл
І шафа з книгами, а зверху — птиця
Звела до лету крила у простір
І вклякла, а її скляна зіниця
Неначе каже, що високий дух
Літання вільного давно потух.

Укріслі тім, що китиці на звісах,
Терпляче ждала дівчина якась:
Струнка й русява й чиста, як із лісу
Луна уполе в передсвітній час,
І ніжна-ніжна, що якби гульвіса
Торкнувся їй об перса хоч би раз —
Вона спалахнула б, слізми залилася
І, як богиня, гнізвно підвелася.

І двері відчинилися, руді,
Мов вилинялий прapor на Советі,
І дівчина не тільки по ході,
Але впізала й по такій прикметі
Редактора: у голій бороді
Бородавка, як муха на портреті,
Сиділа в нього, а з кишені на світ
Газети випинали єесь живіт.

Від вітру так ніколи не тріпоче
У вересні тополя золота,
Як шелестить шовками стан дівочий
І нам назустріч з крісла виліта,
І серце чule виспівати хоче
Словами крізь розтулені уста,
Коли вони воруваються й німують,
Хоча нестриману потугу й чують...

САМОТА

Я в цю добу і підступну й криваву
Прагну лише самоти.
Навіть за долю свою і за славу,
І за молитву мети.

І за ту муку, те слово велике
В шумі бездушних розмов,
Що визначає первісне і дике
В серці життя і любов.

Бо почуття наші в серці самітні,
Наче із квіток вінки,
Сплетені к святам на грядці у квітні
В храм і вночі гомінкий...

Котрі зів'явиши летять під ограду
В затінки хмелю та ніш,
Де тільки вітер пропащу принаду
Збудить в останній крутіж.

І через те самотини я хочу
Там, де самотня блакить,
Щоб не любов собі мати, а творчу,
Хоч і єдиную, мить.

Бо і любов нам живе і страждання
Свіжим цвітінням тривог,
В час, коли творчі безумні змагання
Є невмирущі як Бог.

І через те мені в лісі і в хаті
Світить, неначе мета,
Може, і в людськім неситім проклятті,
Творча меч самота.

ДО ПРИНЦА УКРАЇНСЬКОГО

I

Принце Вкраїнський — давнини щебельце!
Я вірю, тільки Вас Господь обрав
Надією для України й серцем,
Де міра пробуває наших прав...

І Бог Великий бачить все і знає,
Нехай же й очі Ваші хоч дощем
Засвітяться осіннім над тим краєм,
Де кривда проповзла страшніше ще,

Ніж та, що сталася від диких Азій
У чорний історичний княжий час
Із автором про »Ігореві стязі«,
Який не має навіть назви в нас.

І від надхненого смутного слова
Зідханням затамовуєм красу:
Що все німусе й дошка мармурова —
Над тим, чому вже не поможе сум.

II

І знає Бог і Ви біду зловісну!
Узнайте, що руїнницька рука
Тепер украла в Батьківщини пісню,
Яка з-віків нечасто виника...

В поета знов, немов рибину з ставу,
Вони укraли ім'я і снагу,
А в Батьківщини — артистичну славу,
Народам від предвіку дорогу...

Без котрої, неначе в домовинах
Вони лежать, а з ними і жалі...
Або немов самотня людина
Живе без молодості на землі!

В нащадків русичів нові злодії
Украли молодість і блиск вінця,
А душу і надхнення й вільні мрії —
У беззахисного кругом співця...

Вони украдли в його творчий спокій
За долю тих пісень, що його є,
І тих, що він держить в душі глибокій
І світові надхненням не дає:

Бо в душу горе за прокляття важче
Вони вселили, мов прокляту різь
Про те, що наше створене найкраще
Доконче пропаде від зради скрізь.

III

І знайте, Принце, бо Господь це знає,
Собі я не морочу голови...
Що ненажерлива злодійська зграя
В громаді має гонор гуртовий:

І швидше тут владуть на землю хмари,
І автора суспільний вб'є бойкот,
Ніж справедливої діждеться кари
Роззвяленій на все злодійський рот.

Нехай же пролуна співцева драма
Святої скарги на весь Божий світ —
І мов прокляття старовинне в храмах,
Нехай сподіваний зав'яже плід:

Нехай і крик сови і співи півня
Й церковних служб гармонія свята,
І стсгони в стахановських катівнях,
І на горищі нявкання кота...

І зимова осіння непогода,
І свисти поїздів згадають їм,
Що вкрали у поета і в народа
Найкращий голос підступом своїм!

А обрії природи та ідеї
Нехай підкреслять їм підлоту дій,
Якими вкрали в нації своєї
Наймальовничішу картину мрій.

А кождий зір чужий в міській стихії
Нехай в гарячку вкине на момент:
Щоб думали, що той же, що злодій
Шукає, дивиться на їх агент!...

А вже коли вони у рідних домах
Тихенъко схиляться до ласок їх,
А в тих мовчанням проговорить втома,
Замість бажання обопільних втіх —

То щоб у жилах кров їм стала рогом
Від думки, що вже й рідні їм хати
Вину супроти Духа Пресвятого
Осуджують, мов свідки та кати!

І щоб кістки їх прийняли яруги,
Де не росте трава, ні бідний мох,
Аби я міг сказати, повний туги:
Нехай, мій Принце, буде з Вами Бог!...

МАКСИМ РИЛЬСЬКИЙ

(1895 — ...)

* * *

М. Зерову

Як тюльпан, що в Гаарлемі
подорожньому киває
крізь засніжене вікно —
крізь імлу життя людського
червоніє творчий задум
у поетовій душі.

Низько ходить жовте сонце,
сліпить очі вітер лютий,
плачуть бідні ліхтарі —
і самотно розпускає
гелюстки свої багряні
довго пещений тюльпан.

* * *

Коли усе в тумані життєвому
Загубиться і не лишить слідів,
Не хочеться ні з дому, ні додому,
Бо й там і там огонь давно згорів —

В тобі, мистецтво, у тобі одному
Є захист: у красі незнаних слів,
У музичі, що вроду всім знайому
Втіляє у небесний перелив;

В тобі мистецтво, у малій картині,
Що більша над увесь безмежний світ!

Тобі, мистецтво, і твоїй країні
Я шлю поклін і дружній свій привіт.

Твої діла — вони одні нетлінні,
І ти між квітів найясніший квіт.

ОПІВДНІ

Мохнатий джміль із будяків червоних
спиває мед. Як соковито й повно
гуде і стелеться понад землею
ясного півдня віольончель!
Слочинь! На заступ вірний обіпрись,
і слухай і дивись, і не дивуйся.
Це ж сам ти вколо зеленню розлився,
огудинням прослався по землі.
Це ти гудеш роями бджіл брунатих,
на ясенових гілках сидючи,
ти по житах літаєш тонким пилом,
запліднюючи теплі колоски —
ітвориш ти з людьми і для людей
нові міста, ти арки ажуріві
над синіми проваллями будуеш!
Заснуй води й човни на водах,
висять рої, як кетяти пахучі,
і, навіть сонце, як досяглий плід,
здається непорушним...

Тільки ти
не дався чарам півдня й супокою,
бо як сестра схилилась над тобою
невтомна подруга — сувора творчість.

* * *

Хто храми для богів, багатіям чертоги
Будує з мармуру, в горорізьбу фронтон
Ясний оздоблює, чи в лініях кольон
Задовільняє смак вибагливий і строгий —

А я під буками, де сходяться дороги,
Простоту радісну узявши за закон,
Хатинку виліпив — і наче довгий сон,
Життя мое тече розміreno убоге.

Та не скупую я ніколи для гостей:
Усе, що на землі доглянутій росте,
З весни посаджене у мене і полите.

В оборі й кози є, і вже мені повір:
Не відкладається ніде смачніший сир,
А слова дружнього за гроші не купити.

* * *

Спинилось літо на порозі
І диші полум'ям на все,
І грому дального погрози
Повітря стомлене несе.

Умиється зелене літо
І засміється як дитя —
Весни ж і весняного цвіту
Чи я побачу воротя?

Чи весняні здійснятися мрії?
Чи літо не обманить їх?
Чи по степу їх не розвіє,
Мов пух на вербах золотих?

ЧЕРВОНЕ ВИНО

Стоять граби прозоро-жовті
В промінні яснозолотім...
Хай щастя, друже, не найшов ти —
Але нащо тужить за ним!

Прозора шклянка кришталева,
Вино червоне і хмільне...
Навколо шелестять дерева:
— Все збудеться, і все мине. —

I те, що дійсністю здавалось —
Нікчемна тінь, даремний дим;
I те, що в снах нам увижалось,
Зробилось близьким і нудним.

Керуй на озеро спокою
Свої шукання молоді;
Все, що зсталось за тобою —
Лиш слід весельця на воді.

Минають дні, минає літо...
Але нащо тужить за ним?
Прозору шклянку вщерть налито
Вином червоним і хмільним! —

* * *

У теплі дні збирання винограду
Її він стрів. На мулах нешвидких
Вона верталась із ясного саду,
Ясна як сад і радісна як сміх.

I він спитав: — Яку б найти принаду,
Щоб привернути тебе до рук моїх? —
Вона ж йому: — Світи щодня лямпаду
Кіприді добрій. — Піднесла батіг,

Гукнула свіже й весело на мулів,
І чудно уші правий з них прищулив,
І звився пил, немов рожевий дим.

І він потягся як дитина радо
І мовив: — Добре бути молодим
У теплі дні збирання винограду.

* * *

Колишеться човен. На землю вечір пада.
Біліє поплавець на синяві води.
В душі — знов образи взискуючого града,
І руки тягнуться за небосхил — туди.

На березі життя: і гавкання і крики.
А в серці тишина незаймана живе,
І в срібних одблисках надземної музики
У небі журавлів далекий ключ пливе.

* * *

Тобі одній, намріяна царівно,
Тобі одній дзвенять мої пісні,
Тобі одній в моєму храмі дивно
• Пливуть молитви і горяТЬ огні.

Мое життя мене веде нерівно:
То на вершини, то в яри страшні,
Та скрізь душа співає переливно
Про очі безтілесні і ясні.

У городі, де грають струни п'яні,
Де вічний шум, де вічна суета,
Я згадую слова твої неждані.

І серед поля, на яснім світанні,
Коли ще сном охоплені жита —
Душа тебе, тебе одну віта.

* * *

Проса покошено. Спустіло тихе поле.
Холодні дні з високою блакиттю.
Не повернуть минулого ніколи:
Воно пройшло і вже здається миттю!

А скільки мрій було зеленою весною,
Як пінились вони, мов золоті потоки!
Вони спливли, і я один з тобою,
Високе небо — синє і високе.

* * *

I ці поля мені тепер чужі,
I ти чужа, і притулку немає...
Куди ж іти? Скажи мені, скажи!
I ти не знаєш, і ніхто не знає.

Як і торік, пролинули чайки,
I проспівали сурми журавлині,
I серце те ж, і ті ж горячі зірки —
Одна лиш мертвa мрія не прилине.

Холодне небо. Вечір стальовий,
В недвижнім смутку золотяться зорі...
Зійти б, зійти б на дальній шпиль гірський
I руки простягти в німі простори.

* * *

Студений вітер б'є в холодні вікна,
I олов'яний важко дишіть став.
Так, знов душа замерзне, знов одвикне
Од радісного колихання трав.

І на снігах паперу дивна повість
Свою мережку вирізьбить ясну
Про молодости легку випадковість
І старости сувору сивину.

О мужній вітре, вчителю єдиний!
Достиглий овоч струшуючи з віт,
Ти вчиш любити все, що перемінне,
І що незмінне, як незмінний світ.

* * *

Всім пахощам Арабії не змити
того, що пробриніло раним-рано,
що процвіло музикою в душі...
Холодний вітре, бий у мерзлі вікна,
Скигліть, тополі, плачте, мокрі верби —
а я пливу блакитною рікою,
і лебединий ключ понадо мною,
як парусами, крилами дзвенять.

ПЕРЕД ВЕСНОЮ

Ви чули? Жайворонки прилетіли!
Ще сніг крихкий лежить в заметах бурих...

Направду, жайворонків ще нема,
а так лише згадалося між іншим,
що й я не раз, промочуючи ноги,
провалюючись у снігу тяжкому,
на смерть рокованому, поспішав
почути вісників життя нового,
немудрих жайворонків. Скільки снилось,
як вірилось, як дихалося вкупі
з землею, звірем, з першими бруньками!
І не було неправди в юних снах,
бо от тепер — зима лежить дозкола,

і всі, що знають тільки Реомюра
та календар — принципіально мерзнутъ,
на холод скаржаться, купують дрова —
а я, хоч правда, теж посинів трошки,
кричу всьому і всім наперекір:
— Ви чули — жайворонки прилетіли!

* * *

Затремтіли крила
Сонних вітряків.
І черешню білу
Вітер розбудив.

І війнув на книги,
Розметав листки...
Серце, ти не з криги,
Не з заліза ти?

* * *

Цвітуть бузки, садок біліс
І тико ронить пелюстки.
Наївзабуте знову mrіє,
Як помах милої руки.

У небі вітер кучерявий
Колише теплу блакить,
І на землі гойдає трави,
І затихає й знов шумить.

І раптом скоплює на крила
Хвилясті співи журавлів,
І знов душі все, що любила,
Нагадує хвилястий спів.

* * *

Ластівки літають, бо літається,
І Ганнуся любить, бо пора...
Хвилею зеленою здіймається
Навесні Батиєва гора.

Гнуться клени ніжними колінами,
Чорну хмару сріблять голуби...
Ще — от день — і все ми, все покинемо
Для блакитнокрилої плавби.

Хай собі кружляє, обертається
Хоч круг лямпочки земля стара!...
Ластівки літають, бо літається,
І Ганнуся плаче, бо пора...

* * *

Волохатий, фіолетовий
Сон і справді ніби спить.
Ні, сьогодні не найдете ви,
Чим би серце засмутить.

Не чіпляйтесь з розмовою,
От співати — інша річ.
Вже запоною шовковою
Колихнула темна ніч.

І черемха розпускається,
Хоч банальна, а така,
Що безсила опускається
І в деструктора рука.

Довгі тіни між деревами —
Наче повів темних крил,
І вітрилами рожевими
Розцвітає небосхил.

* * *

На світі є співучий Лянг'едок,
Цвіте Шампанню Франція весела,
Де в сонці тоне кожен городок,
І в виноградах утопають села.

Десь є Марсель і з моря дух п'яний,
Десь є Париж, дух генія і гамена;
Десь жив Доде гарячий і ясний;
Десь полювали милі Тартарени.

Десь острів є, що осіяв Шекспір,
Де Дікенз усміхався крізь тумани;
В борах сибірських вие дикий звір,
Серед Сагари плинуть каравани.

О світі мій! О дальній світ дівчат,
Що рвуть солодкі ґронна винограду!
Благословен хай буде виноград,
Осінній витвір весняного чаду!

* * *

Молюсь і вірю. Вітер грас
І п'яно віє навкруги,
І голубів тремтячі зграї
Черкають неба береги.

І ти смієшся й даль ясніє,
І серце б'ється, як в огні,
І вид пречистої надії
Стойть у синій глибині.

Кленусь тобі, веселий світе,
Кленусь тобі, мое дитя,
Що буду жити, поки жити
Мені дозволить дух життя!

Ходім! Шумлять щасливі води,
І грає вітер навкруги,
І голуби ясної вроди
Черкають неба береги.

* * *

Коли полинуть бригантини
На гребнях пін,
Зрадливу дівчину покине
Юнак один.

Замає парус, крикне птиця
Серед заграв;
Тоді слъзою осріблиться
Її рукав.

Є інший край, є інші трави,
Є інший цвіт.
Віддасть він їм свій кучерявий,
Ясний привіт.

І друга дівчина докине
Йому розмай,
Коли прибудуть бригантини
У новий край.

* * *

Хай хоч вві сні венецькі води
І мармур сходів та колон,
І сяйво вроди й давні годи,
І тоскне золото Мадони!

Білоодежна Дездемона
Стойть на сходах угорі —
І над чолом її корона
З троянд вечірньої зорі.

Плюскоче водяна дорога,
Одбивши золоті огні,
І голуби Марка святого
Заснули в синій тишині.

Ти руки простягла, лілесє,
І плинє чорний войовник,
Що в білих снах душі твоєї
Майнув огнем навік, навік...

Ти виплив самогону з кварти
І біля діжки в бруді спиші,
А десь там голуби, мансарди,
Поети, сонце і Париж.

Хай хоч ввісні — мандрівки дальні
Без суєтливих перепон —
І очі радісно-печальні
Вілоодежних Дездемон!

ПОЧАТОК ЛЕГЕНДИ

Був вечір. Зорі тихо оживали,
Немов троянди в голубому склі —
І непримітно для очей зникали
Ласкаві, теплі обриси землі.

Замаяли великі і малі
Вітрила в морі. Пролетіли птиці
В напівпрозорій та м'якій імлі,
Коли життя не бачиться, а сниться —

І щезло все. Всі межі, всі граници
Розтали. І тоді сказав юнак
До дівчини: — Вже море не таїться —
Ми з ним свої. Тепер нас ані ляк,

Ні голод не зупинить. Будем так
Пливти вперед, доки будуть весла
Нам слугувати. Цілі і признак
Не треба нам. Аби лиш хвиля несла... —

ТРУД

Люби свій виноград і заступ свій дзвінкий.
Народи й царства мрут, міняються віки,
І там, де чабани дрімали супокійно,
Зростають городи, киплять криваві війни,
В змаганні вічному шаліє смертний люд!
Ta знай, що тільки тут, де невгамовний труд
Землі насиженій родюче лоно ранить,
Доспіють ягоди і радощі повстануть.

ВІДПОЧИНОК

Щовечора димок здіймається з долини,
Оповиваючи притишенні маслинини,
Щовечора дзвенить прозорий дзбанок твій
Над тихим джерелом, що в теплій мураві
Дзюркоче й пеститься. Щовечора прихожу
В твою хатину я і господиню гожу
Вітаю радісно при огнищі яснім.
Ta хвиля — і другий мене чекає дім:
Там серед гір стрімких, де поросла кедрина,
Стрічає клекотом мене сім'я орлина.

* * * *

Ключ у дверях задзвенів. Самота працьовита й спокійна
Світить лямпаду мою і розкладає папір.
Вбога герань на вікні велетенським росте баобабом,
По присмерковій стіні дивний пливе корабель.

Ніби крізь воду, вчуваються крики чужинців-матросів,
вітер прозорий мене вогким торкає крилом,
розвеселяс вітрила гаптовані шовком гарячим
і навіва з островів дух невідомих рослин.

ЛЕОНІД МОСЕНДЗ

(1897-1948)

PER ASPERA

Довга ніч, як довгий спомин.
В них все тан жити.
І знова я змущен в соннім
Денну путь пройти... —

Із піснями перемоги,
Як мандрівний скальд;
А закличутъ грізні боги —
Знову, як Гаральд,

За твоє ім'я, Єдина,
П'ю боевий хміль,
Щоб здобутъ тебе, дівчино
Українських піль.

І твоє різьблю обличчя
Постатям Мадонн
Між готичного величчя
Склепінь і кольон.

Вірним лицарем для тебе
Землі обхожу...
Хоч ти з пекла, хоч ти з неба,
А в свою бежу

Я примчу тебе, князівно,
Час плянет наспів:
На долоні в мене дивний
Камінь мудреців... —

Спомин з днем сплива осяйним,
В ньому дійсність — Ти.
Змушен я тепер в наявнім
Фавстів шлях пройти.

КРИНИЦЯ НІЖНОСТИ

Вже нижче зорі, чорносиній обрій
Присунувсь і над лісом звис поволі.
Чийсь теплий подих пролетів по полі,
Над кружиною хтось схилився добрий.

З благословенням простягає руки,
Ось, ось кладе їх на притихлу сніжність.
І в тишині ловлю я перші звуки
Того акорду, що зоветься ніжністю.

ПОЕМА »ВОЛИНСЬКИЙ РІК«

Спів ІХ (уривок)

Столітніх сосен червонасті вежі
Замкнули непроступно виднокруг,
Та в їхні присмеркні, таємні межі
Поклався ледь помітний сліду пруг.
Відважся но лише на їхні стежі,
І доведуть тебе до тихих смуг
Галяя забутих в зелені і тиші,
Де все поганством предковічним дише,

Де, мавши душу Лесину живу,
Почуєш пісню білої берізки,
Побачиш і русалку лісову,
Як косу запліта в дрібненькі кіски,
На чарівну натрапиш сон-траву,
До тебе лісовик підійде близько...
Причастен станеш тайни і краси,
Що їх таять волинські ще ліси.

Натрапивши на запуст між пеньками,
Скуштуєш і суниць і полуниць
(За першими бо »сунеш« між балками,
За другими — згинаєшся »півниць«),
Й обтяжений мовчанкою й думками,
Умостишся край лісу горілиць
Та підглядатимеш, як білі хмари
Будують в сині казкові примари,

Як починає половіти жит
Ще донедавна прерія зелена,
Як... Та послухай краще, Марку, міт,
Що прийняла його Волинь хрещена
З отих посивілих прадавніх літ,
Коли оці, на почув лиш, імена
Були тоді живі і близькі нам,
Оцим полям, і лукам, і хатам.

За тих часів Христос з учениками
Вчащав охоче на свою Волинь,
Коли над лісом, нивами й річками
Тремтіла передживності теплінь,
Коли рої дзуміли, а садками
Йшов стиглій дух, і в першу золотінь
Вбиралася чиясь сквапливо нива,
Щоби ось-ось вже розпочати жнива.

Тоді, мандруючи через садки,
Де, мов краплинни в зелені застиглі,
Обтяжили гілля важкі грушки,
Такі сочні, запашні і стиглі —

Побачили святі мандрівники:
Під грушкою простягсь козак, навідлі
І руки й чуб, та жде, щоб без турбот
Йому упала грушка просто в рот.

— О майстре! І пощо таке ледащо? —
Зачудувались з нехіттю святі.
— На світі, любі діти, кожне нашо
Дістало значені свої путі
Й не схибити йому із них нізащо... —
Сховавсь ласкавий усміх у куті
Христових уст. Мандрують мовчки далі
В передполудневім липневім палі.

І бачать: у долинці тихій жне
Золотистий житній лан красуня-жниця.
Хоч вколо жаром печі поле дхне,
І запливають потом очі й лица —
Але й на мить дівчина не спічне,
Невпинно блискає серпова криця,
Перевесло підперезало сніп,
І вже новий росте їй біля стіп.

— Яка дівчина гарна й працьовита!
На світі мало, вчителю, таких!
Сама-одна на лан широкий жита,
Однісін'ка, без друзів помічних...
Чека її напевно знакомита
Відплата в днях майбутніх життєвих! —
І посміхнувсь Христос: — Оцю дівчину
Козак-ліньюх дістане за дружину. —

Це нагорода, равві, їй така? —
Апостоли від дива аж спинились...
Таж це покута дівчині гірка
За те, що праці віддає всі сили! —

І знов засяла усмішка м'яка
Христові на обличчі: — Друзі милі!
Якби й дружина в неї мав цей сприт —
Вони б удвох загарбали весь світ! . . . —

ВАСИЛЬ ГРЕНДЖА-ДОНСЬКИЙ

(1897-?)

* * *

Тобі, рідний краю, і честь і любов!
Хай вітер гуде пісню волі,
За тисячу років і слізози і кров
Пролив твій народ у неволі;

Криваво стояв у тяжкій боротьбі
За волю, за рідну державу,
Був вірним до смерти, країно, тобі,
За правду, за честь і за славу.

За волю народа, що з мертвих воскрес,
Життя ми готові віддати,
Щоб сонце свободи світило з небес
На наші зелені Карпати.

ОЛЕСЬ БАБІЙ

(1897- . . .)

НИЦШЕ

На всіх путях я завжди всюди сам,
Мій кожний день — гіркий пугар цикути;
Та скарг моїх нікому не почути,
І ран пекучих не покажу вам.

Прийму життя, як слід прийматъ борцамъ
Із піснею свій бой жорстокий, лютий:
Коби вперед, на шанці, щоб здобути,
Й накинути закон свій ворогамъ.

Нашо мені любов і щастя сну?
Навіщо мир? Я люблю лиш війну,
І навіть смерть зміняю в гру дитинну.

Хоч випив я весь біль і сум життя, —
Ще раз! у вічне коло воротя,
Щоби земля зродила надлюдину.

СВЕНГЕН МАЛАНЮК

(1897- . . .)

МОЛИТВА

Уродило руту, руту —
Волі нашої отруту.

Т. Шевченко

Вчини мене бичем Твоїм,
Ударом, вистрілом, набоєм,
Щоб залишивсь хоч чорний дим
Над неповторною добою.

Хай безсorumні очі єсть
Тих, що живуть без сліз і чести,
Хто скинув і любов і злість,
Бо не під силу було нести.

Хто все зідхав — заснуть, втекти,
Сховатись за Мазепу й Крути,
Коли грозою йшли роки
Над полем рути і отрути.

Твоїм бичем мене вчини,
Щоб басаманувати душі,
Щоб захитать і знову зрушить
Смертельний чар дичавини!

* * *

Не хліб і мед слов'янства: криця, кріс.
Не лагода Гелляди й миломовність:
Міцним металем наллята безмовність,
Короткий меч та смертоносний спис.

Щоб не пісні — струмок музичних сліз,
Не шал хвилевий — чину недокровність —
Напруженість, суцільність, важність, повність
Та бронза й сталь — на тиск і переріз.

Бо вороги не згинуть, як роса,
Раби не можуть взріти сонця волі.
Хай згине скітсько-еллінська краса
На тучнім припонтійськім суходолі —
Щоб власний Рим кордоном вперізав,
І — поруч Лаври — станув Капітолій.

»БАЛЯДА ПРО ВАСИЛЯ ТЮТЮННИКА« (Уривок)

— Ходом руш! — І рівний наступ
крила розгорта —
Загартованих безсмертям
знов веде мета,

Здовж окропленого кров'ю
знаного шляху,
Де стрічали чорну осінь
і зиму лиху.

Шепетівка щулить вухо,
Жмеринка гуде.
То устав Василь Тютюнник
і полки веде.

Загудів знайомий простір,
обудилась ніч
Тисячми облич воскреслих,
міліоном віч.

Весь гуде знайомий простір.
В димних вирах вись.
Очі вікон в кожній хаті
кров'ю налились.

Генерале, генерале —
пестить очі даль.
Вже твоє роздерте серце
злютувала сталь.

Синя пляма щезла з грудей,
загорівся зір,
Мускулясті кроки знову
міряють простір.

Над тобою тяжкотканий
плеще-б'ється стяг,
Ніби птах могутні крила
широко простяг.

То орел старого Риму,
вісник вражих згуб,
Він несе в залишних кіттях
золотий Тризуб.

ФАВСТІВСЬКА НІЧ

Готична ніч. На небі, як у книзі,
Механіка виконує закон.
Холодний місяць — лисий метафізик —
Обчислює народження і скон.

Прислухайся: оцей нічний Елізій
Зідхає глибиною темних лон —
Симфонія, а не прозорий сон,
Замерзлий в нерухомій, синій кризі.

Ударами припливів і відпливів
Здіймає груди вічний океан
І в скелі б'є. І космос, як пеан,
Гримить в безкрай...

Ні, ще ніхто не вивів
Тієї формули. І марно в безмір сфер
Крильми кігтястими ширяє Люципер.

* * *

... трудно оспіватъ
Високі будні на епічній лірі.

Марко Вороний

Епічні будні в привиді утопій —
О низино непевної доби!
Ось підозрілим присмерком Европи
Обволіка останні вже горби.

Невже ж залле потоком тьми? Зрівняє
Глухий хаос? І над водами Дух
Широкими крилами заширяє,
Готуючи свій космотворний рух.

О, витриматъ! Затерпли пальці зимні
Держати древню ліру. Тишина.
В далечині туманній, темній, димній
Злилися низина і вишина.

ПЕРЕДЧУТТЯ

Тиша рушицься й падає муром підваженим ззаду,
Осипається цемент, ворушиться давня жорства.
Балакучий ручай, холодок обважнілого саду
Та самотній намет — все покриє піщана верства.

Пломінь злиже життя, і вітри різвіватимуть попіл,
Що сідатиме сіро на вилицях мертвих облич.
Тільки сурми Останнього Суду по димній Европі
Просурмлять свій — від краю до краю — призначений клич.

БЕРЕЗЕНЬ

Ось іде
Шепчучи: засни,
Білий день
Чорної весни.

Занімай,
Зв'ялена рука:
Сум німий,
Провесна гірка.

Дощ і той
Капає слізьми.
Самото,
Одури й візьми.

Без пісень
Кинь у зимні сни,
В білий день
Чорної весни.

* * *

Навіть снитись мені не хочеш,
Мовчазна, недобра така...

Тільки б глянули сині очі,
Доторкнулась смаглява рука —
І весна ця, холодна і сонна,
І над парком зелений дим
Задзвеніли б блакитним дзвоном,
Застроумили б теплом золотим.

І усе б повернулось: минуле,
Біла шоса, тонкий молодик —
Що в глухому залізному гулі
Потонули тепер навік.

КАМІНЬ

Поглянь на камінь. Він мовчить
Мовчанням мудrosti і віри.
Хай світ гrimить, дзвенять мечі,
Шаліє кров, вирують вири —
Ta він, холодний і нагий —
На перехресті.

Мчаться авта.
Минає звільна крок ноги.
Минає все.

Лиш він, як правда
Найбезумовніша, застиг
З незримим виразом погорди.

I той його камінний сміх
Не бачать перехожі орди.

ДОСВІД

Здається, все забув. А потай
На самоті, йдучи до сну,
Ще пам'ять, як дружина Лота,
Звертає зір в минувшину

І все вищкує. І руки
У порожнечу простяга,
Але солодкої ощукі —
Охляла — не дає снага.

Це молодість, підвладна чарам,
Вбачала ненависть і мсту,
Де справді діють: чин і кара,
Закон удару й зір в мету.

ПО КОЖНІЙ СТРАТИ

Відроджуясь по кожній страті
Свідомістю, що дні оці
Sub specie aeternitatis
Зіллють початки і кінці.

Розтерзані хірургісм речі,
Одвертий механізм часу —
Все ясно, і шкода перечить,
Чи марно проклинатъ красу.

Вже знаєм, що було і буде,
П'емо прозорий яд знаття,
Що все тваринніш будуть люди,
Що все рослинніше — життя.

Та мудра сліпота стихії
Проріже путь під рокот гроз,
І Божий дух ентелехії
Просяє космосом хаос.

БАТЬКІВЩИНІ

Як до Тебе протоптати тропи?
В сивій млі спостерегти мету?
Чи пропалить синій жар Европи
Азії проказу золоту?

Ось мовчиш, незбагнена, незнана,
Мов прозорий жовтень, нежива —
Що ж Тобі прокляття чи осанна? —
Мертві звуки, неживі слова.

Рівний простір в язвах позолоти
Залигає площиною піль,
Тільки часом — Твій єдиний готик —
Повстають жертовники топіль,

Перетявиши безнадійний позем,
Вносячи мірило у безкрай,
Що завжди беззахисний на грози
Сумно мріє про майбутній рай.

ТЕХНОКРАТИЯ

Рахуємо, втручаємось і нищим,
Щоб дать природі рукотворчий шлях.
А людський дух стає чим далі нижчим,
І як була, так і пребуде грищем
Сліпих стихій незбагнена земля.

Прокопуєм геометричні луки,
Прокреслюєм канву координат,
А Бог з небес простре космічні руки
І над зухвалством сіє засів муки,
І смертю нам життя перетина.

Так марні, так нікчемні наші чари,
Щоб формула закляла вічний міт.
Ось світ живий, нестриманий і ярий:
В нім не спроектувати Ніягари
Й бетонами не змалпувати граніт.

ЄВАНГЕЛІЯ ПІЛЬ

(ІІІ)

Все здавалось, що там, за селом,
Під горбом, біля того хреста,
Легкий вітер торкнеться крилом,
І ми раптом побачим Христа.

Теплий день кликав далеччю піль,
Мріяв обрій в гарячій імлі,
І якийсь нерозгаданий біль
Почувався в зідханнях землі.

Так, як завше, шуміли жита,
Коливались колоссям важким.
Ми самотньо дійшли до хреста,
Не зустрівшись ні з ким.

Але там, де над морем ланів
Розійшлась лазурева блакить,
Його білий хітон прояснив
І розтанув над обрієм вмить.

СОБОР

Вірности аж до крови дав нам примір
святий Юрій Побідоносець.

Митрополит Андрей

Внизу біда яриться злом,
Тергаються глупота й зрада,
Вгорі ж побідний Юр списом
Простромлює в'юнкого гада.

І гад конає і сичить,
І на той сик його безсилій
Нечиста сила верещить,
Розлючена нечиста сила.

І знов чайтесь до часу,
І знов майструє маски й назви,
Щоб сяйвну затінить красу
Й стигматами розквітлі язви.

Дарма. Над тишею склепінь,
Де вічність Божа тайно спіє,
Росте нестримно в височінь
Панцероносний брат Софії.

Він стереже нагорний храм,
Ковчег невпинної обнови,
Твердиню вірности вікам,
Твердиню вірности до крові.

І ось над сутою днів,
Де марна колоточ ловитви,
Горить любови ярий гнів,
І хрест меча, і меч молитви.

І в смуті лютої пори,
І в гострих блискавицях бурі —
Над містом тъмяним, угорі,
Панує Переможець Юрій.

ПІДСУМОК

Повік весна і хміль, і слава,
Та синє сяйво вишини —
Так вималювала уява
Сей світ твердий, сей світ страшний.

Літа злітають пелюстками,
Чоло проорюють роки,
Та бачу тільки крицю й камінь
І »на узгір'ях вітряки«.

Нічого вже не залишилось,
Ані уяв, ані марінь. —
Але недаром серце билось
І очі вічно пили синь.

Але недаром, о, недаром
Я креслив літери цих літ:
Мій жар спахне колись ударом,
І в дійсність обернеться міт.

Мій ярий крик, мій біль тужавий,
Випалюючи ржу і гріх,
Ввійде у складники держави,
Як криця й камінь слів моїх.

ДМИТРО ФАЛЬКІВСЬКИЙ

(1898-1934)

Одшуміло літо... Одспівало жито
Й тільки вітер креще іскри по стерні,
І як тінь докори, наступа копитом
Сухоребра осінь на поля сумні.

Там, де грали роси у вишневих ранках,
Не сміються дзвінко ніжні васильки,
Не шелеснуть листям над самотнім ґанком
В тишині вечірній ясені струнки...

Не озветься поле у задумі сонній...
У задумі сонній синьоока даль.
І прядеться тихо в мене під віконням
Біле павутиння й золота печаль.

* * *

Комусь дано діла творить велиki,
Що ниткою простягнуться в віki,
А з мене досить, що не був дволикий,
Що серця не міняв на мідяки;

А з мене досить, що маленькі вчинки
І пориви свої й діла дрібні
Я не виносив продаватъ на ринки,
Мов той крамар в базарні дні.

І хоч тепер **уже** лягла утома,
І борозни прорізали чоло —
Я все ж радий, що кожну кому
В своїх піснях я напоїв теплом;

Я все ж радий, що вмів співати просто,
Благословляючи людей і кожну мить,
Що моє серце, виснажене досто,
Учило прагнути, горіти і любити.

Тому не заздрю я нічому і никому,
Хай іншим їх незрівняні діла...
А з мене досить вміти вкласти в кому
Хоч би одну краплиночку тепла.

СВЕНГІ ПЛУЖНИК

(1898-1936)

* * *

Суди мене судом твоїм суворим,
сучаснику! — Нащадки безсторонні
простять мені і помилки й вагання,
і пізній сум, і радість передчасну —
їм промсвлятиме моя спокійна щирість.

* * *

Де ви тепер, давно змужнілі
Товариші юнацьких літ —
Хто з вас почусє цей привіт,
Хто спить забутий у могилі?

Як перші павутинки білі
У чуб почне вплітати час,
Так хочеться зібрати вас
До серця ближче... — Друзі милі,

Так хочеться почути знов,
Коли зневіра серце ранить,
Юнацьких запальних розмов
Про те, що мужність не обманить...

* * *

Щодень все глибшає свідомість,
Все ширший розмах у думок —
Та пристрасть тихшає... Натомість
Передосінній холодок
Чуття голубить...

Дивно чути,

Як відміняєшся ти сам,
Вотце силкуючись збагнути,
Де грань тим змінам і часам,
Що в них ті зміни!

Дико знати,

Що й прохолонувши, чуття
В тобі залишать біль утрати —
Потребу прагнути життя!

* * *

Річний пісок слідок ноги твоєї
І досі ще — для мене! — не заніс...
Тремтить ріка, і хилиться до неї
На тому березі ріденський ліс...

Не заблекають з хуторів лелеки —
Хібащо вітер хмари нажене...
О друже мій єдиний а далекий,
Який тут спокій стереже мене!

Немов поклала ти мені на груди
Долоні теплі, і спинилось все:
І почуття, і спогади, і люди,
І мертвий лист, що хвилями несе...

Немов ласкаві вересневі феї
Спинили час — і всесвіт не тече...
І навіть цей слідок ноги твоєї
Вже не хвилює серця і очей.

Бо я дивлюсь і бачу: все навіки
На цей осінній лагідній землі,
І твій слідок малий — такий великий,
Що я тобі й сказати б не зумів!

* * *

Надходить дощ. Шумлять бліді берези...
Рвуть блискавиці сірих хмар рядно...
А дужий грім зустрів такі діези,
Що злякано дзвенить вікно!

Тікає день. Скриплять вози на граблі...
Під чередою стогне оболонь...
І раптом шріт — дрібні перлові краплі...
І знову вітер, гуркіт і огонь.

І вже туман пливе, бреде над полем,
Щоб за хвилину сонцем розцвісти,
Щоб навіть я з надією та болем
Твої старі перечитав листи!

* * *

Ваш такий наївний погляд,
і широкий сукні викот
так настроїли поета
на високий лад ліричний,
що я міг би дуже довго
(і півголосом, звичайно)
говорити про велику
душ спорідненість прекрасну,
про Любов і про Страждання
(все з великих літер, прошу),
тут, до речі, натякнувши
на цинізм часів останніх!

Ах, я міг би дуже широ
говорити про ці речі,
коли б нудно не було нам
вже затверджене твердити!
Тим-то, з виглядом чекання,
тільки мовчки я дивився
у наївні Ваші очі,
на широкий сукні викот...

* * *

Не чуючи, перебирала ти
Пожовклі клявіші, задумана й тривожна;
Здавалося, гукни тобі, — Лети! —
І повернути вже не можна!

Та з того, як здригалася рука,
Як інколи стенається вся ти,
Я зрозумів, що скільки не гурай —
Ти розучилася літати!

* * *

Як він спустів, садок, де я колись
Наваживсь вперше вимовити, — люба!
Альтанка зникла. Дерном узялись
Стежки колишні. Пень старого дуба
Стирчить самотньо...

Hi, не пізнаю
Картин знайомих — це буття зелене!
... Немов хтось інший молодість мою
Переживав за мене.

Місток замшілий і хисткий,
І верби в березі, і мальви,
Яку мені відкрилій даль ви
Давно забуту — пелюстки

Вуст ще дитячих, душу чисту,
І першу зустріч, і любов —
Усе, що пережити знов
Нам не до хисту!

* * *

Ciri вулиці!... Tихі кури!...
(Впорядкуй згадки, впорядкуй).
Візник, бородань похмурий,
Куняє на передку...

Ось і він (як з повісти взятий),
З мезоніном домок в садку...
Любистку пахощі й м'яти...
(Впорядкуй згадки, впорядкуй!).

Ми приїхали... Ax, ми — вдома!
Пес Трезор нам руки лизне...
— Яка тиша знайома!
Мовчання яке грізне!

Ax! ці вулиці! Ax, ці кури!
(Впорядкуй думки, впорядкуй!).
Може, краще: візник похмурий
Хай куняє на передку?...

Хай плуганяться коненята...
Хай зникає домок в садку. —
Любисток і рута-м'ята...
(Впорядкуй чуття, впорядкуй!).

* * *

Що серця рано дізнані утіхи!
Що думки пізно зважений тягар!
Минулося! Живи німий і тихий...
Пригадуючи, мар...

Оце й усе, що дні тобі лишили:
Утома, зморшки та старі листи.
... Ах, досвіде, розраднику немилий,
навіть запізнений — завжди дочасний ти!

* * *

Що не збулось? І от пливуть літа...
І тихне сум... і серце холодіє...
Вітай, вітай,
остання безнадіє!

Я ждав, я знов, що прийдеш ти! — І ось:
Все, як було; сивіє лиш волосся...
Що ж не збулось?
— Усе давно збулося!

* * *

Обутріло. В неяснім сірім світлі
Твоє обличчя дивне і чуже...
Цей профіль ніжний, щоки ці поблідлі —
Твої невже?

Гаряча пристрасть, втома й сон глибокий,
Вони мов стерли з рис твоїх всі ті,
Що я пізнав кріз зустрічі і роки
У повсякденній суеті.

І ось тепер я наче вперше бачу
Усю тебе, незнану і чужу...
— Та чий же сон і усмішку дитячу
Я біля ліжка цього стережу?

* * *

Мовчи! Я знаю. За всіма словами —
Холодний смерк, спустошенні сади...
Це наша пристрасть стала поміж нами,
Нас розлучаючи назавсіди!

Шалій, шалій, від розпачу сп'янілий! ...
Що розпач той? Річ марна і пуста!
... Як пізно ми серця свої спинили!
... Як роз'єднали рано ми вуста!

О друже мій! Останні трачу сили,
В країні тій уявній живучи,
Де образ твій, утрачений і милий,
Де голос твій ... Мовчи! мовчи! ...

* * *

Я натомився вічно знати
В собі самому — двійника.
Душа! Обридлива яка ти!
І непримирлива яка!

Я марно злагоди чи згоди
З тобою сподіавсь дійти —
Як тінь, недомисел природи,
Мене перекривляєш ти.

І що ясніший я, то мушу
Усе темніщу тінь тягти...
Душа! (якщо я маю душу) —
Яка непереможна ти!

* * *

Тепер мене хвилює мало
Все те, що замкнено в слова;
Не зап'яніє, як бувало,
З дзвінкої фрази голова.

Ні, все частіш кортить мовчати
Під шелест чуваних розмов
І вірш, нудьгуючи, початий
Забути й не кінчати знов...

Бо що тоді слова готові,
Коли сприймаєш без кінця
Все те, що не дается мові
Й не потребує олівця?

* * *

В гімназії, де я кінчав науку,
Один довговолосий гімназист
До віршів так — з нудьги — наважив руку
(За форму дбаючи та нехтуючи зміст),

Що довго я, за римами у тузі,
На нього заздрим оком поглядав;
Якої муки він мені завдав,
Шанований від ворогів і друзів!

Але ще дужче заздрю я на нього
Тепер, коли довідавсь від людей,
Що він змужнівши віршка малого
Не написав ніколи і ніде!

* * *

Яка нудьга — мережити рядки...
Дарма, що жар думок у них розлитий!...
Поетів дар (як всі дари, гіркий) —
Всю недоцільність віршів розуміти.

Візьмись вогнем — і раптом прохсань,
Засхни чорнилом на якомусь вірші...
Чудний вогонь!

— щоб не сказати гірше...

* * *

Дивлюсь на все спокійними очима
(Давно спокійний бути я хотів) —
І вже не тішить вишукана рима,
А біль її шукати й поготів!

Коли дійшов заарній біль розплати —
Збагнув усю непереможність днів —
Чи потребуєш час твій марнувати
На лад закінчень, суфіксів і пнів?

Ні, на вуста усмішкою гіркою
Ляга мовчання мудрого печать...
Дар нелегкий ваш, досвіде й спокою,
Дар розуміти, знати і мовчати!

* * *

День відшумів. Померкли в далині
Гір снігових блідорожеві перса...
Базар безлюдіє. Пора й мені
З крамнички затхлої старого перса,
Від чару цих побляклив килимів...

Що, коли б я чи інший хто зумів
І простори і пишності такої
В рядках своїх віршових досягти?
— Багато б ти
чудес тоді... накоїв!

* * *

Напишеш, рзеш... і пишеш знову!
І знов не так... і знов не те...
Аж доки слів цвілу полову
Утома з пам'яті змете!

І затремтять в куточках губи...
А істина ж така нудна:
Усі слова збери, мій любий —
Душі не вичерпать до дна!

Хай нерви збуджено, хай скучий
Ти весь надхнення холодком —
Умій спокійно позіхнути
Над недокінченим рядком.

* * *

Гладкого Панчо (прошу вас, не Панча)
Кощава тінь, видима і вночі —
Він помилився тяжко, дон з Ляманча,
Уявне за реальність беручи;

Але ж довів, на жаль, — на власній шкурі,
Із безлічі можливих істин ту,
Що помилки — бодай в літературі —
Прекрасніші за всяку правоту!

* * *

Подолано упертість Ізабелли,
Довершено змагання многих літ —
І от Колюмб виводить каравели
Здійснити мрію і створити міт!

Діб сімдесят пливуть вони. Пустелі
Незнаних вод то ясні, то мрякі...
Невже ж брехня і мапа Тосканеллі,
І здогади бувалих моряків?

Невже шляхів до Індії немає?
Невже ганьба їх подвигу й труду?
І море це ніде не підіймає
З безодень темних земель молоду?

Та проліта в смерковому міражі
Землі близької вісник, голуб сиз! —
І вже дзвенить в подертім такеляжі
Легенький, пряний, відбережний бриз.

Земля! Земля! Прочувані країни!
Вони знайшлися! по слову! румб у румб!
Що то вагання, голод, глум і кпини? —
Довершено! Колюмб! Колюмб! Колюмб!

І він виходить і салют приймає
На честь відваги, мудрости й снаги...
— І Індію відкривши, обіймає
Америки якоєсь береги...

* * *

Вчись у природи творчого спокою
В дні вересневі. Мудро на землі,
Як від озер порослих осокою
Кудись на Південь линуть журавлі.

Вір і наслідуй. Учневі негоже
Не шанувати визнаних взірців,
Бо хто ж твоїй науці допоможе
На певний шлях ступити з манівців?

* * *

Вечоріє. Мла встає на морі...
Тихше б'ється море в береги...
Гаснуть звуки. В їх безладнім хорі
Ще чутнішатиша навкруги.

О провіснице німої ночі,
В присмерковій явлені добі!
Хто з живих до тебе не охочий,
Подих вічний чуючи в тобі?

Ринь же, звуки гасячи вечірні,
На принишклу землю звідтіля,
Де в безодні вічності безмірній
Свіtotворутиша вигримля!

* * *

В. Підмогильному

Стала ніч над горами. Затока
В безгомінні сірім пригаса...
Лиш одна зоря, бліда й висока,
Маривні вказує небеса.

Мить спокою... А душа в тривозі...
О, дитя налякане й слабе!
В тиші цій, що стала на порозі,
Страшно їй підслухати себе!

* * *

Падає з дерев пожовкле листя,
День уже в обіді догорів —
Кажуть, що вночі на передмістя
Осінь приблукала з хуторів.

В центрі вона буде завтра ранком,
Повагом вступаючи туди...
Що ж! приходь, задумлива селянко,
Я тебе побачити радий.

* * *

Чіткіші лінії і фарби спокійніші —
Благословляється на осінь, на дощі...
Десь журавлі в похолоділій тиші:
— Мерцій! Мерцій! —

Спішать до Індії, озер північних діти,
До кинутих на чужині осад...
Але ж нудьга яка — вперед летіти,
Щоб повернутися назад!

* * *

Передчуттям спокою і нудьги
Мене хвилює мертвє листя долі...
Час увійти в надійні береги
Думкам і мріям...

Як діброви голі
Очам відслонять далечінь німу,
І сонце ллеться скupo і нечасто,
Надходить спокій, дано бо йому
У володіння неподільне час той,
Що зветься осінь... Сни і споживай
Те, що придбало літо.

Сни і згадуй...
Та як уява в тебе ще жива,
Умій в нудьзі знаходити розраду.

* * *

Одноманітно і звичайно
Кінчалось літо. Рад-не-рад —
Що це міняє. Зустрічай но
Переходовий листопад.

І горблячи відвіклу спину
В обіймах теплого пальта,
Нудливий запах нафталіну,
Як матіоли дух, ковтай;

І нишком починай про весну
Якусь віршову канетіль,
Може, таку ж неінтересну,
Неварту часу і зусиль.

Як і закінчене допіру
Порожнє літо... Рад-не-рад —
На лад весінній строїть ліру
Передзимовий листопад...

* * *

Тепер на Півночі горять сніги...
Стрункі на Півночі біжать олені...

І знак північної снаги,
Високі заграви студені
Сліпуче міняться...

Повій

В остисте серце, Аквільоне! —
Я зрозумію голос твій,
Бо кров млявіючи холоне;
Бо нижче й нижче никне голова,
Як буйність барв байдужий зір зустріне;
І все частіш пустиня снігова
Мені ввиждається...

Вітай, пустине!

* * *

Даремно шукаю розради
під сінню твоєю, природо!
Твої голоси невмирущі —
і шум молодої діброви,
і степу ранкового шепті,
і туркіт правічного моря —
уже не здолають, як перше,
той голос на мить заглушити,
що в серці своєму вчуваю!

Як свідок уже неуважний,
як гість, що давно загостився,
не раз уже чуване чую...
І тільки той голос суворий,

що в серці своїм наслухаю,
що й чути його не хотів би,
мені одинока розрада!

* * *

Цілий день якийсь непевний настрій,
Почуття великої утрати —
Дві морозом знівечені айстри
Ти з садка принесла до кімнати...

І коли ці напівмерлі квіти
Ти мені на книжку положила,
Я відчув, як, протікавши звідти,
Смертний холод перебіг по жилах.

І весь день гнітить мене сьогодні
Почуття утрати чи розлуки...
І чогось думки такі холодні...
І чогось такі холодні руки...

* * *

Це закон: замруть червоножили —
Розірветься рівна низка днів;
Проведуть до тихої могили
Кілька душ знайомих і рідні.

Хтось покине славу і достатки,
Хтось сухоти дітям і борги...
Як у друзів не заробиш згадки,
Може, не забудуть вороги!...

Але ж ти усіх рівняєш, плито,
Написом різьбарського пера:
Народився був Н. Н. тоді-то
І тоді-то вмер... етцетера...

* * *

Мишвою, тліном і сновійним чимось
Тхне в цих обдертих стінах... Час настав —
І от палац зруйновано. Учімось,
Як будувати!

Із вікна на став
Препищний вигляд... Сядь на підвіконні
І уяви — тут виведуть нові,
Міцніші стіни, мабуть що бетонні,
І доведеться кинути сові
Свое горище...

Буде чисто, світло...
На стінах спектри дорогих картин...
Важкі драпрі... і все, що вже набридло!
... Мишва і тлін ...

* * *

Каменя один приділ — лежати!
Вітрові один закон — лети!
Тільки я поставлений питати
Як не цілі, то бодай мети.

Та хоч як, в лиця своєго поті,
Зважу міру явищ і подій —
Камінь той лежатиме і потім,
Вітер той летітиме й тоді.

* * *

Є острови, яких нема й на мапі,
Країни є незнані й дотепер...
Ще можна дні свої віддать канапі —
Жив-проживав такий-то і помер...

А є й такі, що до нудного скону
Не розуміють, хто вони такі,
І книг морських перечитавши з тонну,
Не знають навіть назв материків.

Та єсть у нас усіх прикмета спільна:
Час промине, поменшає снаги —
І зможе кожний позіхнути звільна,
Спокійно подивившись навкруги.

* * *

Вікно в садок, тож паході зела
Приスマчують мені пригіркість ліків...
Скажи, недуго, де ти сил взяла
Маленькі радості роздмухати в великі?

Чи закриває твій упертий жар
Одну з химер прехитрої натури —
І повнота життя лише спільний дар
Фармакопеї і температури?

* * *

Під вітром згинаючи лінії прості,
Повис нерухомий за вікнами дощ...
Кімната... який необмежений простір!
Квадрати паркету — яких іще площ?...

Вдивися в цю сутінь, навколо розлиту;
Уяву, як брови, докупи стягни —
Чотири краї невідомого світу
Це тільки кімнати чотири стіни.

Тож мандрам душі не давайсь на поталу! —
І час заощаджуй, і рух економ!...
Помалу
сотається дощ за вікном...

* * *

Як все живе, течуть піски пустелі.
Їх тихий шелест, як і плеск води,
Чарує душу. Мрійнику, гляди! —
Найкраще чути їх з-під стелі.

Тож не пакуй валізок! Мап не руш!
Умій закрити очі і чекати —
Може й твоя з тих багатуючих душ,
Що вміють всесвіт слухати з кімнати.

* * *

Щасливого дня, проминувши атоли,
Я став на найдальшім з усіх островів,
І древній дикун, шоколяндний і голий,
Мене на узлісся священнім зустрів...

І довго ми йшли з ним, все вище, все вгору;
Аж доки той острів під ноги нам ліг —
Прекрасний уламок того світотвору,
Що знаний з казок і незнаний ще з книг.

На вітах веселі гойдались мавпи,
Чіпкими хвостами керуючи літ
(Я хисту такого ніколи не мав би,
Хоч би й народивсь перед безліччю літ!)

Приходили звірі ласкаві і милі
(Які? — всі учені сказати не змогли б!),
І тихі на берег виносили хвилі
Барвистих, мов квіти, небачених риб;

Хилились під ноги нетоптані трави...
І тут пам'ятаю... так, наче скрізь сон:
На древі пізнання трикутник яскравий —
Плякат: »Не топтати газон«.

І згодом, вже стоячи знову на бригу,
Що навіть для віршів давно застарів,
Я сумно дивився в ту згорнуту книгу,
Де зник цей найкращий з усіх островів!

* * *

За давнини якийсь дикун незнаний,
Жрець і мисливець, воїн і поет,
Колись зробив собі з копитця лани
Від мар нічних надійний амулет.

Коли різьбив певправною рукою
Уламок рогу, чи гадав про те,
Що на дозвіллі працею такою
Свої часи з прийдешніми сплете?

Що десь, в якімсь нечуванім столітті,
Властитель моря і земель шукач,
Конкістадор блукатиме по світі
Під регіт бур і щогли тихий плач,

I приведе уламки бригантини
До островів — могили дикунів,
Де змив норд-ост з берегової ріни
Назвіть сліди давноминулих днів!

I вірний звичці золота шукати,
З землі піdnіме кілька камінців —
I заблищить той амулет строкатий
В його вітрами пещеній руці!

A цей еспанець, взявши до кишені
Нужденний спадок віри дикуна,
Чи покладав, що в нім первісний геній
На всі віки прийдешні залуна?

Що вже онук його в Кастілії рідній,
Забувши славу славлених подій,
Не раз забуде і державні злидні,
В той амулет втопивши погляд свій...

A далі пройде той дикунський витвір
Десятки рук, кілька країн і міст —
Такий змістовний у різьбі нехитрій,
Такий безсмертний, як і творчий хист!

Альхемік темний, бакалавр учений,
Пустун-маркіз і мудрий антиквар,
Столиця світу, Темзи, Шпре і Сени —
Всім амулет надхне глибоких чар!

А потім десь засне на оксамиті
В музеї тихім — затхлім і нуднім —
Аж доки час докотиться до міті,
Коли поет нахилиться над ним,

І весь в думках, коли вже й слів немає,
Мов попливе якимсь блакитним сном
Кудись туди, де щось його єднає
З тим невідомим темним дикуном.

* * *

Туман стіною. Часом загуде
Лютіше вітер, зміє коням гриви —
Тоді кільце намітиться руде
Там, де пурнуло сонце в морок сивий...

І знов мжичить. Важчає сіряк,
У сон схиляє голову відлога...
Ta коні під горбок не йдуть ніяк —
Така важка, така грузька дорога!

Злізаю з воза і одним плечем
Допомагаю коням з півгодини...
Не розбереш, що по виду тече:
Гарячий піт чи дощові краплини...

Таке безлюддя! Скільки не гукай —
Лиш під ногами стогне мокра глина...
А що як справді вся вона така —
Закохана в електрику країна?

* * *

Косивши дядько на узлісці жито,
Об жовтий череп косу зазубив...
Кого й завіщо тут було забито,
Хто і для кого вік свій загубив,
Йому байдуже...

Тут, на місці бою,
Таке дорідне жито та густе;
А що на гній хтось жертвував собою —
Пусте.

Косар скиливсь над річчю дорогою —
Косою срібною, що череп пощербив,
І череп той відкинувши ногою,
— Порозкидало вас! — проговорив.

* * *

Питалась ласково, — чом, синку, ти зблід?
А слів не знайшов і промовчав.
— На Північ, на Південь, на Захід, на Схід
Над трупами вигуки вовчі!

Безсило повіки на очі впадуть —
Старечі до рук моїх губи...
А бачу — безкрай скривавлена путь...
І трупи! і трупи!

— Матусю! Хто очі мені замінив? —
Всміхнеться, щоб сліз не побачив...
Сама — до вікна, до неораних нив —
І плаче...

Далеке майбутнє! скривавлену мить
Якими житами засіеш?
— Ой, мамо! Чого це так серце болить,
Що й ти не зігрієш?

* * *

І вийшов на-поле, а поле — мертвє...
Тільки на обрії трьохрукій млин...
Від серця б широго слова віддерти —
Такий натомлений! один! один...

І впав навколішки, і плакав ревне...
І чув, як лагідно ростуть жита...
І болем спокою себе упевнiv, —
Криваво зрошена зросте мета!

— О часе велетнів! Прости утому
Мені, найменшому з твоїх синів! —
І, невідомому в світах нікому,
Мені день радісний яснів... яснів...

— Дозволь, натомлений край поля згину!
І на обніжкові простерся ниць.
І ніби поле все житами: — Сину,
І біль натомлених — майбутня міць!

ВОЛОДИМИР СОСЮРА

(1898-...)

* * *

Уже зоря золоторога,
Де полинями зацвіло,
Кладе на огненні пороги
Своє сивіоче крило.

На тротуарах не лілеї
Й не лебединий в небі крик —
Дзвінка безодня над землею
Чолом задуманим горить.

В поля з пахучої долоні
Червінці осінь прессіва...
А десь біжать залізні коні,
І пахне холодом трава...

УКРАЇНА

Дзвін шабель, пісні, походи,
Воля сокolina,
Тихі зорі, ясні води —
Моя Україна.

Синь гаїв, поля, світання,
Пісня солов'їна,
Ніжний шепіт і зідхання —
Моя Україна.

І в очах твоїх, кохана,
Міниться і лине,
Сонцем щастя осіяна,
Моя Україна.

МИКОЛА ТЕРЕЩЕНКО

(1898-...)

ВЕРЕСЕНЬ

Прозорий день — глибокий погляд
у душу, в космос.

Осінній день!

І я — мов день глибокий
над синіми озерами пісень.

Над синіми озерами пісень
і небо й кров...

Осінній місяць.

Розвіяного листя повен
пожовкливий гай, погаслий ліс.

Погаслий гай, пожовкливий ліс
у передсмертних муках.

Осінній час.

Але у днях останніх
і спокій, і глибінь, і щастя.

Осінній день — глибокий погляд
у душу, в космос.

Премудрий день!

І я, я чую Бога
над синіми озерами пісень.

ЮРІЙ ЛИПА

(1900-1944)

* * *

Як злотий дзвін монастиря,
Співає пристрасне літо,
І неба синього зоря
В мені закохана укрито;
В цвітучій мудрості доріг
Мене сповили сонні міти
Про дні, що йдуть, що я не встиг
Ще, сміючися, покорити.

* * *

Був день, як плач, а потім горд і гнівен;
У колісницю відъм запряженії пси,
В огні шалючи, гарчали на ліси,
На степ, на зляканість...

І — німо.
Післязливен

Зіп'явся міст. Вечірняя зоря
Із сутіній глядить на гри семибарвиستі,
На хмари у шаленій, душній ристі,
На учту янголів, що тепло догоря
У глибині високій, променистій.

* * *

На тихий день, на став, на міст,
На дзвінкість стиглу садів,
Упала срібна пісня дів
Дощем розірваних намист;
І коло темного весла,
Перекликальні в самоті,
Вода глибока пронесла
Слова печальні і прості.

* * *

Камінній двори мої
Барвінком заросли,
Камінній двори мої
Печаллю заросли;
Зелений ряст і синій цвіт,
І легкий слід німий —
Давноминулого привіт
І рідний, і не мій.
Давноминулого привіт
Серед камінних плит
І стежки в сонячному дні
Ввижаються мені.

* * *

Легконогими кіньми пробігли веселощи в гаю.
І немає. В калині з'явився... Хто він, — я не знаю.
На плаці його темнім — великий мотиль вечоровий,
Від здригання крилець утихають блискучі діброви,
І проходять, узявшись за руки, несмілій діти
І, як води потоків, шепочуть:

— Засніте, засніте.

* * *

І знов пахучість теплих кіс
Цілуючи у спочивальні,
В лиці новому знаних рис
Знаходжу відблиски печальні,
А за вікном байдужа ніч
Повторює у супокою,
Що скрізь я — сам, що віч-на-віч
Одна, лишень одна зо мною.

* * *

Десь моя заплакана маленька
Рученьками тихі лиця вкрила;
Чорна пітьма, як гадюка ниця,
Обвиває ліженько її.

Десь моя заплакана маленька
Слухає крізь гори і долини
Моїх кроків неспокійну пісню,
Мого серця неспокійні мислі.

ПРОГУЛЬКА ВЕРХИ

Стрілкуються тужаві води
Над манивами — шкляний шерех,
У близку жовтневої вроди
Минаймо скам'янілій берег.

Далеко від ріки-нетечі
Поля у прорості убрані
Вітають наші речі гречі
І наші серця закохані.

Крізь хутір сонний, невеликий,
Летімо сміючись, щасливі,
Що в страху белькотять індики
І рет'ютиві гуси гливі.

У вухах свище вітер шкулкий,
Мигнув останній млин хупавий,
Позаду нас — тісні завулки
І песі зграї у неславі.

Шляхами крещуть коні в піні,
І в тебе в очах казки злоті
Про дві стріли, про дві невпинні,
Співучі в згідному польоті.

* * *

Ви там у Вашій високості —
Задумлива і осяйна,
А тут у голубиній млости
Проходить ранняя весна;
Розвішує бліді фестони
Вологих теплій бруньок,
І соняшні, тяжкі корони
Натоптує мій рівний крок,
Коли я йду в перлисту далеч,
В устах замкнувши передзвон
Для тої, що і сон, і малеч,
І велич лучить у закон.

КНЯЗЬ ПОЛОНЕНИЙ

I

Господь міцним мене створив
І душу дав нерозділому;
І вчує я шум весняних нив:
— Звільни вівтар Єрусалиму! —

Лунало в палацах, як ріг:
— Град Божий визволъ із полону —
Там на розтоці всіх доріг
Земля прикраситься в корону! —

Де стану — Божі вістовці
Кладуть у душу слово Боже;
І берло у моїй руці
Вказало далечі ворожі.

II

Блаженні — сміливі бої!
Ми йшли, як світло гонить тіні;
Єрусалимській гаї
Розквітли здалека в промінні;

Кипіли наші прaporи:
— Ми станемо на горнім лоні! —
Та демон пристрасної гри
Зв'ялив оковані долоні.

Ох, сарацинко, ти як цвіт,
Що дивними медами повен, —
Неситий їх — забув привіт
Ще не осягнутих верховин.

III

Ті ночі ганьби Божих слів
Розп'ялись чорними шатрами;
Я задихався в них, я млів
І знов блюзнірствуваав без тями.

В душі моїй, немов тавро,
Огонь навіки скам'янілий —
Ти довго житимеш, маро,
Упокоряючи всі сили!

У танцю змій душа моя
Ридала флетою гіркою,
І чашу дзвінко кинув я
І втік, шукаючи спокою.

IV

Зідхали ріднії лани,
І вечоріли сосни в борі,
Як сам додому восени
Вертаєсь я в чорному уборі.

Зламав я, Боже, Твій завіт —
Я не рівня і жебракові;
Зідхали в бою сіті віт,
І небо гнулося від крові.

Я тільки глянув, не вступив:
Чи брама це моя іскриться, —
І впав на смітнику хлівів,
У порох заховавши лиця.

V

Ви, рідні, кличете мене —
Але вам князя не впізнасти:
Його й рабиня обмине,
Щоб рабських лат не заваляти.

Ви, злобні, кажете, — я зник, —
Чи сперечатимуся з вами?
Жаль вирива мені язик,
Мій дух покутує із псами.

Як сурма вража^{*} загrimить
Назустріч вашій безнадії —
Над вами меч мій заблищить,
І встану я на дні новії.

ВАСИЛІСК

Василіск, подібний до крилатого дракона,
одним своїм поглядом убиває їдовитих плазунів.
Він має на голові діядему і світить білим світлом,
як розгнівається.

З середньовічних бестіярій

Собі за знак я вибрав василіска:
Над стягами — його жорстокий зів,
І сповнений отрутою князів,
Горить мій василіск у пітьмі бойовиська.

Невільничая гадь, що завжди, скрізь і близько,
Біжить од царськості його, що гнів
Убрає у силу дивну огнів
І ударяє їх безжалісно і різко.

Я взяв собі за знак — немилосердя,
Що надо мною — втіленим драконом;
Його брилянтове, сліпуче осердя
Дарує зло палахкотливим сконом.

На свисти, на виття, на полохливі кроки
У світлі білому цвіте мій гордий спокій.

ЗАЙДИ

Прийшли чужинці у село масними,
Прийшли, накрали й станули непишні —
Щось дивного, незгідливого з ними
Було в цих білих хатах, цвіті вишні,

У цих тополях, що немов сторожа,
У дивних жартах, що для них — підзвіння:
І молодиця, що всміхалась гожо,
Здавалось їм, закидала б камінням.

Вітали їх уклоном часом низьким
Селяни простодушні, балакучі,
А у провуличках — набиті обрізки,
І погляд темний, ненависти туча.

То не »ізба«. Весела, чиста хата,
Здавалося, причаїлась і ждала.
І ждали теж вони... куль?.. гасла?.. чи кинджала?..
... І сонце їм світило, мов крізь ґрати...

СУВОРІСТЬ

I

Хто має суворі очі
і уста затиснуті міцно —
помолімось единому Богу,
королеві всього світа!

Він розкрив над нами небо.
наказав володіть землею —
пресвятих Таїн Тайна,
незмірnosti початок.

Повстаньте довкола віри,
лицарі Вічної Жизні —
хто має суворі очі
і уста затиснуті міцно.

II

Повстаньте, як панцирна навала —
Кожна хвиля Жизні є велика.
Невисловима — мить. І тільки віра зостала
Для Чоловіка,

Тільки віра вища
І чеснота в будові
Вирве душу з грища
І правду — з крові.

III

Мертвота, стерво жиюче,
Є все, що творить тіло,
Коли в щоденности тучі
Архангелів меч і крила
Серце людське не узріло,
Коли серце не повстало
Над буднями своїми,
Як вічності знак. Хорала,
Що незглибимий.

IV

Щоденний бій, мов корона
На чолі Того,
Хто є істота Закона
І зерно всього.
Щоденний бій — молитовні
Сурми для Того,
Хто держить дві чаші повні
Всесвіту всього.

V

Час людини, як вовк, утікає,
Він біжить безупинно, кульгавий,
А попереду — війни безкраї,
Сотворитель у славі.

Час людини жене в неспокою,
Він розсиплеся порохом сірим —
Ось проходить ясною стопою
Новотворчий незміром!

VI

Не мовте слова, не звершивши
Того могутнього, що в нім;
Стократ блаженний той, хто, пивши
Вино життя, зоставсь німим!

Благословенні ви, мовчанки,
Що стиглі розцвітете нам;
Так по безсонних ночах ранки
Вогні засвітять далинам.

ПОСЛАНІСТЬ ДО ДВОХ МОЇХ БРАТИВ

I

Знаю, ви скажете, браття,
Молодший і ти, старший,
Що чоловік без завзяття —
То чоловік без душі.

Що годі бути суддею
(Або й Богом самим, ще більш!)
І розсипатъ над землею,
Як благословенство, вірш.

І наче в світлі розвинуть
Себе — і так рости!
Ох, чую, — мене покинуть,
Покинуть мене брати!

А я, однак, став би і ріс би
І сіяв радість життя,
Крізь мури, стіни і призьби
Будив би, грів чуже »я«.

Старим, старим законом
Створено, браття, нас
На те, щоб ми розгоном
Переганяли час,

І в цій розкоші розвою
Нам забраний брали рай,
Бо то — найбільше: собою,
Собою життя сповняй!

II

Мій менший мене не взорить
(Що йому братній привіт!) —
Для нього є тільки хворі
І власний великий світ.

Він каже: — Я б тільки стежив,
Як тліє життя вогонь
В людській, тілесній одежі,
У смутку очей, долонь. —

Він каже: — Ось то — смерть в людині
Й життя свою варту ма —
Мій зимний зір поміж ними,
Хоч серце — буря сама;

І гнів, і близкучість мислі,
І жаль, і воля »вперед!« —
Окрили, вбрали, нависли,
Упоюють мій лянцет;

Неспокій — вічний фехтунок
З прокляттям роду людей —
Чи ж то не є подарунок
Долі самої моєї?

Скажи ж мені, Сліпа Сило,
Що так мене рвеш у бій,
На те ж ти мене створила,
Щоб ставить чоло тобі?

III

Мій старший в тузі безсонній
Ніколи не стулить віч —
Перед ним книги законів
І людство, Велика Річ,

I Нація — не Геснна
I знижень і поривань,
Лише тріпотливі звена,
Що треба знайти — зв'язать.

Бере екстази й залиzo,
Щоб зважить на терези —
Коли ж стає мрячно, пізно
Обходить хати, вози,

Лічить фабрики й чесноти
(Йому незнаний є зрив!),
Його мислі — це польоти
Сокола, що завжди вбив.

Ненаситна воля різко
Обгортає весь мій край,
І слухайте, — він є близько
Й його холодна пора;

В серце, що відрух, сваволя,
Вбиває він циркеля вісь,
А вістрям викреслює коло,
Де стане державна мисль.

IV

Тупости скривлені маски,
Нахабний і підлій сміх,
Напевне, браття, не раз ви
Десь збоку відчули їх?

І я тепер, як відхожу
Від виразних, вас, до мли,
Бачу ці злобні сторожі,
Що є, що завше були,

Що на кров і дух голодні,
Що зв'яже, виссе, затче —
А тоді пальці холодні
Ляжуть на Ваше плече:

То вона — Посестра біла,
Що Найласкавіший дав,
Як хвилювання кадила,
Затирає риси правд,

Та вам — найвища присяга, —
Як Сірість вас зупиня —
Неопалимая спрага
Іспить джерело вогня!

Поломений же в знамені,
Которим є вольний світ,
О вогню тисячораменний,
Тисячоголосий із іскр!

ЛЬВІВ

Могутен став він на земному лоні,
І повен пихи, голову піdnіс;
На степ подільський, буковинський ліс
Зорянь Копця зіниці ясні й сонні;

Юр молитовно звів свої долоні,
В сильветах веж церковних біль завис,
Bo в місті пишному поломаний є кріс,
У місті Льва — забави вітрогонні.

Ви, що живі, луно десятиліть,
Ви, Янова хрести, Личакова берізки,
Почуйте голос і страшний, і близький —

Так мовить Бог наш: — Знайте і мовчіть!
Збудую тут твердиню в вічнім гарпі,
Як камінь гордоців, як камінь, що на варті.

СВЯТИЙ ЮРІЙ

Націє народжена з огня,
Націє великая, молись —
Яснозбройний Юрій, як колись,
Осідлав могутнього коня;

Мов лявина біла поплила,
Гуркіт скель ляка малі серця,
Розбігається отрутна мла
Від проміння дивного лица;

Націє народжена з огня,
Ось прийшов твій Юрій, мов воскрес,
Стримує могутнього коня,
Простягає руку до небес.

ПРОКЛЯТТЯ

Бездомних псів, що лижуть кісті суху,
надгороди притулком теплим, Боже,
вкажи брудним ропухам купи листя
і гайворонам їх колючі гнізда.

А тим, що злочин тління розсівають,
убійникам душі, з'явись у гніві,
указуючи путь, що безконечна —
хай з божевільним поглядом од жаху
покинуту справедливу Батьківщину
і іншої довіку не знайдуть!

СІМНАДЦЯТИЙ (ІІ)

Я вірю в Великий Наказ,
Що трубить вічно в поход,
Мене, тебе, нас
Закликає до важких когорт.

Ім'я минулого — ми,
Ім'я будучини — чин:
Хто став — є слугою тьми,
Хто в поході — звитяжець він:

Він підлетів, як орел,
Він злив усе,
Що з глибоких джерел
Повінь несе.

ОЛЕНСА СТЕФАНОВИЧ

(1900-...)

* * *

Як і учора, хмари скрізь
В твоєму, земле, надголов'ю,
А Захід в крові весь наскрізь,
В огні повінчаному з кров'ю.

Важкого мовчання ущерть
В огню і крові надущертно,
І зацинкована смерть,
Затвердлая немилосердно.

* * *

Над світом кличе чорний Див...
Із верходревного у лісі
На світового він розрісся
І велетенський віщий зів
У людську темряву розкрив.

Над світом — клекота погроз,
Над споночілим — крила Дива...
— Лиш Той, кого зродила Діва,
Зі згубних вирятує гроз —
Лиш Той, ім'я чие — Христос.

Коли ж між нами Він возста,
Коли свою ми душу двигнем?
Коли воскреслого возвдвигнем,
А не нахрестного Христа?
Коли здіймем Його з хреста?

* * *

Коли гай на обрію квітне,
То здається очам,
Що розкішне царство блакитне
Розгортается там,

А наблизь його володіння,
Десь подінеться синь.
Далечінь тому лише синя,
Що вона далечінь.

МИХАЙЛО ОРЕСТ

(1901 — ...)

ПОВСТАННЯ МЕРТВИХ

День гніву — він настав! Зарокотала
Важка, провісна буря. В небесах
Помчала хмар розбурхана навала,
І сутінь розлилася по полях.

Незнане щось — немов тумани срібні —
Припало ніжно до землі крильми
І в неї входить: таїна незглибна
Під судні довершається громи!

Здригнулася земля — і запах м'яти
Над нею хвилями зашелестів;
З полегкістю вона зідхає, мати,
Ожилих випускаючи мерців.

О жертви зла, замучені, убиті,
Осквернені у гідності своїй,
Настав ваш час! Настав по лихолітті,
Якому лютий спинено прибій.

До всіх яса! На півночі пустинній
Холодні розсуваються сніги,
І воскресають в них останки тлінні
У повноті колишньої снаги.

Кого не врятували нерозрадний
Плач, молитви, ночей безсонних біль,
Тепер вертає чудо можновладне
До рідних міст і до отчинних піль.

В чагарниках, на пустарях, у норах
Скелети коней будяться. Вони
Ворувають, встають, стрясають порох —
І вже біжать на клич далечини.

I на бігу вдягаючися в тіло,
Іх табуни у таємничій млі
Мчать до воскреслих радісно і сміло,
Щоб їх везти до отньої землі.

О, щастя: знати, що стрівання свято
Заступить тужного розстання ніч,
І риси призабуті розпізнати
Осяяних і дорогих облич!

Позагробовим існуванням сильні
І правою не нашою міцні,
Вони оновлять, вої замогильні,
Буття основи, темні і тісні,

Щоб стерлися, в непам'яті втонули
Утрат і бід принизливі віки,
І щоб не тъмарили тяжкі намули
Душі найглибші, світлі тайники.

В єстві живущих, плоттю обважнілім,
Духовости нової смолоскип
Вони розпаляють радісним зусиллям
І в серці збудять аромати лип.

I де був хід, там буде літ співучий;
Біля джерел несмортної води
Розкриється для душ тропа квітуча
До синіх царств магічної звізди...

Трэмтіть, о слуги зла! В несамовитім
Упоєнні, ви мислили: — Нема
Над нас потуги — і тремтячим світсом
Перейдем ми, грізні, немов джума. —

І ви топтали приписи і межі,
Ви сіяли порок, розтління, смерть,
Ви лиходійства вавилонські вежі
Підносили зухвало в чисту твердь.

Заглади слухайте ходу залізну:
З могил, з усіх усюд, з усіх чужин
Спішать воскреслі у свою отчизну
На чин нечуваний, визвольний чин!

Бундючний ум у пориванні чорнім
Не вигадає зброї проти них —
Він упаде з владикою потворним,
Що прихилив його до стіп своїх.

Бо засвіти, що довго так терпіли,
Потаєні за тишею запон,
Прорвалися громами влади й сили —
І сколихнули весь земний закон.

І з неба, супроводячи когорти,
Течуть рухливі, світляні стовпи,
І шириться в країні світло горде,
Як благовістя щасної доби.

Враз стрепенулись дзвони: батьківщина
Вітає поворот своїх синів —
І звуків клекотюча хуртовина
Вирує над священним жахом нив.

І на чолі несвітської дружини,
Керуючи квадриг'є навальний біг,
У блискавичнім леті грізно рине
З мечем сліпучим сам Архистратиг.

КИЄВУ

Твого я не чую гомону,
О місто величне мое, —
Лише в ароматі спомину
Серце потіху п'є.

Ти послане нам і позначене
Дотиком вишніх крил;
Був перший твій камінь освячений
Любов'ю надземних сил.

Дар безлічі весен і осеней
Ще приймеш, як вічности син,
Ще ранок, живий і росяний,
Відродження — прийде він!

Пронизана світлами білими,
Щастя твого далечінь
Присниться мені, спочилому
По втомі земній. Амінь.

КНИГИ МІСТА

Був листопад і ніч була надворі,
Хололи в темних снах ряди будов;
Був листопад — і в тій порі суровій
Безлюдним містом я в задумі йшов.

Гойдалась ліхтарів німа сторожа,
Нічницям владно піддана тяжким,
І з шемранням сухим тонка пороша
Зміїлась по камінню бруковім.

І наче повість муک, руїн, кормиги,
Що пронеслась над містом у віках,
Вітрів талуючих гнівні квадриги
Несито мчали в чорних деревах.

Спинився я. Моя днедавня туга,
Весь безмір розпачу, весь біль образ
Із грудей, із в'яжущої кільчуги,
Потоком скарги вирвались нараз:

— Чи знато ти, які скарби любови,
О місто, славо краю, сонце душ,
До тебе виплекав, скарби спадкові,
Я, нині бідний і суровий муж?

Як вірив я, як рвався я до тебе
В погожі дні дитинної пори!
І я прийшов, твое сафірне небо
Послано гойні і мені дари.

Як свято я впевнявся на таємну
Твою потугу, що шалінню зла
Край покладе надмірному. Даремне!
Завили смерчі, віра завела!

Насильство над чеснотами твоїми,
Топтання святощів і правоти
Розгнуздане, безкарне, немислиме —
Як пережити, стерпіти, знести?

І нині, битий подувом понурим,
Я не горнусь під матірне крило:
Злочинству хмуromу, безбожним бурям
Не можеш ти поставити чоло!

Я не молю: спаси, близька кончина,
Де міць твоя, твій меч, твій світлий клич? —
Мене ж тебе злосила хуртоєна
Жене у виючу і згубну ніч.

Мій гнаний, мій понижений королю!
Тобі докір не кине ученик
І син твій — та чи чуєш безкрай болю
Мого, чи чуєш мій останній крих?... —

І сталося чудо: враз замерехтіло
Крізь сіть свистючу, крізь летючий сніг
Уроче видиво, осяйно-біле,
Його відвічних непомильних книг.

І літер незбагнених спіле золото
Переливалося на сторінках —
Яких розрад, пророцтв яких висоти
В привабливих таїлися знаках?

І світу зrimости свята, найвища
Струмилась тепло ніжність в осяйнім
Видінні — і на сил пекельних грище
Блаженно віяла крилом легким...

Ріс рик і гуркіт. Буря клекотіла,
Стрясала млу і розривалась мла —
І в бурі втратила душа безсила
Все, що в прозріннях молодих найшла.

Забув я, що не вихор і негоди,
Не плоті тъяної сліпий похід —
Благословені, білі, вишні води
Безсмертний міста виплекали цвіт.

Забув я, що небесні верховини
Без меж далекі від земних наруг —
Лише внизу бурхають хуртовини
І сліплять очі, і бентежати слух.

І я забув, що там, на верховинах
Несхібним рухом милостивих рук
Записано на таблицях незмінних
Всю ваготу його утрат і мук;

Що риси всі і всі його обличчя,
Позначені будуючим добром,
Ховає незнищеннє потойбіччя:
Є тільки дух, благе не гине, **ом!**

Що вічність у величнім супокої,
Єдиним подихом згасивши тьму,
Цілющою, любовною рукою
Найтяжчі рани вигоїть йому;

І він, мій город, горній, непоборний,
Розквітне в повноті усіх віків,
І легковійність радісну розгорне
Світючих, етерових прапорів,

І як клейнод нетлінної держави,
Сіяtime без часу і кінця
На заповітних оболоках слави,
В оздобі непомеркного вінця;

І що я сам, слуга малий і бідний,
По хресних муках, по страсних путях
Найду душі притулок неоцвітний
В його вісонних, білих теремах...

А буря навісніла. Змії сиві
В повітрі гнались, чорному стократ,
Ад клекотів в корчайнім ночі зіві,
На прю всі сили кинув лютий ад.

І тільки там, де скорбне перехрестя
Було давніше, в моторошну ніч,
Ясуючи жаданих чуд пришестя,
Лилося світло літер, теплих свіч;

І світу зrimости свята, найвища
Струмилась ніжність, ніжність в осяйнім
Видінні — і на сил пекельних грище
Блаженно віяла крилом легким;

І янголи коли б, лишивши отній
Сад, стали обіч книг, небес послі,
Тій вісті тріумфальній, білозлотній
Вони б нового чару не дали.

Стрілою зір я слав, але намарне:
Бив душу борвій, біль її опав —
І згасло тихо видиво владарне,
І в ту я ніч його не розгадав.

І тільки провість мук, руїн, кормиги
Я чув у бурі, в диких голосах. —
Вітрів талуючих гнівні квадриги
Несито мчали в чорних деревах.

* * *

Оболона, незриме тіло,
Що тримала в обіймах час
І тисненням рух будила
У нім, розпадеться враз.

І спиниться час, і бути
Перестане собою він,
І коло віків розкуте
Розгорнеться в ряд один.

Обвіщаючи мертвим прокид,
Їх діла зовучи з-під плит,
Архангельських сурен рокіт
Проніже затихлій світ.

Громозвучний наказ похопить
Воскреслих на суд страшний —
І обрії всі затопить
Племен і народів прибій...

О ти, мое місто стражденне,
Скорбото моя і тепло,
Що в палючих бурях геєнни
Твоє серце мужнє пливло,

Нагороді радій: безпровинний
Твій біль і тавро зневаг
Кінецьсвітня оберне година
На перлу беззахідніх благ!

Височітиме вежа слави
Там, де буде вершитись закон,
Несучи чоло величаве
В оболок білопінний вісон.

І твоє ім'я віковічне,
О городе рідний мій,
Розсіваючи сяйва владичні,
На вежі палатиме тій.

І будуть читати народи
У свіченні літер святих
Дієпис твоєї негоди
І весен дієпис твоїх.

Огорне їх подив побожний:
Що з міст земних многоти
Вшановане так вельможно,
Так велико тільки ти!

А янголи будуть стояти
На вежі в рожах одеж —
І їх труб огримлять кантати
Твій подвиг, подвиг без меж!

ВІДХІД ЛІСІВ (початок)

Позбавлений погожим літнім днем,
далеко я за містом був. З горба
я оглядав місцевість. Віднедавна
закинутий сюда війни вирами,
я полюбили встиг і город, славний
в дієпісах отчизни, і горбисту
околицю його, лісів масиви
і лінії спокійні, тихоплинні
долин і дружніх нив, де очі маків

вкропились рясно в натовпи недвижні
колосся спіючого.

А проте
утіхи не несли мені сьогодні
ні течія полів на обрій, де
юга тремтіла, ні вівтарна тиша
горба улюбленого, ані запах
гіератичний чебрецю, що густо
процвів округ: три роки велетенське
убивство лютувало на землі;
суперники всесвітні, два державства
в зухвалій і безприкладній сваволі
звели безоглядно межи собою
війну — і ні блідої тіні права
за ними не було: жадоба влади
і заздрість на багатства не свої,
і пристрастей наука низькородна
убивства шалові розкрили брами
в широкий світ: неоміренне зіво
щодня, щодня, в невтомності жахливій,
ум потрясаючій, втягало тупо
тіл, мукаами покорчених, безвладні,
покірні тисячі; по городах
обложених населення вмирало
від голоду і пощестей. Металь,
діставши мертві крила і літати
спромогу, розкидав grimучу смерть
на городи — і їх пишнота давня,
палатами і банями церков
упевнено піднесена до неба,
додолу звалищами опадала
без форми, імени і без обличчя.
У моторошній чорняві ночей
раптово виникаючі руїни
за мить одну, що розривалась ляском
і туркотом оглушливим, ставали
бездадним кладовищем для дітей
і матерів. А на майданах тъмяних,
оточених скелетами домів,

дня другого похмуро височіли
стовпи з повішеними, і тіла
розстріляних бунтівників валялись
під стінами, ще цілими...

Бурун

всезатоплюючий, жадний, пекельний
зближався невідхильно до околиць,
що незаторкнених, квітучих миром,
в яких найшов притулок я дочасний —
і мав перекотитись незабаром
неублаганим потоптом по них...

ТРИВАННЯ

Себе я бачив. Там, де заметіль
І бойовище... Кулями протятий,
Лежав солдат, і смерть була прийняти
Готова біль його, останній біль.

Поблідлі пальці в трепеті зусиль
Сніг рили: кров шарлатну від затрати
Він зберегти жадав, її віддати
Він прагнув глибові отчинних піль...

Є тлінне, є нетлінне. І минуле,
Із себе визернивши понадбуле,
Ним житиме в істотах і речах.

Без лун погасли клекоти атаки...
Про мене, дорога моя, в житах
Твоїй дитині шепчу теплі маки.

ДІЯЛОГ

— Про розкоші весняного зела
Ми забуваємо в понурім грудні,
Минули біди і минули будні,
І вал відрокотав погуб і зла.

З тобою я. Для тебе пронесла
Я через борвій чуття незблудні;
Виходь зо мною на путі безтрудні,
Виходь на свято світла і тепла.

— Про дар, що вид являє сьогосвітньо,
Про даль буття, що розцвіло навітньо,
О благовіснице, мені не мов!

Але я воїн. В боротьбі добрій
Я всупереч життю і смерті злобній,
Як вежу в небо, піднесу любов.

* * *

У книзі старовинній я знайшов
рукопису незнаного уривок
і прочитав його:

— ... уже віддавна
громадились ознаки лиховісні:
дерева не цвіли, зникали квіти
з лиця землі, і в пурпuroвих ризах
погрозливо палали вечори;
злоба, порок, неситі насолоди
нещадно коротили вік людей.
Постали лжепророки між народом;
жорстокі, владолюбні і підступні,
вони погнали світ в безодні згуби,
бо нечестиво славили Безсуще.
Жертвовники війни геріли; небо
диханням битов опалалялось. Голод,
чума і мор пустошили край.
Люд обезумілій святині нищив,
безчестив кладовища і вбивав
усіх, хто опирається злому чину.
Останні мудреці пішли в пустелі;
в печерах оселившись, день-у-день
молитву діючи, вони чекали
Кінця Речей. Але ватага дика

знайшла до них тропу через піски,
і піднята намовою жаскою
проводирів диявольських, убила
обранців мудrosti. I враз блакить
потьмарилася. Могутня буря, грім... —

На слові цім рукопис уривався.
Що це було? Грізна пересторога?
Легенда стародавня? Темна провість
незнаного нікому прозорливця?
I чим кінчалася гідна дива повість?

РЯТУНОК

Це сталося тоді, коли над містом,
країни світичем, нависла тяжко
погроза згуби чорної. Не треба
про безголов'я ширше говорити:
заглиблюючись мислями в нещастя,
ми їх тим самим кличено до себе.

Звичайний, як здавалось, рух сповняв
майдани й вулиці, але серця
у жителів стискались прочуттям
потворних бід, що зяяли, немов
велика ніч без зір і без світання —
і задихаючися під вагою
думок про неминучий день заглади,
померлим заздрив не один живий.

Погода, коли фатум невблаганий
гримів у браму міста, теж була
гнітюча і бездушна: тупо скніла
відлига, танув сніг брудний, вода
холодна укривала брук — і вогкість
пронизлива повітря пойняла.

Для одного майданом велелюдним,
не знати відкіля узявшись, тихо
проходив чоловік. Він був старий,
пальто його було потертє; в комір
від холоду ховав обличчя він —
на перший погляд: повсякденна постать,
життям розбита, злідням нечужа.
Але нелюдська і недобра сила
від нього віяла: мов оставпілі,
спинялися раптом перехожі; з вулиць
сусідніх інші на майдан збігались,
не знаючи, чому і задля чого
вони те роблять. Незбагнений жах
мертвив їх душі. Але чудно й дивно:
скоряючись потузі демонічній,
на боязкім віддалені юрба
за ворожбitem рушила.

Старий,

не оглядаючись, ішов вперед,
і знали городяни: їх поглине,
рознявшись на путі останній їх,
бездня клекотюча мук пекельних.

З-за рогу вийшла дівчина. Вона
нестримною, летуючою хodoю
наблизилась до чаклуна, спинилася
і голосом, в якому променіла
надлюдська смілість, невимовна певність
і влада височин, йому рекла:
— Чому прийшов сюди? Хіба забув?
Поглянь і йди. —

З останніми словами
вона рішучим жестом розгорнула
сувій паперу, що в її руці,
як голуб лагідний, білів... Чоло
старий підвів раптово, поточився
і в дівчину відважну втупив очі;
холодні, вигаслі, старечі, майже
без виразу вони були, а втім

долонями закрились люди швидко;
їх погляд мозок наче розривав.

Здригнувся чорнокнижник; жовту п'ясть
піdnіс корчійним порухом, але
рука упала. Все кругом завмерло.

Нерушна і безмовна ждала діва.

Ще мить — і закрутися дикий вихор
навколо гостя темного, а постать
його рідiti бистро почала
в свистючім вирі вітровім — і враз
роздала. Вихор зник. Глибока тиша.

Тоді полегкість ніжна, благодатна
в серця промкнулась натовпу — і вдячні
були звернулись очі, де стояла
та невідома дівчина. Даремно:
її не стало теж.

Великий подив
присутнім був: не пам'ятав ніхто
як слід її обличчя і одежі —
і всі шукання не розкрили людям,
хто добра рятівниця їх була.

БАЛЯДА ПРО ЧАС

Час на землі панує можновладно;
А я, нащадок рабських поколінь,
Не захотів приймати безпорадно
Його несамовитих повелінь.

І що в надхненнім бунті чи в одчаї
Я вироки його тяжкі порзвав,
Тепер лежу, забутий, і чекаю
У запорошенні траві канав.

А час іде дорогою блідою,
В очах скляних — всевладності жада,
І сповнена бундючности важкої
Його безлунна і страшна хода.

Я чую: з міста долітають дзвони;
Скорившись вікодавньому ярму,
Вони вітають владаря закони
І лічатъ кроки влесливо йому.

Свідомий переваг я первородних
Над деспотом — але, як маловір,
Під поглядом очей його холодних,
Збентежений, клоню додолу зір.

Боюся мсти, що пан готує гнівний? —
Hi! — То чого ж у клекоті боїв
Я в мужності, мені самому дивній,
Не виборов, чого не довершив? . . .

Але коли б, улюблена і дальня,
Мені своє люблю сказала ти,
З душі упали б кайдани безжалальні
Всеокрадаючої самоти.

В очах твоїх, в усмішках несказаних,
В твого волосся злотному вузлі
Є більше правди, ніж в усіх діяннях
Його, сліпого владаря землі.

I що простори, відстані і гори
Чуттю, що має власну далечінь
І темне перетворює в прозоре?
Уроче слово, жду тебе, прилинь!

Тоді б облесну, рабську мову дзвонів
На честь царя я чути перестав,
Я, що лежу, руйнач глухих законів,
У запоршенні траві канав.

І душу б не тривожив нерозгадний
Початок кожен і магнет кінця.
Є Вічний День, могучий і незрадний,
І живить смертних блиск його вінця.

* * *

Як шатра бронзові, стоять каштани
І жовтиною липи підпливли.
Поблякло все: і радості і рани,
Все в прохолодні збилося вузли.

І дні змішалися в неясних сплетах,
І стопом бронзовим лежать роки.
Не розпізнати на старих монетах
Минулого зникаючі знаки.

І в улиць в'язь пірнувши, в неминучий
Свій уділ, ти чіткий почуєш стук:
З гілля каштанового плід бліскучий
Враз падає на безобличний брук.

Ти в руки візьмеш плід з чуттям туманним —
Дитя, що буде деревом рости.
... Тобі згадається: в житті оманнім
Колись, давно, дитинство мав і ти.

* * *

Минуле зноситься березою гінкою
І спогади тремтять, як листя надо мною.

Чи згадуєш і ти прогулянки над Бугом,
Як кожен камінь був безмовним нашим другом?
Там жде по-давньому на нас гранітний трон,
І діше ще ім'я твоє в розмові крон,
Що піднеслись над ним і просяться в блакить,
І ловлять леготи в свою гостинну сіть.
Чи чуєш лепети і рокоти потоків,
Що в них бринить луна прадавніх, райських років?

Як лист у промені, серця світились наші
І забували біль і горя чорні чаші,
І з гаєм, скелями, з полянами чуткими
Перекликалися, мов кришталеві рими...

Як сумно думати, що той полон солодкий
Душ наших був такий летючий і короткий!
Минулось! І чуття гірке в мені встає:
Як мало блага нам буття земне дає!
Мутний його бурун без цілі й правди рине,
І гідно ми живем лише скупі години.

АНАХОРЕТ

Як жах прожитих літ йому всю душу жалив,
Він келію міняв на біле сонце галяв:
Там, в серці кожного травневого куща —
Він знов — для нього теж іскрилася свіча.

І забувався біль, не мучило минуле,
І привиди нічні в непам'яті тонули...
Світ — не для радості, і щастя постає,
Як дружнє забуття зламає мук коп'є.

* * *

Шляхами битими не хочу я ходити
І правди у людей не буду я питати:
На роді людському лежить здавен несита
Рокованість і знак нерадісних заклять.

Безгрішні ангели і демони зловтішні
За нього борються — і хто у тій борні
Край добрих сил стоїть і прославляє вищне,
Тому діла людей немилі і трудні.

Діброви приязні і лагідні левади!
Шукач гармонії до вас поклав мости,
Бо ваші дорогі, божественні принади
Серцям і снам дають розкоші повноти.

Коли на галяві лежу я просто неба
В кущах зіноваті, в щасливій тишині
Шляхетних зел — чуття я маю, що не треба
Було людиною родитися мені.

ЛІТО

Н. Г.

Воно прийшло, щоб душі нам спасти —
І від землі не хоче відійти.

Цвіте, не одцвіте дитинний дрік
І душно пахне теплий медівник.

І буде пахнуть завтра і завжди —
І ароматом він зітре сліди

Того чуття, що має все кінець,
І що недовга уча для сердець...

Упосене щедротами небес,
Влилося літо в чар надземних мес.

У вічності причал воно найшло,
А час невтомний відложив весло...

В одінні світлім і з снопом в руках,
Як лілія білієш ти в лугах.

Ти, ніжна, в літі розточилася теж:
Повір — і ти, як літо, не минеш.

* * *

Ласкова мла вкриває тихий обрій:
Сліпучий диск на ньому відгорів —
І ліс замислений в покорі добрій
На барви бронзи, злота і цинобри
Смарагди шат своїх перемінив.

Любило серце, знало всі щедроти
І славило принадний свій полон;
Минуло літо, віс час дрімоти —
Воно вгорнулося у мідь і золото
І снить у листі ясноденний сон.

НАПИС НА СОНЯШНІМ ГОДИННИКУ

Лічу я тільки соняшні години.
Коли ж негода тінь похмуру кине
На землю, замикаюсь я в собі
І жду: доконче в синьому гербі
Небес прихильних мій володар стане.
Наземний гостю! Дні твої — прочани —
Нехай всякачно будуть в осяній
Святині радости! Коли ж прибій
Бушуючих скорбот схиляє плечі,
Коли нема заклять, немає втечі —
Не мучся, друже, що не можеш ти
Скарб часу даного тобі спасті;
Вір: сонце невидиме, таємниче
Для вічних радостей колись покличе.

СЛОВА

Буває день, коли вони приходять
легкі, доброзичливі і відкриті;
їх теплий трепет чуеш ти, щасливий,
і бачиш радісну готовість їх
багатства не тайти, а віддати
все на послуги задумам твоїм.

Але буває день, коли вони
на заклики твої нетерпеливі
приходять — неохочі, непокірні,
з погаслим зором, замкнені, скупі;
неначе раб євангельської притчі,
вони похмуро віддають талант,
і заплативши вимушенну дань,
у невдоволені глухім спішать
знов одійти в житло своє таємне.

І ще буває: при зусиллі творчім,
що прагне форм набути, не слова,
а тільки слів видіння близкавичні
проносяться в свідомості твоїй.

Видіння слів, що ще не народились,
і може, не народяться ніколи —
не закріпити їх і не згадати,
прийшли з незнаного, пішли в незнане.
Але яке тепло вони лишають
по благосних одвідинах своїх,
як світло у душі стає по них!

* * *

Є мислі, ароматні наче квіти,
І аромати є ментальні: дно
Ума, до них уважного, розкрити

Їм з ласки влади вищої дано —
І в прірвах чути голоси відзовні
Скорботам нашим. Істини зерно

Через подібність бачимо назовні:
Сестрою горам є височина
Шляхетних задумів, і однокровні

Є дальня мрія, мрійна далина,
І приголублена в однім просторі,
Лугів і почувань цвіте весна.

Так наводи і схожості прозорі
І відповідності поймають світ,
В інтимному сплітаючись узорі,

Взаємно посилаючи привіт. —
Ми, люди, живемо серед родини,
І небо, далеч, легіт, шепти віт

Говорять чуйному: Буття — єдине.

ОТЧИЗНІ

Твоїх надхненних красвидів мова
Поволі блідне на блідій межі
Моєї пам'яті. Без їх покрова
Тяжкі путі скитальної душі.

Шле ніч безсоння і порожню втому,
Не чую зову я твоїх доріг;
У млах, за вікнами чужого дому
Сивіє чужини скорботний сніг.

А за нічними і німими млями
Ти шепчеш, шепчеш предків заповіт
Безкровними, беззвукними устами:
Свій білий міт.

З ВІКНА

Зимова сіра мла оповиває далі,
І чути: за вікном вітрів холодний ріг.
Тяжать покірливо дахів горизонталі
Додолу; а на них — одноманітний сніг.

Короткою мені не видалась ніколи
Зима. Та як її переживу в краю,
Де літо не кладе всерадісні престоли
І мимо нього путь веде святу свою?

Всім народитися в своїй отчизні дано,
Та даром є одно: духово бути в ній.
Ізгой бреде в світи — і як сувора рана
Він, дар богів, болить на чужині чужкій.

* * *

Не сняться навіть давні верховини:
Там солодко новим обранцям плине
І нині час — але мое сьогодні
Провалля обступили і безодні.

Але я вірю в День Добра. До мене
Він найде стежку, владне слово скаже —
І вступить радість у буття надхненне,
Як сонце літнє в храмові вітражі.

ЛАДЯ МОГИЛЯНСЬКА

(1902-1938?)

МОРСЬКА КОЛИСКОВА

Люлі, лі-лю-лі,
Білі кораблі —
Щогли золоті,
Хлопці молоді —
Очі запальні,
Зоряні пісні,
Сині дні без меж,
Відблиски пожеж,
І нема землі —
Люлі, лі-лю-лі.

Люлі, лі-лю-лі,
Хмари чорні, злі
Сині блискавки,
Накази різкі,
Моря лють сліпа,
Дика боротьба,
Перемога хвиль.
І холодний біль.
Люлі, лі-лю-лі.

— Дивні твої колискові пісні.
Хто ж так співа над колискою?
Наче смієшся, а сльози рясні
Линуть і линуть прозорою низкою...

З вітром гуляє скрипучий пісок,
Стали тумани мурами...
Спить у колисці твій білий синок,
Солодко спить перед бурями... —

Люлі, лі-лю-лі,
Вмерли кораблі,
Дна пісок м'який,
Спати тут віки.
Трав підводних сон,
Голубий полон,
Вії золоті.
Чи й ти, молодий,
Дочекавсь землі?
Люлі, лі-лю-лі.

Море у сні мов дитина тепер,
Добре сонце над обрієм...
Навіть здається у морі смерть
Доброю-доброю...

КУПАЛЬСЬКІ ТРАВИ

Я не забуду, як ви співали,
Зелені трави, в Купайли день!
Було повітря у день Купайли
Все золоте від іх пісень.

Що ви робили цієї ночі?
Куди дивились, що ви — такі?
Яке це диво відбили очі,
Такі прекрасні, такі палкі? ...

А за рікою вже нас стрічало
Привітом місто у злоті бань...
Повстаньте, люди, у день Купайли,
Прокинься, місто, в піснях повстань!

МИКОЛА ЧИРСЬКИЙ

(1902-1942)

* * *

Іще один переходячий жаль,
Іще одне незначуче зневір'я,
Але стверділо серце як емаль,
А ця любов легка була як пір'я.

I Ваших віч привабливe сузір'я
Нехай тепер для інших креше сталь;
Я так закоханий в оце передвечір'я,
В осіннє небо, чисте як кришталь,

Що байдуже мені і зрада і печаль,
I свій залюблений в любові зір я
З-поза широкого плеча
Втоплю, мов гострого меча,
В цю далеч заткану в зелене надвечір'я.

НАТАЛІЯ ЛІВИЦЬКА-ХОЛОДНА

(1902-...)

ЗА ВОГНЕМ ШКАРЛЯТУ

Олені Телізі

Розлетілися сни і мрії,
Оддзвеніла весна, одійшла.
Зацвітають тепер новії
Квіти щастя і квіти зла.

Вже не травень ясний над нами,
Не жасмінів солодкий привіт,
Горобиними вже ночами
Тъмяне пахне нам липи цвіт.

Вже тріпочуть над нами крила
Миготливих, палких близкавиць.
О, не думай, що я безсила,
Що боюсь я промінних птиць.

Я підставлю під зливу лиця,
І піду крізь липневі вітри
Я тепер за вогнем шкарляту,
Як ходила колись на птицю,
Синю птицю дитячих мрій.

О, я знаю тепер багато:
Синю птицю повік не знайти.
Я тепер за вогнем шкарляту
Буду ніч в горобину йти.

Та коли у пітьмі незрячій
Зацвітає пурпуру цвіт;
Кожний раз я так гірко плачу
За блакиттю весняних літ.

ОКСАНА ЛЯТУРИНСЬКА

(1902- . . .)

* * *

Усе здається: квітнуть дні
Без берегів мої, блакитні,
І хтось співає щось мені,
Хтось рідний і привітний.

Схиляється він на плече,
Він обіймає, ніжить, пестить,
Він щось шепоче гаряче —
І все би слухати й не звестись.

Здається, очі лиш прикрий —
Ні, не ошуканство це мрій! —
Так близько хтось, хтось дорогий —
На досяг, очі лиш прикрий.

* * *

Потойбічний бережок,
Зелененький моріжок,
А з човенця рвучко:
— Подай, подай ручку! —

Не дов'ю ніяк вінка:
От бракус все в'юнка.
Десь цвіте пишніший,
Десь росте ясніше.

Потойбічний бережок.
Чисто зм'ятий моріжок.
Вниз понесла річка
Мого черевичка.

Не ввивать було в'юнка!
Не сідать на моріжка!
Дався, давсь до тями
Пошук бережками!

Якби сперш та не оце,
Не знадливе човенце,
Не хапалась рвучко
Подавати б ручку.

А чи був це стій як стій
Тільки черевичок мій?
Щось понесла річка
Й окрім черевичка.

Та інакше чом би, чом
Вслід махала б рукавом?
Та інакше де би
Хвиль вмовляла гребінь!
— Гребінчику-гребінце,

Не кидай но човенце,
Під квалливу хвилю
Дуже не нахилуй! —

* * *

Зуб, ратище, копито, пазур.
Тут муж ішов на силу вражу.
Сурмив тут мамут. Тут ведмідь
Печерний вів кошлатий слід.
Кружляв тут яструб в яснім небі,
А озером плив чорний лебідь.

* * *

Рівнинний степ, широкий степ,
Видовжується та росте,
Могили товпляться узгір'ям.
Як вимірять страшне безмір'я
Висот і сил, стремлінь, снаги?
Як не притиснуть остроги
Тяжкокопитному коневі?
І обрій дальній і рожевий
Наближується, рветься вшир.
Пне дужі груди богатир.

ІЗ ПОЕМИ »З ЛІТОПИСУ«

Дивіться: на руїнах міста
Зросла трава, залопотіло листя,
Неначе прапор перемоги.
О, ти звитяжило, життя!
Ти рвешся з кожного кута,
Тобі усі, усі дороги.

А скільки крові тут лилося,
Людей пожато, мов колосся!
Це місто, поле побойовищ,
Лежало стиха, мов кістяк.
Глядь, встав із мертвих неборак,
І трави каску глушать в рові.

А ці дерева — чорні руки,
Що піднялись було з розпуки,
Благаючи намарно ласки,
Вже зрубані. Іх не піткнеш.
І тільки в кірхе хтось зідхне,
І тільки в травах із-під каски.

Та ж так: життя сильніше смерти.
Де б то снаги його зачертити?
Навколо всюди многолюдно,
Пашіє паростя нове;
Усе живе, живе, живе,
А в тобі смерть. Хіба не чудно?

Надію — квітку серця — стято.
Вже не цвіте вона блаватом,
І вже нема чого чекати,
Як все чекав на щось було.
На руки ти схиляй чоло:
По що на світ родила мати?

Хтось стільки років златом лудив,
Бив гаряче і палко в груди,
І відгукалось серце дзвінко
І радісно: — Бу-бу! Бу-бу!
Живу, усім еством живу! —
І гнало кров у жилах гінко.

Десь правди страчено оселі,
І в цім світі — як в пустелі.
Тож начебто і не дивинка:
Нема ні правди, ні добра
Й свята надія — райдуг гра —
Розтала враз, немов сніжинка.

Але ж не так! Вона ще квітла.
Та ми самі згасили світла,
І темно стало так зокола.
От вже неначебто й кінець.
В душі — ясній світлиці — мрець.
Схилім востаннє низько чола!

ЮРІЙ ЯНОВСЬКИЙ

(1902–1955)

ПРИСВЯТА

Високо в небі соколи літали,
Далеко в море гості випливали,
І парус — парус — парус доганяв.
Надувши груди білі, йшли фрегати,
Над морем місяць уставав солдатом
І просторінь шляхів охороняв.

Веселий день любови кочової!
На палубі вино і брязкіт зброї!
І плюскіт хвиль, неначе крик коня.
Надувши груди білі, йшли фрегати,
Над морем місяць уставав солдатом
І просторінь шляхів охороняв.

Любовна міць на палубі рухливій,
На кораблі, що йде, мов білий привид,
Й зорю на щоглу, як ліхтар, підняв.
Надувши груди білі, йшли фрегати,
Над морем місяць уставав солдатом
І просторінь шляхів охороняв.

ЕПИГРАФИ З ПОВІСТИ »ЧОТИРИ ШАБЛІ«

1. пісня

Голос: Благословіть почати щирий труд,
Що відчинив би далину як двері.
Довірте недостойному перу
Достойне слово ставить на папері.

Багато в світі радости й принад,
Крайні багатих і зелених вічно,
На сонці спіє синій виноград,
І сине море майорить музично.

Чудесні дива ходять по морях
І манять нас і заклинають ніжно.
Та що нам їхній бунтівливий стяг,
Коли не стяг це нашої вітчизни!

Мине і молодість як золотінь,
Лиш вічний труд ніколи не загине,
Коли кладе отак покірний син
Країні милій — серця тепле віно.

На вітрі рухаються руки рей,
На обрії — омана заозерій...

Хор: Ми стаємо плечима до плечей,
І світ відчинено, як двері!

2. пісня

Голос: Підібрано до рей і збито паруси,
Чекає вся команда абордажу.
На марсі варта дивиться у синь
Зіперлись ліктями на снасті ляжі.

Над парусами — мак небесних карт,
Гойдає реї дивний бриз-бродяга.
Серед навах, мушкетів і бомбард
Перед веде гнучка толедська шпага.

Три шаблі, як сторожа трьох сторін,
І шпага, що замкне крицеве коло —
На всіх морях, на крилах бригантина,
Розносять перемогу суходолу.

Три шаблі не погнуться й не впадуть,
У серце враже буде шпаги замір,
Коли повстане раптом як редут
Ворожий бриг із моря перед нами.

Готуй гаки: лягає бриг у дрейф!
На абордаж, брати! Гори, корабле!

Хор: Ми стаємо плечима до плечей —
І на чотири боки шаблі!

3. пісня

Голос: Приходь іздалеку, одчай труби,
Великої військової тривоги!
Летіть, летіть весняної доби,
Земля і кінь, списи і корогови!

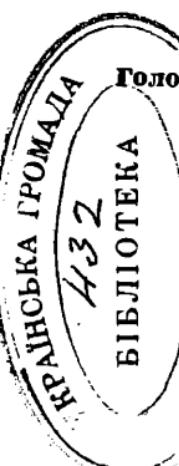
О вітре мандрів, весну розвівай,
Підкинь до неба пил полків кінноти!
Земля лежить — щасливий, теплий край,
І сколиваються її висоти.

Встає туманна путь і день оман,
Весна народжується під копитом.
У неймовірний синій Ханаан
Ідуть полки за Марченком забитим.

Червоний прapor батарей, бригад,
На рани їхні ляже як товариш,
І партизанський бойовий фрегат
Поставить марс і брам і бом-брам-парус.

Весна як струмінь з безвісти тече,
Як постріли біжать пісень повтори...

Хор: Ми стаємо плечима до плечей,
Як ост і норд, як вест і зюд на морі!

4. пісня

Голос: Бригади кінної сувора честь
Не може падати або згасати!
Життя тече, рушниця тре плече,
Перетомилися в боях солдати.

Далекий край — його таємний док —
Пливе мінливо і росте туманом.
В патронах порох до кінця замок,
Давно вперед не кличуть барабани.

Надія падає, як в море день,
Звірячий — до берестя кличе голос,
І хто бригаду кінну поведе,
Заплямлену — боротися на поле?

Покинь свою красуню, командир:
Між рогачами в тебе шабля, брате!
У бій бригаду кінну поведи,
У бій веди її, комбриг Галате!

Невже відважні голови поснули?
Хиліть своє життя до дна як мед!

Хор: Солдат на землю падає від кулі —
Його життя ішце летить вперед!

5. пісня

Голос: Щаслива путь, у далеч ідучи!
Топчіть її, оріть важку плянету.
Життя є рух, життя є числа чисел,
І люди в них — безодень силуюти.

Таємний час, мов ніч і мов кажан,
У темряві ховає чорні крила.
Загоїлось чимало славних ран,
Кривавих ран, що землю напоїли.

Над трупами солдат росте трава —
Незмінна доля і трави й солдата!
Погас огонь і жар колишніх ватр.
На бівуаках інші ляжуть спати.

Засіяно поля жорстоких війн.
Розвіялись по світі ветерани.
Народи йдуть. Часи летять без змін.
Забуті тіні із могил не встануть.

Кружляй же, земле, у крицевім колі,
Як літо і зима, добро і зло!

Хор: Горі з горою не зйтись ніколи,
А долі людські в'яжуться вузлом.

6. пісня

Голос: У пісні шабля татарву січе,
У думі — за дружину вірну править.
Бредуть, співають люди без очей,
Перебираючи струну і славу.

Лише про честь — сліпий речитатив,
Про вірність і хоробрість побратимів.
Розчісувачі грав старих часів,
Важких боїв — боями нелюдимі!

За тьмою — тьма, як доля кочова.
В обличчя — непрозорий вітер лине.
У темряві сідають спочивати.
У тьму ідуть, намацавши стежину!

Не повторяти, як бренить струна!
Який у неї урочистий голос!
Басок тривожно й грізно застогнав,
Альти пішли у вимріяне сольо.

Вперед! завжди вперед летіть, відважні!
Плечима до плечей ставайте, дружні!

Хор: Через моря, пустелі та міражі
Іде вона — достойна й мудра мужність.

7. пісня

Голос: Ми путь свою пройшли як гагаган,
Що з неба од зорі схилив орбіту.
У ніч, у млу, у біль, у дикий лан
Летіло непідковане копито!

Дихання моря пестило фрегат.
Широкий вітер з півдня шторм заводив.
Незнаних напрямків ішов пасат,
Пропорами вимахував без коду.

Незнаних напрямків ішов пасат!
Нечуваної сили і завзяття —
Стелився гул вогненних канонад.
Тремтіло сонце в небі як латаття.

Достойна і сміліва наша путь.
Бадьорі й переконані бійці ми.
Наш край в цвіту! Цвіте наш край в степу!
Живуть його простори несходимі!

На вітро рухаються руки рей,
На обрії — омана заозерій...

Хор: Ми стоїмо плечима до плечей,
І світ відчинено як двері!

РОМАНТИКА МОРЯ

I

Над морем летіла хмара,
І крапля упала в море...
О море, простий товариш!
Ой крапля, яка ти скора!

Засмаглі твої плечі,
Аж колють — твердії груди!
Кажу я — усе не до речі...
Люблю, та чи знаю, що буде?

Про що ти, краплино, мариш,
Коли пролітаєш над морем?
О море, простий товариш!
Ой серце, яке ти скоре!

ІІ

Не заздри рокам: вони як
ми проходять мимо, щоб ніколи
не вернутись.

Хлюпнуло море з розгону на мокре каміння,
піна осіла на беріг валочком білявим.

Соннєс сонце купалось, не тонучи в морі,
десь не вгасали веселого дня переливи.

Поруч лежали з тобою на теплім піскові;
з обрію нам випливав корабель біловерхий.
Знаєш? Згадала, що ми тоді говорили?
День перестроював лютню дзвінкую на вечір.

ГЕО ШКУРУПІЙ

(1903 — ?)

ПІСНЯ ЗАРИЗАНОГО КАПІТАНА

Відвага пригод
Нас у море жене,
Відвага пригод
Нас турбує, пече
Вогнем...
Крізь ніч і туман
Іде наш флагман,
Крізь ніч і туман.
Нема, нема нам спокою в шинках,
Парує кров на ножах.

Як вітер і море покличуть,
Цілуємо лезо навахи,
Лишаемо перса Кончіти,
Лишаемо п'яний підвал,
Підхоплює нас шквал.
Шугає вітер,
І стогне туман.
Ший не жаль,
Не жаль нам для рей...
У бій,
У бій
Іде наш флагман,

Е-гей!...
Вітер співає в щоглах,
Посвист у линвах застряг,
Хвилює, розпалює погляд
Чорний корсарський стяг.
Крізь ніч і туман
Іде наш флагман,
Крізь ніч і туман.
Кров'ю заллято палубу вщерть,
Борт продіравив таран,
Очима лякає смерть
Зарізаний капітан.
Жаль,
Жаль нам високих рей...
Е-гей!...

НАТАЛЯ ЗАБІЛА

(1903 — ...)

СОНЯШНИК

Подивися, всюди — під еіконцем,
На полях, в садках, біля воріт —
Повертає голову за сонцем
Ясножовтий соняшників цвіт.

Серцю любо бачити, як влітку
Серед хат у рідному селі
Розцвітає ця хороша квітка,
Це створіння нашої землі.

Поміж інших квітів нам недурно
Соняшник миліший над усіх —
Це тому, що він такий без журний
І яскравий, як веселий сміх.

І тому, що, мов на варті сторож,
Він стрункий стоїть за ворітами,
І як ми, всміхається бадьоро
І до сонця тягнеться, як ми.

M. ANTIOX

(1904 — 193?)

РІЗДВЯНА ЕЛЕГІЯ

Б'є за вікном копитом кінь. Туман
 Гойдається і лине в ніч різдвяну.
 Мороз синіє... і святий пеан
 Гудуть осніжені соборні бані.

Гуде Різдво: лунають колядки,
 В гудінні сяє вулик небозводу...
 Тобі привітний рух дівочої руки,
 А коням пити свіжу, зимну воду.

Ти як воціна — догориш, спливеш;
 Лишилтесь спокій і холодний розум,
 І будеш ти один собі без меж
 Вести рахунок сльотам і морозам.

І вийдеш ти під ялинковий спів,
 Ще раз поглянеш на зимові зорі:
 Незмінне сяйво зоряних огнів,
 Незмінне сяйво і свічок в собері.

БОНДАРІВНА

Ой, не вітер то гуде над дахом,
 Поринає в сиву далину —
 Зграя гайвороння, птах за птахом,
 Обминає Бондарівнину труну.

Ти лежи, лежи в труні сосновій,
Бондарівно, дівко молода;
Потемніла, помутніла з крові
У Дніпрі широкому уся вода.

Гей, на коні, і шаблі в долоні,
Тільки вітер шляхом заміта.
У небесній грозовій опоні
Проступила тінь вогненного хреста.

СЛОВО

Настали ночі темні і глибокі,
І в тиші вогкій туляться сади.
Спадають німо в течію води
І листя, і зірки мільйони років.

Куди у тьмі не йди, не чутно кроків,
В таємній тиші губляться сліди...
А десь над вами, села й городи,
Підводиться Господень зір стоокий.

Так ми життя хвилинне проживем,
Калейдоскоп одвічних наших тем
Розіб'ється об чорну тайну ночі.

Одно лишає нам хаос розлук:
В широкій ніжності відкриті очі
І Слово рождене з блаженних мук.

МИКОЛА БАЖАН

(1904 — ...)

НІЧНИЙ РЕЙС

Ю. Яновському

Підноситься зневажливо рука,
І щерблене перо, неначе шпага, гнеться,
І пада, зломлений, в покресленій чернетці
Рядок, мов щогла неструнка.
Та напина вітрила плавні строф,
Скрипить холодним тросом літер
Вітер
Вищуканих катастроф.

Шукання катастроф, і мандрів, і надхнень —
Утіха всіх утіх, розрада всіх розрад.
Хай спинається твій патетичний фрегат,
Фрегат патетичних пісень,
Що чує скрізь шторми, і ночі, і тьму,
Стенувшись од керми до носа,
Що судились йому,
Простяглися йому
Мужчі мандрівки матроса.

Рівні та прості,
Лягли на морях
Дороги матроські,
Як шрами од шпаг.
Тінь неспокійна й крилата

Корсарського злого фрегата
Морями облудними буде пливти,
Струмітиме хмурно повз чорні борти
Вітер одвертий солдата,
Вітер хоробрих людей,
Що кричить альбатросом між рей,
Тугий, як дуга арбалета,
Прямий, як удари стилета,
Шаршавий, як іржа
Корсарського ножа.

Рубай же ланцюги, зривайся із причалу,
Бо не в чорнильницях фрегат шукає шквалу,
Бо ти, як муж і войовник,
В часи смертельного авралу
І компасу і серцю
Метнутись не дасиш убік.

ПАПОРОТЬ

Мов карб старий — цей місяць-білозір,
Мов сни старі — ці хмари білопінні,
І бачу я: в незнаному третінні
Поганська ніч лягла на чорний бір.

Снується дим опівнічних офір.
Несуть жерці на слані рядна лінні
Німим богам свої дари уклінні:
Важучий мед і соковитий сир.

Поганська ніч — таємний час оман.
Пливе з озер мережаний туман,
І духмяніють папоротні трутні.

І виходжа на росяний майдан
Весільне коло молодих древлян,
Слов'янських зельних піль веснянки незабутні.

ДОРОГА

Ретельно тіні складено в штажети,
І над пустыщем степів,
Як хвіст скаженої комети —
Огонь рахманних вечорів.

Упали тіні гострі осторонь!
Чіткіш лягли риски гілок,
Перехилились в темну просторінь
Кущі здичавілих зірок.

Іду й дороги переламані,
Гнучись, плаzuють із-під ніг.
Так важко на жорстокім камені
Класть лінії твердих доріг.

Так важко на жорстокім камені
Шляхів вирізьблювати грань.
Невже і справді заважка мені
Дорога зустрічей і тиха путь прощань?

Дорого зустрічей і тиха путь прощань,
Людська дорого — просто стелься,
Відбивши на холодних рельсах
Огні ночей і дотики світань.

І кожному іти тобою,
Людська дорого меж і мір,
І тягнуться над головою
Сліди скривавлених сузір.

І знатиму, куди іти,
І терени, що проходитиму.
Людському захвату неситому
Невже не вистача мети?

Не всі серця дадуться хробаку,
Не всі шляхи у круг закуто,
І проросте зелена рута
На жовтому піску.

БОГДАН КРАВЦІВ

(1904 — ...)

КАЛИНА

Рясним вогнем в купальному багатті
Горіли коси русі й зорі віч —
І вабила снажна липнева ніч
В хрещатому барвінку зорювати.

Вона ж, ненатла щастям примхуватим,
Далеких, нових спрагнена облич,
Варила водно і любки й тирлич
І чаром чаравала сни багаті.

І він з'явився — воїн буревійний —
І сад стоптав їй, поламав калину,
Що золотом шовку хтіла заплести.

Зотліло літо й одгриміли війни —
І тче їй осінь пісню журавлину
Про юні дні й калинові мости.

* * *

З урочищ і гаїв, із рідного привілля —
В чужину ідучи — узяв я жменю зілля,
І горсточку пісень, і жмут цілющих слів.
В клунок дорожній вклав і чаром перевив
Любисток і чебрець, шалвію, трішки рути

Про вроки і дання, від пристріту й отрути...
А надто ще листків гіркого полину...
Та стерлося все те у сумішку одну —
І нині гірчавінь на серці безустану...
Зберіг окремо я лиш пучечку евшану,
Щоб, нюхавши його, колись, мої сини —
Знайшли додому шлях, далекий та ясний.

* * *

Служу Камені знов. Віршую в-одно й тільки,
І друзями мені Овідій, ніжний Рільке,
І Рильський, і Зеров. Олександрійський вірш
Переманив мене, вподобався найбільш,
Немов солодкий лад колядки чи гагілки.
І тільки інколи, мов тримт осінній гілки,
Біль серце заторкне: а що, як ці листи
Прийдеться знов мені розвіять, розмести
Із вітром, із чужим, по несвоєму полі!...
І не діждатися, не бачити ніколи
Признання любого, найкращої із слав,
Щоб співанку мою хтось за крисаню клав.

МИКОЛІ ЗЕРОВУ

І тугу й гострий біль, тривожних днів неспокій,
Розводив гоже ти в майстерності високій
Сонетів різьблених, станкіх олександрин;
Стояши, наче жрець — між варварів один,
При олтарі Камен, сатрапами проклятих.
І вирік захват твій, що долю поділяти
З Насоном-вигнанцем приречено й тобі:
Тож ти »нікчемних од« не вмів плести юрбі!
Тож навіть в'язнем вже, зневаг зазнавши й горя,
Закинутий у сніг, у вихор Біломоря,
Ти в тиші зморених тюремних вечорів
Гораціем ясним замерзле серце грів.

ГАЛЯ МАЗУРЕНКО

(1901- . . .)

НІЧ

(Ідилія)

Лісунець собі на грубці
Чистить ногітки.
У болоті лози куці
Заплели вінки.

Лісунець хала косиці
Місяця сріблясті,
В'є мохнатенькі копитці
Так, що може впасті.

А вода сумними зморшками
Кривить місяць ясний.
Промінь котиться горошками
Ta углибу гасне.

Тихі верби хилять стріхи
Аж до чорних вод.
Жаби стиха для потіхи
Водять хоровод.

СВГЕН ФОМІН

(1905-1942)

ЧЕРНЕЧА ГОРА

I

Хмарніє. Хвилі темносині
В мінливих відблисках зорі.
Шумливий дощ передосінній
Нас зустрічає на Дніпрі.

Уже й зорі давно не видно,
З очей зникає далина,
Лише з туману мила й рідна
Гора Чернеча вирина.

Зійшли в задумі... Коло неї
І хвилі тихше гомонять,
На ній троянди і лілеї
Багряним полум'ям горяТЬ.

І вітер стих, затих помалу
І дощ, що сіяв без кінця.
І життєдайне сонце встало
Над світлим образом співця.

ІІ

Навкруг живе: Дніпро і небеса,
Мінлива даль, лани широкополі,
І на горі — як радість і краса,
Твій вічний дуб, і клени, і тополі.

Ми тихо йшли, світ сяяв і бринів,
Так, ніби тут і не було могили...
Ти нас живий на цій горі зустрів,
І ми з тобою довго говорили.

СВЯТОСЛАВ ГОРДИНСЬКИЙ

(1906 — ...)

МОЄ МІСТО

В осінній млі така прозора мить
Минулих днів, розстріляних шрапнелем;
(Ще вчора бачив я його цілунків слід,
Додому ідучи повз мури цитаделі!).

Встаєш ти важко з мли квадратами будов,
Лише віки звели безжурно і високо
На куполи твоїх старих церков
Граційний ренесанс і пристрасне барокко.

Твій ринок, у рядах похмурих кам'яниць,
Де вікна підняли зчорнілих гзимсів брови,
Тривожно задививсь у темряву сторіч,
Заслуханий іще в останній зойк Підкови.

Зіп'явшиесь на щити ґранітні, коло брам,
Там ждуть уперто льви, насуплені і злючі,
Щоб кинутись до віч твоїм майбутнім дням,
Багряним дням, що прийдуть неминуче.

ЛИСТОПАД

Знов під ногами шарудять листки:
Вони, мов древнє золото багряне,
Нагадують душі забуті рани
І ржею зрад тавровані віки.

Що ж принесуть майбутнього роки?
Пройшли — і ще перейдуть гурагани,
Вже їм назустріч простягли каштани
Погрозливо безлисті п'ястуки.

Блаженні ті, що в мир ітишу вірять!
Вітає їх імлистє надвечір'я
У синяві будівель і дерев:

Та вмій відчути, як гряде нестримне,
І жди, аж, тинк обсипуючи, grimne
Об мури знов сердитий левій рев!

* * *

Дні і роки ринуть невгомонно,
Наче квітка, будеш ти рости:
Час надійде — і страшну долоню
На чолі своїм почуеш ти.

Серце може й не здригнеться навіть,
Встигне ж бо його налити вщерь
Днів злоба й роз'ятrena ненависть,
Над життя сильніша і над смерть...

Та приспати серця не научиш —
Вдарить час твій хиже: й не проси!
Все ж таки уста свої жагучі
Ти йому, коханцеві, даси.

І тоді, як далечінь багряна
Спалахне — грізного неба гнів —
Ти повстанеш, може — друга Жанна,
Юне серце змучених полків.

Стан стрункий і яснозорі очі,
Понад обрій вдивлені кудись,
Меч прип'ятий на бедрі дівочім,
Світлий стяг настромлений на спис:

Так побачать у поході лави
Віри знак і дівчину свою,
І війне над ними подих слави,
Подих слави -- крилами в бою...

Та не мрійні береги, не квіття
Припаде кінноті до підків,
В очі — чорний вітер лихоліття,
Крик і брязк розгурканих степів:

Завирує світ, життям закрутять
Вихорі, заблісне небосхил,
Знов запахне тъмяно кров і рута,
Мертвий чад руйни та могил:

Над страшною схилишся землею,
Пустарем лячнішим від пустинь,
Щоб її скривавлену лілею
На щиті підняті й понести.

* * *

Сліди старого покриває ржа.
Як довго час нещадний збереже їх?
В пилу повалені лежать
Минулих воєн звитяжні трофеї.

У далину задумано глядиш:
Минає день у синяві спокійній...

Пожди ще: будуть, як колись,
Бої, походи, божевільні війни;

Як і колись, уранці вийдеш ти:
Вози, намети, ржуть скажені коні,
Тобі ж, тривожному, іти
Стиснувши зброю у пружній долоні.

На пустарях, на скелях гір стрімких,
В тісних проваллях битись з ворогами
І пити воду із ріки,
Припавши ниць спрагненими устами.

Щодня походи. Упадати з ніг,
Та все вперед, від бою і до бою,
Лиш камені твердих доріг
В чужій землі лишати б за собою!

А по ночах, коли притихне бій,
І сплять бійці, розклавши чуйні ватри,
Ще вільно марити тобі,
Як і колись, про очі Клеопатри,

Про смаглість рук, про груди золоті,
Ворожих уст солодке пожадання.

Під зорями такі прості
Життя і смерть, ненависть і кохання.

* * *

Ти не лукавила зо мною...
(Т. Шевченко: Доля).

Шалену ведучи ігру,
Тебе все чую над собою,
І кола я не розірву
Своєю гнівною рукою.

Стою з розпаленим чолом
У зловорожості хуртовин,
І затискаєш ти вузлом
Свого немилосердя брови:

А я ж бездумливо тобі,
Зрадливій, часто довірявсь так —
І що ж! — пізнав лищ глуму біль
І рафіновані лукавства...

Яка несамовита гра!
Як серце кидається, злиться! —
Ні, ти не мати, не сестра,
Ні — ти розлючена вовчиця:

Ти не поступишся й на мент.
Тебе нічим не упросити,
Я вириваю кожен день
Із клів затиснутих, неситих, .

І в безрух віч твоїх пустих
Вдивляюсь марно; не збагну я —
Стойш передо мною ти,
Як нерозгадана статуя:

На тлі затягнутих завіс
Твоє мовчання леденіє,
І опускаеш все важкіш
Свої неублаганні вії.

З »КНИГИ СКИТАЛЬЦЯ«

Прокинулися всі ми окрадені,
Без рідних, дому. Горе нам, зрадженим,
Нам, обезброєним підступно
Воїнам Правди, жадібним волі!

Нас голос кликав. Ніч не жахала нас.
Аж мить прийшла та: в бурях узріли ми —
Вогонь священий Прометея
Згас, і серця огорнула темінь.

З віків забутих, у підсвідомості,
Виття озвалось. Душі зв'ялило нам
Гарчання хиже, вовкулаче:
Знову пустиня розкрила пащу.

На бій останній вийшли герої. Бив
Їх, непокірних, час, щоб скорити. Вже
Не повернулися з віправи —
Крик бойовий їх замовк у хузі.

Кругом руїна, дике пустарище...
Вбогі вигнанці, юрби ізгоїв ми.

Лишень ідея ще нам світить,
Віра ще кличе: не піддавайся!

В усе бо в світі, все найдорожчеє,
Могли навік ми гірко зневіритись —
У Правду, в Бога і в Людину,
Лиш в Україну ще віrim твердо.

В чужі країни, в землі безрадісні,
Її з собою винесем, зранену,
Богнисту мрію, що її ми
Кров'ю своєю споїли щедро.

* * *

Ти, що зориш із вишини,
Зроби неплідною цю землю,
Хай горблячись її сини
В ній порпаються надарено.

Поля їм попелом засип,
Плуги обламуй їм об камінь,
Хай родить ця земля не хліб,
А сухості з будяками.

Криниці висуши, нехай
Залле їх стухлим яdom сірки,
Полями спраглих їх ганяй,
Хай язики їм палить гіркість.

Хай дітям їхнім голод-жах
Щодня поблідлі губи лиже,
Хай розжене їх по світах
Страшна, як смерть, жадоба їжі,

Хай у голодній їх крові
Замре навіки сите й ніжне,
Хай діти їм зростуть нові,
Немилосердні і драпіжні;

Нехай чужі країни в їх
Серцях засяють, як багаття,
Хай стануть для сусідів всіх
Вони як пострах, як прокляття,

Щоб всі ненавиділи їх,
Але жахалися їх скрито,
І щоб ім'я їх, як батіг,
Свистало карою над світом!

ЛІРА І ЛУК

— Що вибереш? — спитав мене Аполльо, —
Ось ліра злотострунна, осьде лук;
навчу тебе найвищого мистецтва! —
І ліру злотострунну він узявши,
торкнувся струн. Ах, то були не струни,
а соняшне проміння! Забриніли
вони не звуками, а, мов би чудом
якимсь незглибним переліті в сяйво,
В просторі золотилися безмежжі.
Здавалось: сім гарячих смуг веселки
перепліталось барвами своїми —
могутньо, пишно, гордо, тріумфально —
і розкривало вічну тайну
живого світла. Так з тих струн промінних,
з первісності своеї, поставали
ті дивні звуки і плили простором...
Я чув себе піднятим вгору, вище
над гори, хмари, над самого себе;
заслуханий, я аж забув себе,
і цойно тихий голос Аполльона

збудив мене: — Що ж, володіти так
ти б не схотів над душами людськими? —
І ліру геть відклавши, лука взяв
і сіпнув тятиву: зігнувся лук
гадючим тілом і зміїним сиком
озвався, мов короткий свист меча,
що протинає вітер. Мить коротку
бринів він у страшній своїй натузі,
немов зідхаючи — все тихше, тихше,
аж звук розплівся зовсім, і настала
велика тиша вижидання, так,
неначе б серце й очі слідкували
за полетом стріли...

І мимовільно

рука моя до лука простяглася:
— Ах, дай мені ту ліру однострунну! —
сказав я Аполльонові, — і грати
навчи мене на ній! Нехай бриніння
тієї ліри звуком наймилішим
для друзів стане, а для ворогів
нехай шипить вона змією злою!
І стрілами погубними навчи
мене в серця влучати — всім, хто гіден
моєго гніву. Божеське мистецтво!
Я хочу вміти поражати гнівом
так, як колись ти посылати вмів
заразу й смерть на кораблі Атридів! —

ДОЛЯ

Надійде день такий: гранітна постать Долі
На шляху виросте нескінченім твоїм,
Торкне твоє чоло і присудом твердим
Затримає тебе в своїм жорстокім колі.

Далеко: синь, вогонь, і заграви, і дим,
Червоний рев стихій, безкрай жаги і волі,
Ta лиш свій зір жадний, в далі, на видноколі,
До возу запряжеш, у шику бойовім.

Коли почуєш ти, як, горду і нап'яту,
Скоряє міць твою кам'яностопе фатум,
Як Гектором падеш — душі останній крик
Пішли туди, де мчать шляхи тобі не дані,
Та де прогуркотять колись ще, вір! за грани
Комоні mrій твоїх, прип'яті до квадриг'.

АНДРІЙ МАЛИШКО

(1906-...)

ПРО ПЕРЕБЕНДЮ

Перебендя на весіллі грає,
Перебендю — хто його не знає?

Він підніме голову сіду:
Заспіва про вдовину біду:
— Одна нива давня, не поорана,
Кличе в гості із-під неба ворона,
Щоб сідав низенько за долиною,
Почорнів печаллю удовиною... —

Смутку, смутку, не вертай назад,
Квітне вечір, як зелений сад!

Перебендя на весіллі грає,
Перебендю — хто його не знає?

Посідаймо коло нього ми,
Де на струнипадають громи,
Ластівки на вилеті гарячому.
Весело старому і незрячому!

Бийте, струни, горе-не-біда,
Йди в танець, Яремо Галайда,
Йди в танець, Оксано із Вільшани,
Скільки в тебе, старче, тої шани!
Сядь на стіл і думу поведи,
Пролилися зорі, як меди.

Перебендя на весіллі грає,
Перебендю — хто його не знає?

Він живе сто літ серед полів,
Славить небо й хлопців-соколів.

ОЛЕНА ТЕЛІГА

(1907-1942)

ВЕЧІРНЯ ПІСНЯ

За вікнами день холоне,
У вікнах — перші вогні...
Замкни у моїх долонях
Ненависть свою і гнів!

Зложи на мої коліна
Каміння жорстоких днів,
І срібло свого полину
Мені поклади до ніг.

Щоб легке, розкуте серце
Співало, як вільний птах,
Щоб ти, найміцніший, сперся,
Спочив на моїх устах.

А я поцілунком теплим,
М'яким, мов дитячий сміх,
Згашу полум'яне пекло
В очах і думках твоїх.

Та завтра, коли простори
Проріже перша сурма —
В задимлений, чорний морок
Зберу я тебе сама.

Не візьмеш плачу з собою —
Я плакати буду пізніш!
Тобі ж подарую зброю:
Цілунок гострий як ніж.

Щоб мав ти в заліznім свисті —
Для крику і для мовчань —
Уста рішучі як вистріл,
Тверді як лезо меча.

СУЧАСНИКАМ

— Не треба слів! Хай буде тільки діло!
Його роби — спокійний і суворий,
Не плутай душу у горіння тіла,
Сховай свій біль. Зломи раптовий порив. —

Але для мене — у святім союзі:
Душа і тіло, щастя з гострим болем.
Мій біль бринить, зате коли сміюся —
То сміх мій рветься джерелом на волю!

Не лічу слів. Даю без міри ніжність.
А може, в цьому й є моя сміливість:
Палити серце — в хуртовині сніжній,
Купати душу у холодній зливі.

Вітрами й сонцем Бог мій шлях намітив,
Та там, де треба — я тверда й сувора.
О краю мій, моїх ясних привітів
Не діставав від мене жадний ворог.

* * *

Ніч була розбурхана і тьмяна.
Вітер грав і рвав напнуті струни.
Я пила самітно, аж до рана,
Темну розпач — найгіркіший трунок!

А над ранком, зором помертвілим
Розгорнувши спопелій морок —
Віднайшла я непоправний вилом
На землі, на небі і в просторах.

Та в душі, як день слабий і сірий,
Прокидалась втіха блідолиця,
Щоб навчать мене нової віри:
У житті нічому не молиться.

ЛИСТ

Л. Мосандзові

Ти б дивувався: дощ і пізня ніч,
А в мене світло і вікно наростіж.
І знов думки і серце у вогні,
І гостра туга — у невпиннім зрості.

Твоє життя — холодний, світлий став,
Без темних вирів і дзвінких прибоїв,
І як мені писати тобі листа
І бути в нім — правдивою собою?

Далеко десь горить твоя мета,
В тяжких туманах твій похмурий берег,
І поки — спокій, зимна самота
І сірих днів тобі покірний шерег.

А в мене дні — бунтують і кричатъ,
Підвладні власним, не чужим законам,
І тиснуть в серце вогнену печать,
І значать все — не сірим, а червоним.

Бувають дні — безжурні юнаки,
Вбігають швидко, в дикім перегоні,
Щоб цілий світ, близкучий і п'янкий,
Стягнути звідкись — у мої долоні.

На жовтій квітці декілька краплин —
Ясне вино на золотавім лезі,
І плине в серце найхмільніший плин:
Далекий шум незроджених поезій.

Буває час: палахкотять уста,
Тремтить душі дзвінке роздерте плесо,
Немов хтось кинув здалека листа
І кличе десь — без підпису й адреси...

Життя кружляє на вузькій межі
Нових поривів, таємничих кличів,
І видаються зайви і чужі
Давно знайомі речі і обличчя.

В осяйну ж мить, коли останком сил
День розливає недопите сонце,
Рудим конем летить за небосхил
Моя душа в червоній амазонці.

І вже тоді сама не розберу,
Чи то мій біль упав кривавим птахом,
Чи захід сонця заливає брук...
Для тебе ж захід — завжди тільки захід!

Чергують ночі — чорні і ясні —
Не від вогню чи темряви безодні,
Лише від близку спогадів і снів —
Усіх ударів і дарів Господніх.

І в павутинні перехресних барв
Я палко мрію до самого раня,
Щоб Бог зіслав мені найбільший дар:
Гарячу смерть — не зимне умирання.

Бо серед співу неспокійних днів,
Повз таємничі і вабливі двері,
Я йду на клич задимлених вогнів —
На наш похмурий і прекрасний берег.

Коли ж зійду на каменистий верх
Крізь темні води й полум'яні межі —
Нехай життя хитнеться й відпліве,
Мов корабель у заграві пожежі.

* * *

Махнуть рукою! Розіллять вино!
Хай крикне хтось, хай буде завірюха —
Ах, як я хочу віднайти вікно
У сірім мурі одностайніх рухів!

А в тім вікні нехай замерехтить
Чиєсь обличчя — вперте і сміливе,
Щоб знов життя — на довге чи на мить —
Розколихалось хвилю припливу,

Щоб погляд чийсь, мов трунок дорогий,
Переплеснувся найсвітлішим плином,
Де очі інших, очі ворогів,
Не домішали яду чи полину.

І в душній салі буде знов рости
Така дитинна й божевільна mrя:
Що задля мене хтось зуміє йти
Крізь всі зневаги — так, як я умію!

ВІРНІСТЬ

Від сонця свят і непогоди буднів,
Щоб не змінилися безцінні фарби,
В твою скарбницю я складаю скарби
Які дає мені — моє полуудне.

Скарбницю ту ти залишив без журно,
А я схovalа у глибокий спокій,
Де інших пристрастей рвучкі потоки
Її не змиють у годину бурну.

Приходять люди й золоті пориви
Дають за скарби, що господар кинув —
Та я не хочу за найвищу ціну
Віддати те, чим володіє Привид.

Так часом хтось у невимовній вірі,
Яку не вбити ні рокам, ні втомі —
Пильнує квіти у порожнім домі
І сум кімнат самітним кроком мірить.

Перед вікном — шумлять, шумлять тополі,
І захід сонця — мов кривава рана,
А на столі розкрита книжка Пана,
Що, може, не повернеться — ніколи.

ЛІТО

Топчуть ноги радісно і струнко
Сонні трави на вузькій межі.
В день такий — віддатись поцілункам!
В день такий цілим надхненням жити!

П'яним сонцем тіло налилося,
Тане й гнеться в ньому, мов свіча —
І тремтить схвильоване колосся,
Прихилившись до мого плеча.

В сотах мозку золотом прозорим
Мед думок розтоплених лежить,
А душа вклоняється просторам
І землі за світлу радість — жити!

І за те, що стільки уст палило
І тягло мене вогнем спокус,
І за те, що замінить не сила —
Ні на що — твоїх єдиних уст!

* * *

Гострі очі розкриті в морок,
Б'є годинник: чотири, п'ять...
Мое серце в гарячих зморах,
Я й сьогодні не можу спать.

Але завтра спокійно встану,
Так, як завжди, без жадних змін,
І в життя, як в безжурний танок,
Увійду до нічних годин.

Придущу свій невпинний спогад,
Буду радість давати й сміх;
Тільки тим дана перемога,
Хто й у болі сміяється зміг!

ПОДОРОЖНІЙ

Ти — тільки випадковий
подорожній,
На запашнім, заквітчанім
шляху.

Л. Могилянська

I

Відпочинеш і підеш знову.
Що ж, заходь до моєго дому,
Щоб вином моїм рубіновим
Затопити дорожню втому.

Гостре щастя раптовним блиском
Мою душу до dna пропалить:
Не чужий ти, а свій і близький,
Це ж на тебе я так чекала.

В день звичайний розквітне свято,
Мов бузок запашний у січні,
І кохання легке й крилате
Я запрагну змінить у вічність. —

Ти відходиш вже? Що ж, не плачу.
Не сумуй і ти, подорожній.
Хтось незнаний нам шлях призначив,
І покинутъ його не можна.

Біль зламаю, а слози витру.
В зимну ніч не твої дороги,
Тільки сміх мій весняним вітром
Буде бігти — тобі навздогін.

II

Доторяє, попеліє дивне щастя...
Зажурився день — замріяний і млисий,
А думки мої надхненні та квітчасті
Опадають вересневим жовтим листям...

Ось пішов собі звичайний подорожній.
Більш нічого. Навіть плакати не смію.
Тільки в душу безборонну і порожню
Сум летить непереможним чорним змієм.

Прийдуть люди — не чужі, не випадкові —
Буду жити і сміятися, як досі,
Хоч життя моє весняну, світлу повінь
Надпила у перший раз — холодна осінь.

III

Ах, чому це серце б'ється молотом,
А уста мої — розквітла китиця,
І чому це полум'ям і золотом
Кожна річ в моїй кімнаті світиться?

Ти вернувся, хоч тебе не кликала,
А разом — весна моя заблукана,
І згоряють у вогні великому
Всі закони, що були розлукою.

Знову осінь утікає злякано
Під травневою рясною зливою.
Перший раз сьогодні я заплакана;
Не сміюся, бо така щаслива я.

Залишайся! Щастя вип'ю келехом,
Однаково, чи своє, чи вкрадене.
Буде шлях тобі без мене скелистим,
А життя мое без тебе — зradoю.

СОНЯШНИЙ СПОГАД

Василеві К.

I

Мій чорний день хитнувся і розтанув,
Гарячим сонцем спалений згори.
Це знову ти, ніколи не коханий
І завжди близький, спогадом гориши.

Ось я вдихнула чудодійний розчин
Ясного сміху, променястих слів
І знов вернула на поля і площі
Своїх давно перейдених шляхів...

Де не було примар на виднокрузі,
Де на терезах вірної ваги
Так, як тепер, моїх непевних друзів
Не відтягали — певні вороги.

II

День липневий, жовто-червоний
І дзвінкий, мов веселій рій!
Чи ж не молодість наша дзвоном
Розліталась від наших мрій?

У воді швидкі перегони,
Відпочинок на межах піль.
Чи ж не молодість наша дзвоном
Ударяла у срібло хвиль?

І від сонця цілком бронзові,
Заблукавши в зелену тінь,
Ми звірялись собі в любові
До геройів і до богинь.

III

Де ж ти смієшся, думаєш і ходиш
З незмінним сяйвом в сонячних очах?
Мій любий хлопче, знов нагрілись води,
І спіє липень в теплих овочах!

П'ЯТНАДЦЯТА ОСІНЬ

Ростиславові Д.

Чи ця вечірня непрозора синь,
Далекий дим, чи вогник папіроси,
Чи черевики мокрі від роси —
Щось нагадало неповторну осінь. —

Похмурий ліс у вересневім сні
Зідхає тяжко. Мов вогнисті птиці,
Над ним літають зорі навісні,
А він галуззям хоче від хреститися.

Тріщить багаття. Полум'ям їдким
Заслало очі. Чи мене хтось кличе?
Не бачу. Раптом... де я? перед ким?
Чиє це в іскрах і вогні обличчя?

І хто ж це, хто, що у собі з'єднав ⚡
Всю мужність світу? І невже ж не злочин —
Таємну міць, хмільнішу від вина,
Мені війнути на уста і очі? —

І чула я: мої дитячі дні
Тікають швидко, як малі ягнятa,
Злітають вділ, ховаються на дні,
А я не хочу бігти й доганяті!

Немов рослина в сонячнім вікні,
Яка недавно вигнулась стрільчасто,
Я відчувала стрункість власних ніг
І гнучкість рук, що хочуть взяти щастя.

Незнана радість і незнаний сум,
Не розплеснувшись — колихнули повінь.
Не буря ще — її далекий шум,
Ще не любов — передчуття любови. —

Там, за лісами, неспокійно спить
В боях ранений, мій трагічний Київ,
Та біля мене не пише блакить —
Сліпуче сяйво — розхиляє вій.

Здавалось — все: і ліс і я сама,
І це багаття — в заграву злилося.
Ти мала димний і сосновий смак,
Моя п'ятнадцята прекрасна осінь!

БЕЗ НАЗВИ

Д. Д.

Не любов, не примха й не пригода —
Ще не всьому зватися дано!
Ще не завжди ж у глибоких водах
Відшукаєш непорушне дно.

І коли твоя душа воскресла
Знову мчиться у осяйну путь,
Не питай, чи є надхненні весла
Темний берег вміли відштовхнуть.

Не любов, не ніжність і не пристрасть,
Тільки серце — збуджений орел!
Пий же бризки свіжі та іскристі
Безіменних, радісних джерел!

1933-1939

Д. Д.

Наближається спогадів повінь...
В. Сосюра

Незнаний нам початок і кінець,
Не розуміємо таємну міру,
Коли життя сплітає у вінниць
В незнаній черзі — віру і зневіру.

На світливий день спадає чорна тінь
Зловіщих хмар, мов жалібний серпанок,
А зимну ніч, безсилу від тримтінь,
Бере в обійми полум'яний ранок.

Залізну силу, що не має меж,
Дихання Боже в слози перетопить
І скрутить бич безжалісних пожеж
З маленьких іскор, схованих у попіл.

Так кроки — нами зв'язані навік
У Божих меж — назавжди розминулись.
Без теплих слів, без дрогнення повік
Ми попрощались десь на розі вулиць.

Але, буває, крізь вогонь межі
Минули дні вертаються як спогад.
Ми завтра знов не будемо чужі,
Цей світливий дар приймаючи від Бога.

НАПЕРЕДОДНІ

Олегові ІІІ.

I

Коли приходиш ніжний і шумкий,
І дзвоном слів перетинаєш спокій,
Мені здається, весняних потоків
Пливуть бурхливі і ясні струмки.

Тоді вдаряють спінені думки
У таємництві непочатих років,
Куди пірве твої юнацькі кроки
Далекий шлях — тривожний і струмкий.

Так радісно тримать твої долоні
У цій кімнаті, де в низкім поклоні
Схилились айстри на овальний стіл,

Та все ж життя — це обрії далекі,
Це літаків непогамовний клекіт
І у руках скажений скоростріл.

II

Не раз кажу: змагайся і шукай!
Вдивляйся в очі пристрастей і зрешень!
І знаю я: в один затихлий вечір
До інших брам сягне твоя рука.

Щось захлисне, мов повінна ріка,
Мое лице і всі знайомі речі,
Бо щастя вихром упаде на плечі
Й закрутить дні, мов крила вітряка.

Та ледве прийде кликане і ждане,
Ти кинеш все, щоб на гучні майдани
Піти у слід за тисячами ніг...

І раптом пам'ять, мов надхненний майстер,
Вогнем змалює золотавість айстер,
Овальний стіл і мій веселий сміх.

* * *

Усе — лише не це! Не ці спокійні дні,
Де всі слова у барвах однакових,
Думки — мов нероздумухані вогні,
Бажання — в запорошених оковах.

Якогось вітру, сміху чи злоби!
Щоб рвались душі крізь іржаві грati,
Щоб крикнув хтось: — Ненавіть і люби —
І варто буде жити чи вмирати!

Не бійся днів заплутаних вузлом,
Ночей безсонних, очманілих ранків.
Хай ріже час лице — добром і злом!
Хай палить серце — найдрібніші ранки!

Ти в тінь не йди. Тривай в пекучій грі.
В сліпуче сяйво не лякайсь дивиться —
Лише по сцені гряне жданий грім,
І з хмар сковзне — багнетом — близказиця.

БЕЗСМЕРТНЕ

Упало світло ліхтарів
На день коняючий і тихий,
Та перед смертю він зустрів
Посмертні свічі — дивним сміхом.

І мабуть, кожен з нас відчув
Той сміх, непереможну силу,
Як перенесену свічу
За межі схилу.

І це тому я, мов у сні,
Пішла серединою вулиць
І очі зустрічні, ясні
Не глянули, а розчахнулись! ○

Та я минала всі вогні,
Мов світло не своєї брами,
Бо чула: ждане довгі дні
Вже йде з безсмертними дарами.

БЕЗПОВТОРНЕ СВЯТО

Гарячий день — і враз достигне жито,
І доп'яніють обважнілі грони.
Він ще незнаний, ще непережитий —
Єдиний день — моого життя корона.

I що це буде — зустріч, чин, екстаза?
Чи дотик смерти на одну хвилину?
Душа дозріє, сповниться відразу
Подвійним смаком — меду і полину.

А дивне серце — п'яне і завзяте —
Відчує певність, мов нехібну шпаду.
Мій день єдиний! Неповторне свято!
Найвищий шпиль — і початок до спаду!

ПОВОРОТ

Це буде так: в осінній день прозорий
Перейдемо ми на свої дороги.
Тяжке змагання наші душі зоре,
Щоб колосились зерна перемоги.

I те, що мрією було роками,
Все обернеться в дійсність і можливість —
Нам буде сонцем кожний кущ і камінь
У ці хвилини гострі і щасливі!

Подумати тільки: наші села й люди,
А завтра прийдемо — до свого міста!
Захоплять владно зголоднілі труди
Своє повітря — тепле та іскристе.

Та звідкись сум зловіщий вітер вишле,
Щоб кинуть серце у крижаний протяг:
Усе нове... I до старої вишні
Не вийде мати радісно напроти...

Душа з розбігу стане на сторожі,
Щоб обережно, але гостро стежить
Всі інші душі — зимні чи ворожі —
І всі глибокі поміж ними межі.

І часто серце запалає болем,
А щось гаряче аж за горло стисне,
Коли над рідним, тим же самим полем
Зависне інша, незнайома пісня.

Чекає все: і розпач і образа,
А рідний край нам буде — чужиною.
Не треба смутку! Зберемось відразу,
Щоб далі йти — дорогою одною.

Заметемо вогнем любови межі,
Перейдемо у брід бурхливі води,
Щоб взяти повно все, що нам належить,
І злитись знову зі своїм народом.

ВАСИЛЬ МИСИН

(1907-?)

МАТИ

Всиха садок. Щоліта, щозими
Гілки гниють іпадають сами
З покірним хрустом. Тішились під ними
Щороку діти іграми шумними,
В траві тонкий витоптували слід,
Зривали з віт сочисто-світлий плід
І щоки соком барвили. І мати
Про себе мислять:

— Тільки й погуляти,
Поки малі, а виростуть — коли? ... —

Взяли лопату, весело пішли
Гукнути дітей:

— Не час тепер сидіти,
Ідіть робить!

Та десь безпечно діти
Всі розбрелись, хто в місто, хто в село,
І не одне лопати не взяло.

І цілі дні, важку забувши втому,
Трудились мати в садові пустому,
Вагою літ пригнуті до землі.
А вітер десь народжувавсь у млі,
Вставав і віяв волею новою...
І так шумів пожовклою травою,

Що матері, крізь той веселий шум
Багато снілось тихих, ясних дум,
Своя зелена виділась могилка,
А тут садок, і в ньому кожна гілка
Звиса плодами... прошвами стежок
Несуться діти, ягоди з гілок
Із листям рвуть, роздражнені і хтиві,
І барвлять соком пальчики ліниві.

ТРАВИ

Оджаивають печальні, сірі —
Й безконечно буйна, жива
Над усім в голубім безмір'ї
Проростає трава.

Проростає насичена кров'ю,
Однотонно, забутньо шумить,
І під шум її хочеться знову
Хвилюватись і жити;

Дивитись, як б'є без краю
Голубий прибій в далину.
О степе, я серцем вітаю
Твою тищу смутну.

Бо крізь неї з горбів похилих
Бачу й чую сили нові,
Бо минуле твоє в могилах,
А майбутнє в траві.

ОЛЕКСА ВЛИЗЬКО

(1908-1934)

РЕЙС

Регочуть і свистять на палубі матроси
(Штормує у бакборт важкий зелений вал),
А берег золотий зникає у провал...
Команда: — Поворот! — Кріпiti троси! —

За хмарами пахтять багряні папіроси.
У сказі шестерень реве машини шал.
За вдарами у кіль мов бомба — інтервал...
На палубі свистять за працею матроси...

Вода, вода й вода, та хвилі океану...
У рубці — капітан скиливсь на карту рвану:
О, важко як у чорну пітьмуйти!

Як би не завести на скелю чи на камінь...
І карта, наче пух, кружляє під руками
Й обвалами вали гарпунять у борти.

* * *

Холодний штурм, холодна злоба,
Обвалами — холодний гул,
І моря лютого оздоба —
Летить дев'ятий карбункул —
Що вдарить в камінь — розгориться,
Мов п'янний геній трьох секунд,

Над скелями розпалить бунт
І враз ущухне, розлетиться
В ніщо, в ніщо. Отак і ти —
Поете мрійної мети.

* * *

З високих веж ми дивимось на світ —
Далекі зорі ловимо руками!...
Сміються веврики з блакитних віт
І квіти соняшні вкривають пелюстками...
І ми ростем! На клюмбах днів і літ
Ростем за хмар чудними пагонцями,
Поки печаль не стане древній міт
І, мов би дим, не щезне за віками!

* * *

... І я тоді ставав на перехресті,
Безсилий рвати злі кодоли пут —
В літературі, в інституті, в тресті
Тікав з кута я в ще глухіший кут.

Ставав спецом, попутником, і порох,
Що дав би полум'я, в мені сирів...
Тоді питалися: союзник я, чи ворог?
І знову вперто пхали в яму, в рів.

Тоді, байдужий і сухіший вобли,
Дививсь я тупо на плянети ґльоб;
Весь світ здавався за одну оглоблю,
Скеровану на мене прямо в лоб.

Мого термометра чимраз дрібніла скаля,
Мене з'їдав мовчання чортів гріх;
Вперед мене рогатки не пускали,
Назад мені вже не було доріг...

РОСТИСЛАВ СНДІК

(1908-...)

* * *

Наляг на мене згубливий неспокій,
Розлився кров'ю по обличчі стид,
На вид юрби біля кітлів широких
Наляг на мене згубливий неспокій.
О рабе, вів тебе лиш страх стоокий
Сюди — не гнів, гін мсти, неволі брид.
Наляг на мене згубливий неспокій,
Розлився кров'ю по обличчі стид.

* * *

Плебеєм кидає припадок;
Палає долею герой,
Що з кров'ю перейшла як спадок —
Плебеєм кидає припадок.
Веде бій з львом хмурний нашадок —
Буття подвижник та ізгой.
Плебеєм кидає припадок,
Палає долею герой.

* * *

З докірної вертаєш далі
Сріблистий сум приносиш в дань
І подаєш його в коралі —
З докірної вертаєш далі.

Маю тебе розмаєм в палі,
Дарую радість без вагань:
З докірної вертаю далі,
Сріблистий шум приношу в дань.

* * *

Як відійшла ти, щоб забути,
Твій вид полум'яний поблід,
Бо словом кинув я услід
І дав напитися отрути.

Ніч напинала тіло в скрути,
Стинав в обіймах серце лід;
Як відійшла ти, щоб забути,
Твій вид полум'яний поблід.
День допоміг у сміху збути
Погрозу й ти спивала мід
З уст юрб. Став рідним знов мій світ,
На дні ж мав келех смак цикути,
Як відійшла ти, щоб забути.

ВОЛОДИМИР ЯНІВ

(1908-...)

ЧЕРНЕЧА КЕЛІЯ

Йде в зелень диких вин монаха тінь без звуку,
Де плющ обняв кольони й пестить круглі луки.

А в сірій келії у сепії, в цинобрі
Воскреснуть предки й дії лицарів хоробрі.

І найде спокій забуття в іконописі
Чернець, що труд років без імені залишить.

Бо угорі ось очі образу ласкаві
За признання йому, за щастя і за славу.

І може, скромність ще колись його й заслуга
Сплине з ікони ласкою наджнень для других.

АРХІТЕКТ

Промовить нам мертвe каміння
І mrія людини живої
У вежах струнких і склепіннях

Весело-сміливою грою,
Що прийде знов, прийде Месія
Із доброю вістю благою.

І радісна, творча стихія
Замешкає в гордій фасаді,
І житиму в ясній надії,

Що труд мій не зникне, ні радість.

О. ОЛЬЖИЧ

(1908-1944)

РІНЬ

Де шлях у жовті врізується стіни,
І урвище над закрутом стремить;
Наш погляд неуважливий на мить
Затримує шорсткий прошарок ріни.

Вона суха і сіра. Але вії
Примкнеш перед камінням у піску —
І раптом чуеш силу вод рвучку
І різкість вітру, що над ними віяв.

* * *

Чорносиняви рінь гризучи,
Нарікає і стогне ріка.
Поруч мене — гнучка і струнка,
Як скельниця ося на плечі.

По узбоччі поритім від злив
Кілька хмурих ялиць поп'ялося.
Бистриною підскочив лосось,
Каменюку ведмідь покотив.

Все могутніща мова ріки
І щороку понуріші дні.
Та в печері, при вірнім огні —
Дві міцні і гарячі руки.

* * *

Скільки сонця ллеться на землю,
Як зідхає земля по зливі!
Від води обважніла зелень,
Від проміння — брунатне тіло.

У правиці бадьорий кремінь,
У долоні медові смокви.
Чи не ласка на чолі в мене,
Чи не щастям іскриться око?

Наше плем'я не є велике,
Та по шатрах доволі страви.
Лев пругастий, загнуті ікли,
Заховався в пожовклих травах.

* * *

Знаю добре: прийде день весняний,
І дуби в зелених стануть шатах,
І сміялись буде сонце в росах;
Прийде він, твій милий, довгожданий,
Той чужинець. Вибіжиш ти з хати,
Заблищать у тебе очі й кільця в косах.

Я стоятиму, спершись на дуба,
І задумано, уважно буду гратись
У руках стрілою кам'яною.
Ви зібралися. Ви йдете. І любо
Ти мені всміхнешся. Усміхатись
Буде гордо й він, йдучи з тобою.

Не збіжаться грізно в мене брови.
Я не крикну голосно і п'янко.
Не заквилить спущена тятива.
Я піду в ліси, в густі діброви.
Буду в горах я рожеві ранки
Зустрічати і весняні зливи.

* * *

Поля — облоги і бур'ян.
Все рідше й рідше плуг іх оре.
Молошний ранішній туман
Про щось заховане говоре.

Щороку меншають стада.
Страшні хати у тихім сконі.
Зате бо, кожному впада —
Дорожча зброя і комоні.

I часто стихне раптом сміх
У гурті між чоловіками,
I слово Південь з уст тонких
Зірветься і впаде як камінь.

* * *

Наш табор між чагарниками,
І синя — ління лісів.
Щитів і шкур гарячі плями,
Сліпучість сонця і списів.

Що день, що ніч, то менша віддаль.
Легкий похід без вороття!
Наш бог — маленький чорний ідол
В наметі нашого вождя.

Ось він виходить — серце львине —
На тіло бризнула роса.
Ніхто списа, як він, не кине
І не відіб'є так списа!

I над річки вогню і крові,
Над власне горло — дорогі
Нам очі тужно-ебенові
І руки юні і тугі.

ПОЛІНЕЗІЙЦІ

Сизим ранком збігайте, стрункі юнаки,
До човнів на лягунах завмерлих.
Хай зірвуться вони, як прудкі павуки,
Розсилаючи лапами перли.

В млосній тузі до моря розквітлого день
Нижче й нижче схилятися буде,
І на березі ревом військових пісень
Бородаті зустрінуть вас люде.

Солов'ями заб'ються тятіви тонкі
На бенкеті відваги та сили,
Щоб дівчата в квітках тут водили танки,
І від пестощів ночі п'яніли.

НІЧНИЙ НАПАД

Перекинувся у небі місяць.
Духи вже його третину з'їли.
Та доволі ще спливає світла,
Щоб пройти крізь нетрі занімлі.
А! вже чути дим безжурних огнищ,
Вже лунають співи очманілі!
В нас криві ножі, блискучі списи,
Білі знаки бойові на тілі.

Утікає скільки сили місяць,
Западає навскоси за мряку:
Догадались і товпляться нетрі,
Зазира гілляка за гілляку.
А! як нагло увірвуться співи,
Як заб'ється бубон з переляку!
В нас криві ножі, блискучі списи,
Бойові по тілі білі знаки.

КУПЕЦЬ

І блиснули на сонці ножі,
І метнулись червоні обличчя;
І упав на пісок, і лежить,
І байдужий, помстити не кличе.

Золота-золота борода
Підпливає рожевою кров'ю.
Двадцять літ — незабутні літа! —
Жив він сам небезпечною грою.

Сине — небо, і синя — ріка.
І удари по ній — кришталеві.
Поплили. І в дібровах стиха,
Як затихнуть чутки по купцеві.

* * *

Л. Мосенджові

Поважна мова врочистих вітрин,
Уривчасто скупі її аннали.
— Ми жали хліб. Ми вигадали млін.
Ми знали мідь. Ми завжди воювали.

— Мене забито в чесному бою,
Поховано дбайливою сім'єю. —
Як не стояти так, як я стою,
В просторій залі мудрого музею?

Так виразно ввижається мені
Палючими безсонними ночами:
Я жив колись в простому курені
Над озером з ясними берегами.

АНТРОПОЛОГІЯ

Ст. С.

Також наука... Зжалься, Божа Мати!
Рахуй та міряй, міряй та терпи!
Бери, принось з кладовищ черепи,
Щоб їх якимсь насінням наповняти.

Зате по праці — що за насолода,
Ступаючи в довірливій юрбі,
З'ясовувати недбайливо собі
Походження прохожого народа!

Або діждавшись слушного момента,
Перед свічадом, з острахом в очах,
Просліджувати прадідівський шлях
По двох, а то і більше, континентах...

ПРОРОК

Не сняться літа дитинні,
не маряться дні юнацькі.
Дівчата з горбів зелених
давно не сходять до танцю.

Давно не збирають смокви,
не душать важкі виногrona.
Річки течуть не водою —
камінням сухим і чорним.

О очі мої гарячі,
уста мої сірі, спраглі,
що бачите тільки Сонце,
щоб тільки кричати Правду!

Щоб жовкли жіночі лица,
щоб важчали їх убори,
щоб вогкі і плідні лона
були, як смокви порожні.

Щоб кидали щит і панцер,
з плечей обривали шати,
з одним нееблаганим лезом
мужі допадали коней.

На грудях зводите руки,
бороните душу вашу —
не ждіть ніхто милосердя —
я камінь з Божої праці.

ГІГАНТОМАХІЯ

Коротке слово, дике і туге,
Звіринні крижі, троєскутні груди...
Ні, тільки гір громовий апогей,
Морські припливи і підземні гуди.

Вона їх родить, тяжко вагітна
Камінням хмар і водами річними.
Ось корчаться — не втримає вона —
Здригається, як небо понад ними.

І залягають землю пліч-о-пліч,
Небесну баню, хвилі океана.
Дощі і зливи зимні день і ніч
І буревії зрання і дорана.

Блискучий мечу, рівний і прямий,
Сліпуча думко, наче лезо, гостра.
Ти розітнеш напруженість пітьми,
Заплетений раменами цей простір.

* * *

*Tertia post illam successit aënea proles.
Ovid, metam. lib. I, 125.*

Був же вік золотий, свіжі, проткані сонцем діброви,
Мед приручених бджіл, золотовість сп'янілого тіла,
Янтареві зіниці серни, що не бачили крові,
І на вітах восковість плодів соковитих і спілих.

Та приходить вік срібний, вік простий і ясно-тверезий.
В нього рівно всього, горя й радости, праці й забави.
Віку мудро-буденний! Але похитнулись терези,
Його срібні жита вже у копах стоять попілавих.

Кров у наших криницях. Реве здичавіла худоба.
Новонароджені діти спинаються хижо на ноги.
І нелюдська жага нападає мужів, як хороба,
І жінки безсorumні, немов од напою міцного.

А земля — не земля, тільки цегла руда і рапава.
І гуркочуть шляхи, стугонять і гуркочуть курні ці,
Коли плинуть по них, пропливають бундючно, як пави,
Куті щирою міddю, важкі бойові колісниці.

Коло мертвих джерел, по зів'ялих скелистих вертепах
Не мавки полохливі — гніздяться огненні дракони.
Пнуться стіни твердинь на горбах серед голого степу,
На хребтах, неприкрашенні, пнуться камінням червоним.

Віку бронзи, це ти, це твоє ненасичене сонце
Нерухомо повисло, мутне, над сухими борами
І бринить, і гуде, і гуде... І здається, що сон це,
І здається, що Захід — це паща нелюдської брами.

Там випраглість пустель, плеси лави ліниво-кипучі,
Але надяť ненатло майбутнього люті ворота.
Загрузати в пісках, обриватись з камінням із кручи
І поволі тонули в потворних іржавих болотах.

І співати про зміїв і львів, і горіння одваги,
Про нечуваний скарб у почварній печері укритий,
І збираючись в грізні, жорстокі і хижі ватаги,
Брати приступом замки чи їх до кінця боронити.

Проливаючи кров, у грабунках і гвалтах без ліку,
У змаганні із світом, у бої з самими собою,
Дано нам відріznити зло й добре, мале і велике,
І прославити вірність, невинність і жертву героя.

Щоб, коли небеса вкриє сталъ воронена, бліскуча,
Сталь нової доби, що завершує коло одвічне,
Холод віку заліза мав взори нестерпно-пекучі,
Взори того, що красне, і того, що світло-величне.

Є незмінна земля, і усе на ній зміна невпинна.
Золоте — на світанні, за дні вітряного — срібляне,
Мідь розтоплена — озеро те ж в надвечірніх годинах,
І застигле залізо — вночі, у холодних туманах.

Міцно куте з металів ще путо ніхто не роздер це.
Дня і місяця й року чотири пори, а на глобі —
В дужих карбах людське неспокійне і жадібне серце.
І для нього судився довічний почвірний колобіг.

ЗМІЙ

Цілу ніч верзлися сни недобрії,
Рідний замок в мариві заграв.
Цілу ніч, страшний такий, на обрії
Срібний місяць пущами блукав.

А над ранок вітер квилить мевою,
Гостра скеля стогне, як струна.
Припада голубкою рожевою
Королівна зимна до вікна.

Не вступлюсь! Туди, на бій розпучливий,
Безголовим впасти під коня!
Сім голів я маю недокучливий,
Та єдине серце маю я.

СОННА ВЕНУС

В широкій рамі, простій і новій,
Важкій, як стелі, вікна і портали,
Вона лежить на радісній траві,
І руки зо-сну між квітками опали.

П'янка сопілка фавна, що вона
З гущавини метеликами лине;
Співають дзвінко соняшного дня
Птахи і листя, вітер і хмарини;

Та непритомне тіло золоте
Такий незбагнений ховає холод,
Що й почування, що в тобі росте,
Не будеш здатний ти назвать ніколи.

* * *

Пройшли пурпурні фінікійські дні,
Замкнувши цикль, і знову так потрохи
Згризає час суворо-мовчазні
Граніти легендарної епохи.

О, неба сірість, оліво води,
В густих туманах обважнілі віти.
Страшна вагітність, що несе плоди,
Які аж правнукам узріти.

І ці стрункі, сухі чоловіки,
В їх простоті ясній, давноминулій.
Чи ви пізнаєте, вгадаєте, який
З-посеред них є Сервій Туллій?

ЛЮКРЕЦІЯ

Давно ріка вернула в береги.
Давно нора засипалася в кручі,
І місто мовчки зводить навколо
Вали із частоколами колючі.

Та ще лежить над плямами полян,
Над краєм, що не розгортав ще крила,
Важкий і нерозгаданий туман,
Мов мармуру незайманого брила.

О мряко неповторної доби,
Дими з-під стріх, що стеляться так низько,
Жінки, що тчуть при огнищах собі,
Чоловіки в дощах на пасовиськах...

Що зверне їх до мутної ріки
Від їх отар, від сивої худоби?
Етруски, умбри, хижі гірняки...
Щоб гори перейшли вони і доби.

І ось твоя ясна і щедра кров
На твердь і міць Латинового дуба.
І креще шлях ударами підков
Рідня царева, зайшла і нелюба.

Проста чесного юної землі...
Що Брутові і Цезару дастъ сили,
Щоб полонили море кораблі
І легіони сушу полонили.

МОЛИТВА

Ігумен встав. Брати домінікани
Двома рядами вийшли з-за столів,
І серце храма — пройняли органи,
І морок сам зайнявсь і задзвенів.

Ось брат один. Страховище іконам,
Руде волосся і ведмежий стан.
Він був би десь розбійницьким бароном,
На смерть своїх би катував селян.

Велика міць твоя, Ісусе Христе,
Коли й цього до Тебе привела!
Він молиться. І ніжно-променисте
Щось світиться з-під дикого чола.

ДАНИЛО

Гроза спивала вологість грозову,
Розвиті кучерявились луги.
Князь наказав збирати рать. І знову
Ясольда припадала до ноги.

Не борті повні золотого меду,
Не чорні шкури оксамитних кун,
Не чеське срібло — сяйвом попереду
Огненна слава йде Войовнику.

До дна Каялу виллято далеку,
Та Див вже знову у верхах дерев.
І вітрячи незнану небезпеку,
Навколо грізно кидається Лев.

Р. Б. I668

Достигло літо, налилося жито.
І звідусіль чужі ідуть женці.
Живе ще Мати! Шабля у руці!
І спіле жито копитами збито.

Встають і сунуть — сіра сарана —
Мов від посухи вигора отчизна.
Це ти здобута мстишся, Смоленщизно,
І гетьман жар із розумом една.

І ще раз мовить хиже і охоче
Крива, козацьких вартівниця прав.
Не віrimo u осінь! Розірвав
Навпіл її саму перун пророчий.

ПІДЗАМЧЯ

Притулене тут під горою —
Спокійне Підзамчя усе.
Лиш вітер стрімкою рікою
І хмари і зорі несе.

В хатках порушаються люди,
Ткачі, кузніри, ковалі,
Шукаючи щастя чи злуди,
Ічується запах землі.

Ні хмарам, ні зорям не вузько,
Сповняючи вічний закон.
І вишні набряклі галузки
Вночі стукають до вікон.

ГОЛЛЯНДСЬКИЙ ОБРАЗ

Я змела важкі дубові лави
І до хліву чистого пішла.
Ремигають, добрі і ласкаві,
І мені не хочеться тепла.

Обніма мене червоне світло
Ліхтаря в соломі на землі.
В'ється в вікна вогкий літній вітер,
І далеко в морі кораблі.

Він прийде у плаці зі шкіри,
Із лицем пошматаним огнем,
Привезе коріння й вин без міри,
І велике серце кам'яне.

ПОРЦЕЛЯНА

До дзвінкого водограю,
З шумом з балю в голові,
Я вбігаю по терасах
По розписаній жорстві.

Пруг оранжового світла
На каміння ліг і щез;
Наче хвиля, що розквітла,
Білосніжний польонез.

І із рук байдужих квітку
Я кидаю в глибину,
Із Нормандії згадавши
Молодого старшину.

У похмурому Дюнкерку
Він сідає до стола
І мережану хустину
З рукава переклада.

ДИЛІЖАНС

Стук дверцят від грубої руки,
По грудках замерзлих дзвін обіддя,
І пучки розв'язують стрічки
Під м'яким, златавим підборіддям.

І таким чимсь повні — чуеш ти —
Раптом груди, горло і повіки,
Що готовий взяти та й піти,
І ніколи не вернуть, повіки.

* * *

Вечір. Я дивлюсь на сині скелі.
Злотне небо сперлося на скелі.
Ззаду плещуть огнища веселі.
Вколо ватер друзі, теж веселі.

Гей, чужі нездолані долини!
В'ється дим і плине в бік долини.
Так назавтра й ми туди поплінем.
Як ріка нестримана, поплінем.

АКВАРІЮМ

М. А.

На хмурих сходах зупинись на мить
Заглянути у казку баговинну.
Он промінь впав з-посеред верховіть
І засвітив його шматком бурштину.

На листя ти задивишся бліде,
На черепашку равлика прозору,
І в цю хвилину дівчина пройде
З школлярським ранцем сходами нагору.

І ти вже знаєш: проминуть роки,
А ти ховатимеш, немов коштовність,
Води бурштин і одягу кратки,
Однаково прекрасну невимовність.

* * *

Миливий друге, як тяжко зносив я
Той абсурд, що й тобі ось несу:
Ні за що, ні про що полюбив я,
А одну полюбив за красу.

Але ось що найгірше скажу я
— Приключиться таке казнащо! —
Що покинув, котру за красу, я
Для тієї, котру ні за що.

* * *

Маленька кузка, кола на воді,
Невинно-чиста усмішка дитини...
Які тонкі і ніжно-невловимі
Акорди в грудях родяться тоді!

Але як струни стануть рокотати,
Як арфа вся — сліпучість блискавиць,
У кого ж не віділле кров від лиць,
Хто ж не забуде, що у нього мати,

I все, що може дати пара віч
Під милими тремтячими бровами?
Екстаза віз жене у млу сторіч,
I ми його хапаємось без тями.

МЕЖА

По рівній грані двох світів ідеш,
Що, наче скло, невидима і гостра.
І тягне, рве глибинами безмеж
Одкрите серце ненаситний простір.

Ступи ліворуч: легкий буде спад,
Повільні луки, мляві серпентини.
Від інтелекту через хліб назад
До жаху і безсилости клітини.

А вправо ступиш — прірва і провал,
І знову сплеск. І в клекотінні виру —
Лише твій шал щитом проти навал.
Одвага ж, коли ти запрагнув. Вира.

* * *

Воно дощем спадає золотим
Тобі на серце — і життя щоденне
Здається святом, палацем — твій дім,
І кожне діло є благословенне.

І враз не стане. Курява дорог
Встає до сонця, і чорніс лик твій...

Земля широка. Мудрий в небі Бог.
І серце людське — мужнє і велике.

* * *

Б'є три години на міській вежі...
Вказівка зачерпнула повне коло.
Година вмерла. Але ти скажи:
Не проклену кінцевости ніколи.

Погасне день, і спопеліс ніч,
І охолоне повногруде літо.
Ти ж не бентежся, не затулюй віч,
Дивися прямо, гордо і відкрито.

Хіба це зло, що умирає любов,
Що юність кличе старість і скорботу?
Так радісно не знати слова »знов« —
Усе вперед, вперед без повороту.

Лише тобою, мудрою, дано
Цьому життю пінитись і іскриться,
Кінцевосте, незрівняне вино.
Б'є три години. Проясніть же лиця.

* * *

Давнім трунком, терпкістю Каяли —
Ці і кров і смерть.
Небо — княжі київські емалі.
Небо знову — твердь.

Знов не вгору несміливим зором —
В безкраї степів.
Жити повно, широко і скоро
І урватъ, як спів.

Як колись, горіти і п'яніти,
Шоломом п'ючи,
І життя наопашку носити
На однім плечі.

* * *

Ясне мерехтіння кіна,
Птах, що зринає вгору.
Ти вічна й одна. Людина,
Дитя землі і простору...

Крізь мряку, що чола вкрила,
Крізь гори легкі паперу
Дух радісні пружить крила,
Випростує горді пера.

I як у віках вкритих пилом,
Стають до старого двобою
Твое уродливе тіло,
Твоя незборена воля.

Мотори гудуть над землею,
Наосліп смертельні окови.
Ta буде завжди твоєю
Безсмертна мить постанови.

Змагання пориву і страху
Не вмре у століттях далеких,
Щоб плакала Андромаха
I вже вирушав Гектор.

* * *

Дванадцять літ кривавилась земля
I зіпеніла, ствердла на каміння.
I застелило спалені поля
Непокориме покоління.

До перс закляклих, просячи тепла,
Тулили марно немовлята лиця.
Зате їм чорне лоно віддала
Доба жорстока як вовчиця.

Тепер же дні холодні і вітри,
Кудлаті хмари, каламутні ріки.
Але ростуть у присмерку нори
Брати суворі і великі.

* * *

А гострозоре, мужнє покоління
Уже росте на молодій землі.

П. Филипович

Воно зросло з шукання і розпуки,
Безжурно-мужнє, повне буйних сил,
Закохане в свої тугії луки
І в бронзу власних мускулястих тіл.

Так солодко в передчуванні бою,
Не знаючи вагання і квилінъ,
Покірну землю чути під ногою
І пити зором синю далечінь.

* * *

Все бурхливіші крила негоди,
І тривожніший все я, ждучи:
Вік героїв величний надходить,
І щоночі на небі мечі.

І щоночі за обрієм чорним
Стогнуть кроки — залізо і мідь.
Смертоносні! тверді! необорні!
Дорогі до безтями! прийдіть!

* * *

Краса, розмріяна краса,
Вже не одягне цю країну.
Хіба як перше — небеса?
Так само родяться і гинуть?

Уже не звабити руки
Маленьким щастям чи жагою.
Уста — обвітрені, різкі,
Зазнали дужчого напою.

Для них проторюючи путь,
Чи дух не вищу радість випив?
Вони ж ідуть, вони ідуть,
> Чиї серця — як смолоскипи!

* * *

Долинипадають і туляться до ніг,
Звивають завої відсахуючись гори.
Наш пружний крок тверда земля доріг
Стріває стогоном покори.

Чи не підіб'єм, не зірвемо ми
І обрій цей і хмари ці рожеві?
І вогкий вітер дужими грудьми
Співає на моїм мечеві.

* * *

Нащо слова? Ми дію несемо.
Ніщо мистецтво і мана теорій.
Та ж нам дано знайти життя само
В красі неповторимій і суворій.

Що вибереш, чи образ бездоганний,
А чи праобраз для усіх один?
Міцніша віра і дзвінкіший чин
За словоблудіє і за тимпани.

Ось сходить, виростає, розквіта
Благословеніє не форми, суті.
Одвага. Непохитність. Чистота.
Милуйтесь! беріть! і будьте, будьте!...

Колись нащадкам стане час наш — »час
Понурих воєн, варварських звичаїв« —
Цей час ласкавий, що так щедро нас
Чеснотами одвічними вінчає.

* * *

Господь багатий нас благословив
Дарами, що нікому не відняти:
Любов і творчість, туга і порив,
Відвага і вогонь самопосвяти!

Солодких грон і променистих вин
Доволі на столах його веселих.
Іди ж сміливо і бери один,
Твоєму серцю найхмільніший келех.

* * *

Дні зводяться і падають за кін,
У тихе плесо синьки і цинобри.
Перетинає обриси країн
Невидимий і найгостріший обрій.

Лягли на перса зимної землі
Шляхи асфальтові, ясні і прості.
І невідкличні прagnення твої,
Як сонце у холодній високості.

Дні, що прийдуть, дні, що ідуть лунки
Розкритим небом, згубою експльозій,
На них долона зрілої руки,
Що ствердла й захолола на морозі.

* * *

Ми вийдем жорстоке зустріти,
Заховане вранковій млі,
І стануть не луки, не квіти —
Каміння саме на землі.

І будуть: не сонце, не обрій,
А сірість похмурого дня
(На сірім ґраніті хоробрі
Різьблять своє мужнє ім'я).

Шляхи — велетенські гадюки...
Невгнутий, розмірений крок...
Діла і змагання сторукі,
І смерть, як найвищий вінок.

РЕВОЛЮЦІЯ

Сховалось равликом місто.
Січе його дощ, січе.
В під'їздах будов — тісно,
Набої через плече.

Забиті. Числить? Ледве.
З-під мурів — повів гниття.
Життя, що таке щедре —
Багате таке життя.

Хто дихав хоч день так вільно,
До смерти хмільний украй.
Ти збурилось пінно-пінно
І — вилилось через край.

ВІЗІЯ

Вітри од краю до краю,
Од рана до рана дмуть.
Дерева, дахи зривають,
Пісок і тріски несуть.

На подвір'ях клунки, попони.
— І не в безвісті шлях цей? —
Широкогрудих коней
Із стайні ведуть бігцем.

На ганку ще раз мати,
А ти вже доп'яв стремен.
Хлопчак, що його не взято,
Ховаеться під брезент.

І рветься, рветься фіртка
Квітника із слідами чобіт.
Обози — обози тільки.
На Захід ідуть, на Схід.

* * *

Глухо храми упали у порох розбитих палат,
Жовті стіни фортець по узгір'ях; згинаючись вдвоє,
Люди бігли у поле, і брата розтоптував брат,
Сірі, мертві обличчя, що котятъся важко юрбою.

Ми стояли й дивились, і згірдно кривились уста
В очі чорно розкриті: тікасте, викидьки міста,
Виноградарі грубі, купці, що ваш дотеп потах,
Полководці і консули з душами канцеляриста.

В небі рвалися хмари — важка, каламутна ріка;
Вітер з Півдня напнув почорнілі і голі дерева,
І усі ми почули, як Божа огненна рука
Нам на чолах спочила і стягах з подобою лева.

ПІХОТИНЕЦЬ

Душа відділилась від тіла
Ще там, на майдані міськім.
Брошиста така, білокрила,
Літає і в'ється над ним.

А тіло, струнке і спокійне,
Ступає в холодних рядах.
Довіку його не обійме
Ні сумнівів, ні згадка, ні страх.

І радісно духу дивиться,
Як тіло тяга кулемет,
Стискає гарячу рушницю
І вперто повзе наперед.

РОБІТНЯ

День — прямокутник матового скла,
Велика грудка кинутого снігу.
На ясність дум. На маєстат чола.
На стіл просторий і розкриту книгу.

Просте каміння — як прості слова —
Відбите листя — шелести і шуми —
Воно звучить, мов мушля, що хова
Ще музичну глибинної задуми.

Чим заступити ці легкі рядки,
Прозору радість творчого спокою,
Речевість і упевненість руки?
Та вийдеш ти з затишного покою

І десь на розі, десь, де ми берем
До рук газету, в поспісі зім'яту,
Тебе розітне лезами сурем
Невблагана екстаза атентату.

ГОРОДОК 1932

IV

Слови, що прості і суворі,
Як величність того Різдва,
Що нас у горінні, не горі,
Порвало і ще порива.

Товаришу любий мій, брате,
Хіба упокорить нас це?
Хто вмів справедливо карати,
Той дивиться смерті в лиці!

Для тих, що нікчемні і кволі
Заквиллять про зламаний цвіт —
Неугнутість нашої волі
І нашої віри ґраніт!

У стінах будинку старого
Зростає і зводиться чин.
І сяє обличчя в одного,
І німо могутен один.

Нікому ніколи не стерти,
Що сріблом ясної сурми:
— Шкодуємо тільки, що вмерти
Удруге не зможемо ми!

НЕЗНАНОМУ ВОЯКОВІ

VII

О втіхо, що серце виповнюєш вкрай
По сумнівах і по ваганні!
Дорога, рогачка, березовий гай —
Як брила, як камінь на грані.

— Свідомі присяги? Свідомі шляхів?
І як небезпечні шляхи ці?
На стяг синьо-жовтий і зброю батьків... —
І пальці холонуть на цівці.

Тепер вже тобі не відняти вінця,
Твоєї єдиної пихи.
Підеш неухильно, підеш до кінця,
І вибух зголосить твій прихід.

VIII

Чекає спокуса тебе не одна,
І повні зрадливої знади
Прозорі озера науки, вина
Поезії піnnі каскади.

Та де той п'янкіший знайдеш водограй
І плеса синіші холодні,
Як ставити ногу недбало на край
Блакитної чаши безодні?

XXXII

Розкрийте зіниці, розкрийте серця,
Черпайте криштальне повітря.
Од віку земля не зазнала бо ця
Такого безкрайого вітру.

Він віс шалений над стернями днів
Диханням незламної волі
Від дальніх пікетів, вартових огнів
Імперії Двох Суходолів.

Він віс диханням солоним, як кров
Тугих океанових надрів,
Що іх Севастопіль на все розпоров
Кільватерним ладом ескадри.

Над рідним простором Карпати-Памір,
Сліпуча і вічна, як слава,
Напружена арка на цоколі гір,
Ясніє Залізна Держава.

БОГДАН ІГОР АНТОНИЧ

(1909-1937)

НА ШЛЯХУ

Обплетений вітрами ранок
Шугне, мов циганя з води,
І на піску кричить з нестями,
Обсмалений і молодий.

Ріка зміяста з дном співучим,
Хвилясто хльостають вітри,
І день ховає місяць в кручу,
Мов у кишеню гріш старий.

Клюють ліщину співом коси,
Дзвенить, мов мідь, широкий шлях.
Іде розсміяний і босий
Хлопчина з сонцем на плечах.

БАРВІНКОВА ЩИРІСТЬ

Кохай мене чисто і просто,
Так, як кохають всі дівчата.
Коли проходиш білим мостом,
Зоря в твоє волосся вп'ята.

Так палко вміють цілувати
Лиш ті, що перший раз цілують.
В третмінні слів твоїх крилатих
Я барвінкову щирість чую.

ЛИСТ

На клаптику паперу
Рука напише слово
Коротке:
Прощай!
Хоч тъмні очі знову, знову
Обіцюють солодкий
Одчай.

На клаптику паперу
Рука напише тремтячи,
Що тісно двом серцям
На світі
Широкому.

НІЧ НА ПЛОЩІ ЮРА

Північ чорна, наче вугіль,
Ходить тінь по площі Юра,
В'ються обручами смуги
На блискучих сірих мурах.
Місяць — таємничий перстень,
Вправлений у ночі гебан.
Будеш в срібнім сяйві мерзти
Під холодним дахом неба.
Відрізни сам не можеш,
Що тут привид, а що ява,
Чи це мариво, чи може,
Дійсність, наче сон, лукава.
Де із скла й музики вежі,
Це вогонь, що вже не гріє,
Це останні світу межі,
Це архітектура мрії.
Північ чорна, наче вугіль,
Попіл сну на очі сипле,
Різьбить сріблом в довгі смуги
Небо до землі прилипле.

Дзвонить ніч на площі Юра.
Хрест, неначе ключ могутній.
І стає, мов тінь похмуря,
Нерозгадане майбутнє.

РАНОК

Ранок блиснув. Сонце, мов червона цегла,
Покотилося бляхою дахів.
Ранок тіні й мрії розгорнув і знагла
Піснею возів прогомонів.

Знову перекреслить неба синь безмірну
Зір падучих лінія крива.
Місто дивно біле, майже неймовірне,
З мли, немов з уяви, виплива.

Тільки цей куток ще тінню обійнятий,
Скрипка, струни обвільнивши, спить.
Сонна тиша, лиш перо дзвінке й крилате
По папері, мов стріла, дзижчить.

ЧЕРЕМХОВИЙ ВІРШ

Вже ніч нагріта п'яним квіттям
Димиться в черемховій млі,
І букви, наче зорі, світять
В розкритій книжці на столі.

Стіл обростає буйним листям,
І разом з кріслом я вже кущ.
З черемх читаю — з книг столистих —
Рослинну мудрість вічних пущ.

ДО МОЄЇ ПІСНІ

Крутиться світ весняний і зелений,
Ясень співає, і серце співа.
Пісня надхнення кружля веретеном,
На веретені срібляться слова.

Ясень осяянний сонцем упився,
Перстень надхнення на серці тримтить.
Гей же, п'яній і лети і крутися,
Пісне моїх двадцятьох і трьох літ!

ДАВНІЙ МОТИВ

Там хата білена й осніжені каштани,
І місяць, наче сторож, ходить коло хати.
Це не сторінка з давнього роману,
Це спомин хлопця, що не вмів кохати.

Мов дві гілки ліщини, розійшлися дороги,
І вечір сині тіні кидає на воду.
Окремо в бурях пристрасти й знемоги
П'emo життя печальну насолоду.

ЕЛЕГІЯ ПРО ПЕРСТЕНЬ ПІСНІ

Я маю дім, при домі сад,
Ліричні яблуні у ньому.
Мов свіже молоко, роса,
Розваги мед мені палкому.
Мов капелюх, квітчастий дах
І дім малюваний, мов скриня.
Злодії ходять по садах
Крізь перелази та вориння.
Обгородити треба конче,
Покласти мур з каміння й сну.
Росте в моєму саді сонце —
Похмільна квітка тютюну.

Виходжу в сад, і юне серце,
Незаспокоєне й невтишне,
Окрилюю зеленим скерцом
Розспіваної тужно вишні.
Виходжу в сад, як сонце гасне
І вечір, мов струна, тремтить.
Життя звабливе і прекрасне
В одній хвилині пережить!
Виходжу в сад, слова зриваю,
Дерев надхненних щедру дань.
Ой хлопче, хлопче, ти в одчаю
Красі нестяжній в очі глянь!

Спалився вечір елегійний,
Зів'яв, мов пісня, спопелів.
Збирай у дзбан слова спокійні,
Свій молитовно юний спів!
Як ватра, сонце догоріло,
Пожаром очі обпекло.
В горючому вінку несміло
Схиляю радісне чоло.

Обвечоріло. Обкурилось,
Мов сто кадильниць, ніч димить.
Кружалом сонце покотилось
Назустріч місяцеві й тьмі.
Цвітучий дім, синява муть,
Ніч зорями на небі шиє.
Ти, хлопче, обережний будь,
Весна росою очі виість.

Знов пахне подув конвалійний,
Насичується медом кров.
Хоч крок відміяно спокійний,
Невтишне серце б'ється знов.
Господар саду — юний лірик,
Повільно йду під ночі спів.
Несу в долоні обважнілій
Кіш повний спілих місяців.

Шумлять дерева елегійно.
Про що шумлять?
— Кохання й сон.
Так вечора душні обійми
Вколошуть серце в свій полон.
Таємні тіні — квіти ночі —
Це душі білених дерев.
До місяця летіти хочуть,
Та вітер їх не забере.

О туго радісна й велика,
Слова стрільчасті в небеса!
Це місяць, молодий музика,
Настроює, мов скрипку, сад.
Нестримна мріє і химерна!
Прослався в безвість ночі шлях.
Ні, небо слів тих не поверне,
І не поверне їх земля.

Дерев послухай! Їхню сповідь
У книгу ночі запиши!
Мов явір, що тінь власну ловить,
Схились до власної душі!
У книзі ночі срібні букви,
Надхненні сторінки шумлять.
Її не візьмете до рук ви,
Її до серця треба взяти.
Мов зорі сплячі в глибині,
Осяяні недійсним сном,
Пробудяться слова на дні
Душі окриленої і
Відповідає співом дно,
Відповідає співом явір,
Відповідає співом ніч,
Спиняється невтишний крок.
Надхненним циркулем уяви
Накреслиш коло рівних строф.

Хай серце сп'янене в цю мить
Окрилюється і горить,
Нехай злітають догори,
Нехай зриваються увиш
Думки схвильовані й крилаті!
О слово, що в устах тремтиш,
Невже ж мені тебе спиняти?

Я чую, як проходиш, чорна,
П'янлива та болюча пісне,
Шукає змісту гостра форма,
Єдина, що мій жах помістить
І мою радість світляну
І всю знемоги глибину,
І словом просто в серце тну,
Аж трісне кров, мов крик одчай,
З нестями й щастя умираю.'

На дверях дому знак зловісний,
На дверях дому перстень пісні.

ХМІЛЬ

Дівчина — хмелю весняний,
Довкола мене оплетися!
Кують нам дятлі з моху сни,
І в сто гаях лопоче листя.

Весна омаєних весіль
І кожна ніч немов отрута.
Твоїх долонь ласкавий хміль
І тайна щастя незбагнута.

ЖИТТЯ ПО-ГРЕЦЬКИ »БІОС«

Овес, метелики і присяги коханців.
Весна закрутить хмільно веретена травня.
Лисиці, куни і дівчата вранці
Виходить мити очі в буйнолозих плавнях.

Годинник сонця квітам б'є години,
І стулюються маки ввечорі бентежно.
Отак під небом недосяжним і безмежним
Ростуть і родяться звірята, люди і рослини.

БАТЬКІВЩИНА

Жовті косатні цвітуть на мокрих луках,
Як за днів дитинства, в кучерявій млі.
Вилітають ластівками стріли з лука,
Білі стріли літ.

Оси золоті в чарках троянд розквітлих,
Мокрі зорі куряться під сизий вечір.
Ще горить твоєї молодости світло,
Хоч новий десяток літ береш на плечі.

Слухай: Батьківщина свого сина кличе
Найпростішим, неповторним, вічним словом.
У воді відбились зорі і обличчя,
Кароокі люди і співуча мова.

СЛОВО ПРО ПОЛК ПІХОТИ

Ми молодість тверду і кучеряву
Складаємо, мов прapor, на ляфетах.
У куряви цілує очі слава,
Горяте на небі кулі і комети.

Змішалися, у куряви склубившиесь,
Статуй й люди перед арсеналом.
Ми, на багнети сонце настремивши,
Виходимо нестримно і зухвало.

Юрба в вертепах вулиць наче повінь.
З-під ратуші зриваються два леви.
Біжать в юрбу, толочать, брук сплив кров'ю,
Юрба кипить, шаліє. Місце левам!

Під гул, під бряз валтьорень і тарелів
Виходять леви попереду роти,
Ведуть її. Хай їх вітають трелем
Пузони полку п'ятого піхоти!

Хай всі, хай всі побачать і почують
З трибун, з балконів, з брам, з дахів сріблистих:
Востаннє вам піхота салютує!
Шрапнелі сонця вибухають в місті.

Ми молодість тверду і кучеряву
Складаємо, мов прапор, на ляфетах.
У куряви на синім небі сяє
Майбутньої Республіки плянета.

* * *

На три шляхи за лисогори,
за високорівню ворог відступає.
Лежить на білій плахті снігу
сонце — стяг попоротий від куль.
Мов сторожі кордонів пітьми,
ждуть горбатодзюбі круки свого паю,
Що лижуть ще червоні язики
з розжеврених докраю дул.

Ще металеві горла літаків
серед прокльонів клекоту і гулу
Викрикують у світу сторони
четири свій прощальний спів,
І ллеться сніг, мов синій лій,
у зазеленілий та дірявий сонця тулуб
І, мов печать, значить, застигши
синім воском на очах мерців.

Ще з літака, мов із відра,
в казан долини ллеться струм вогню густого,
Аж вцілений літак, мов птах
проколотий, хитнеться й затремтить.

В станицю до вождя телефонує
з поля бою Янгол перемоги,
З-над звітів, map і плянів постать
згорблена підводиться на мить.

— Тут бойовище, пане генерале,
так, це я! — телефонує Янгол.
— Мій вірний, любий друже! — дзвонить
відповідь зворушена вождя.
Стає, у записник історії
кладе свій підпис твердо, креслить дату.
Виходить із квартири й дивиться
на дальній, звечорілий шлях.

МОЛИТВА ДО ЗІР

Не срібло миршаве, не хміль,
Не лавр сумнівний і двозначний,
Не дотепів грайливих сіль,
Не успіх в грі на риск небачній,
Не уст золотомовних мед,
Не почестей солодка манна
І навіть не чеснот букет,
Що світлість їх нераз оманна,
Не винограду темний сік
У колі дружньому за чаєм,
Не муз елей, що на весь вік
Тавром людину назначає,
Не вигаданий в хитрий лад,
Щоб мірять душі, вчений лікоть,
Не домохвальців млявий чад,
Нецирих хвалиб слизька музика,
Не захист мрій — блаженний дім,
Але молімся зорям дальнім,
Щоб нам дали на світі цім
Життя величне і страдальне.

ВЕСНА

Росте Антонич, і росте трава,
І зеленіють кучеряві вільхи.
Ой, нахилися, нахилися тільки,
Почуєш найтайніші з всіх слова.

Дощем квітневим, весно, не тривож!
Хто стовк, мов дзбан скляний, блакитне небо,
Хто сипле листя — кусні скла — на тебе?
У решето ловити хочеш дощ?

З всіх найдивніша мова гайова:
В рушницю ночі вклав хтось зорі-кулі,
На вільяхах місяць розклюють зозулі,
Росте Антонич, і росте трава.

МАЛИЙ ГИМН

Стріла намірена до лету,
Струна настроєна до гри.
Червоні зорі, мов монети,
В калитці вечора лягли.

А серце? Серцю лиш п'яніти,
Тремтіти і кохать йому.
Звеличую усote вітер,
Звеличую стокроть весну.

ARS POETICA (II 2)

Співати про хату,
Малу, небагату,
Де добре є брату,
Де радісно жить.
Співати про весну,
Шалену, чудесну,
Зелену, небесну,
Про соняшну мить.

Співати про горе,
Як радість поборе
Його, хоч мов море,
Про сміх перемог.
Та ще про хвилину
Найвищу, єдину,
Коли це людину
Відвідує Бог.

ВАДИМ ЛЕСИЧ

(1909-...)

Не шепоче шипшиною вечір,
Не вирощує — квітів зла,
Просувается в ризах чернечих,
Пада тінню на перелаз,
Де зависло мовчання у кленах,
В почорнілих тремких листках,
І де місяця привид зелений
Тане воском в блідих руках.

Не шепоче шипшиною вечір,
І не зріє — квіт папороті.
По звичайних і здійснених речах
Сплів місяць — і затремтів.
І згадались ідилій пастуших
Невгомонність і перелив,
Коли місяць в сколиханих душах
Срібним лебедем переплив.

ПІЗНЕ ЛІТО

I

Так мало висловлено досі,
Хоч ти чимало й невпопад
Слів розкидав — аж врешті — осінь
І зжовкливих мислей листопад.

Але із щербів недомовлень,
З тремтіння, що не знато слів —
Стукаче в серці щось невловне,
Що ти б у пісню перелив.

III

За щирозолту велич літа,
За всі високі сині дні,
Що налилися зеленим вітром
І ще тремтять у далині,
За келехи вином налиті,
Вином терпкавої весни —
Мое мовчання переквітле,
Смиренний спокій осени.

ЛЬВІВ

На про татарським лихоліттям,
На визов хтивим хижакам,
Він став на перехресті світу,
Мов справедливости рука.

На пагорбах, на шкарпах вулиць
І на квадратах майданів,
Де мури сном сторіч поснули —
Снуються тіні мовчазні.

В'буренму ніч, як місяць зимний
Блукає між шпилями веж,
В листопадову ніч — нестстримно
Рокований кується меч.

Підносять голови спросоння
Бриласті леви — і мовчать,
Лиш у закутій Полтві стогне
Їх закатована душа.

Лиш бродять тінню духи княжі
І пролітають щумом бур —
Підносить хрест священий в'язень,
Неподоланий вічний Юр.

Підносить хрест на сизі зорі,
У темну, вигаслу далінь,
Як вирок гнівний непокори
Людей пшеничної землі.

ІННА РОГОВСЬКА

(1911-...)

ІЗ ЦИКЛЮ «МІНІЯТУРИ«

Вересень

Вночі хтось піднявся на ґанок крутий,
 Тихенько пройшовся хтось босий...
І лист на порозі, як слід золотий,
 Сказав, що приходила осінь.

Натюрморт

З рамки сміється обличчя відкрите,
Поруч, у скриньці, знайомі листи.
Сорок мільйонів у землю зарито,
 Сорок мільйонів і ти.

На чужині

Скринька поштова на дверях у мене —
Наче торбина пуста в жебрака.
Ген-ген далеко десь київські клени,
 Далі, ніж смерти рука.

ПЕТРО КІЗКО

(1913- . . .)

ВНОЧІ

Коли ніч огортає місто,
Наче мати дитину платком,
І вогні не горять барвисто,
Тільки тиша стоїть за вікном —

Коли вулиці скрізь порожні,
Навіть сторож дріма на посту,
Я встаю тоді весь тривожний
І у темніч бреду густу.

Полохливо іду бульваром
І не знаю — сполоханий чим?
Може серця тремким ударом,
Може, зовом далеким твоїм?

Ой ти, місто, заснуле місто,
Я не можу заснути в тобі,
Коли тут задля мене тісно,
Бо за містом — степи голубі.

Та ще запах густого жита,
І волошків привабливий цвіт,
І могила калиною вкрита,
Де сліди полишились копит.

А найбільше за все дорожче —
Перехрестя зелених доріг,
Де уста цілував дівочі
Під шалений кінноти біг.

Побреду ж я крізь ніч імлиству,
Самотою вночі побреду.
Може, там, за заснулим містом,
На дорогах тебе віднайду.

* * *

Мій усміх сніжинкою впав
Й застиг на холоднім камінні.
Так довго не видно заграв,
Лиш тіні, лиш тіні і тіні.

Ввижаються верби і став,
І даль голуба в мерехтінні.
Так довго не видно заграв,
Лиш тіні, лиш тіні і тіні.

Дзюркоче десь річка між трав
І чути пісні солов'їні,
Так довго не видно заграв,
Лиш тіні, лиш тіні і тіні.

Я серце у мріях скупав,
Як сонце світанок в промінні.
Так довго не видно заграв,
Лиш тіні, лиш тіні і тіні.

Хтось усміх у мене забрав
І кинув на гостре каміння.
Так довго не видно заграв,
Лиш тіні, лиш тіні і тіні.

—————

ТЕОДОР КУРПІТА

(1913-...)

ЛЕМКІВЩИНА

Душа з граніту, світ з черемхи,
Надій останні береги...
Похмури гори, хмурі лемки,
І хмурі хмари навкруги.

Ревуть громи, віщують грози,
Та жар вогненних не бере.
Потоки вкрали в лемків слози,
Людина — кремінь і орел.

В лісах вогні. Далекі дзвони.
Ріка кипить, ріка тече...
При ватрі друг, мій друг Антонич,
Глядить із тисячних очей.

Спадає ніч на небо жовте,
На небо жовте і рябе.
І кремінь ти, бо віднайшов ти
Самого в кремені себе.

ЗАГЛАДА

Вогонь із Харкова по Львів,
І Сяном кров пливе до Висли...
Сам Бог премудрий занімів
На розуму безумний вислів.

Підпер червоне небо дим,
І геній впав з вогнем у глину...
О сонце, встань і розбуди
Останню в попелі людину!

Налий життя у пустку нив,
Сповий в пісні ліси і кручи,
І зимний мозок заміни
На серце тепле і співуче!

Хай замість штолень, книг і веж,
Музейів, шовків і знечулень —
Людина серцем оживе
І щастя варварства відчує.

АНДРІЙ ГАРАСЕВИЧ

(1917-1947)

* * *

Ярині Б.

Сковзаєтиша по камінню,
Що сніжним мовчанням завмре.
За нами — місто в чорних тінях,
В смичках оркестрів та сирен,

Бояжчить чарками, точить тости
На славу літу та зимі.
Перед нами — димний простір,
Моля далекі та німі.

А на полях — жорстокий вітер
Гуляє з смертю навздогін
І заколихує сповиті
Останки трупів та руїн.

Над нами чад гіркий... неспокій.
Ми йдем, ми мусимо іти,
Де в загравах горяте епохи,
Де починаються світи.

Підемо вдвох назустріч ночі,
Назустріч північним полям,
І два чуття: люблю і хочу —
Ми кинем бурям і вогням.

ТРИПТИХ

I

Відлітають вже мудрі птиці
У далекий, прозорий світ.
Вже не довго листю сріблиться,
Замітати самотній слід.

Вже не довго дубам залізним,
Гордим липам, важким як мідь,
Кидать в небо огненну пісню,
І від співу вітрів п'яніть.

II

Синя сутінь невпинно висить,
І ожинник гостро дере.
Хитро брешуть червоні лиси
З-під вориння старих смерек.

І гілля сплелося густо,
Сипле брондзу дзвінку до ніг.
А під кленами — наша зустріч
Вабить сяйвом очей твоїх.

III

Поле вило голодним вовком.
Сонце гасло. Синіла мла.
Ліс корився. Блакить замовкла...
В сутінь вечора ти пройшла,
І торкнувши серце руками,
В темну віддаль кинула гру...

Я не сам. Біля мене камінь.
Мій єдиний, незламний друг.

В СТАРОМУ ДОМІ

Пливуть тумани-ріки,
Осінній дощ гуде.
В рядах холодних вікон
Темніє пізній день.

Тече крізь жовті стіни
Олив'яна вода.
На стінах — серафими,
Задивлені у даль.

Мовчать в важкій задумі
Біблійні три царі.
Над головами сумерк
Розвісив ліхтарі.

Скриплять старезні сходи...
Крізь порох павутин
Хтось вічний в ризах ходить,
Кидає в простір тінь.

А як застигнуть дзвони
В вечірній висоті,
Він молиться Мадонні,
Безсмертній і простій.

ІГОР КАЧУРОВСЬКИЙ

(1918-...)

ІЗ ПОЕМИ »СЕЛО«

Дощова ніч

Вікна заплакані. Вітер рвучкий.
Перебалакані всі балачки.
Тільки й лишилось: в сірім півні
Мрію самотню мріять мені.

Листя вже падає, дощ не стає.
Щось ніби згадує серце мое.
Тисне додолу сутінь важка.
Крапля по краплі час утіка.

Марить чи думати — сум наплива.
Сповнена суму ти, ніч дощова.
Вогник далекий блимнув і згас.
Світлу живому нині не час.

Листя сквильовано б'ється об скло.
Болем тавровано все, що було.
Спогади темні в хмурім півні
Мрію самотню вбили мені.

I пригадалась наша перша втеча.
Осінній вітер. Пітьма дощова.
Калюжі, холод, стоптана трава
I листя облетілого хуртеча.

І чоловіка постать під вікном,
Що шепотіла — страшно йняти віру:
— Цієї ночі... з дітьми... до Сибіру...
Тікайте швидше. Та не йдіть селом. —
Це впало так неждано та раптово,
Неначе щось порвалося в душі.
Адже ніщо для втечі не готово,
І на столі — такі смачні книші.
Що кинемо? Що візьмемо з собою?
Де притулитись? І куди піти?
І мовчки перевірили набої
І батько мій і парубки-брати.
І не того, що ми відходим з дому,
Мені в ту мить найбільше стало жаль:
До болю захотілося малому
В руці стиснути браунінга сталь...

О Господи! Садиба... хата... речі... —
Невже повік?... Не вернемось невже?
А ніч немов призначена для втечі:
Ніхто не знайде і не встереже.
Бо дощ січе по шибах безупину
І дикий вітер роздягає сад.
... Дві паляниці, сала добрий шмат
Вже в полотняну вкинуті торбину.
А все добро, нажите на віку,
Зосталося отак, напризволяще.
Лиш з одягу святного щонайкраще
Ми встигли захопити нашвидку.
Ми тихо вийшли і замкнули двері,
І зразу загубилися в імлі.
А миска непочатої вечері
Лишилась парувати на столі.

За клунею — городу чорні скиби,
Цупка, липуча і важка земля.
Щось там, від вулиці, майнуло ніби,
І голоси почулися здаля.
Мерцій! Мерцій! Вже стукають до хати.
Впізнати лайку: — Бач, замкнувся, гад! —

Мерщій! Мерщій! Це нас прийшли забрати —
І витягає пістолета брат.
Село праворуч. Клуні і левади.
Вечірні вікна — низка світлих плям.
Ліворуч — берегів відлогі спади.
Ріка внизу. Сюди дорога нам.
І в неба просячи Страшного Суду,
Назустріч ночі, вітрові й дощу,
Сказав я, що ніколи не прошу,
Ніколи не прощу і не забуду.
Очерета і морок навкруги...
Вже чуть, як двері вибили з одвірку...
І ми йдемо край чорної саги,
Де не відбилась ні едині зірка.

* * *

Хтось махнув йому білою хусткою
І непрохані слізози витер.
Рідна хата лишилась пусткою,
Голосив на подвір'ї вітер.

Він пішов... А душа неприкаяна
Крил шукає летіти додому.
Там лихе щось тепер за хазяїна,
Господарство веде по-чужому:

Вікна вибило, стріху скинуло,
Посадило сову на комин
І про те, що так марно згинуло,
Не лишило нічого на спомин.

* * *

Там, де спить в рожевому полоні
Повний квітів, незабутній сад,
Де троянди білі і червоні
І ясмінів ніжний аромат,

Де веселка розцвітає в росах,
Де хмаринки, як прозорий дим —
Тільки посох, мій дорожній посох,
Зіставався чорним і сухим.

А тепер іду я крізь пустині.
Далина безлюдна і німа,
І ніде переді мною нині
Ні билинки свіжої нема.
Навкруги піски непереможні,
Жовте коло, мертві і пусті.
Тільки посох, посох мій дорожній,
Голубими квітами цвіте.

* * *

Які глухі, які страшні місця!
То жовтий мох, то карлуваті сосни,
Одноманітні скелі без кінця,
І раптом — серця завмирання млюсне,

Як глянеш вділ, або як з-під ноги
Покотиться якийсь важкий уламок
Туди, де місто і ляльковий замок
І пінного потоку береги.

І сам до себе з легким півдокором
Говориш: де ж гірська краса?
І підіймались ми під небеса
Хіба на те, щоб вниз сягнути зором?

А там, внизу, долина осяйна,
Казкове царство для очей розкрите...
Все те, що на красу перетворити
Лиш ти умієш, далина.

ЕПІГОНИ

Вже впало сім вождів
Біля семи воріт.
Хтось в море опустив
Кривавий сонця щит:
Кривавий день погас
В безоднях наших душ,
І сумнів поміж нас
Впovзає, наче вуж.
Слизький, лукавий гад,
Сичить до мене він:
— Вертай полки назад,
Не прирікай на згин.
Не буде слави тим,
Хто взяв від інших стяг.
Не йди шляхом чужим,
Про свій подумай шлях.
Багато гарних міст
І неприступних брам.
Ти переможця хист
Покажеш ліпше там. —

Ну що ж. Нехай цвітуть
Незнані городи.
Мене ніяка путь
Не приведе туди.
Бо перед нами ціль
Чорніс та сама.
Своїх шляхів відціль
Ні в кого в нас нема.
Підійме завтра знов
Щита ясного Феб,
І знов проллеться кров
На древні мури Теб.
Червона течія
Обмие ноги нам,
І може, згину я,
І всі поляжутъ там,

Куди нас кличе гнів
І помсти заповіт,
Де впало сім вождів
Біля семи воріт.

ПАМ'ЯТІ ЮРІЯ КЛЕНА

Де дзвони гудуть урочисто,
Де вежа блищить золота —
Хотів він над брамою міста
Прибити свого щита.

Звитяжене Царство Духа
Прослалось йому до ніг.
А серце питалося глухо:
Чи справді ти все переміг?

О, так, переміг, безумовно.
Про нього співає дзвін.
Спокійно і холоднокровно
Здімається вгору він.

Непевна, хитка драбина,
Скрипіння щаблів крихких...
Ta де ж ті висоти й глибини,
Щоб він побоявся їх?

Як сонце, в руці палає
Тяжкий золочений щит,
Що буде в безмежне, в безкрає,
Світити з міських воріт.

Віднині лишиться до міста
Одна — під щитом його — путь.
А вежа блищить промениста,
А дзвони побідні гудуть.

Вже з дальних морів ізгої
Кермують назад корабель...
І тріснув, зламавсь під ногою
Останній, найвищий щабель.

* * *

— Кому ти граєш, сліпий сурмаче?
Кого збираєш, кличеш до бою?
Ти сам у полі, старий козаче,
Славного війська нема з тобою.

Ти сам у полі, безвісний друже:
Одні померли, інші забиті,
А ті заснули, і їм байдуже —
Правда і воля і все на світі.

А ще багато — між ворогами
Стоять на чатах, завжди готові
Давити кіньми, бить нагаями,
Мечі топити у братній крові.

Як хочеш, друже, згадать минуле,
Вилити смуток, що тисне груди,
То грай тихенько, щоб не почули,
Щоб не сміялись над нами люди.

— Я добре знаю, любий юначе,
Що ми у полі лише з тобою,
Але ніколи сурма не плаче:
Вона гукає, кличе до бою.

Бо там, де мури і чорні ґрати,
І пильні слуги скрізь на сторожі,
Коли мій виклик почну я ґрати —
Проймуться жахом серця ворожі.

І переможець думати буде,
Що йдуть за нами великі сили,
Що скаменулись, проснулись люди,
Що наша слава встає з могили. —

ЯР СЛАВУТИЧ

(1918-...)

ПРАВДОНОСЦІ

О світе, пізнавай! Немов номади,
Ми облягли сполоханий простір,
В юрмі зневаг, з таврами зради,
Злобою цьковані — як звір —
Слабі від горя, сильні від нестяями,
Волочем тугу без кінця ми,
Всьому наперекір.

О світе мій,
Одумайся і зрозумій!

Шляхи встилаючи костями,
В кільці облуд і полювань,
Життя кладучи, як достойну дань,
Скрижалі правди, ковані віками,
— Як стяг —
Несем по селах і містах.

Пізнай же, світе! Мозком і душою
Збагни, чому розпукою своєю,
Журбою нашою, що — як моря — без дна,
Тобі карбуєм світлі письмена.

Правдиві серцем і еством одверті,
Тривогу й страх пізнавши,
В очей провали дивимося завше
Суворій смерті.
Бо хто ми, хто? Яких земель аборигени,
Чи їх морів колишні владарі?
Куди, по що — відважні і надхненні —
Бредем як злидарі?
І на устах — до Господа молитва,
І на руках — диявола тягар.
А ген, за нами, навісна гонитва,
Як мор і жар.

О світе мій,
Одумайся і зрозумій!

Немов пливуча лява, ген за нами
Ватаги паліїв
Спішать, щоб ми сердечними словами
Не несли правду про свої
Краї.

Вчуваї, о світе,
Зло несамовите!

Гримить Сибір скелетами борців,
Лунає лунами тайга безкрай;
Запливши кров'ю, в пустирях степів,
Немов зегзиця, Вінниця ридає.

Чиї ж то кості і чиї тіла
Земля у надра прийняла?

Вчуваї, о світе,
Зло несамовите!

Щоб, не вагаючись, пізнав ти
Незлобну істину ясної правди:
Хто ми, яких земель аборигени,
Чиїх морів колишні владарі,
Куди, по що — відважні і надхнені —
Бредем як злидарі.

I не страшні підкуплені облави,
Ні голосіння Кемптенів жахних,
Бо наші подвиги, свічада слави,
Переживуть і нас самих.

I будуть правнуки твої, оглухлий світе,
Визвольні наші заповіти
— Як стяг —
Нести по селах і містах.

I будуть до Карпат — як до Синаю,
Мов до Йордану — до Дніпрових вод,
До краю нашого, святого краю,
Стриміти відгроми жаданих од
За те, що ми — усміхнені з одчаю —
Життя кладучи, як достойну дань,
Шляхи встилаючи костями
В кільці облуд і полювань,
Скрижалі правди, ковані віками,
— Як стяг —
Несли по селах і містах.

* * *

Тирлує тьми поріддя низькочоле,
Терплять поля, уперті, мов ґраніт.
Коли ж потоптані ордою доли
Покриє волі променистий цвіт?

Весь світ оглух. Як невигойні рани —
Тіла держав. Апокаліпсі мить
Понад сварливим людом окаянним,
Мов Божий бич, кометою громить.

І стугоняль, оплакують простори,
Немов чайки, свободовбивчий час,
Цей чорний час, коли в знемозі змори
Меч Азраїла четвертує нас.

* * *

Відгомоніла спрагла рівновага,
І тільки — спомин, як пуста мета,
І тільки — будня розбуяла брага
Мені допалює сухі вуста.

Прощай навік, блаженний супокою!
Мою рахмань і втрачені степи
В дочасну пору заступили млою
Чужинних міст брунаті черепи.

І я не хочу — чи мені ж не дано? —
Я не бажаю проклясти шляхи.
Така приемна і така жадана
Якась покута за якісь гріхи,

Що вже й кошуля, потом перемокла,
Дорожнім пилом починає снить,
І далеч простору, як меч Дамокла,
Грозить і надить, надить і грозить.

* * *

Замало дня, а ночі й поготів!
Півколо неба — як вузьке озерце.
Чи ж наситити простором світів
Мое бездонне, невгамовне серце?

Лежать шляхи, течуть потуги рік,
Мовчатъ задумно непробудні гори,
І лиш людина, часу чарівник,
Тривожних зір розгадує узори.

* * *

Як любо мислити на видноколі,
Коли вгорі схвильовані лани
Течуть потужно, не рухнувшись долі,
В безмежний край благої далини.

Тоді від повені шумливих царин
Земних турбот зникає суєта,
І я стаю щедротами обдарен,
Кому тягар — як лагода свята.

І це тоді вуста мої безмовні
Пророчать слову легкість ваготи,
Бо скільки б я не хвилювався зовні,
Внутрі волію спокій берегти.

ПРУДИВУС

Пустив за вухо смолянистий вус,
Завів хвилясту, наче в'юн, чуприну.
Він сорок літ, б'ючись за Україну,
Ганяв татар від Богу по Міюс.

Лякає їх криком, як шайтан-урус...
Бучним ляхам, верстаючи долину,
Нераз шаблюку заганяв у спину,
Аж поки й сам у халепу загруз.

І от на площі, де чужий суддя,
Від бранців не домігшись каяття,
Читає зборищу якусь цидульку,

Він, січовик, дивуючи панків,
Щоб не марніла вдача козаків,
Сіда на палю, запаливши люльку.

FINALE

Двосічний меч в обрамленні Тризуба
Ми урочисто вгору підняли —
Вільготна воля із неволі мли
І для наїзників сувора згуба.

Раменуватим монолітом дуба
Стоїть наш дух. Відважні як орли,
О, скільки недругів ми в прах змели,
Ідучи твердо на ворожі зруби!

Нехай поранив нас удар тяжкий
На крем'янistій і виткій дорозі,
Та не даються зморі вояки!

Ми йдем вперед і юній перемозі,
Що перед нами зійде з майбуття,
Кладем жертовно молоде життя.

ІВАН ІРЛЯВСЬКИЙ

(1919-1942)

СЕЛО

Земля, земля...

Збідованих полян
Яснішають суворі чола й лица.
Зароджується в усмішці: земля, —
Хвилюється і плаче у зіницях...

За неї стільки витрачено сил,
Насипано ряди могил навколо;
Знівечно чимало пишних сіл,
І трупами зволочено їх поле...

Добро розграблено... Ех, доле навісна,
Ти оздоровишся, ти будеш краща,
Бо ось росте в степах озимина —
Із крові рук і болю серця — наша.

* * *

Різдво! Гей, радісне яке бувало й пишне
На місці тім, де з хати лиш підвалини
Лишилися, отут, у цім кутку затишнім,
Горіли ми, немов запалені.

Горіли лиця нам, а серце в грудях билось,
Чомусь хотілося за двір, на вулицю,
На слід колядників, щоб у майбутнім, мила,
Блаженну хвилю не забути цю.

Колядники співали із зорею ніжно,
І розбивались голоси прибоями
В дерева кам'яні і в береги залізні.
Зцілялись рани незагоєні

В зворушливих хвилинах коляди і співу
Малих хлоп'ят з усмішкою вроочистою;
Співали про Ясного в яслах і про Діву —
Благословенну, чистую...

ПОХІД

Захлинаються леготом ниви,
І під лісом дорога курна.
Закосичені листвою гриви
У поході в коня.

Нахиляються яблунь корони,
Переспіллям запахли лани,
Віддзвонили в селі — вже не дзвонять,
Тільки броня дзвенить.

Буде жито копитами збити,
Кого доля така не мине,
Щоб степи були цвітом укриті,
А не кров'ю й вогнем!

ЛУНИ

І обрій танув над просторами,
І вітер у лицє палив,
А степ манив, степ незаораний —
Манив, манив.

І бурі потрясали горами,
А грім за громом не вгавав,
А степ яснів, сміяvся зорями
Нових заграв.

Якась таємна, нерозгадана —
Чи сила, воля, чи жага,
Що дими воен в простір надили
В дощі й снігах!

І йшли нові, роками змучені,
Щоб бачив їх прудкий Дністер,
З черноземом навіки злучених,
Не лиш тепер —

В майбутнє щоб шумів глибинами
Про те, як покорявся степ,
Як сонце тало над долинами
Криваво-золоте.

Ішли і йшли й зникали в куряви,
І тільки вітер погравав,
Й шуміла осінню зажурена
Услід трава.

Та їх сліди не запорошено —
Хуртовини не замели,
Бо кров'ю у борні зарошені
В міт проросли!

Іх імена в роках не згинули,
Іх степ відроджений сковав.
Вони горіли Україною —
Ім слава слав!

ОЛЕГ ЗУСВЬКИЙ

(1920-...)

* * *

Отут її незаймана хода —
У нерозтлінній розкоші спокою.
Старіє час... А ти її такою
Зустрінеш знов, де провесна й вода.

Малюнком не назвеш її краси,
Бо сніг розтанув, а вона — як мрія:
Кладе вінок на щедрий сплет коси
І зором воскрешати світ уміє.

* * *

Не знатъ відкіль — вкрадливим вітерцем,
Що десь гуляв по царині широкій,
Пролине загадка, вдарить у лиць
Теплом недобром і розвіє спокій.

Отак буває, всупереч порі,
Як лист опав, щоб гнить в ярах незримо —
Надійде повінь і знese з дворів
Запас добра, збережений на зиму.

* * *

Покірні фарби килимом упали,
Де голий камінь, зморена вода,
І кволе сонце, мов рясні корали,
І вечора задуманість бліда.

Її немає на малюнку майстра,
Де ясних кіс шовковий перелив
Дивився дня, де погляд, синя айстра,
Народжений, і час новий ступив.

Без крил полотнище в небесній далі
Знайшло для себе подругу, щоб їй
Красу ходи і щік — блідих конвалій —
У багрі хмар казати витвір свій.

Немов дарунок він для тих жаданий,
Чис ім'я на прапор білих днів
Огнем упало й співом Іордану,
І неоглядно світ їх прояснів.

Бо камінь голий, де вода в утомі
Гойдає сонце зморене, в огнях
Рясних разків, застиг тепер при домі
Весни нової, при осяйних днях.

I на зображені у майстра звіє
Не темним смутком витвір, а поріс
Він буйним чаром, де квітки усі є,
I розцвіта вінок шовкових кіс.

* * *

Міра твоя не обхопить сили
Також тії, що лежить на дні.
Вимисел кволій, мов тінь безкрила,
Падає — тут відпочить на стіні.

Згубну принаду твого спокою
Ти віднайшов, як ті, що були,
Радий безмірно, бо вже загоїв
Біль невідомий — з казок, із мли.

Може й не раз, і така є віра:
Ти повертаєшся назад, у світ,
Ще раз побачить, як дрібне міра,
I безнадійно конає міт...

Тільки тепер я почув розпуку
Ту, що надії згортає путь:
Ти подаси привітально руку
Іншим — бо прагнуть з тобою буть.

* * *

Ти ждав мов злагоди. Тепер же,
Коли незнане, як бува
Зіходить недруг (лоно перше
Твоєї пристрасти жива
Скородить підступом відраза),
Розбилося в своїй путі,
Ти відмовляєшся, екстазу
Перегорнути кажеш: ті,
Що мав іх, розкоші — перлини
І тут не скореного дна,
Хоч би й сказав тепер, що злине
Невдячним привабом луна,
Лише як сам не зрів, що ціла
Твоя любов — цвітіння трав,
Остання райдуга дозріла,
Де ти негоду дожидав.

* * *

Сховати пізній вечір міг
Красу незмірної утрати,
Та вже сьогодні не могла ти
У розкіш сукні брати сміх.

Бо вся його краса нетлінна
Для втіхи визнала мету,
Коли ти, ставши на коліна,
Свою святила наготу.

ЛЕОНІД ЛИМАН

(1920-...)

КРАМАТОРСЬК

Робочий потяг з Красного Лиману
Спізнившися проїхав уночі,
Коли свердлили височінь весняну
Високих домен вогняні смерчі.

І танки йшли з заводу на платформи;
Зенітки збили, але свій літак;
Донбасівець, за браком уніформи,
Ішов на фронт, удягшись у піджак.

... Лишились там індустріальні клени,
Робочі клюби, вицвілі й бліді.
Вже шоста осінь, як віднято в мене
Залізне місто, де я жив тоді.

Минулого не треба повертати —
Чомусь тривожно знову вирина
Останній потяг, без рушниць солдати
І жінка, що ловила шпигуна.

ПЕРЕД ПРОЛОГОМ

Не минути кривавого свята:
Впав набій у будинок Растреллі,
І вже бачили в місті солдата
У зверх пляну пошитій шинелі.

Задимилась дорога на Крути,
В Козельці спорожніли квартали.
Із Чернігова мають прибути
Батальйони, яких не чекали.

Тут колись комнезам із маєтків
Розтягав килими й гардероби,
Бо рішили сільські осередки
Не залежати більш від Європи.

Все за хліб довелося віднести,
Провалилося щастя в безодню,
І немає ні Бога, ні чести,
Щоб утишити волю голодну.

Зустрічайте ж, як ворога, сина,
Не жахайтесь, щербаті оселі;
Тільки жаль, що, як дивна картина,
Повалився будинок Растреллі.

* * *

Як білі квіти, виростають дні
І відпливають, кинуті на воду.
Знов пригадати випало мені
Твою далеку, нелукаву вроду.

Багато ще зустрінеться зневір,
І це життя поволі стане мітом,
І тільки скрізь, всьому наперекір,
Жіночість осени стоїть над світом.

Ти знов живеш у Харкові тепер
І мусиш знову гірко полюбити
Палац Труда і прапор Есесер
І мертвого Держпрому сірі плити.

Затихли вже усі материки,
А ти готова стрінути негоду.
Та подивись: нам суджені вінки
Пливуть безладно, кинуті на воду.

* * *

Лягло життя, як снігові намети:
Повторюється Біблія й Коран.
Загрожує перебудовою плянети
З червоного плякату партизан.

Непередбачені явилися герої,
На дверях пльомби і наказ — мовчи.
І не минути попелищ нової Трої,
До Бога ще незнаного йдути.

Із черги випхне вас юрба, що хліба хоче,
І ви повернетесь в холодний дім.
Бо не з'єдналося грядуще і пророче
Із днем линявим і наскрізь пустим.

* * *

»Колюмбія«, і голуби, і хмари.
І ти виходиш на шумний перон,
Де ждуть свого не шельми, не корсари,
А сірі бюргери, утиснені в закон.

Лишилися недокурки і трави,
Лягли імперії під звалищами стін.
І з іменем далекої Полтави
Ти входиш гордо в брами цих країн.

В ПАРКУ

Крім парку, не підеш тепер нікуди
(Став поїзд чомусь в Інгольштадті).
На паливо листя згрібали люди:
Буде тепло в чийсь кімнаті.

Щастя приватне. Тут лавка, потік.
»Простріяне серце«. Погордуй
Зберігши, провірив старий чоловік
Порожню коробку »олд-голду«.

Не птиці, а діти ударили в дзвін,
Збігаючи з довгого валу.
І парк самотнів. І нагадував він
Останню сторінку журналу.

* * *

Півнеба видно у моїм вікні.
Земля врізається у вічність неба.

Для щастя провінційного мені
Нічого особливого не треба:
Як нецікаву книгу, я відклав
Мізерію глухого перевулка,
Що в'яжеться із »дошкою об'яв«
Про хліб, дрова і втраченого вуйка.

Далеких днів чекати кожну мить,
Щоб з перемогою зустріти Феба,
І слухати покірно, як grimить
Земля, врізаючись у вічність неба,
Скептично нотувати »хід подій«
І знову перечитувати Шекспіра...

Віддаючи за кожний успіх свій
Частинами шагренової шкіри.

НІЧ

Спадає лист осінній навмання.
Жовтневі дні становляться коротші.
Переступивши всю жахливість дня,
Ти повертаєшся в інтимність ночі.

Останнє в місті погаса вікно.
Новий журнал дочитано тобою.
А ніч устоюється, як вино,
Стає чутливішою і німою.

Із Півдня хмари за Дунай пливли.
Давно вже люди непробудно спали.
І генії, уникнувши хули,
Верталися назад на п'єдестали.

* * *

Ти зупиняєшся і поглянь угору
(Під тобою лише попіл та гроби),
Як обіч вежі гострої собору
Описують овали голуби.

Забилося у грудях серце. Очі
Неждано зайнялися новим вогнем.
Ставали дійсністю слова пророчі
Про другий, тобою створений Едем.

Невже це збувся подих неземного,
Незнаний подих, що близький до сну?
А зовні мов не трапилося нічого —
Все, як раніш було: далечину

Іржавила захмареність груднева.
Був той же брук і ті ж старі доми,
Що проростають, як сухі дерева,
З середньовічної пітьми.

В кафе відкрилися і закрилися двері,
Трамваї розминулися, як завжди;
Чекаючи недоброї вечери,
Замовили вже пиво три діди.

БЕЗ КІНЦЯ

Дощ. Кімната, як ворог. Тепер
Доведеться закінчити мандри
І бажати, щоб скорше завмер
Злом затруєний здогад Кассандри,

Що лишиться повік півмети,
Півдороги... І в праосінь грізну
Спопелить неможливість мости
Неможливістю мати вітчизну.

Відпливаючі дні прогримлять
Божевільним і диким осанну.

Старші від мене Ви років на п'ять —
Зайве щастя приходить неждано.

За вікном даленіють дахи,
По дорозі поїхали авта
В сизий колір дощу. І птахи
Вже не знають, що юстимуть завтра.
Відбивають розгубленість кроків,
Наче панцер, фарбовані стіни.

Промінююча правда пророків
Огріватиме наші руїни:
Світ відродить в останній миті
Божу Матір у кожній жінці.

На столі, наче вирок: розкриті
»Каравели« на сотій сторінці.

ГАННА ЧЕРІНЬ

(1920)

В ЛІКАРНІ

Кімната біла і мовчазні вікна,
І скрізь однomanітна чистота.
Десь з лісу птах часом тривожно крикне —
І знову тиша, до нудьги пуста.

Над полем хмари сльози розілляли
За чимсь прекрасним, що було колись.
З моєї постелі листком зів'ялим
Упав додолу твій короткий лист.

В вікно щоранку все те ж саме видко:
Стоять перед очима знов і знов
Ряди ліжок, дошу прозорі нитки,
Зів'ялий лист і втрачена любов.

КАРІ ОЧІ

Ти знову говориш мені про любов —
Мене заспокоюєш нащо ти?
Слова ті даремні, бо я вже либонь
Для тебе не можу покращати.

Нас, може, навіки з'єднала біда,
Думки вже і звички вивчені...
Я знаю: ти серце своє віддав
Стрункій, кароокій дівчині.

Із нею — вітчизна, черемхи цвіт
І молодість кленом заклечана.
Зі мною — прокляття безрадісних літ,
Зі мною — чужа Німеччина.

А туга за рідним не гасне, пече,
Пливе чужиною ворожою...
Нічим тих замріяних карих очей
Тобі замінити не зможу я.

Минулого, спогадів, час не затер —
І думаю я з досадою,
Що трохи ти любиш мене — за те,
Що трохи її нагадую.

* * *

У очах твоїх, як у люстрі,
Промайнуло минуле знов.
Перша, друга й остання зустріч,
Непомітна, чудна любов.

І зіниці померкли в зморі,
Бо відбились у люстрі тім
Інші очі і рідні зорі
Й тиха ніч у саду густім.

СЬОГОДНІ

Серця у людей з бетону.
Як тяжко мені одній!...
Здається — ось-ось потону
В мутнім океані днів...

Сьогодні у всякім разі
— Уперше за стільки літ —
Без пошти і без оказій
Прислали мені привіт.

Ще темно було надворі,
Як дощ грозовий пройшов.
Гвоздиками пахли зорі,
А вітер — м'який як шовк!

І знов я на хвилю вирну!
А серце відчуло враз,
Що хтось мене любить вірно
І саме згадав у цей час.

БОРИС ОЛЕКСАНДРІВ
(1921)

ІЗ ОСІННІХ МОТИВІВ

В'яне осени цвіт, жовті килими стелить під ноги.
На узгір'я німі сива осінь направила крок.
Десь у мариві літ загубилися злотні дороги,
І в чужинній пітьмі я даремно шукаю зірок...

Тихо промінь погас... Тільки в пам'яті — вечора шати.
Тільки музика лун у просторах ридає в журбі.
Може, в буряний час ти могла б мені зіркою стати,
До загублених рун показати шляхи голубі?

Але там, у горах, де шуміли заковані ріки,
Де серпанкова тінь огортала узбіччя проваль —
Ми роздвоїли шлях. І прощаючись, може, навіки,
У чужу далечінь я поніс мою тугу і жаль.

І тепер, коли дні в ясне золото осінь замає,
Крізь вечірній туман я не раз тебе чую, повір...
Ні, то сниться мені, бо насправді — нікого немає,
Тільки зрідка буран тихолунко озветься з-за гір...

Тъмноно вечір погас... На столі моїм — книги і квіти.
Знову музика лун у просторах ридає в журбі.
Може, в буряний час ти могла б мені душу зігріти,
До загублених рун показати шляхи голубі?...

МАРИНА ПРИХОДЬКО

(1927)

Загублений безповоротно світ
Пливе за вікнами в позлоті ночі,
Я пальці втомлені поклала знов на очі,
І вже не жду, де дружній твій привіт.

Пливе за вікнами і коле ночі болем
Відірваний від сплетень власний світ.
Мереживо непережитих літ,
Тепло долонь, що не були ніколи.

І вже не світ, а безлічі світів
Порошати сніг під мертвим сяйвом неба.
Все, що хотів, ти ж, власне, не хотів.
Тремтіння серця, що його не треба

ЕММА АНДІСВСЬКА

(1931)

* * *

Я в камені згубив своє обличчя
Колись. Та камінь часом ожива
Колись. А ніч до себе кличе —
На жнива.

Нехай тремтять в руках старечих
Зірки. Вони не знають болю.
А простір падає на плечі
Поволі,
Мов зачарований падінням.

ЧАС

Від злости перегнутий ріг
Змагається за першість з далечінню,
Як і його змагалось покоління.
Ще він її на цей раз переміг,
А старість вже болотом по коліна.

Від неба сіллю в горлі віддає.
Сідлає вітер трави — і за обрій.
На зміну рогу місяць робить обмір:
Розділить, множить, потім додає.
Але і в нім вже назрівають тіні.

ПЛАЧ ПО ОФЕЛІЙ

Гребці згасають в чоловічків лаві.
— Вели велико, накажи гребти! — ...
Пройшов залином замок до хребта;
Не виїде владар на білі лови.

Ростуть на вежах дерев'яні леви.
Клітини сонця: зелено! Русло
Морозить дички: — Тут вона росла —
Й фарватером відносить тіло вліво.

Вартовий люки літа відкрива.
Світила в краплі ходять по кривій.
А він її шука, як в словнику —
В ліщинах, в недоспіваній корі.
І даючи дорогу слімакам:
— О Боже, Ти, о Боже, щоб карать? —

МАРКО БОССЛАВ

ТИ

Не раз, як дні вгризується в серце люто,
Хтось тихо, але мужньо підійде —
І здавить біль, зжene гидку отруту,
І знов душа зове до бою день.

І знову серце повниться снагою,
Завзято з буднями стаю на прю,
Тоді і смерть здається лиш ігрою,
Коли вогнем Твоїм святим горю!

Ти сталъ, гранітъ, вогонь душі моєї,
Нехай благословенний Твій до мене зов!
Я дам, я дам Тобі в трофеї —
І труд, і біль, і кров!

ЗАПОВІТ БОРЦІВ

Чи могилу зустрінете в чистому полі,
Чи десь кості біляві у лісі в яру,
Чи заржавілу кров на поляночці голій,
Чи поламані сосни в старому бору —
Знайте — ваша в боях там кувалася доля.

Хай місця ці святі вам усім на сумліннях
Витискають печаті залізних чеснот.
Ми посіяли чисте й здорове насіння
Вам на жниво. Будіть заскорузлих з мертвот,
Хай вже жнуть і пожате несуть покоління!

IЗ ПІСЕНЬ УПА

ПАМ'ЯТИ СОТНИКА ЯСТРУБА

Вітер буйний
Шугає по степах.
 Як птах,
Гуляв з вітрами ти
Навперейми.
 Як сірий вовк,
Ти з сіроманцями
З синіх верхів
Скочив у шовк степів.
Червоний слід
На росах тлів
Шляхом побід,
Кудою йшов
Ти наступом.

Гей, славо, славо буйнокрила!
Про тебе враз заговорили
Голубоплесий Буг,
І Соловкії луг,
І любачівське верховіття,
Ліси, мережі піль,
По Тернопіль.
І вже лунатиме століття,
І діти перекажуть дітям
Ім'я твоє славне.

Гей, жив, ломив
Ворожі полчища тиранів,
І оп'янілий в перемогах,
Життя зложив
Із зброєю в руках,
Без кайданів,
Як вільний воїн, як козак.
Даремно буде ждати
На сина мати...
Не прийде.
Лиш буйну славу
У Полтаву
На крилах вітер
Принесе.

ЛІС

Вітай, суворий, гордий ліс,
В зеленій, свіжій тіні!
Чи мріяв ти, як буйно ріс,
Служити Україні?

Весь чар узлісь, горбів, яруг
Віддав для України
Повстанцям ти — як рідний друг,
Рідніший від родини.

Виховуй вольності творців
Завзяте покоління,
Дай м'язам тугість конарів,
Дай жилам міць коріння!

Холодний кріс — найкращий брат,
Колиба — мов коханка.
Як пімста, з Дону до Карпат
Чатує партизанка.

Орли-повстанці! Хай ваш хід
Народні сушить слози,
Хай сіс жах на Захід-Схід,
Ворожу кров морозить!

Вітай, суворий, гордий ліс,
В зеленій, свіжій тіні —
Яку прислугу ти приніс
На славу Україні!

З М І С Т

	стор.
ВСТУПНЕ СЛОВО	5
УКРАЇНСЬКА ПОЕЗІЯ І ЇЇ НАЦІОНАЛЬНА ЧИННІСТЬ	15
Гетьман Іван МАЗЕПА (1644-1709)	25
ДУМА ІЛИ ПІСНЯ	25
Григорій СКОВОРОДА (1722-1794)	28
ВСЯКОМУ ГОРODУ	28
ОЙ ТИ, ПТИЧКО	29
Іван КОТЛЯРЕВСЬКИЙ (1769-1838)	30
ІЗ IV ПІСНІ »ЕНЕЇДИ«	30
Петро ГУЛАК-АРТЕМОВСЬКИЙ (1790-1865)	36
РИБАЛКА	36
Левко БОРОВИКОВСЬКИЙ (1806-1889)	38
ЧОРНОМОРЕЦЬ	38
Маркіян ШАШКЕВИЧ (1811-1843):	40
ВЕСNІВКА	40
Іван ВАГИЛЕВИЧ (1811-1866):	41
ІЗ ПОЕМИ »МАДЕЙ«	41
Микола УСТЯНОВИЧ (1811-1885):	43
ВЕРХОВИНЕЦЬ	43
Євген ГРЕБІНКА (1812-1848):	45
ВЕДМЕЖИЙ СУД	45
Тарас ШЕВЧЕНКО (1814-1861):	46
ТАРАСОВА НІЧ	46
ЧИГИРИН	51
КАВКАЗ	53
ПСАЛЬМИ ДАВИДОВІ: 43	59
ПСАЛЬМИ ДАВИДОВІ: 136	60

МИНАЮТЬ ДНІ	61
ТРИ ЛІТА	62
ЗАПОВІТ	65
МЕНІ ОДНАКОВО	66
ІРЖАВЕЦЬ	67
ЗАСТУПИЛА ЧОРНА ХМАРА	70
ЛІЧУ В НЕВОЛІ	72
ДОЛЯ	75
МУЗА	76
СЛАВА	77
ПОДРАЖАНІЄ 11. ПСАЛЬМУ	78
НАД ДНІПРОВОЮ САГОЮ	79
ТЕЧЕ ВОДА З-ПІД ЯВОРА	80
БУВАЛИ ВІЙНИ Й ВІЙСЬКОВІ СВАРИ	81
Амвросій МЕТЛИНСЬКИЙ (1814-1870):	82
СМЕРТЬ БАНДУРИСТА (І)	82
Олександр АФАНАСЬЄВ-ЧУЖБИНСЬКИЙ (1817-1875):	83
ШЕВЧЕНКОВІ	83
Пантелеймон КУЛІШ (1819-1897):	85
ЗАСПІВ	85
ДО КОБЗІ	86
НЕ СЛАВТЕ КОБЗАРЯ	86
НА ЧУЖІЙ ЧУЖИНІ	87
ЗАВОРОЖЕНА КРИНИЦЯ	88
ЩЕ ЛЮБО ДИВЛЯТЬСЯ НА МЕНЕ	89
ЧОЛОМ ДОЗЕМНИЙ	89
Яків ЩОГОЛІВ (1824-1898):	91
ПСАЛЬМА ДАВИДА (136)	91
ХОРТИЦЯ	92
ЛИСТОПАД	93
Леонід ГЛІБОВ (1827-1893):	94
НЕ ПЛАЧ, ПОЕТ!	94
МАЛЬОВАНИЙ СТОВБ	94
Степан РУДАНСЬКИЙ (1833-1873):	96
ДО ДУБА	96
ПСАЛЬМА (136)	96

Осип Юрій ФЕДЬКОВИЧ (1834-1888):	99
ДУМКА	99
БРАТ ТА СЕСТРА	100
ПРЕЧИСТА ДІВО, РАДУЙСЯ, МАРІЄ!	101
Сидір ВОРОБКЕВИЧ (1836-1903):	103
РІДНА МОВА	103
Павло ЧУБИНСЬКИЙ (1839-1884):	104
ЩЕ НЕ ВМЕРЛА УКРАЇНА	104
Михайло СТАРИЦЬКИЙ (1840-1904):	105
ВИКЛИК	105
Олена ПЧІЛКА (1849-1930):	107
ВОЛИНСЬКІ СПОГАДИ	107
МИНУЛА МОЛОДІСТЬ	108
Іван ФРАНКО (1856-1916):	109
ІЗ ПОЕМИ »МОЙСЕЙ«: ПРОЛОГ	109
ІЗ ПОЕМИ »МОЙСЕЙ«, РОЗДІЛ V	111
ІЗ ПОЕМИ »МОЙСЕЙ«, РОЗДІЛ VI	114
БЛАГОСЛОВЕННА ТИ ПОМІЖ ЖЕНАМИ	117 ✓
ЗНОВ КЛИЧЕШ ТИ МЕНЕ	117
ІЗ КНИГИ КААФ (II)	118
ІЗ КНИГИ КААФ (IV)	119
ЯК ГОЛОВА БОЛИТЬ	120
БУРКУТСЬКІ СТАНСИ (III)	122
НЕ МОЖУ ЗАБУТИ	122
В ПЕРЕМИШЛІ, ДЕ СЯН ПЛИВЕ ЗЕЛЕНИЙ	123
ВЕСНЯНА ЕЛЕГІЯ	125
ПОВІДА	126
НА СТАРІ ТЕМИ (II)	127
НА СТАРІ ТЕМИ (III)	128
НА СТАРІ ТЕМИ (Х)	130
ІЗ ПОЕМИ »ПАНСЬКІ ЖАРТИ«	132
РОЗВИВАЙСЯ ТИ, ВИСОКИЙ ДУБЕ	134
Уляна КРАВЧЕНКО (1862-1947):	135
НА НОВИЙ ШЛЯХ	135
Борис ГРІНЧЕНКО (1863-1910):	137
ХЛІБОРОВ	137

	стор.
Павло ГРАБОВСЬКИЙ (1864-1902):	139
ХАЙ ТЕМНЮТЬ ВИДНОКОЛИ	139
СОН	139
Володимир САМІЙЛЕНКО (1864-1925):	141
УКРАЇНСЬКА МОВА	141
УКРАЇНА	142
Осип МАКОВЕЙ (1867-1925):	143
ЕЛЕГІЯ	143
Микола ЧЕРНЯВСЬКИЙ (1867-193?):	144
БОРЦЯМ	144
Людмила СТАРИЦЬКА-ЧЕРНЯХІВСЬКА (1868-1941):	146
ЗАСПІВ	146
Максим СЛАВИНСЬКИЙ (1868-1945):	149
НА МОТИВ САПФО	149
Леся УКРАЇНКА (1871-1913):	150
ЧУЄ ЛИЦАР СЕРЕД БОЮ	150
І ТИ КОЛИСЬ БОРОЛАСЬ	151
ПІСНЯ	153
ТЕМНА ХМАРА, А ВЕСЕЛКА ЯСНА	153
ТАЛОГО СНІГУ ПЛАТОЧКИ СИВЕНЬКІЙ	154
ПЛАЧ ЄРЕМІЇ	154
УПОСІНІ НА БЕНКЕТАХ КРИВАВИХ	155
ОСЬ УНОЧІ ПРОБУДИЛИСЬ ДУМКИ	156
РИТМИ (I)	157
РИТМИ (VI)	158
ЗАБУТА ТІНЬ	159
НАРОД ПРОРОКОВІ	160
СФІНКС	162
БИТИМ ШЛЯХОМ ТА КРУТИМ	164
ЗАВЖДИ ТЕРНОВИЙ ВІНЕЦЬ	164
ХТО ВАМ СКАЗАВ, ЩО Я СЛАВКА	166
Микола ВОРОНИЙ (1871-193?):	167
В МАЛЯРСЬКІЙ СТУДІЇ	167
ПАЛІМПСЕСТ	167
НА ОЗЕРІ	168
Агатангел КРИМСЬКИЙ (1871-1941):	169
ІЗ »ПЕРЕДСМЕРТНИХ МЕЛЬОДІЙ«	169

	стор.
Богдан ЛЕПКИЙ (1872-1941):	170
МІЙ СПІВ	170
НЕМОВ ДАЛЕКИЙ, ГАРНИЙ СОН	170
Василь ЩУРАТ (1872-1948):	173
ПЛИЛА ПО НЕВІ ХМАРОНЬКА	173
Микола ФІЛЯНСЬКИЙ (1873-193?):	175
ЯК ВЕСЕЛО МІЖ ВАС	175
БУВ ДЕНЬ, ЯКИХ І ВЛІТКУ МАЛО	175
ДУМКОЮ ОСТАНЬЮО	178
Олександр КОЗЛОВСЬКИЙ (1876-1898):	179
МЕНІ ТАК ВАЖКО	179
Спиридон ЧЕРКАСЕНКО (1876-1939):	180
МРІЯ ВЕСНЯНА	180
Василь ПАЧОВСЬКИЙ (1878-1942):	181
Я ПЛАКАВ У СНІ	181
Олександр ОЛЕСЬ (1878-1944):	182
ЖИВИ, УКРАЇНО	182
ПІШЛИ! КОРОГВИ РОЗГОРНУЛИ	182
РАНОК, РАНОК! ЧАС СВІТАННЯ	182
А ВЖЕ КРАСНЕ СОНЕЧКО	183
АЙСТРИ	184
КВІТКИ ЛЮБОВИ РОЗЦВІТАЮТЬ	184
НА ЗЕЛЕНИХ ГОРАХ (I)	185
НА ЗЕЛЕНИХ ГОРАХ (VII)	185
НАС ЖДУТЬ, ЩО ЗНОВУ МИ ПРИЛИНЕМ	187✓
Григорій ЧУПРИНКА (1879-1921):	188
НА СВІТАННІ	188
З ВІНКА	188
Степан ЧАРНЕЦЬКИЙ (1881-1943):	190
ОЙ, У ЛУЗІ ЧЕРВОНА КАЛИНА	190
Марія ПІДГІРЯНКА (1881-194?):	191
ЧОРНІС СМЕРЕКА	191
Христя АЛЧЕВСЬКА (1882-1933):	192
ЛІТНІ ПІСНІ (I)	192
Володимир СВІДЗІНСЬКИЙ (1885-1941):	193
ХОЛОДНА ТИША	193
УДАРИВ ДОЩ, ЗАКОЛИХАВ	193

	стор.
НАКЛАВ НА ЛУК ОЧЕРЕТИНУ	194
Михайло ДРАЙ-ХМАРА (1889-1938):	195
ЛЕБЕДІ	195
ШЕХЕРЕЗАДА	195
Я СВІТ УВЕСЬ СПРИЙМАЮ ОКОМ	197
ЗОРИТИ НІЧ І БУТИ З ВАМИ	198
І ЗНОВ, ЯК ПЕРШИЙ ЧОЛОВІК	198
НАСТАВИЛА ШОВКОВИХ КРОСЕН	199
СЕРПНЕВИЙ ПРОХОЛОНУВ ВАР	199
Я ПОЛЮБИВ ТЕБЕ НА П'ЯТУ	200
ВОНА ЖИВА І НЕЖИВА	200
І ЗНОВ ОБВУГЛЕНІМИ СІРНИКАМИ	201
Микола ЗЕРОВ (1890-1934):	202
ЧИСТИЙ ЧЕТВЕР	202
ОБРИ	202
КНЯЗЬ ІГОР	203
СОН СВЯТОСЛАВА	203
ХЕРСОН	204
КУЛІШ	205
28 СЕРПНЯ 1914	206
ЧЕРНІГІВ	206
КИЇВ З ЛІВОГО БЕРЕГА	207
КИЇВ У ТРАВНІ	207
БУДІВНИКОВІ	208
ЧОРНІС ЛІС БІЛЯ ТРАМВАЙНИХ КОЛІЙ	208
ПАРАДУ (III)	209
ЛЕСТРИГОНИ	209
ВЕРГІЛІЙ	210
ДАНТЕ	210
ТВОРЧА ТИША	211
ТЮТЧЕВ	211
АРИСТАРХ	212
ОВІДІЙ	212
БЕЗСМЕРТЯ	213
LUCROSA	213
ДО АЛЬБОМУ	214
ПРЕДТЕЧА	235

	стор.
У ВОЗОВИЦЮ	214
МОІ СЕРПНЕВІ ДНІ	215
НА ВІДДАЛЕННІ	215
ЯК НІЖНА ПРАОСІНЬ	215
ТРУДНО І ВБОГО ЖИВЕШ ТИ	216
ПРУДКО НА БЕЗВІСТІ ЙДУТЬ	216
Дмитро ЗАГУЛ (1890-?.):	217
ЗА НЕПРОГЛЯДНОЮ ЗАСЛОНОЮ	217
Олекса СЛІСАРЕНКО (1891-1934?):	218
ЗАСУХА	218
ОСІНЬ	218
Павло ФИЛИПОВИЧ (1891-1934?):	220
КОМУ НЕ МРІЯЛОСЬ	220
Я РОБІТНИК В МАЙСТЕРНІ ВЛАСНИХ СЛІВ	221
НЕ ЗЛАТО, ЛИВАН І СМИРНУ	221
ЄДИНА ВОЛЯ ВОЛОДІЄ СВІТОМ	222
ДИВИСЬ, ДИВИСЬ, БЕЗМЕЖНІ ПЕРЕЛОГИ	222
ЗАКЛИНАЮ ВІТЕР І ХМАРИ	223
СКОРО СЕРПЕНЬ НАДІЙДЕ ЯСНИЙ	223
ЖОВТИХ ПЛЯМ ТРИВОЖНЕ КОЛО	224
МІСЯЦЯ СРІБНИЙ ДЗЮБ	224
СОНЦЕ	226
МОНОМАХ	226
ХИЛІТЬСЯ СУМНО І ГНІВНО	227
ПІСНЯ	228
МИНУЛА НІЧ ТРИВОЖНО І БЕЗСЛАВНО	228
Я ЖДАВ: ПРОМИНЕ ТОСКА	229
І ОСЬ НАДІЙШЛО НА ОСТАНКУ	229
СМЕРКАЄ ЗНОВ	230
ЗАТВЕРДНУЛА ЗЕМЛЯ	230
МОВ СІРІ ДНІ	230
НА СТІНАХ ВЕЧІРНЯ ТІНЬ	231
НЕХАЙ ЗНАХОДИТЬ ЗОЛОТІ ПІЩИНІ	232
ВІЗЬМЕШ У ЖМЕНЮ СОННОГО НАСІННЯ	233
ТИ ПОГЛЯНЬ — У ТЕМНІЙ ЧАШІ	233
ЗАКЛИКАВ ЧЕРВЕНЬ ЧАРІВНУ ТЕПЛІНЬ	234
Юрій КЛЕН (1891-1947):	235

БОЖА МАТИР	236
ЖОРСТОКІ ДНІ ІЗ КРИЦІ Й ЛЮТІ	238
КРІЗЬ ПРАОСІНЬ (ХХІІ)	239
ОСІННІ РЯДКИ (І)	240
ОСІННІ РЯДКИ (ІV)	240
ІЗ ПОЕМИ »ПРОКЛЯТИ РОКИ«	241
ПОЕТИ НА ЗАСЛАННІ	244
СУЗІР'Я	247
КОЛИ ТЕБЕ СУРМА ТВОЄУ ТУГИ	249
МУЖ	251
СИНОВІ	251
ШИРОКУ ДАЛЕЧИНЬ, ЛЮДИНО	254
ВОЛОДИМИР (ІІ)	255
СОФІЯ	256
СИМВОЛ	257
МИ	259
Павло ТИЧИНА (1891-...):	262
СОНЯШНІ КЛЯРНЕТИ	262
ГАНТУЄ ДІВЧИНА Й РИДАЄ	262
ОСІНЬ	263
ОДЧИНЯЙТЕ ДВЕРІ	264
СКОРБНА МАТИ	264
Михайло ГАЙВОРОНСЬКИЙ (1892-1949):	268
ОЙ, УПАВ СТРІЛЕЦЬ	268
Євген ГРИГОРУК (1894-1923):	269
ПРОЗОРА ОСІНЬ ЗАКРУТИЛА	269
Юрій ДАРАГАН (1894-1926):	270
СРІБНІ СУРМИ (І)	270
ВЕЧІР	271
БРАНКА	271
Роман КУПЧИНСЬКИЙ (1894-...):	272
ЗАЖУРИЛИСЬ ГАЛИЧАНКИ	272
Володимир КОБИЛЯНСЬКИЙ (1895-1919):	273
ТАК СМУТНО-ПРЕКРАСНІ	273
Майк ЙОГАНСЕН (1895-1936?):	274
ОВЕС РОСТЕ КРАЙ НЕБА	274
ЧИ СТЕМНІЛИ ВУЛИЦІ	274

ВИПЛИВАЄ ЧАПЛЯ З ТУМАНІВ	275
ЯК МИ З НЕЮ ЛУКАМИ ІШЛИ	275
І СПІВАЙ ТЕПЕР	276
ВЕРНІТЬСЯ	276
Теодосій ОСЬМАЧКА (1895-...):	277
ДУМА ПРО ЗІНЬКА САМГОРОДСЬКОГО:	
ПІСНЯ I	277
ПОЕМА »ПОЕТ«: ВСТУП	283
ПОЕМА »ПОЕТ«: ПІСНЯ XVII (ПОЧАТОК)	285
САМОТА	287
ДО ПРИНЦА УКРАЇНСЬКОГО	288
Максим РИЛЬСЬКИЙ (1895-...):	291
ЯК ТЮЛЬПАН, ЩО В ГААРЛЕМІ	291
КОЛИ УСЕ В ТУМАНІ ЖИТЬЄВОМУ	291
ОПІВДНІ	292
ХТО ХРАМИ ДЛЯ БОГІВ	293
СПИНИЛОСЬ ЛІТО НА ПОРОЗІ	293
ЧЕРВОНЕ ВИНО	294
У ТЕПЛІ ДНІ ЗБИРАННЯ ВИНОГРАДУ	294
КОЛИЩЕТЬСЯ ЧОВЕН	295
ТОВІ ОДНІЙ, НАМРІЯНА ЦАРІВНО	295
ПРОСА ПОКОШЕНО	296
І ЦІ ПОЛЯ МЕНІ ТЕПЕР ЧУЖІ	296
СТУДЕНИЙ ВІТЕР Б'Є В ХОЛОДНІ ВІКНА	296
ВСІМ ПАХОЩАМ АРАБІЇ НЕ ЗМИТИ	297
ПЕРЕД ВЕСНОЮ	297
ЗАТРЕМТИЛИ КРИЛА	298
ЦВІТУТЬ БУЗКИ	298
ЛАСТІВКИ ЛІТАЮТЬ	299
ВОЛОХАТИЙ, ФІОЛЕТОВИЙ	299
НА СВІТІ є СПІВУЧИЙ ЛЯНГЕДОК	300
МОЛЮСЬ І ВІРЮ	300
КОЛИ ПОЛІНУТЬ БРИГАНТИНИ	301
ХАЙ ХОЧ ВВІ СНІ ВЕНЕЦЬКІ ВОДИ	301
ПОЧАТОК ЛЕГЕНДИ	302
ТРУД	303

	стор.
ВІДПОЧИНОК	303
КЛЮЧ У ДВЕРЯХ ЗАДЗВЕНІВ	303
Леонід МОСЕНДЗ (1897-1948):	305
PER ASPERA	305
КРИНИЦЯ НІЖНОСТИ	306
ПОЕМА »ВОЛИНСЬКИЙ РІК«:	306
СПІВ IX (УРИВОК)	306
Василь ГРЕНДЖА-ДОНСЬКИЙ (1897- ?):	310
ТОБІ, РІДНИЙ КРАЮ	310
Олесь БАБІЙ (1897-...):	311
НІЦШЕ	311
Євген МАЛАНЮК (1897-...):	312
МОЛИТВА	312
НЕ ХЛІБ І МЕД СЛОВ'ЯНСТВА	313
З »БАЛЯДИ ПРО ВАСИЛЯ ТЮТЮННИКА«	313
ФАВСТІВСЬКА НІЧ	314
ЕПІЧНІ БУДНІ В ПРИВІДІ УТОПІЙ	315
ПЕРЕДЧУТТЯ	316
БЕРЕЗЕНЬ	316
НАВІТЬ СНИТИСЬ МЕНІ НЕ ХОЧЕШ	317
КАМІНЬ	317
ДОСВІД	318
ПО КОЖНІЙ СТРАТІ	318
БАТЬКІВЩІНІ	319
ТЕХНОКРАТІЯ	319
ЄВАНГЕЛІЯ ПІЛЬ (ІІІ)	320
СОБОР	320
ПІДСУМОК	321
Дмитро ФАЛЬКІВСЬКИЙ (1898-1934):	323
ОДШУМІЛО ЛІТО	323
КОМУСЬ ДАНО ДІЛА ТВОРІТЬ ВЕЛИКІ	323
Євген ПЛУЖНИК (1898-1936):	325
СУДИ МЕНЕ СУДОМ ТВОІМ СУВОРИМ	325
ДЕ ВИ ТЕПЕР, ДАВНО ЗМУЖНІЛІ	325
ЩОДЕНЬ ВСЕ ГЛИБШАЄ СВІДОМІСТЬ	326
РІЧНИЙ ПІСОК СЛІДОМ НОГИ ТВОЄІ	326
НАДХОДИТЬ ДОЩ	327

	стор.
ВАШ ТАКИЙ НАЇВНИЙ ПОГЛЯД	327
НЕ ЧУЮЧИ ПЕРЕБИРАЛА ТИ	328
ЯК ВІН СПУСТІВ, САДОК	328
МІСТОК ЗАМШІЛИЙ І ХИСТКИЙ	328
СІРІ ВУЛИЦІ	329
ЩО СЕРЦЯ РАНО ДІЗНАНІ УТИХИ?	329
ЩО НЕ ЗБУЛОСЬ?	330
ОБУТРИЛО	330
МОВЧИ! Я ЗНАЮ	331
Я НАТОМИВСЯ ВІЧНО ЗНАТИ	331
ТЕПЕР МЕНЕ ХВИЛЮЄ МАЛО	331
В ГІМНАЗІЇ, ДЕ Я КІНЧАВ НАУКУ	332
ЯКА НУДЬГА — МЕРЕЖИТИ РЯДКИ	332
ДИВЛЮСЬ НА ВСЕ СПОКІЙНИМИ ОЧИМА	333
ДЕНЬ ВІДШУМІВ	333
НАПИШЕШ, РВЕШ... І ПИШЕШ ЗНОВУ	333
ГЛАДКОГО ПАНЧО (ПРОШУ ВАС, НЕ ПАНЧА)	334
ПОДОЛАНО УПЕРТІСТЬ ІЗАБЕЛЛИ	334
ВЧИСЬ У ПРИРОДИ ТВОРЧОГО СПОКОЮ	335
ВЕЧОРІЄ. МЛА ВСТАЄ НА МОРИ	335
СТАЛА НІЧ НАД ГОРАМИ	336
ПАДАЄ З ДЕРЕВ ПОЖОВКЛЕ ЛИСТЯ	336
ЧІТКІШІ ЛІНІЇ І ФАРБИ СПОКІЙНІШІ	336
ПЕРЕДЧУТТЯМ СПОКОЮ І НУДЬГИ	337
ОДНОМАНІТНО І ЗВИЧАЙНО	337
ТЕПЕР НА ПІВНОЧІ ГОРЯТЬ СНІГИ	338
ДАРЕМНО ШУКАЄМО РОЗРАДИ	338
ЦІЛИЙ ДЕНЬ ЯКИЙСЬ НЕПЕВНИЙ НАСТРІЙ .	339
ЦЕ ЗАКОН: ЗАМРУТЬ ЧЕРВОНОЖИЛИ	339
МИШВОЮ, ТЛІНОМ І СНОВІЙНИМ ЧИМОСЬ .	340
КАМЕНЯ ОДИН ПРИДІЛ	340
Є ОСТРОВИ, ЯКИХ НЕМА Й НА МАПІ	340
ВІКНО В САДОК	341
ПІД ВІТРОМ ЗГИНАЮЧИ ЛІНІЇ ПРОСТИ	341
ЯК ВСЕ ЖИВЕ, ТЕЧУТЬ ПІСКИ ПУСТЕЛІ	341
ЩАСЛИВОГО ДНЯ, ПРОМИНУВШИ АТОЛИ	342
ЗА ДАВНИНИ ЯКИЙСЬ ДИКУН НЕЗНАНИЙ .	343

	стор.
ТУМАН СТІНОЮ	344
КОСИВШИ ДЯДЬКО НА УЗЛІССІ ЖИТО	345
ПИТАЛАСЬ ЛАСКАВО	345
І ВИЙШОВ НА-ПОЛЕ	346
Володимир СОСЮРА (1898-...):	347
УЖЕ ЗОРЯ ЗОЛОТОРОГА	347
УКРАЇНА	347
Микола ТЕРЕЩЕНКО (1898-...):	349
ВЕРЕСЕНЬ	349
Юрій ЛИПА (1900-1944)	350
ЯК ЗОЛОТИЙ ДЗВІН МОНАСТИРЯ	350
БУВ ДЕНЬ, ЯК ПЛАЧ	350
НА ТИХИЙ ДЕНЬ	351
КАМИННІЙ ДВОРИ МОЇ	351
ЛЕГКОНОГИМИ КІНЬМИ ПРОБІГЛИ	351
І ЗНОВ ПАХУЧІСТЬ ТЕПЛИХ КІС	352
ДЕСЬ МОЯ ЗАПЛАКАНА МАЛЕНЬКА	352
ПРОГУЛЬКА ВЕРХИ	352
ВИ ТАМ У ВАШІЙ ВИСОКОСТІ	353
КНЯЗЬ ПОЛОНЕНИЙ	353
ВАСИЛІСК	356
ЗАЙДИ	356
СУВОРІСТЬ	357
ПОСЛАНІЄ ДО ДВОХ МОЇХ БРАТІВ	359
ЛЬВІВ	362
СВЯТИЙ ЮРІЙ	363
ПРОКЛЯТТЯ	363
СІМНАДЦЯТИЙ (II)	364
Олекса СТЕФАНОВИЧ (1900-...):	365
ЯК І УЧОРА	365
НАД СВІТОМ КЛИЧЕ ЧОРНИЙ ДИВ	365
КОЛИ ГАЙ НА ОБРІЮ КВІТНЕ	366
Михайло ОРЕСТ (1901-...):	367
ПОВСТАННЯ МЕРТВИХ	367
КІЄСВУ	370
КНИГИ МІСТА	370
ОБОЛОНА, НЕЗРИМЕ ТІЛО	374

	стор.
ВІДХІД ЛІСІВ	375
ТРИВАННЯ	377
ДІЯЛОГ	377
У КНИЗІ СТАРОВИННІЙ Я ЗНАЙШОВ	378
РЯТУНОК	379
БАЛЯДА ПРО ЧАС	381
ЯК ШАТРА БРОНЗОВІ	383
МИНУЛЕ ЗНОСИТЬСЯ БЕРЕЗОЮ ГІНКОЮ	383
АНАХОРЕТ	384
ШЛЯХАМИ БИТИМИ НЕ ХОЧУ Я ХОДИТИ	384
ЛІТО	385
ЛАСКАВА МЛА ВКРИВАС ТИХІЙ ОБРІЙ	386
НАПИС НА СОНЯШНІМ ГОДИННИКУ	386
СЛОВА	386
Є МИСЛІ, АРОМАТНІ НАЧЕ КВІТИ	387
ОТЧИЗНІ	388
З ВІКНА	388
НЕ СНЯТЬСЯ НАВІТЬ ДАВНІ ВЕРХОВИНИ	389
Ладя МОГИЛЯНСЬКА (1902-1938?)	390
МОРСЬКА КОЛИСКОВА	390
КУПАЛЬСЬКІ ТРАВИ	391
Микола ЧИРСЬКИЙ (1902-1942)	392
ІЩЕ ОДИН ПЕРЕХОДЯЧИЙ ЖАЛЬ	392
Наталія ЛВИЦЬКА-ХОЛОДНА (1902-...)	393
ЗА ВОГНЕМ ШКАРЛЯТУ	393
Оксана ЛЯТУРИНСЬКА (1902-...)	395
УСЕ ЗДАЄТЬСЯ: КВІТНУТЬ ДНІ	395
ПОТОЙБІЧНИЙ БЕРЕЖОК	395
ЗУБ, РАТИЩЕ, КОПИТО, ПАЗУР	396
РІВНИННИЙ СТЕП, ШИРОКИЙ СТЕП	397
ІЗ ПОЕМИ »З ЛІТОПИСУ«	397
Юрій ЯНОВСЬКИЙ (1902-1955)	399
ПРИСВЯТА	399
ЕПІГРАФИ З ПОВІСТИ »ЧОТИРИ ШАБЛІ«	400
РОМАНТИКА МОРЯ	404
Гео ШКУРУПІЙ (1902-...)	406
ПІСНЯ ЗАРІЗАНОГО КАПТАНА	406

	стор.
Наталя ЗАБІЛА (1903-...)	408
СОНЯШНИК	408
М. АНТІОХ (1904-193?)	409
РІЗДВЯНА ЕЛЕГІЯ	409
БОНДАРІВНА	409
СЛОВО	410
Микола БАЖАН (1904-...)	411
НІЧНИЙ РЕЙС	411
ПАПОРТЬ	412
ДОРОГА	413
Богдан КРАВЦІВ (1904-...)	415
КАЛИНА	415
З УРОЧИЩ І ГАЇВ	415
СЛУЖУ КАМЕНІ ЗНОВ	416
МИКОЛІ ЗЕРОВУ	416
Галія МАЗУРЕНКО (1904-...)	417
НІЧ	417
Євген ФОМІН (1905-1942)	418
ЧЕРНЕЧА ГОРА	418
Святослав ГОРДИНСЬКИЙ (1906-...)	420
МОЕ МІСТО	420
ЛИСТОПАД	420
ДНІ І РОКИ РИНУТЬ НЕВГОМОННО	421
СЛІДИ СТАРОГО ПОКРИВАЄ РЖА	422
ШАЛЕНУ ВЕДУЧИ ІГРУ	423
З »КНИГИ СКИТАЛЬЦЯ«	424
ТИ, ЩО ЗОРИШ ІЗ ВИШИНИ	425
ЛІРА І ЛУК	426
ДОЛЯ	427
Андрій МАЛИШКО (1906-...)	429
ПРО ПЕРЕБЕНДЮ	429
Олена ТЕЛІГА (1907-1942)	431
ВЕЧІРНЯ ПІСНЯ	431
СУЧАСНИКАМ	432
НІЧ БУЛА РОЗБУРХАНА І ТЪМЯНА	432
ЛИСТ	433
МАХНУТЬ РУКОЮ!	435

	стор.
ВІРНІСТЬ	435
ЛІТО	436
ГОСТРІ ОЧІ РОЗКРИТИ В МОРОК	437
ПОДОРОЖНІЙ	437
СОНЯШНИЙ СПОГАД	439
П'ЯТНАДЦЯТА ОСІНЬ	440
БЕЗ НАЗВИ	441
1933-1939	442
НАПЕРЕДОДНІ	442
УСЕ — ЛІШЕ НЕ ЦЕ	443
БЕЗСМЕРТНЕ	444
НЕПОВТОРНЕ СВЯТО	445
ПОВОРОТ	445
Василь МИСИК (1907-...)	447
МАТИ	447
ТРАВИ	448
Олекса ВЛИЗЬКО (1908-1934)	449
РЕЙС	449
ХОЛОДНИЙ ШТОРМ, ХОЛОДНА ЗЛОВА	449
З ВИСОКИХ ВЕЖ МИ ДИВИМОСЬ НА СВІТ	450
І Я ТОДІ СТАВАВ НА ПЕРЕХРЕСТИ	450
Ростислав ЄНДІК (1908-...)	451
НАЛЯГ НА МЕНЕ ЗГУБЛИВИЙ НЕСПОКІЙ	451
ПЛЕБЕЄСМ КИДАЄ ПРИПАДОК	451
З ДОКІРНОЇ ВЕРТАЄШ ДАЛІ	451
ЯК ВІДІЙШЛА ТИ	452
Володимир ЯНІВ (1908-...)	453
ЧЕРНЕЧА КЕЛІЯ	453
АРХІТЕКТ	453
О. ОЛЬЖИЧ (1908-1944)	455
РІНЬ	455
ЧОРНОСИНЯВУ РІНЬ ГРИЗУЧИ	455
СКІЛЬКИ СОНЦЯ ЛЛЄТЬСЯ НА ЗЕМЛЮ	456
ЗНАЮ ДОБРЕ	456
ПОЛЯ — ОБЛОГИ і БУР'ЯН	457
НАШ ТАБОР МІЖ ЧАГАРНИКАМИ	457
ПОЛІНЕЗІЙЦІ	458

	стор.
НІЧНИЙ НАПАД	458
КУПЕЦЬ	459
ПОВАЖНА МОВА ВРОЧИСТИХ ВІТРИН	459
АНТРОПОЛОГІЯ	459
ПРОРОК	460
ГІГАНТОМАХІЯ	461
БУВ ЖЕ ВІК ЗОЛОТИЙ	461
ЗМІЙ	463
СОННА ВЕНУС	463
ПРОЙШЛИ ПУРПУРНІ ФІНІКІЙСЬКІ ДНІ	464
ЛЮКРЕЦІЯ	464
МОЛИТВА	465
ДАНИЛО	465
Р. Б. 1668	466
ПІДЗАМЧЯ	466
ГОЛЛЯНДСЬКИЙ ОБРАЗ	467
ПОРЦЕЛЯНА	467
ДИЛІЖАНС	468
ВЕЧІР	468
АКВАРІЮМ	468
МИЛИЙ ДРУЖЕ, ЯК ТЯЖКО ЗНОСИВ Я	469
МАЛЕНЬКА КУЗКА	469
МЕЖА	470
ВОНО ДОЩЕМ СПАДАЄ ЗОЛОТИМ	470
Б'Є ТРИ ГОДИНИ НА МІСЬКІЙ ВЕЖІ	470
ДАВНІМ ТРУНКОМ, ТЕРПКІСТЮ КАЯЛИ	471
ЯСНЕ МЕРЕХТИННЯ КІНА	471
ДВАНАДЦЯТЬ ЛІТ КРИВАВИЛАСЬ ЗЕМЛЯ	472
ВОНО ЗРОСЛО З ШУКАННЯ І РОЗПУКИ	473
ВСЕ БУРХЛИВІШІ КРИЛА НЕГОДИ	473
КРАСА, РОЗМРІЯНА КРАСА	473
ДОЛИНИ ПАДАЮТЬ І ТУЛЯТЬСЯ ДО НІГ	474
НАЩО СЛОВА?	474
ГОСПОДЬ БАГАТИЙ НАС БЛАГОСЛОВИВ	475
ДНІ ЗВОДЯТЬСЯ І ПАДАЮТЬ ЗА КІН	475
МИ ВИЙДЕМ ЖОРСТОКЕ ЗУСТРІТИ	475
РЕВОЛЮЦІЯ	476

	стор.
ВІЗІЯ	476
ГЛУХО ХРАМИ УПАЛИ	477
ПІХОТИНЕЦЬ	477
РОБІТНЯ	478
ГОРОДОК 1932 (IV)	478
НЕЗНАНОМУ ВОЯКОВІ (VII)	479
НЕЗНАНОМУ ВОЯКОВІ (XXXII)	479
Богдан Ігор АНТОНИЧ (1909-1937)	481
НА ШЛЯХУ	481
БАРВІНКОВА ЩІРІСТЬ	481
ЛИСТ	482
НІЧ НА ПЛОЩІ ЮРА	482
РАНОК	483
ЧЕРЕМХОВИЙ ВІРШ	483
ДО МОЕЇ ПІСНІ	484
ДАВНИЙ МОТИВ	484
ЕЛЕГІЯ ПРО ПЕРСТЕНЬ ПІСНІ	484
ХМІЛЬ	487
ЖИТТЯ ПО-ГРЕЦЬКИ »БІОС«	487
БАТЬКІВЩИНА	488
СЛОВО ПРО ПОЛК ПІХОТИ	488
НА ТРИ ШЛЯХИ ЗА ЛИСОГОРИ	489
МОЛИТВА ДО ЗІР	490
ВЕСНА	491
МАЛИЙ ГІМН	491
ARS POETICA (II, 2)	491
Вадим ЛЕСИЧ (1909-...)	493
НЕ ШЕПОЧЕ ШИПШИНОЮ ВЕЧІР	493
ПІЗНЕ ЛІТО (I, III)	493
ЛЬВІВ	494
Інна РОГОВСЬКА (1911-...)	496
ІЗ ЦИКЛЮ »МІНІЯТУРИ«	496
Петро КІЗКО (1913-...)	497
ВНОЧІ	497
МІЙ УСМІХ СНІЖИНКОЮ ВПАВ	498
Теодор КУРПІТА (1913-...)	499
ЛЕМКІВЩИНА	499

	стор.
ЗАГЛАДА	499
Андрій ГАРАСЕВІЧ (1917-1947)	501
СКОВЗАЄ ТИША ПО КАМІННЮ	501
ТРИПТИХ	502
В СТАРОМУ ДОМІ	503
Ігор КАЧУРОВСЬКИЙ (1918-...)	504
ІЗ ПОЕМИ »СЕЛО«: ДОЩОВА НІЧ	504
ХТОСЬ МАХНУВ ЙОМУ БІЛОЮ ХУСТКОЮ	506
ТАМ, ДЕ СПІТЬ В РОЖЕВОМУ ПОЛОНІ	506
ЯКІ ГЛУХІ, ЯКІ СТРАШНІ МІСЦЯ	507
ЕПІГОНИ	508
ПАМ'ЯТІ ЮРІЯ КЛЕНА	509
КОМУ ТИ ГРАЄШ?	510
Яр СЛАВУТИЧ (1918-...)	512
ПРАВДОНОСЦІ	512
ТИРЛУЄ ТЪМИ ПОРІДДЯ НИЗЬКОЧОЛЕ	514
ВІДГОМОНІЛА СПРАГЛА РІВНОВАГА	515
ЗАМАЛО ДНЯ, А НОЧІ Й ПОГОТІВ	515
ЯК ЛЮБЛЮ МИСЛІТИ НА ВІДНОКОЛІ	516
ПРУДИВУС	516
FINALE	517
Іван ІРЛЯВСЬКИЙ (1919-1942)	518
СЕЛО	518
РІЗДВО!	518
ПОХІД	519
ЛУНИ	519
Олег ЗУЄВСЬКИЙ (1920-...)	521
ОТУТ ІЇ НЕЗАЙМАНА ХОДА	521
НЕ ЗНАТЬ ВІДКІЛЬ	521
ПОКІРНІ ФАРБИ КИЛИМОМ УПАЛИ	521
МІРА ТВОЯ НЕ ОБХОПИТЬ СИЛИ	522
ТИ ЖДАВ МОВ ЗЛАГОДИ	523
СХОВАТИ ПІЗНІЙ ВЕЧІР МІГ	523
Леонід ЛИМАН (1920-...)	524
КРАМАТОРСЬК	524
ПЕРЕД ПРОЛОГОМ	524
ЯК БІЛІ КВІТИ	525

	стор.
ЛЯГЛО ЖИТТЯ, ЯК СНІГОВІ НАМЕТИ	526
»КОЛЮМБІЯ«, І ГОЛУБИ, І ХМАРИ	526
В ПАРКУ	526
ПІВНЕБА ВІДНО У МОЇМ ВІКНІ	527
НІЧ	527
ТИ ЗУПИНИСЯ І ПОГЛЯНЬ УГОРУ	528
БЕЗ КІНЦЯ	528
Ганна ЧЕРІНЬ (1920)	530
В ЛІКАРНІ	530
КАРІ ОЧІ	530
У ОЧАХ ТВОЇХ, ЯК У ЛЮСТРІ	531
СЬОГОДНІ	531
Борис ОЛЕКСАНДРІВ (1921)	533
ІЗ ОСІННІХ МОТИВІВ	533
Марина ПРИХОДЬКО (1927)	534
ЗАГУБЛЕНИЙ БЕЗПОВОРОТНО СВІТ	534
Емма АНДРІЄВСЬКА (1931)	535
Я В КАМЕНІ ЗГУБИВ СВОЄ ОБЛИЧЧЯ	535
ЧАС	535
ПЛАЧ ПО ОФЕЛІЇ	536
Марко БОЄСЛАВ:	537
ТИ	537
ЗАПОВІТ БОРЦІВ	537
Із ПІСЕНЬ УПА:	539
ПАМ'ЯТІ СОТНИКА ЯСТРУБА	539
ЛІС	540

ВІД ВИДАВНИЦТВА

ПІСЛЯСЛОВО

Оце передаємо в руки українського читача чергове наше друковане видання з почуттям сповненого обов'язку перед українською культурною спадщиною і її творцями. Віримо, що ця »Антологія української поезії«, видана у важких матеріальних обставинах еміграції, знайде місце на полиці бібліотеки всіх українських організацій, як теж більшості любителів української книжки.

Хочемо використати цю нагоду, щоб подякувати прилюдно в першу чергу впорядчикові цієї »Антології«, п. проф. д-р **Володимирові Державину**, без величезного вкладу праці якого було б неможливо видати цю монументальну книгу. Далі, покійному сьогодні проф. **М. Глобенкові**, п. **М. Мироненкові** — за цінні поради Видавництву, п. **I. Крушельницькому** — технічному редакторові видання, і всім, хто в якійнебудь мірі причинився до появи цієї книги.

Всі завваги до цього першого видання, які можна було б взяти під увагу при друкуванні другого видання, просимо присилати на внизу подану адресу Видавництва.

**Крайовий Комітет
Спілки Української Молоді у В. Британії.**

49, Linden Gardens,
London, W. 2.,
Great Britain.

ГОЛОВНІШІ ПОМИЛКИ

(Просимо виправити перед читанням.)

Слід читати:

- стор. 19, ряд. 11 знизу: **передній**
 -"- 54, -"- 5 -"- має стояти 3-ім знизу
 -"- 59, -"- 1 -"- : **дітям**
 -"- 68, -"- 14 зверху: **здивуватъ**
 -"- 88, -"- 2 знизу: **нарди**
 -"- 111, -"- 2 зверху: **Зареклися**
 -"- 119, -"- 5 знизу: **не дуфать**
 -"- 121, -"- 10 зверху: **посно**
 -"- 127, -"- 1 -"- : **стіп**
 -"- 143, -"- 8 знизу: **Вийде раз**
 -"- 154, -"- 2 -"- : **млисте**
 -"- 155, -"- 17 -"- : **стогнали глухо**
 -"- 156, -"- 19 зверху: **бачать:**
 -"- 168, -"- 11 -"- : **Огорнулося**
 -"- 195, -"- 12 -"- : **п'ятірне**
 -"- 205, -"- 14 -"- : **притиском,**
 -"- 211, -"- 15 -"- : **ужинок**
 -"- 212, -"- 15 знизу: **nunquam**
 -"- 212, -"- 14 -"- : **aequor**
 -"- 212, -"- 12 -"- : **любе**
 -"- 222, -"- 14 -"- : **дивись,**
 -"- 227, -"- 3 зверху: **дуб**
 -"- 228, -"- 5 -"- : **шепочеться**
 -"- 229, -"- 3 знизу: **Примара**
 -"- 244, -"- 9 зверху: **Леконт де-Ліль**
 -"- 246, -"- 1 -"- : **пломінь**
 -"- 247, -"- 2 -"- : **роси**
 -"- 257, -"- 8 -"- : **все, все**
 -"- 257, -"- 19 знизу: **Данило-князь**
 -"- 279, -"- 3 зверху: **говорять**
 -"- 279, -"- 4 знизу: **чорную**
 -"- 281, -"- 11 -"- : **на**
 -"- 285, -"- 3 -"- : **могил**
 -"- 286, -"- 18 -"- : **спахнула**
 -"- 288, -"- 2 -"- : **самотняя**
 -"- 293, -"- 10 -"- : **далнього**

- стор. 297, ряд. 15 знизу : дзвенить
 -"- 315, -"- 11 зверху: Люцифер
 -"- 316, -"- 6 -"- : розвіватимуть
 -"- 328, -"- 4-5 знизу : * * *
 -"- 333, -"- 9 -"- : простоти
 -"- 337, -"- 10 -"- : міняє?
 -"- 355, -"- 8 зверху: болю
 -"- 356, -"- 3 знизу : подзвінням
 -"- 357, -"- 4 -"- : панцерна
 -"- 365, -"- 5 -"- : клекоти
 -"- 368, -"- 5 зверху: пустирях
 -"- 369, -"- 4 знизу : несвітньої
 -"- 369, -"- 3 -"- : навальний гін квадриг
 -"- 371, -"- 12 зверху: Посало
 -"- 375, -"- 9 знизу : Поваблений
 -"- 376, -"- 18 зверху: розкрила
 -"- 380, -"- 1 -"- : Дня
 -"- 380, -"- 16 -"- : віддаленні
 -"- 391, -"- 9 знизу : золотес
 -"- 393, -"- 10 -"- : Тъмяно
 -"- 394, -"- 4 зверху: в ніч
 -"- 398, -"- 11 знизу : цілім
 -"- 404, -"- 2 зверху: галаган
 -"- 404, -"- 14 знизу : вітрі
 -"- 405, -"- 2 -"- : про що
 -"- 441, -"- 11 зверху: лише
 -"- 463, -"- 10 знизу : надокучливий
 -"- 467, -"- 14 зверху: приїде
 -"- 471, -"- 3 знизу : Прах
 -"- 475, -"- 7 -"- : в ранковій
 -"- 487, -"- 1 -"- : виходять
 -"- 518, -"- 2 зверху: Лишилися;
 -"- 520, -"- 11 -"- : чорноземом

